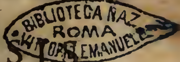

BIBLIOTECA NAZIONALE
VITTORIO EMANUELE
6
5 A
30

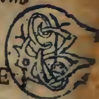
ARS CICERONIANA
SIVE
ANALYSIS
RHETORICA
OMNIVM ORATIONVM
M. T. CICERONIS:

Constat argumentis, tabulis, commentario, & annotationibus.

Adiectus est Index Locorum, Argumentationum, Affectuum, Amplificationum, Figurarum, Confutationum, Narrationum Rhetoricæ.

Opus apprimè utile eloquentiæ, ac præsertim Ciceronianæ studiosis.

Authore

R. P. MARTINO DV CYGNE
Audomarensi Societatis IESV.

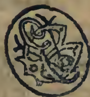
Illustrissimo Domino Comiti

IOANNI MARIAE BERTOLO
Serenissimæ Reipublicæ Venetæ
Consultori

VENETIIS, M. DC. LXXXVIII.
Ex Officina Zaccariæ Conzatti.
Apud Iosephum Mariam de Ruinettis.
SVPERIORVM PERMISSV, ET PRIVILEGIO

ILLVSTRISSIME DOMINE.

PRodit ſub oculos TVOS ILLVSTRISSIME DOMINE Romanæ Princeps Eloquentiæ ::

non ille quidem in Oratorio Syrmate, qualem Romana ſpectarunt Roſtra; ſed tegumento ad Dialecticorum ingenium adſtricto, contractoque, quem illi cultum Doctiſſimi Authoris accuratiſſimus labor induxit, vt Tullianarum artus, & thoros Orationum exprimeret. Si lętus venientem exceperis, lętior ille futurus eſt TVO Patrocinio, quam olim fuerit Orbis Clientelà. Et ſane haud potes illius cauſam repudiare, niſi velis TVAM deſerere; Quot quot enim TE vocem Fori, TE lin-

guam

guam Iudiciorum ; TE mentem Consiliorum, TE SERENISSIMÆ REIPVBLICÆ VENETÆ, an Oraculum, an CONSVLTOREM, miramur: fatemur omnes, hàc ætate nostra Ciceronem reuixisse; & Tullianam suadam in TE feliciùs transmigrasse. Itaque fatigandus non es importunis precibus, vt tutelam suscipias, quæ plurimùm habet officioíç necessitatis; præsertim cum eà sis Humanitate, quæ vel ipsa soleat vota occupare; nec orari sustineat, vt exoretur. Reliquum

est,

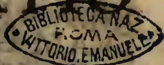
est, vt vmbram Patrocinij, quam latiùs in dies effundis, ad me quoque patiaris extendi; cui nihil magis in votis est, quam TVAM GRATIAM indipisci. Vale.

Illustrissimæ Dominationis tuæ

Humilimus Seruus
Ioseph Maria de Ruinettis.

PRÆFATIO AD LECTOREM.

Ex, mi Lector, animadverte 1. componendæ orationis artificium esse repetendum ex præceptis nostræ Rhetoricæ lib. 2. capite 5. 2. Multa, quæ ad eruditionem pertinent, aut ad ipsam orationum materiam, prætermitti; ut artificium Rhetoricæ, seu Analysis tradi brevius possit. 3. Cuilibet orationi præponi Argumen-

tum , et Synopsim ipsis etiam partibus Annotationes subiici , non adputidam repetitionem (nam existimo in his semper novi aliquid afferri , vel ad contextum , vel ad artificium) sed ad ipsam intelligentiam Adolescentum , quibus præcipue scribimus . 4. Etsi nonnullorum est opinio , multas Ciceronis orationes aut non constare ex arte , aut in iis dissimulari artem maximè : verum hoc esse quidem ; sed illud non esse : nam excellens Orator Cicero nunquam sine arte dixit : uti nec Citharœdus potest sine arte ludere . Atque si hanc artem nos eruimus , et unam

ean-

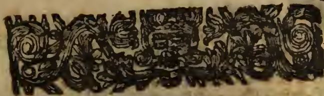
eandemque in singulis oratio-
nibus esse demonstramus, quis
istorum non imminuet opinio-
nem suam? 5. Argumenta-
tiones minores, et argumen-
ta alia ex aliis detecta non
hic retexi; quae plurimi tan-
quam nodos in scripto quae-
runt, quando operosè plera-
que reuocant ad syllogismos.
6. Hanc Analysim esse vti-
lem iuuentuti, ad imitandum
praesertim Ciceronem, in eodem
vel dispari argumento scri-
bendi. Numeris verò pas-
sim in Cicerone appositis usi
sumus; ad facilem, ac di-
stinctam explanationem. 7. Non
sine utilitate, credo, apposi-
tum indicem praecipuorum lo-
co-

corum, Argumentationum, Affectuum, Figurarum, Confutationum, Narrationum, Rhetoricæ.

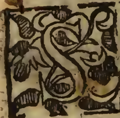
ANA-

ANALYSIS
RHETORICA
ORATIONUM
M. T.
CICERONIS
Volumen I.

PRO P. QVINCTIO

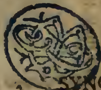
Argumento, Quæstio, Stylus.

EX. Navius, vir, ut describit Cicero addictus quæstui, societatem iniit primùm cum Caio Quinctio, deinde cum Publio fratris mortui harede. Cùm ex ista societate non parum controversia esset, quòd sibi Navius deberi diceret; datum est utrimque vadimonium: verùm cùm vadimonia sæpiùs dilata fuissent, atque semel ex urbe nihil cogitans exiisset Quinctius, derepentè per fraudē vadimonium prestat Navius, postulatque à Prętore bona P. Quinctij absentis ac vadimonium deserentis possidere ex edicto. Quod iniquè factum queritur Cicero; contenditq; P. Quinctium non modò vadimonium suum nō deseruisse, sed per procuratorem etiam Alphenum stetisse: quare nec illius bona iure unquam possessa, nec proscripta fuisse.

Status seu quæstio est in genere iudiciali: an Sex. Navius possederit bona P. Quinctij ex edicto Prætoris.

Dicendi character est subtilis persæpè tamen figuris & amplificationibus luxuriat, & quasi iuvenili Ciceronis (nati 26. annos) vbertate affluit.

SYNOPSIS

EXORDIVM — A quatuor causis iniuriæ, quæ fit reo Quinctio: gratiâ Nævii, eloquentiâ Hortensii, absentiâ M. Iunii, iniquitate Prætoris.

NARRATIO. — Complectitur quæstus & fraudes Nævii, qui init societatem cum Caio, & Publio Quinctio, atque huic debitum dissimulando differt tamdiu, dum præstito semel vadimonio absentem Quinctium circumveniat, & è prædio deturbatum, Dolabella Prætore, adigat aut satisdare, aut sponsionem facere.

PROPOSITIO — Sex. Nævius non possedit bona P. Quinctii ex edicto prætoris.

1 ARGVMENTA —
1. Quia causa non fuit cur Sex. Nævius postularet à Prætore, ut bona P. Quinctii possideret.
2. Ex edicto possidere non potuit.
3. Non possedit.

1. ARGVMENTATIO —
1. Argum. Nævio nihil debuit Quinctius, neque vadimonium deseruit; ergo causa non fuit &c.
2. Argum. Quintius non fuit edicto Prætoris comprehensus: ergo ex edicto &c.
3. Argum. si ex edicto possedit, aut triduo sexcenta millia passuum confecit nuntius; aut ante edictum missus est. utrumlibet dicat Nævius, reprehenditur. Ergo non possedit.

AMPLI-

AMPLIFICATIO, ET AFFECTVS.

1. ARGVMENTATIONIS.

1. Nævio nihil debuisse Quinctius ostenditur testimonio ipsius Nævii, qui cum vir esset avarus, audax, crudelis, haberetque locum & tempus appellandi; tamen biennio nullum debitum petiit, nunc subito Quinctii jugulum petit

2. Etiamsi Quinctius vadimonium deseruisset, non continuò debuit Nævius proscribere bona sui socii, affinis, amici; Nam eiusmodi proscriptio est acerbior ipsa bonorum, & famæ, & vitæ jactura. Deinde boni viri, ac majores non nisi considerate, & ex necessitate, bona aliorum, etiam inimicissimorum, proscripserunt. Quinctius autem uadimonium suum non deseruit: quia Romæ non fuit, quando factum est. Igitur improbus est Næuius, & temerarius, & auarus.

2. ARGVMENTATIONIS.

Quinctium non fuisse edicto Prætoris comprehensum, adjuncta ac verba edicti, declarant: Quinctius enim non latuit, solum non vertit. habuit hæredem, absens fuit à procuratore defensus; propterea etiam ipsius bona non venierunt, neque ea ullus creditorum præter improbum Nevium voluit emere.

3. ARGVMENTATIONIS.

Triduo sexcenta passuum millia confici à nuntio quis credat? ante edictum autem prætoris dejicere saltu Quinctium est improbum.

Peroratio.
1. Recensentur argumenta prius allata.
2. Perficitur affectus tum commiserationis à persona Quinctii; tum odii à persona Næuii.

EXORDIVM.

IN exordio queritur Cicero fieri ab adversariis injuriā P. Quinctio: cujus injuriæ causas affert quatuor: 1. est, gratia Nævij apud principes civitatis, quâ ille abutitur contra solitudinem atque inopiam P. Quinctij. 2. est summa eloquentia Hortensii contra mediocrem Ciceronis facultatem. Has priores causas affert Orator distributione, & comparatione dissimilium. *Num. 1. Quæ res* 3. causa injuriæ est, absentia M. Iunii, qui jam diu hanc causam paratus erat defendere; ipse Cicero minus est paratus propter angustias temporis. Hanc causam amplificat apostrophâ ad C. Aquilium, ejusque assessores: vt contra vim, & gratiam tueantur veritatem causæ P. Quinctii. *Num. 3. illud quoque* Addit. & prolepsim quâ judicis benevolentiam captat timido Quinctio contra potentes adversarios. *Num. 5. non eo dico.* 4. causa est, iniquitas prætoris, qui Ciceronem Quinctii defensorem cogit priore loco dicere. Quā causam adjunctis personarū Hortēsii, & Nævij, & Prætoris Dolabellæ, cæterorumque nobilium per allegoriam exornat. *Num. 8. Nam quid.* Concludit exordium brevi repetitione causarum injuriæ, & iterum obtestando Iudices. *Num. 10. cùm tot tantisque.*

ANNOTATIO.

Cicero insinuatione benevolentiam captat à sua, & adversariorum, & Clientis Quinctii, & Iudicum persona. Deinde statim exordio iacit prima semina affectuum commiserationis in Quinctium & odii in Nævium, cæterosq; adversarios; qui affectus reliquâ oratione assurgunt.

NARRATIO.

EXordio subjungitur brevi transitione hæc narratio: 1. C. Quinctius non satis considerate societatem fecit cum Sex. Nævio, quem facetè Cicero scurram, & ab adolescentia quæstui addictum describit. *Num. 11. id quò faciliùs* 2. Cajo Quinctio mortuo, Nævius societatem iniit cum P. Quinctio. sui fratris hærede, nullâ factâ mentione debiti *Num. 14. cùm annos. 3.* fraudulenter. idem Nævius dissuasit P. Quinctio, ne au-

auctionaretur Narbone in Gallia, pollicitus ipsi pecunias, simul atque Romæ fuisset, vt P. Scapulæ solueret. *Num. 15 cum æris alieni* 4. Falsus fuit: Romæ Quinctius à mendace Nævio. *Num. 18. hæc omnia.* 5. Destitutus Quinctius, auctionatus est Narbone, absens, & deteriore conditione; moxque inter Nævium & Quinctium vi sa controversia, datum est utrimque vadimonium. *Num. 20 destitutione illa.* Vadimoniis sæpè dilatis, cùm ab urbe profectus esset Quinctius, illicò ex insidiis vadimonium sistit Nævius, petitque bona absentis Quinctii, & vadimonium non reddentis possidere, & proscribere ex edicto Burieni Prętoris. Fit hîc parva digressio (& antè attentionis renouatio) in perfidiam atque avaritiam Nævii. *Num. 22. cum vadimonia sępè* 8. absentem Quinctium defendit Sex. Alphenus procurator. *Num 27. libellos* 9. contra & jus & fas Quinctius dejectus est è prædio, confugitque ad C. Flaccum. *Num 28 hæc dum Romæ* 10. Recusante Alpheno satisdare, & postea Quinctio vadimonium sistente, distulit iterum per fraudem, & procrastinavit Nævius; tum anno post & sex mensibus iniquè coactus est à Dolabella P. Quinctius satisdare, aut sponsionem facere. *Nu. 29 Alphenus.* 11. denique perturbatus Quinctius elegit sponsionem facere, Iudice C. Aquilio, etiam breviter, ut lubet Hortensio horâ præfixâ, & priore loco dicere. De qua injuria rursus queritur Cicero apostrophâ ad Iudices, & ad Hortensium; cui certos orationis limites pollicetur. *Num. 32. conturbatus sanè.*

ANNOTATIO.

Facit hæc narratio ad docilitatem causæ, atque fundamentum stabiliendæ postea fidei; fit probabilis maximè ab adiunctis fit sua vis præsertim facetiis in Nęvium; habetq; insertos quosdam motus, sed breves.

CONTENTIONIS

Propositio & Distributio.

PRopositio contentionis est hæc: Sex. Nævius bona P. Quinctii non possedit ex edicto Prætoris. *Num. 36. negamus.*

Argumēta quibus propositio nititur seu in quę oratio distribuitur, sunt hæc tria. 1. Quia causa non fuit, cur Sex. Nævius à prætore postularet, ut bona Quinctii possideret. 2. quia ex edicto possidere non potuit. 3. quia non possedit. *Ibid. ostendam.*

CONTENTIONIS

Argumentatio, Amplificatio, Affectus.

PRimum argumentum, *causa non fuit, cur Sex. Nævius à Pretore postularet, ut bona P. Quinctij possideret,* tractatur hoc enthymemate. Nævio nihil debuit Quinctius, neq; vadimonium deseruit. Ergo non fuit causa, cur Sex Nævius à Prætore postularet, ut bona P Quinctii possideret. Antecedentis pars prima, *nævio nihil debuit Quinctius,* apostrophà & repetitione, & confessione urgetur à testimonio ipsius Nævii, qui anum & diutius nihil petiit à Quinctio *num 37. non fuit.* Deinde comparatione maiorum amplificatur. *num. 38. quis tam dissolutus.* Tum confirmatur triplici ironica prolepsi; quarum 1. est hæc: quasi verò Sex Nævius nō ausus sit tamdiu debitum petere, ne molestus esset P. Quinctio, quem nunc cupit interficere. Hanc prolepsim allegoria, & gradatio, & prior comparatio exornat *num. 39. huic tu molestus.* Altera prolepsis est hæc. quasi vero Nævius non habuerit vel locum, vel tempus appellandi Hæc prolepsis brevi subjectione absolvitur. *num. 41. appellandi.* Tertia, quam dilemma stringit. qua si verò Nævius sit negligens in petendis debitis, aut certè liberalis in remittendis. *Ibid restatut.*

Vrgetur magis eadem pars antecedentis à causa finali seu consilio Nævii, qui non tam debitum & pecunias quàm vitam P. Quintii & sanguinem appetit, longa biennii & copiosa hominum potentum & disertorum advocatioē. Quod Orator interrogatione, dialogismo concessione, & subiectione effert. *num 42. quod si hoc ipsum.* Digressus Cicero apostrophà, Iudicem Aquilium & dialogismo actorem Hortensium avocat ab hoc iudicio, quod iniquè & molestè fit, non de debito & pecuniis. sed de vita & capite P. Quinctii. *num. 44. quid à nobis.* Concludit rursum parva quadam anacephalæosi, Nævium non pecuniam, sed iugulum P. Quinctii

ctii petere: & hoc prosopopeiâ Næuii amplificat Orator; seque in fidem Iudicis insinuat *n.46. invenire ratio.*

Antecedentis pars 2. *Quinctius vadimonium non deseruit* ratiocinatione quinque partitâ expolita est.

Maior propositio est hæc: etiamsi Quinctius uadimonium deseruisset, non tamen oportuit continuò Næuium ire ad extrema iura, & inimicissima contra affinem, & socium, & amicum; hoc est, non oportuit eius bona proscribere. *num. 48. quid si debuisset.*

Probatio maioris propositionis amplificatur conglobatione effectorum, & comparatione maiorum, quòd eius modi proscriptio sit acerbior ipsa bonorum & famæ, & vitæ iactura *num. 49. nam quid homini* Amplificatur 2. dissimili maiorũ, & bonorũ, hominũ qui nõ nisi ex necessitate, & considerate bona aliorũ, etiã inimicissimorum proscripserunt. Næuius temerè & illico bona sui socii, & affinis, & amici uendit. *num. 51. itaque maiores.* Atque hoc præposterum & peruersum facinus iterum amplificat pulchrâ subiectione *num. 52. ad vadimonium non* Præterea amplificat duplici communicatione, & prosopopeiâ, *num. 53. si de prædiis* Postremò item alterâ prosopopeiâ, ethopeiâ, & cõcessione conflat Næuio odium, *num. 55. quid ad hac naviu.*

Minor propositio seu assũptio est hæc. Atqui Quinctius uadimonium non deseruit, quæ par subiectione, sustentatione, & odiosa dubitatione ornatur *num. 56. quid si nunquam.*

Probatio assumptionis est: quia Quinctius Romæ non fuit, quo die dicit Næuius esse uadimonium factum, idque plures parati sunt testari. *num. 57. ais esse.*

Complexio argumentationis exprimitur indignatione & querimoniâ, P. Quinctium inferiore opibus, nõ ueritate causæ, aut uitæ rusticæ integritate, opprimi à potentiore & iniquiore Næuio, *num. 59. est in hac causa.*

Secundùm argumentum, *Nævius non potuit bona Quinctii possidere ex edicto Prætoris*, factâ anacephaleosi, aperit hoc enthymema. Quinctius non fuit edicto Prætoris cõprehensus: igitur Næuius non potuit bona quinctii possidere ex edicto Prætoris *nu. 60. docui quod primum.*

Antecedens patet ex adiunctis & uerbis edicti. Nam Quinctius non latuit, sólum non vertit, habuit hæredem, absens fuit à Procuratore defensus. *Ibid.*

corum, *Argumentationum*, *Affectuum*, *Figurarum*, *Confutationum*, *Narrationum*, *Rhetoricæ*.

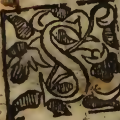
ANA-

ANALYSIS
RHETORICA
ORATIONUM
M. T.
CICERONIS
Volumen I.

PRO P. QVINCTIO

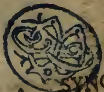
Argumento, Quæstio, Stylus.

SEX. Navius, vir, ut describit Cicero addictus quæstui, societatem iniit primùm cum Caio Quinctio, deinde cum Publio fratris mortui hærede. Cùm ex ista societate non parum controversia esset, quòd sibi Navius deberi diceret; datum est utrimque vadimonium: verùm cùm vadimonia sæpiùs dilata fuissent, atque semel ex urbe nihil cogitans exisset Quinctius, derepentè per fraudē vadimonium præstat Navius, postulatque à Prętore bona P. Quinctij absentis ac vadimonium deserentis possidere ex edicto. Quod iniquè factum queritur Cicero; contenditq; P. Quinctium non modò vadimonium suum nō deseruisse, sed per procuratorem etiam Alphenum stitisse: quare nec illius bona iure unquam possessa, nec proscripta fuisse.

Status seu quæstio est in genere iudiciali: an Sex. Navius possederit bona P. Quinctij ex edicto Prætoris.

Dicendi character est subtilis persæpè tamen figuris & amplificationibus luxuriat, & quasi iuvenili Ciceronis (nati 26. annos) ubertate affluit.

 SYNOP-

SYNOPSIS

EXORDIVM

A quatuor causis iniuriæ, quæ fit reo Quinctio: gratiâ Nævii, eloquentiâ Hortensii, absentiâ M. Iunii, iniquitate Prætoris.

NARRATIO.

Complectitur quæstus & fraudes Nævii, qui init societatem cum Caio, & Publio Quinctio, atque huic debitum dissimulando differt tamdiu, dum præstito semel vadimonio absentem Quinctium circumveniat, & è prædio deturbatum, Dolabella Prætore, adigat aut satisdare, aut sponsionem facere.

PROPOSITIO

Sex. Nævius non possedit bona P. Quinctii ex edicto prætoris.

1 ARGVMENTA

1. Quia causa non fuit cur Sex. Nævius postularet à Prætore, ut bona P. Quinctii possideret.
2. Ex edicto possidere non potuit.
3. Non possedit.

1. ARGVMENTATIO

1. Argum. Nævio nihil debuit Quinctius, neque vadimonium deseruit; ergo causa non fuit &c.
2. Argum. Quintius non fuit edicto Prætoris comprehensus: ergo ex edicto &c.
3. Argum. si ex edicto possedit, aut triduo sexcenta millia passuum confecit nuntius; aut ante edictum missus est. utrumlibet dicat Nævius, reprehenditur, Ergo non possedit.

AMPLI-

AMPLIFICATIO, ET AFFECTVS.

1. ARGVMENTATIONIS.

1. Nævio nihil debuiſſe Quinctius oſtenditur teſtimonio ipſius Nævii, qui cum vir eſſet avarus, audax, crudelis, habe-retque locum & tempus appellandi; tamen biennio nullum debitum petiit, nunc ſubito Quinctii jugulum petit

2. Etiamſi Quinctius vadimonium deſeruiſſet, non continuò debuit Nævius proſcribere bona ſui ſocii, affinis, amici. Nam eiuſmodi proſcriptio eſt acerbior ipſa bonorum, & famæ, & vitæ jactura. Deinde boni viri, ac majores non niſi conſideratè, & ex neceſsitate, bona aliorum, etiam inimicisſimorum, proſcripſerunt. Quinctius autem uadimonium ſuum non deſeruit: quia Romæ non fuit, quando factum eſt. Igitur improbus eſt Næuius, & temerarius, & auarus.

2. ARGVMENTATIONIS.

Quinctium non fuiſſe edicto Prætoris comprehenſum, adjuncta ac verba edicti, declarant: Quinctius enim non latuit, ſolum non vertit. habuit hæredem, abſens fuit à procuratore defenſus; propterea etiam ipſius bona non venierunt, neque ea ullus creditorum præter improbum Nevium voluit emere.

3. ARGVMENTATIONIS.

Triduo ſexcenta paſſuum millia confici à nuntio quis credat? ante edictum autem prætoris dejicere ſaltu Quinctium eſt improbum.

peroratio:
1. Recenſentur argumenta prius allata.
2. Perficitur affectus tum commiſerationis à perſona Quinctii; tum odii à perſona Næuii.

EXORDIVM.

IN exordio queritur Cicero fieri ab adversariis injuriã P. Quinctio: cujus injuriæ causas affert quatuor: 1. est, gratia Nævij apud principes civitatis, quâ ille abutitur contra solitudinem atque inopiam P. Quinctij. 2. est summa eloquentia Hortensii contra mediocrem Ciceronis facultatem. Has priores causas affert Orator distributione, & comparatione dissimilium. *Num. 1. Quæ res* 3. causa injuriæ est, absentia M. Iunii, qui jam diu hanc causam paratus erat defendere; ipse Cicero minus est paratus propter angustias temporis. Hanc causam amplificat apostrophâ ad C. Aquilium, ejusque assessores: vt contra vim & gratiam tueantur veritatem causæ P. Quinctii. *Num. 3. illud quoque* Addit & prolepsim quâ judicis benevolentiam captat timido Quinctio contra potentes adversarios. *Num. 5. non eo dico* 4. causa est, iniquitas prætoris, qui Ciceronem Quinctii defensorem cogit priore loco dicere. Quã causam adjunctis personarũ Hortẽsii, & Nævij, & Prætoris Dolabellæ, cæterorumque nobilium per allegoriam exornat. *Num 8. Nam quid.* Concludit exordium brevi repetitione causarum injuriæ, & iterum obtestando Iudices. *Num 10. cùm tot tantisque.*

ANNOTATIO.

Cicero insinuatione benevolentiam captat à sua, & adversariorum, & Clientis Quinctii, & Iudicum persona. Deinde statim exordio iacit prima semina affectuum commiserationis in Quinctium & odii in Nævium, cæterosq; adversarios; qui affectus reliquâ oratione assurgunt.

NARRATIO.

EXordio subjungitur brevi transitione hæc narratio: 1. C. Quinctius non satis considerate societatem fecit cum Sex. Nævio, quem facetè Cicero scurram, & ab adolescentia quæstui addictum describit. *Num 11. id quò faciliùs* 2. Cajo Quinctio mortuo, Nævius societatem iniit cum P. Quinctio, sui fratris hærede, nullâ factâ mentione debiti *Num. 14. cùm annos. 3.* fraudulenter idem Nævius dissuasit P. Quinctio, ne

au-

auctionaretur Narbone in Gallia, pollicitus ipsi pecunias, simul atque Romæ fuisset, ut P. Scapulæ solveret. *Num. 15 cum eris alieni* 4. Falsus fuit Romæ Quinctius à mendace Nævio. *Num. 18. hæc omnia* 5. Destitutus Quinctius, auctionatus est Narbone, absens, & deteriore conditione; moxque inter Nævium & Quinctium vi sâ controversia, datum est utrimque vadimonium. *Num. 20 destitutione illa* Vadimoniis sæpè dilatis; cùm ab urbe profectus esset Quinctius, illicò ex insidiis vadimonium sistit Nævius, petitque bona absentis Quinctii, & vadimonium non reddentis possidere, & proscribere ex edicto Burieni Pretoris. Fit hîc parva digressio (& antè attentionis renouatio) in perfidiam atque avaritiam Nævii. *Num. 22. cùm vadimonia sæpè* 8. absentem Quinctium defendit Sex. Alphenus procurator. *Num 27. libellos* 9. contra & jus & fas Quinctius dejectus est è prædio, confugitque ad C. Flaccum. *Num 28 hæc dum Romæ* 10. Recusante Alpheno satisdare, & postea Quinctio vadimonium sistente, distulit iterum per fraudem, & procrastinavit Nævius; tum anno post & sex mensibus iniquè coactus est à Dolabella P. Quinctius satisdare, aut sponsionem facere. *Nu. 29 Alphenus.* 11. denique perturbatus Quinctius elegit sponsionem facere, Iudice C. Aquilio, etiam breviter, ut lubet Hortensio horâ præfixâ, & priore loco dicere. De qua injuria rursus queritur Cicero apostrophâ ad Iudices, & ad Hortensium; cui certos orationis limites pollicetur. *Num. 32. conturbatus sanè.*

ANNOTATIO.

Facit hæc narratio ad docilitatem causæ, atque fundamentum stabiliendæ postea fidei; fit probabilis maximè ab adiunctis fit sua vis præsertim facetijs in Nævium; habetq; insertos quosdam motus sed breves.

CONTENTIONIS

Propositio & Distributio.

PRopositio contentionis est hæc: Sex. Nævius bona P. Quinctii non possedit ex edicto Prætoris. *Num. 36. negamus.*

ctii petere:& hoc prosopopeiâ Næuii amplificat Orator; seque in fidem Iudicis insinuat *n. 46. inveniri ratio*.

Antecedentis pars 2. *Quinctius vadimonium non deseruit* ratiocinatione quinque partitâ exposita est.

Maior propositio est hæc: etiamsi Quinctius uadimonium deseruisset, non tamen oportuit continuò Næuium ire ad extrema iura, & inimicißima contra affinem, & socium, & amicum; hoc est, non oportuit eius bona proscribere. *num. 48. quid si debuisset*.

Probatio maioris propositionis amplificatur coaglobatione effectorum, & comparatione maiorum: quòd eius modi proscriptio sit acerbior ipsa bonorum & famæ, & vitæ iactura *num. 49. nam quid homini* Amplificatur 2. dissimili maiorũ, & bonorũ, hominũ qui nõ nisi ex necessitate, & considerate bona aliorũ, etiã inimicissimorum proscripserunt. Næuius temerè & illico bona sui socii, & affinis, & amici uendit. *num. 51. itaque maiores*. Atque hoc præposterum & peruersum facinus iterum amplificat pulchrâ subiectione *num. 52. advadimonium non* Præterea amplificat duplici communicatione, & prosopopeiâ, *num. 53. si de pradiis* Postremò item alterâ prosopopeiâ, ethopeiâ, & cõcessione conflat Næuio odium, *num. 55. quid ad hac naviule*.

Minor propositio seu assũptio est hæc. Atqui Quinctius uadimonium non deseruit, quæ par subiectione, sustentatione, & odiosa dubitatione ornatur *num. 56. quid si nunquam*.

Probatio assumptionis est: quia Quinctius Romæ non fuit, quo die dicit Næuius esse uadimonium factum, idque plures parati sunt testari. *num. 57. eis esse*.

Complexio argumentationis exprimitur indignatione & querimoniâ, P. Quinctium inferiore opibus, nõ ueritate causæ, aut uitæ rusticæ integritate, opprimi à potentiore & iniquiore Næuio, *num. 59. est in hac causa*.

Secundùm argumentum, *Næuius non potuit bona Quinctii possidere ex edicto Prætoris*, factâ anacephaleosi, aperit hoc enthymema. Quinctius non fuit edicto Prætoris cõprehensus: igitur Næuius non potuit bona quinctii possidere ex edicto Prætoris *nu. 60. docui quod primum*.

Antecedens patet ex adiunctis & uerbis edicti. Nam Quinctius non latuit, sólum non vertit, habuit hæredem, absens fuit à Procuratore defensus. *Ibid.*

attende nunc. Quinctium verò absentem fuisse ostenditur triplici Alpheni procuratoris officio, qui 1. proscriptionis libellos dejecit. *Num. 61. qui locus igitur.* 2. Vadimonium pro Quinctio absente optimus vir, atque idem procurator Nævii, promisit. Adverte hîc subjectionem, & dialogismum: *ibid videamus:* 3. Tribunos appellàvit: Ad quam appellationem muniendam triplex prolepsis accedit: 1. Alphenum sic appellasse, ut judicium non recusarit. Estque parva digressio in Hortensium. *Num. 63: postulabā inquit.* 2. Sic auditum esse à tribunis Alphenum, ut M. Brutus intercesserit, promiseritque Alphenus P. Quinctium, ubi rediisset, ad vadimonium sistere. *Nu. 65 at enim* 3. Nævio sic fuisse tunc parem concertationem cum Alpheno, sicuti nunc est Quinctio cum ipso Nævio *Num. 68. quid affertur* Hæc ultima prolepsis habet venustam dissimilium comparationem; nam Alphenus cum Nævio, & inter se amici utriusque comparantur per dialogismum: *Num 69. erat, inquit:* Deinde Quinctii causa, solitudo, & inopia cum iniqua postulatione Nævii, & potentissimâ adversariorum actione, & injuriâ confertur; altero elegante dialogismo. *Num. 71. quod situm.*

Consequens enthymematis, *Igitur Nævius non potuit bona Quinctii possidere ex edicto Prętoris*; paucis subijcitur. *Num 73. quare aut doceas.* Mox amplificatur à cōsequentibus, quòd bona Quinctii non venierint; & quòd ea bona nullus creditorum, præter improbum Nævium, voluerit emere; propterea quod omnes judicaret. P. Quinctium non esse isto Prætoris edicto comprehensum: *Ibid. etenim si ex edicto.*

Tertium argumentum, *Nęvius bona Quinctii non possedit*, ingreditur Cicero illustri dialogismo. *Num. 77. diffidebam.* Deinde sic agit dilemmate; si Nævius bona P. Quinctii possedit ex edicto Prętoris, aut triduo sexcenta millia passuum confecit nūtius, ut de saltu dejiceretur Quinctius, quod est incredibile; aut nuntius à Nævio missus est ante edictum; quod est improbum.

Primam dilemmatis partem petitione attentionis, & dialogismo excutit Cicero, subjectâ exclamatione ironicâ, & parvâ digressione in Hortensium. *Num. 79. quod abs te.*

Secūdam partem, & rursus totum dilemma incisim urget duplici subjectione, & repetitione. *Nu. 81. antequam.*

quam: Tum apostrophâ ad Iudices arguit improbitatem Nævii, qui ante edictum, & contra edictum, & per vim, fundis suis miserum Quinctium dejecit. *Num. 84 omnia sunt.*

ANNOTATIO.

1. Propositio contentionis quàm est aperta! quàm brevis, & quàm perspicua distributio, tria membra seu præcipua argumenta complectens!

2. Quantus nervus, & quanta varietas argumentationum! nam primum argumentum enthymemate, & ratiocinatione Orator explicat, secundum altero enthymemate tractat; tertium dilemmate urget, eoque adversarium conficit.

3. In singulis argumentationum partibus, quàm graves sunt rerum amplificationes, præsertim locorum congerie! quàm ornatæ verborum amplificationes, præsertim figuris sententiarum! quot digressiones, quando occasio!

4. Affectus misericordiæ in P. Quinctium, & odii in Sex. Nævium temperati quidem & inchoati in exordio, & narratione, quomodo in contentione assurgunt! nam 1. argumentatione avaritiam Nævii Cicero convincit, irridetque: mox ejus improbitatem in appetenda vita P. Quinctii graviter insimulat. 2. Argumentatione avidam bonorum proscriptionem P. Quinctii vehementiùs accusat. Demùm 3. Argumentatione seu dilemmate acerrimè perstringit improbitatem Nævii, ut conflato tandem ipsi odio, misericordiam Quinctio majorem faciat in peroratione, ut mox videbimus.

PERORATIO.

HÆc peroratio habet duas partes, enumerationem, & affectū; enumeratio recenset argumenta prius allata. *Num. 86. ostendi quàm multa.* Affectus est misericordiæ erga P. Quinctium; movetque hunc affectum Cicero 1. insinuatione, quâ Iudicis fidem, bonitatem, & æquitatem captat à persona P. Quinctii senis, & inopis contra adversarios crudeles & opulentos. *Num. 91. nunc causa perorata est.* 2. Dissimili comparatione Quinctii & Nævii, per concessionem. *Num. 93. non comparat se.* 3 Pathetica petitione vitæ & libertatis P. Quinctii, cum exclamatione & gradatione.

num.94. quid ergo est. 4. Proposità calamitate P. Quinctii, & eius demissione, oppositaque crudelitate & superbia Nævii. *num.96. omnia circumspexit.* 5. Iteratâ Iudicis obtestatione. *num.99 itaque te heo.*

ANNOTATIO.

De hac peroratione breviter dicendum omnia per orationem sparsa hic colligi & pracipuè affectus, post recensita argumenta. Nam ad motum vehementiorem Orator prosopopeiâ deprecatione, comparatione dissimilium. inducit Quinctiū afflictum, atq; obtestantem Iudices à persona, & vita sua innocentissima, contra adversarium virum potentem, & voluptuarium, & iniquum Itaq; ut scribit Gellius liberatâ Quinctio fructum sua eloquentię tulit Cicero.

PRO SEX. ROSC. AMERINO

Argumentum, Quæstio, Stylus.

Occiso Romę Sex. Roscio cùm noctu rediret à cęna: accusatus est parricidii hic Sex. Roscius. Crimen affingebant duo Roscii, sicarii; accusabat Erutius, accusator ineptus: hunc & illos fovebat Chrysogonus, vir potens apud nobiles, & avarus qui proscripta iniquè Sex. Roscii bona emerat. Igitur his adversariis brevi oppressus Sex. Roscius vir rusticus, fortunisq; eversus fuisset nisi Patronus Cicero subvenisset: namq; hic Clientem suum ab integritate vita, & nullà non modò causà, sed etiam occidendi parentem facultate defendit, cōtra futilem Erutii criminationem. Tum ipsam cędis suspicionē in adversarios quinque manifestis argumētis coniecitē

Huius orationis questio seu status est in genere iudiciali: an Sex. Rosc. Ameri nus occiderit Patrem suum.

Genus dicendi est subtile & acutum: sępius crebris sententiis atq; ornamēis copiosum: quippe in hac oratione uti in prima, luxuries Oratoris seniore stylo depascenda est.

SYNOP-

EXORDIUM: A causis, quare Cicero, & non alius eorum, qui adsunt, defendit Sex. Roscium. 1. Causa est major in Cicerone, quàm in aliis libertas dicendi. 2. Causa est ratio officii.

ARGUMENTA: Quia 1. Sex. Roscius non habuit causam occidendi Patrem suum. 2. Non habuit facultatem. 3. Adversarii habuerunt causam illum occidendi. 4. Habuerunt facultatem.

SYNOPSIS

NARRATIO. Primum describit Cicero Rosciorum inimicitias; deinde ex his cædem Sex. Roscii: postea ex celeri cædis nuntio; ex societate P. Roscii cum Chrysogono; ex venditione, & possessione bonorum, inscio Sylla; ex perfidia ejusdem Roscii in fallendis ad Syllam legatis; denique ex consilio accusandi hunc Sex. Roscium parricidii, auctores cædis probat esse adversarios.

PROPOSITIO. Sex. Roscius non occidit Patrem suum; sed adversarii illum occiderunt.

ARGUMENTATIO.

1. Argumenti; parricidii crimen est eiusmodi, ut accusator magnas causas afferre debeat, quare sit commissum; sed accusator Erucius nullam afferre causam potuit: ergo non est credibile Sex. Roscium sine causa occidisse Patrem suum.

2. Argumenti; si Sex. Roscius habuit facultatem occidendi Patrem suum, vel per se occidit, vel per alios; neutrum; ergo.

3. Argum. cui cædes majori bono fuit, is majorem occidendi causam habuit; sed cedes Patris Sex. Roscii majori bono fuit P. Roscio quam Sex. Roscio; igitur ille potius, quam hic, habuit causam occidendi.

4. Argum. quinque sunt indicia, quibus hæc facultas & cædes Sex. Roscii in adversarios conjicitur; ergo, &c.

1. ARGVMENTATIONIS 3. ARGVMENT. AMPLIFICATIO ET AFFECTVS.

Parricidii causæ atque indicia ex parte filii sunt corrupti mores, audacia, luxuries, debita, cupiditas: ex parte patris, est odium filii: quorũ nihil probare potest accusator Erutius; nec enim sceleratus filius, nec amens pater, qui sine causa oderit filium. Nam quòd hunc ius miserit, honoris ac benevolẽtiæ causa misit, exemplo plurium, ac majorum; quòd exhæredare voluerit, futile ac fictum. Ineptus igitur est & pugnans secum, & impudens Erutius, qui sine causa aliquem accuset parricidii; quod crimen sine multis & magnis causis non est credibile, tum testimonio naturæ, tum præjudicio judicum Terracinensium, exemplis, Poeticis, & decretis suppliciis.

Majori bono cædes Roscii fuit P. Roscio, quam Sext. nam ille mendicus, auarus audax, inimicus Roscio diviti fuit: hic ruri addictus nemini infestus, denique filius, subjuncta iterum faceta digressione in accusatorem Erutium.

2. ARGVMENTATIONIS.

Sex. Roscius non per se occidere potuit Patrem, quia Romæ non erat, quando pater fuit occisus.

Non per liberos ex Ameria, qui non nominantur.

Non per sicarios, quos non novit vir ruri assiduus.

Non per servos, quos quotidie vocat in quæstionem.

4. ARGVMENT.

1. Argumentum cædis est audacia T. Roscii, qui cum accusatore sedet.
2 Cædes celerrimè nuntiata Roscio Capitoni.
3. Capitonis perfidia in fallendis decem legatis ad Syllam.
4. Quæstio servorum, recusata ab adversariis.
5. Avaritia & potẽtia Chrysogoni

PERORATIO.

Commiserationis affectus erga Sex. Roscium, qui æquo animo fortunas suas omnes concedit Chrysogono, cum deprecatione ad Iudices, ut istam crudelitatem non ferant in Rep.

EXOR-

EXORDIUM.

Exordium fit prolépsi, & sustétatione à causis, quare Cicero, & non alius eorum, qui adsunt, defendit Sex. Roscium: *Num. 1: credo ego* 1. Causa est major in Cicerone; quàm in aliis libertas dicendi, propter adolescentiam ac tenuem in Repub. auctoritatẽ. *Num. 2 quae me igitur res* 2. Causa est ratio officii. *Num. 4. accedit illa quoque*; Mox altera prolépsi excusat eos, qui propter periculum tacent in hac causa: & Chrysogonum vocat in invidiam ab iniqua postulatione. *num. 5 forsitan quaeratis*. Auget invidiam postulando quod est æquius à Chrysogono, & à Iudicibus, ne iniquo isti viro faveant: quod est indignum. *num. 7. si vobis equu.* Hincque indignationem amplificat 1. distributione. *num. 9. his de rebus* 2. Suâ in Iudices fiduciâ, ac fortitudine defendendi Sex. Roscium: *num. 10. quapropter vos oro.* 3. Apostrophâ ad M. Fannium. *num. 11 Te quoque* Quam apostropham ad maiorem motum exornat gradatione à consequentibus *num. 12. petimus abs te.* Et repetitione per antitheses. *num. 13 accusant ij.*

ANNOTATIO.

Constat hoc exordium insinuatione quâ Cicero adstantium & Iudicis gratiam colligit 1. excusando ipsorum officium in tam iniqua & periculosá causá. 2. Suam adolescentiam, mediocre ingenium, authoritatem exiguam magnam officij rationem commemorando. 3. Iniquum Chrysogonum statim adducendo in odium; & aliquantò vehementiores affectus gravibus concitando figuris.

NARRATIO.

Brevis est transitio ad narrationem. *num. 14. atq; ut.* Quæ continet 1. descriptionem Patris Sex. Roscii à nobilitate, divitiis, gratiâ, & præclarè factis in tuenda nobilitate *num. 15. Sex. Roscius.* 2. Descriptionem duorum Rosciorum sceleratorum, inter quos & Patrem Sex. Roscii fuerunt inimicitiæ. *num. 17. erant ei veteres.* 3. Cædem Patris Sex. Roscii ab adjunctis loci: & temporis. *Num. 18. nam cùm hic.* 4. Nuntium celeriter à Glaucia Tito Roscio Capitoni

toni factum. *num. 19. occiso Sex. Roscio.* 5. Eiusdem T. Roscij Capitonis societatem cum Chrysogono, ut simul in fortunas incauti rustici involarent. *num. 20. quatriduo,* Hic fit parva digressio ad benevolentiam L. Syllæ, quo inscio hæc facta Orator dicit. *num. 22. hac omnia.* 6. Insolētem ac flagitiosam possessionem bonorum Sex. Roscii per T. Roscium Chrysogoni nomine, nullo nō Amerinorum id ægrè ferente. *num. 23. interea iste* 7. Perfidiam adversariorum in fallendis ad Syllam legatis. *num. 25. itaque decurionum.* 8. Fugam Sex. Roscij ad Cæciliam nepotis filiam. *num. 27 quod is simul:* 9. consilium adversariorum accusandi Sex. Roscium parricidii *num. 28. nam postquam* Quod consilium Orator amplificat 1. dubitatione. *nu. 29. Quid primum,* 2. forti pollicitatione sui officii. *num. 30 patronos huic,* 3. Prosopopeia. *num. 32. etenim quis,* 4. Comparatione huius nefarii consilii cum facto C. Fimbriæ. *num. 33. hominem longè.*

ANNOTATIO.

Probabilitas huius narrationis petitur ab adiunctis personarum, & rerum, quæ ante & post cædem Sex. Roscii gestæ sunt. Apparent etiam in hac narratione uti suprà in exordio, inchoati affectus contra adversarios.

CONTENTIONIS

Propositio & Distributio.

PRopositio cōtentionis est hæc: Sex. Roscius nō occidit patrē suum; sed adversarii illum occiderunt.

Distributio seu argumenta prioris partis, *Sex. Roscius non occidit patrē suū* sūt hæc duo: 1. quia non habuit caussam illum occidendi. 2. quia non habuit facultatem.

Argumenta posterioris partis, *adversarii occiderunt patrem Sex. Roscii,* sunt hæc itidem duo 1. quia habuerunt caussam illum occidendi. 2. quia habuerunt facultatem.

Atque hæc clariùs patebunt in argumentatione: nam apertam distributionem contentionis non proponit Orator. *num. 35. tres sunt res.*

CONTENTIONIS

Argumentatio, Amplificatio, Affectus.

PRioris partis 1. argumentum, *Sex. Roscius non occidit Patrem suum, quia non habuit causam illum occidendi.* hic syllogismus exponit: Parricidii crimē est eiusmodi ut accusator magnas causas afferre debeat, quare sit cōmissum: sed accusator Erutius nullam afferre causam potuit: ergo non est credibile Sex. Roscium sine causa occidisse Patrem suum.

Major syllogismi effertur exclamatione, & comparatione maiorum, & apostrophâ ad accusatorem Erutium. *num. 37. occidisse Patrem.*

Assumptio cōstat refutatione earum causarum, quas adfert Erutius; nam ex parte filii, fatente etiam Erutio, corrupti mores, audacia, luxuries, debita, cupiditas (quæ sunt indicia & causæ parricidii) per subiectionē removentur à Sex. Roscio. *num. 39. Patrem occidit.* Deinde ex parte Patris, odium non fuisse, subiectione ac dilemmate ostendit Cicero. *num. 41. rursus igitur eodem* Nam primum odii argumentum (quod lèviter adfert Erutius, & leviter diluitur) de relegatione filii in agros, benevolētiam & honorem, non supplicium & odium probat. *n. 42. nescio, inquit.* Confirmatur 1. ex eo quod parens ei optima prædia colenda dederit. *num. 43 quid ais Eruti.* Confirmatur 2. ex eo quod patres familias mittant rus filios suos, non quod probrosum sit, aut criminosum, sed quia honestum. *Ibid. patresfamilias* Hic captat Cicero Erutium, quem pugnare contra se arguit à contrariarum & pugnantium rerum conflictione, mordetque à parente. *num. 44. vides Eruti, quantum* Confirmatur 3. Fabula Cæciliani senis *num. 46. ecquid tandem* Confirmatur. 4. exemplo multorum, qui ista ætate agros colebant. *num 47. quasi vero.* Hic rursus parva est digressio in prædia diligenter à Sex. Roscio exculta, quæ nunc iniquè Chrysogonus possidet. *num. 49. quid censes.* Confirmatur 5 exemplo Maiorum, qui ab aratro arcessebantur, ut consules fierent, *num. 50. na tu Eruti.* Clauditur argumentum parva anacephaleosi, *num. 51. neq; ego hec.*

Alterū odii argumentū, quod affert Erutius de exhæredatione

redatione filij, probari non potest: quare Cicero dialogismo, & concessione nugatorium argumentum irridet. *Num. 52. odium igitur.* Digreditur in accusatores ineptos, qui suspicione & emolumento (uti Erutius) impelluntur ad causas, adducta per ironiam comparatione canum, & anserum in Capitolio. *Num. 55. nemo nostrum est.* Redit ad Erutium, cujus negligentiam atque fiduciam in accusando Sex. Roscio ostendit prosopopeia, & ethethopeia *Num. 58. quid mihi.*

Complexionem syllogismi amplificat Cicero 1. cōglobatione causarum parricidij; quæ nisi sint magnæ, & probatæ ab accusatore, tantū crimen non est credibile. *Num 61 de parricidio causa.* Amplificat 2. à testimonio naturæ. *Num. 63. magna est* 3. præjudicio judicum Terracinensium *Num. 64. non ita multos* 4. Ab exemplo Poetico Orestis, cęterisque fabulis, nec non malæ conscientiæ stimulis, cum anacephaleosi causarum parricidii. *Num. 66. videtisne quos* 5. A decretis majorum præsertim Athéniensium. *Num. 69. quare hoc.* 6. A sapientia Romanorum, qui gravissima in parricidas supplicia constituerunt. Atque hunc locum exornat orator exclamatione, & eleganti distributione. *Num. 70. quanto maiores nostri.*

Amplificatâ complexione Cicero redarguit impudentiam Erutii, qui hominem tanti sceleris apud prudentissimos Iudices, nullâ prolatâ causâ accuset. *Num. 72. tanti maleficii.*

Prioris partis 2 argumentum; *Sex. Roscius non occidit Patrem suum quia non habuit facultatem illum occidendi*, concessione Cicero ingreditur. *Num. 73 esto causam.*

Mox hoc dilemmate distribuit: si Sex. Roscius habuit facultatem occidendi Patrem suum, vel per se occidit, vel per alios, sive liberos, sive servos; neutrū; ergo.

Non per se occidit, quia Romæ non erat, quando Pater fuit occisus. *num. 74. quomodo occidit.*

Nō per liberos ex Ameriâ, qui non nominantur; nec per sicarios, quos non novit vir ruri assiduus. *Ibid. si per alios.* Hunc locum pulchrè interrogando concludit ab adjunctis, præsertim per præteritionē ab integritate & innocentia vitæ rusticæ, quam commendat similitudine & gradatione *num. 75. qua in re.*

Nec verò occidit per servos, quos quotidie postulat

in

in quæstionē: atque hoc Sex. Roſcio nō licere per adverſarios, qui ſervos in honore ac pretio habēt, expoſtulat Cicero exclamatione & apoſtropha ad Iudices. *num. 77. reliquum eſt.* Ex his cędem Sex. Roſcii obiter in adverſarios conjicit. *num. 78. dubitate.* Deinde parva anacephaleoſi vana Erutii argumenta diluit. *num. 79. nunc Eruti.* Mox iterum eum jugulat, cum probabilius ſit iſtos noctu ſicarios, qui Romæ Sex. Roſcium occiderunt, eſſe adverſarios. *num. 80. ejuſmodi tempus.* Denum reliquam Erutii criminationem inſinuatione ac ironia diſſolvit *num. 82. vereor ne* Poſterioris partis primum argumentum, *adverſarii occiderunt Patrem Sex. Roſcii, quia habuerunt cauſam illum occidendi*, proponit Cicero quodā proemio, ſe non tam accuſare adverſarios velle, quam Sex. Roſciū defendere: fit etiā parva excurſio in Erutium, & in T. Roſcium, & in Capitonem. *num. 83. venio nunc.* Deinde argumentum hoc ſyllogiſmo conficit: cui cædes majori bono fuit, is majorem occidendi cauſam habuit: ſed cædes Patris Sex. Roſcii majori bono fuit T. Roſcio, quā Sex. Roſcio; igitur ille potius, quàm hic, habuit cauſam occidendi.

Major nititur dicto L. Caſſii, & comparatione judicis M. Fannii, cum ipſo L. Caſſio *num. 84. L. Caſſius.*

Minor infertur per diſtributionem ex divitiis Sex. Roſcii, ex mendicitate, avaritia, audacia, inimicitiis T. Roſcii *num. 86 in hac enim*

Concluſio ſyllogiſmi fit utriuſque per antitheſes comparationē. *n. 88. reſtat, judices.* Subjungitur digreſſio in Erutium, cujus dicendi facultatem Cicero irridet comparatione ſui, & accuſatorum ad Cannas, & ad lacum Servilium occiſorum *num. 89. Hac tu Eruti.*

Poſterioris partis ſecundum argumentum, *adverſarii occiderunt Patrem Sex. Roſcii, quia habuerunt facultatem illum occidendi* eleganti dialogiſmo, & comparatione diſſimilium adjunctorum, & perſonarum proponitur. *n. 92. videamus nunc ecqua* Explicatur verò inductione per enumerationem eorum, quæ mortē Sex. Roſcii ſunt conſecuta: quinque enim ſunt indicia, quibus hęc facultas, & cędes Sex Roſcii in adverſarios conjicitur.

1. Eſt audacia T. Roſcii, qui iſtic cum accuſatore ſedeat *num. 95. videamus nunc ſtrictiſſimi*

2. Eſt nuntius cædis magnā celeritate factus per Glau-

Glauciam Roscio Capitoni quam celeritatem oratoꝛ (excusso leviter Glauciâ) pulchrè urget ab adjunctis, loci, temporis, & personarũ. *nu. 96. occiso Sex. Roscio qui primus* Mox hypotyposi percussorem Roscii ostendit T. Roscium, qui illico cursorem Glauciam subornat Capitoni. *num. 98. non ne vobis.* Capitonẽ quoque huius cædis conscium designat. præter alia eius flagitia. *nu. 99. quid erat quod.* Deinde huius testimonium, in propriâ causâ, & crimine reijcit exclamatione ironicâ, & comparatione Africani: *num. 101. veniat modò.* Tum apostrophâ redit ad T. Roscii audaciam, de quâ supra & hanc communicatione reprimit *num. 104. quid tu vir optime.* Denique Chrysogonum, quippe ad quem celeriter etiam nũtius pervenerit, si non ipsius cędis, at avaritiæ, & communis prædæ insimulat. *nu. 105. age nunc.*

3. Est Capitonis perfidia in fallendis ad Syllam legatis: hanc perfidiã Cicero subiicit concessione, & ethopeiâ, *num. 109. venit in decem.* Deinde amplificat duplici comparatione maiorum; quarum 1. est hæc: in privatâ re nobis creditâ amicum fallere turpe est, quia fides & amicitia violantur; quantò igitur turpius Capitoni in Republicâ seu legatione ipsi creditâ, ex quâ Sex. Roscii fortunæ, & fama, & vita pendebat perfidum fuisse? *num. 111. in privatis rebus socium.* Altera est hæc; turpe est eum, qui nobis rem suam & consilia communicat, socium fallere, quia hic nobis fidit; quanto igitur est turpius Capitoni, non unũ in re pecuniariâ socium, sed novem in publico munere legatos fefellisse? *nu. 116. videte iam porro* Quare Cicero ex hac perfidiâ probabiliter cædem Sex. Roscii adscribit Capitoni, quia homo summè perfidus, non est alienus ab alio, maximoque scelere. *num. 118. in eiusmodi vita* Confirmat ex eo quod hic Capito sub gladiatore ex lanistâ magistro, brevi insignis discipulus evaserit. *Ibid. quid tandem.*

4. Est servorum, quos adversarii, præsertim Chrysogonus, tãtâ operâ & honore fovent, quęstio recusata sæpius à T. Roscio. *nu. 119. dixit iam antea.* Tamen non tam Chrysogonum accusat cædis (hæc enim tota ad Roscios pertinet, tametsi hos etiam leviter & ex necessitate accuset) quàm amicitiæ, & iniquæ venditionis bonorum Sex. Roscii *num. 122. quid igitur.* Porrò auaritiã Chrysogoni notatione & dubitatione arguit. *num. 124. venia nunc ad illud.* Iniquam autem fuisse

ven-

venditionem bonorum Sex. Roſcii oſtendit ab adiunctis legis ſive Valeriæ, ſiue Corneliæ, quæ proſcriptorum tantum, aut eorum qui in aduerſariorum præſidiis occiſi eſſent, aut malorum ciuium, præſtitutâ die, bona uendi iubebat. Sex. autem Roſcius nec proſcriptus fuit, nec in aduerſariorũ præſidiis occiſus, nec malus ciuis, nec eius bona ad præfixam in lege diem venierunt. *num. 125. bonorum Sex. Roſcii.* Verùm hîc interiecta eſt duplex apoſtropha ſiue digreſſio: una ad Erutium, quâ Chryſogonum, nõ Syllam ſe dicit attingere. *num. 127. in quem hoc dicam.* Altera ad iudices, quâ dolorem ſuum & animi ſenſum exprimit. *num. 129. verùm quaſo.* Et quâ etiam paulò poſt Syllæ imprudẽtiam eleuat facta comparatione huius hominis cum Ioue. *num. 131. placet igitur.*

5. Eſt Chryſogoni potentia, quâ Erutius & aduerſarii nituntur ad maleficium. *num. 132. verùm ut hac* Iſtam Chryſogoni potentiam inſectatur Cicero à prædiis, domo, ſupellectile, familiâ, ſeruis, luxuriâ, ſumptibus, & per ethopeiam ab habitu & ſuperbia *num. 133. aptam & ratione.* Deinde longa prolepſi nobiles uiros cõciliat: unum Chryſogonum in inuidiam uocat, qui potentiâ ſuâ ac nobilitate abutitur, ut in fortunas alienas inuolet *num. 135. qua verò officiat.* Hanc inuidiam in Chryſogonum adauget exclamatione, & indignatione. *num. 141. hicne etiam.*

ANNOTATIO

Affectus contentionis ſunt tres. 1. miſericordia, in Sex. Roſcium, qui, affectus tamen ferè totus reſervatur in peroratione. 2. ironia in Erutium, quem Cicero argumentatione prima cõtradicere ſibi oſtẽdit, & nugatorias cauſas afferre, ineptũ accuſatorem redarguens, comparatione canum & anſerum in Capitolio, & ethopeia, denique impudentem qui ſine cauſa aliquem parricidii accuſet. Secunda argumentatione, rurſus illum ſua ipſius argumentatione iugulat, atque omnis huius criminationes vel leviter & ioco diſſoluit vel præterit. Tertia argumentatione huius facultatẽ dicẽdi irridet comparatione ſui & accuſatorum ad Cannas & ad lacum Servilium occiſorum. Itaque Cicero paſſim excurrens inſultat Erutio, mordetque modo à parente, modo à doctrina, modo ab impudentia.

Tertius affectus eſt invidia in adverſarios: primũ in T. Roſcium,

scium, propter audaciam. Deinde in Capitonem propter perfidiam; tertiò in Chrysogonũ propter avaritiam. T. Roscii audacia triplici ex capite invidiosa redditur, 1. ex eo quòd ipse cum accusatore sedeat, 2. quòd paratus sit proprio crimine testari, 3. quòd percusso à se noctu Sex. Roscio cursorem Glauciã miserit, qui celerrimè eadem Capitoni conscio nunciaret: Capitonis verò perfidia ipso turpi crimine fallendi novem legatos, & flagitiosa vita fit odiosa. Chrysogoni autem avaritia, iniquâ emptione bonorum Sex. Roscii, præpostera potentia, luxuria, superbia, nobilitate ad turpem rapinam conversa vituperatur. Atque hunc affectum invidiæ in avarum Chrysogonum incheavit orator in exordio, & narratione, hic in contentione adauxit distributione, & longa prolepsi, cum exclamatione & indignatione; Mox in peroratione ad summum perducet.

PERORATIO.

PEroratio commiserationem movet, 1. pathetica per repetitionem & antitheses & subjectiones, prosopopeiâ, quâ Sex. Roscius fortunas suas omnes cõcedit Chrysogono, modò vitam nõ auferat. *Num. 143. verùm hac.* 2. Apostropha Ciceronis ad Chrysogonum, cujus crudelitatem exclamando, & comparando accusat. *num. 146. facis injuriam.* Exponitur magis ista crudelitas ex opposita Cæciliæ, & Ciceronis misericordia. *num. 147. nisi hoc indignum.* 3. deprecatione ad judices, ne istam Chrysogoni immanitatem ferant; quod exclamatione, & consequentibus Reip. periculis, & similitudine è bello petitâ Cicero detestatur. *Num. 150. verùm si à Chrysogono.* Demum judices hortatur ad munus suum fortiter contra hujuscemodi crudelitatem, & adversarios exequendum. *Num. 194. homines sapientes.*

ANNOTATIO

In hac peroratione enumeratio argumentorum vel nulla est, vel permixta amplificationi, & affectibus.

Affectus verò insignis in Sex. Roscium movetur magis proposita crudelitate adversariorum; quam è Republica tollere & fortis & sapientis est Iudicis.

PRO Q. ROSCIO COMOEDO.

Argumentum, Quæstio, Stylus.

C. Fannius Charea servum suum Panurgum communem cum Roscio ea lege fecit, ut is à Roscio arte histrionica institueretur, quæstusque inter eos communis esset. Institutum artificio comico Panurgum, Q. Flavius Tarquiniensis quidam interfecit. In hancrem Fannius cognitor à Roscio datus fuit, qui Flavium judicio damni injuria dati Roscii nomine persequeretur, non secùs atque si res sua esset. Lite cõstituta Roscius sine Fãnio cum Flavio decidit HS centum millibus, hoc est 2500. coronatis. Deinde C. Pisone teste & arbitro Roscius Fannio pro opere, pro labore, quòd cognitor fuisset quod vadimonia obiisset, certam pecuniam dedit hac conditione, ut si quid Fannius pro sua parte servi interẽpti à Flavio exegisset, partem ejus dimidiam Roscio dissolveret. Post triennium Fannius, qui diceret se à Flavio nihil abstulisse, Roscium cum eo de tota re pro societate decidisse, Roscium in jus vocavit, & HS quinquaginta millia, hoc est 1250 coronatos dimidiam scilicet partem ejus pecuniæ, quam Roscius à Flavio abstulerat, petit, & sponsione Roscium lacessivit, ni sibi ille HS quinquaginta millia deberet. Datus igitur Iudex à Prætore fuit C. Piso cum hac formula, si paret Roscium Fannio HS quinquaginta deberet. Quod Cicero enumeratione caussarum debitionis falsum esse docet; neque societatis nomine quicquam à Roscio peti posse probat.

Quæstio est in genere judiciali, an Roscius certam pecuniam Fannio debeat ex societate.

Stylus acutus.

EXOR-

CONTENTIONIS

Propoſitio, & Diſtributio.

Contentionis propoſitio eſt hæc: Roſcius certam pecuniam Fannio non debet ex ſocietate. Diſtributio ſeu argumenta ſunt hæc tria (quamquam primum deſideratur) 1. quia Fannius mutuo nihil dedit. 2. quia Fannius ſocietatis nomine pecuniam non expendit. 3. quia Roſcius nihil promiſit.

CONTENTIONIS

Argumentatio, Amplificatio, Affectus.

Propoſitionis ſecundum Argumentum, *Fannius ſocietatis nomine pecuniam non expendit*, hoc Enthymemate tractatur: neque tabulis ſuis Fannius, neque adverſariis probare poteſt ſe ſocietatis nomine pecuniam expendiſſe: igitur Fannius ſocietatis nomine pecuniam non expendit.

Antecedentis 1. pars, *de tabulis*, Amplificatur 1. proſopopeiâ, quia Fannius integrâ non ſit fide, ut ipſius tabulis credatur; hicque repugnent tabulę Roſcii. *n. 1. is ſcilicet.* Amplificatur 2. conceſſione, exclamatione, quia Fannius in ſuis tabulis accepti, & expenſi Roſcii nomen non adſcripſerit. *Num. 2. ſed ego copia.*

Antecedentis 2. pars, *de adverſariis*, amplificatur indignatione, & interrogatione, quia adverſaria non habeant eandem vim quam tabulæ: atque hoc argumentum teſtimonio C. Piſonis, & conſuetudine confirmatur. *n. 5 nimium cito.* Deinde gradatione & prolepſi urgetur Fannius, ratione tẽporis, quare pertriennium Roſcii nomen in adverſariis non ſcripſerit. *n. 8. Illud verò.* Præſertim urgetur Fannius ſuomet teſtimonio, quia pro certâ pecuniâ ad arbitrum confugerit: nam qui compromiſſum facit, & arbitrum ſumit, certã ſibi pecuniã non deberi indicat: cur igitur nunc ab arbitro ad Iudicẽ jverit Fannius? *n. 9. ſed hęc quãquã.*

Propoſitionis tertium argumentum, *Roſcius nihil promiſit* hoc Enthymemate conficitur: nullum poteſt probari adjunctum promiſſionis: igitur Roſcius nihil promiſit.

Antecedens breviter habet enumerata adjuncta, locum, diem, tempus, testem. *n. 13 jam duæ partes.* Concludit tres contentionis partes, id est nihil deberi Fannio, cum nulla pecunia (quod tamen necesse est fieri) aut data, aut expensa, aut stipulata sit. *n. 14. hic ego si finem.*

Sequitur Confutatio accusatoris Saturii qui Roscii famam læsit, quando Fannium ab hoc fraudatum esse dixit. Confutationem Cicero ingreditur apostropha ad Fannium, proposita gravitate criminis, quo Roscius, socium fefellisse arguitur. *n. 15. illa superior.* Mox crimen removet 1. à persona Roscii, & castissima ejus vita per similitudinem. *n. 17 qua cum ita sint.* Per correctionem confirmat testimonio ipsius Pisonis, & Saturii qui sibi contradicit. *n. 18. sed quid ego.* Crimen removet 2. à persona Fannii, cujus calliditatem, & Roscio dissimiles mores pulchrè Orator ostendit, ethopeia. *n. 19. Fraudavit Roscius.* Crimē removet 3. à Causa quam non habuit Roscius fraudandi Fannii: quia ille locuples, & liberalissimus; (adverte subjectionem) & majorem quæstum (quàm sit hic qui objicitur) facere noluerit. *n. 22. principia sunt.* Crimen removet. 4. per dialogismum, ex eo, quod Fannius non arbitrum pro socio adegerit Q. Roscium, neque pactionis tabulas possit ostendere. *n. 24. quid ego.* Crimē removet 5. à persona Panurgi, qui optimè instructus à Magistro Roscio (cujus Cicero artificium æstimat, præsertim apud vulgus) hujus magis fuit ad quæstum quàm Fannii. *n. 27 exorditur magna.* Crimen removet 6. ab iis quæ necem Panurgi sunt consecuta: 1. Quod Roscius multorum exēplo & iure cum Flavio, pro sua parte deciderit, & quidē parvo fundo Fannii accepto. Adverte dialogismum. *n. 32. quę deinde.* Quod verò rationē vertit Fannius, hoc est non ait Roscium pro se, sed pro tota societate decidisse: Respondet Cicero Fanniū repromisisse, & stipulatum esse, quo sibi nullā à Roscio ex vetere decisione deberi pecuniā indicavit. Adverte & hic dialogismos. *n. 34 vertit hic rationē.* 2. Quod Fānius à Flavio pecuniā abstulerit: & confirmatur elegāti subjectione à personis triū testium, qui fide sunt digni. *n. 39. quid si tandē.* Præsertim veracitas & cōstantia Cluvii, etiā iniurati, amplificatur duplici prosopopeia. *n. 45. reliquum est.* Cōcludit Cicero, & Saturii

turii prolepsim solvit: scilicet id, quod exegit Roscius, commune societatis factum non esse: 1. Quia Roscius suã partem potuit ex societate petere. *n. 51. Iam intelligis*, 2. quia alteri nemo petit, nisi qui cognitor est factus: Roscius autem cognitor non est factus: quomodo igitur alteri petiit? atque huic argumento iunctum est simile. *n. 54 quod si quisquam.* 3. Quia stultus fuit Roscius, qui ex iurisperitorũ cõsilio & auctoritate restipularetur, si sine cautione & repromissione nihilominus debeat *n. 56. præstat in sententiã.*

ANNOTATIO.

Restat in hac oratione mutila solùm confirmatio, & confutatio: confirmatio maximè ex loco extrinseco seu tabulis petitur; & deinde ab adiunctis promissionis. Confutatio tum à personis Roscii, & Fannii, & servi Panurgi, & testium; tum à causis, & iterum ab adiunctis promissionis ducta est. In hoc lis tota vertitur, an Roscius pro societate, non pro se tantum dederit: & hoc maximè argumẽto inquit Manutius, ad criminationem Fannii repellendam Cicero utitur, quòd is, accepta à Roscio pecuniã, quia cognitor eius fuerat, repromisisset, & stipulatus esset, si quid à Flavio exegisset, dimidiã ei se daturum. Quo sibi nullam à Roscio ex vetere decisione deberi pecuniã iudicavit. Plura ex hac oratione nõ habemus

---

VERRINA I.

SEU DIVINATIO

Argumentum, Quæstio, Stylus.

C. *Verres, per triennium Siciliæ præfuit; ubi cum avarè multa, crudeliter, libidinosè gessisset; repetundarum à Siculis postulatus est. Ii sibi patronum ob eas causas, quæ in hac oratione exponuntur Ciceronem delegerunt. Sed cum accusandi munus ad se potius pertinere Q. Cæcilius, quî Verris quæstor fuerat, contenderet; ortà contentione, Cicero hanc orationem habuit; quæ divinatio dicitur, quia Iudices, remotis testibus & tabulis, argumenta sola sequantur & quasi divinent uter debeat accusare. Quæstio huius divinationis est in genere deliberativo, an Cicero sit eligendus accusator Verris, an Cæcilius.*

Dicendi character est mediocris ac temperatus.

SYNOPSIS

EXORDIVM.

A causis quare Cicero nunc accusare Verrem petit, qui hactenus plures defendit: nimirum ratione officii, defendendæ Siciliæ, subleuandæ Reip.

propofit.

Cicero eligendus est accusator verris, non Cęcilius.

argumét.

Quia Siculi volunt Ciceronem, nolunt Cæcilium; Verres non vult Ciceronem, vult Cæcilium.

ARGVMENTATIO.

Ille debet constitui actor, quem maximè velint ii, quibus factæ sunt injuriæ; & quem minimè velit is, qui injurias fecit: quia lex de repetundis est instituta eorum causa, quibus factæ sunt injuriæ. Atqui Siculi, quibus factæ sunt iniuriæ, volunt Ciceronem, nolunt Cæcilium; & Verres, qui fecit iniurias, non vult Ciceronem, vult Cæcilium: nam Siculi Ciceronem ob quæsturam sibi probè cognitum rogarunt, ut causam susciperet; Cæcilium nec rogarunt, nec noverunt; & Verres non vult Ciceronem, quia hunc novit habere omnes partes ac virtutes optimi accusatoris; vult Cæcilium, quia novit hunc nullam accusatoris partem ac virtutem habere: ergo Cicero eligendus est accusator Verris, non Cæcilius.

AMPLI-

AMPLIFICATIO ET AFFECTVS.

Siculi, quibus à Verre factæ sunt iniuriæ, multis testibus, magna cum laude, ob præturam bene gestam, actorem Ciceronem rogarunt, repudiato Cæcilio æmulo. Nam in Cicerone est accusatoris integritas & dicendi facultas: Cæcilius nec verè accusabit Verrem, nec pro magnitudine criminum, grauiter & copiosè contra Hortensium, frustra adiutus à duobus ineptis subscriptoribus. Quòd si Cæcilius iniurias à Verre accepit, at Siculi grauiores acceperunt; si inimicus Verri fuit, at rediit in gratiam: si & quæstor eius fuit; at quæstor non debet prætorem suum accusare. Quare honestius est Ciceroni, clarissimorum virorum exemplo, sociorum, à quibus rogatus fuit, iniurias persequi, quàm, Cæcilio suas.

Peroratio.

Petit Cicero à Iudicibus eligi accusator Verris, quia diligenter ac integrè salutem Reip. & sociorum defendit: quæ Cæcilius non spectat.

EXORDIUM.

EXorditur prolepsi Cicero à causis, quare nunc accusare Verrem petit, qui hactenus plures defendit, *n. 1. si quis vestrum.* 1. causa est, quòd officio, & fide, & misericordia erga Siculos, apud quos quæstor fuit, ad id munus adducatur. *n. 2. cum quæstor.* 2. Causa est quòd non tam accuset, quàm defendat. *n. 5. quæ in negotio.* 3. quòd hoc tempore nihil Reip. utilius possit præstare, quam flagitiosum hominem accusare. *num. 6. quòd si.*

ANNOTATIO.

Tribus istis, quas Cicero affert, causis accusandi Verrem, captat benevolentiam Iudicum; tum à sua persona seu officio, tum à suo in laborantem Remp. studio: quod studium exclamatione & modico affectu; atque amplificatione pre se fert. Accuratum est etiam hoc exordium, & grave numeris periodisque.

CONTENTIONIS

Propositio & Distributio.

COntentionis propositio est hæc: Cicero eligendus est accusator Verris, non Cæcilius. Distributio seu argumenta sunt: quia Siculi volunt Ciceronem, nolunt Cæcilium; & Verres non vult Ciceronem, vult Cæcilium.

CONTENTIONIS

Argumentatio, Amplificatio, Affectus.

TOta contentionis argumentatio est ratiocinatio, licet partes sint inter se mixtæ: sed hoc plerumque fit apud oratores.

Maior propositio, *ille debet constitui actor, quem maximè velint esse ii, quibus factæ sunt iniuriæ; & quem minimè velit is, qui iniurias fecit;* breviter effertur. *num 10. ego sic intelligo.*

Probatio maioris, *quia lex de repetundis pecuniis est constituta eorum causa, quibus factæ sunt iniuriæ,* sequitur paullò infrà: *num. 17. reliquum est.*

Minor

Minor propositio seu assumptio, *atqui Siculi quibus factę sunt iniurię, volunt Ciceronem, nolunt Cęcilium, & Verres, qui fecit iniurias, non vult Ciceronem, vult Cęcilium*, sequitur etiam infrà: *num. 22. at enim solum.*

Probatio minoris est quadripartita: 1. pars, *Siculi volunt Ciceronem, quia illum sibi ob preturam probè cognitum rogarunt, ut causam suam susciperet*, supra subiuncta est maiori propositioni cum apostropha, & digressione, in Cęcilium: *n. 11. in hac causa;* Confirmatur auctoritate plurium testium. *num. 13. Deinde sunt testes*. Hancque voluntatem Siculorum modestè refert Cicero ad suam laudem: *num. 15. at enim cur* 2. pars, *Siculi nolunt Cęcilium, quia hunc neque probè noverunt, neque rogarunt*. Prosopopeiâ, & interrogatione, & repetitione constat. *num. 19. Sicilia tota* 3. pars, *Verres non vult Ciceronem, quia novit hunc habere omnes partes & virtutes optimi accusatoris*. Et 4. pars, *Verres vult Cęcilium, quia hunc novit nullam accusatoris partem ac virtutem habere*: paucis exponitur: *num. 22. alterum illud credo*. Hic digreditur Cicero in Hortensium, quem prosopopeiâ vocat in invidiam, ne suffragetur Cæcilio. *n. 23. itaque magnus;* Et paulò post ipsum deterret, ne defendat Verrem, nova dicendi ratione proposita. *n. 25 huic ego homini*. Redit ex digressione, resumitque tertiam & quartam partem probationis minoris: quas partes (quia in his maximè videtur contentio consistere) dissimili sui & Cæcilii comparatione amplificat per apostropham, & distributionem, & communicationem: *n. 27. tu verò Cæcili;* Primùm accusatoris integritatem negat esse in Cæcilio, qui ex Sicilia literas in Verrem non deportat : sed asportat, ut suspicantur Siculi; *n. 28. hic ego de te*. Deinde Cæcilius firmus verusque accusator Verris esse non potest, quia cum ipso rediit in gratiam: *n. 29. deinde accusatorem*. Adde quod Cæcilius criminum in re frumentaria, ac furtorum societate implicatus, aut multa silentio prætermittet, aut quomodo ista accusabit? Adverte dilemma: *n. 30. video enim*. Cicero autem liberè proferet singula, *n. 31. hac tu scis*. Postea repetitione, & insigni communicatione facultatem oratoriam in Cæcilio requirit Cicero quam sibi non arrogat ita (etiamsi longo usu & exercitatione comparatam) ut pro magnitudine copiaque criminum, possit co-

piosè & graviter de Verre apud Iudices dicere. *n. 35. quid illa Cæcili.* Tum proplepsi suũ ipse (quamquam à puero exercitatissimus in causis) timorem, & curam profitetur, quæ desiderari in Cæcilio significat. *num. 40. fortasse dices.* Venustè auget difficultatem à personâ Hortensii, contra quem Cæcilius debet dicere; Cicero hunc non reformidat. *n. 44. nunc ne illud.* Postremò irridet Cæcilium, & eius subscriptores, Apuleiũ, & Allienum, quorum futili operâ fretus, nec paratus aliunde descendit ad acre certamen. *n. 47. esto ipse nihil.* Certè Allienum festiva similitudine à Græcis actoribus sumpta bene robustum in clamando describit. *n. 48. deinde ut opinor.* & eiusmodi subscriptores, custodesque adeo contemnit, ut non sigillatim, aut certo loco velit illis egere, aut respondere. *n. 50. quibus ego non.* Absoluta argumentatione, sequitur confutatio Cæcilii, qui triplici ex capite contendit esse accusator Verris. 1. ob iniurias à Verre acceptas. 2. ob inimicitias. 3. ob quæsturam, quam Pretore Verre exercuit. 1. Cicero non negat iniurias Cæcilio à Verre factas; verùm quia Siculi graviores acceperunt, debent hi potius, quàm ille, ulcisci & accusare Verrem. *n. 52. verum ut.* 2. quę inimicitiæ possunt esse inter Cæcilium, & Verrem, quando parva aut nulla inimicitiarum fuit causa? quando Cæcilius cum Verre in gratiam rediit? Prius probatur ipso Agonidis Lilybetanę iudicio cum praua digresione ad ingenium Verris. *n. 55. at eam tibi.* Posterius breui repetitione, & dilemmate stringitur. *n. 58. hic tu si.* 3. nec debet Cęcilius idcirco accusare Verrem, quòd eius quæstor fuit, & hac in re pręponi Ciceroni; imò verò propter hanc causam debet reiici; nam Cæcilius non potest iniurias, quando nullæ sunt, sibi à Verre illatas sine vituperatione, aut aliquo scelere persequi. *n. 59. quid si ne.* Deinde in Quęstorem non cadit Pretorem suum accusare, quem parentis loco habere debet. *n. 61. at vide quid.* Quod Exẽplis maiorũ probatur. *n. 63. neque ferè unquam.* Adde quòd honestius est Ciceroni sociorum, à quibus rogatus fuit, iniurias persequi & ulcisci, quàm Cęcilio suas. Quod itidem probatur, & amplificatur pluribus exemplis clarissimorum virorũ P. Gabinii, M. Catonis. C. Domitii, L. Lentuli & P. Africani. *n. 63. semper hac causa.*

ANNO-

ANNOTATIO.

Amplificatio & affectus elegans est ille in probatione minoris per dissimilem Ciceronis & Cæcilij comparationem, præsertim in oratoria facultate; ubi primum Cicero communicatione Cæcilium admonet difficultatis Verrem accusandi; suumq; ipsi timorem, quamquam in caussis sit sæpè versatus, modestè aperit: deinde ipsum, & subscriptores deridet, quasi iam superior. Demùm absoluta argumentatione de reliquo confutat, & reijcit Cæcilium.

PERORATIO.

IN peroratione pergit Cicero paulò maiore affectu ostendere honestatem diligenter ac integrè defendi Rempub. & ejus socios atque amicos. *num. 70. & profectò.* Rursus amplificat dissimilem sui & Cæcilii comparationem in accusando Verre: nam Cæcilio nec salus Reip. nec propria laus, aut fama cordi est: quæ sunt vehementer proposita Ciceroni. *num. 71. quamobrem hoc.* Quare apostrophâ ad Iudices petit Præ Cæcilio eligi accusator Verris. *num. 73. quapropter Iudices.*

ANNOTATIO.

In hac, licet brevi peroratione Cicero colligit argumenta per orationem sparsa: Cæcilium nec integrum, nec diligentem, nec Reip. amantem, nec eloquentem esse Oratorem præ se; perficitq; illum, quem maximè in exordio inchoavit, affectum de suo erga laborantem Remp. studio.

II. VERRINA,

Seu

PROOEMIVM

I. ACT. IN VERREM.

Argumentum, Quæstio, Stylus.

Victo Cæcilio, & accusatione ad se delata Cicero cum inquisitionis tempus in Siciliam postulasset dies centum & decem, & cum L. Tullio Fratre Patruele totam provinciam colligendis litteris in Verrem, & denuntiandis testimoniis peragrasset diebus quinquaginta; Romam reversus, cum id videret agi, ut à M. Glabrione, Prætore, & ab iis Iudicibus, qui tum erant, ad alium annum; aliumque Prætorem res tota transiret, eriperetúrque sibi reus, patrocinio Hortensii ac Metelli, qui tunc Consules futuri erant, hoc commentus est rationis, ut orationem longam prætermitteret, neque in criminibus declamatione cumulandis tempus absumeret; sed tantùm citaret testes, ad unumquodque crimen expositum, & eos Hortensio interrogandos daret. Consilium autem suum Cicero in hac oratione exponit. Freig.

Quæstio est in genere deliberativo, an novo genere sit accusandus Verres.

Stylus est temperatus.

SYNOPSIS

EXORDIVM AMPLIFICATIO & AFFECTVS.

Ab occasione, quam iudices habet tollendi infamiã iudiciorum.

Propositio.

Novo genere est accusandus Verres.

argumentum.

Quia Verres Ciceroni, & iudicibus insidiatur.

argumentatio

Verres grandem habet pecuniam paratam Iudicibus, & Ciceroni, quâ sperat se illos corrupturum: ergo Verres Ciceroni, & iudicibus insidiatur.

Quoniam flagrante iudiciorum infamiâ magna est pecuniæ vis, Cicero audaciam Verris in dicendo, & stultitiam in agendo reddit odiosam, ac metuendam iudicibus; eiusque spem non in honesto præsidio, sed in pecuniâ Siciliensi & sceleratissimâ vitâ positam infringit, subiunctâ narratione. Vehementer etiam carpit Hortensium, & Metellos, quibus patronis nititur Verres causam suam in annum sequendum producere. Verùm iudices cohortatur ad severè iudicandum, datâ divinitus opportunitate. Postremò, quod vult maximè, suum consilium exponit, novo genere accusandi Verrem.

PERORATIO.

Orator pergit Iudices, nominatim M. Glabrionem Prætorem cohortari ad severitatem, ac integritatem contra sceleratum & insidiosum Verrem, præstito novo accusandi genere.

in Achaiam postulauit; ipse autem Verrem non accusauit, sed Ciceroni menses tres eripuit ad agẽdum maximè appositos. *n. 6. quòd si quam*. Nunc idem Verres pecunià cogitat procellam temporis deuitare, hoc est, in sequentem annum, apud M. Metellum sui amantissimum, cui quæstio repetundarum obtingere debet, causam protrahere. *n. 7. Nunc homo*. Atque ex his Orator vanam spem Verris amplificat non in aliquo honesto præsidio, aut in alicuius eloquentia aut gratia collocatam; sed in pecunia. *n 9. quòd si non modò*. Magis amplificat hanc spem vanam ex vita & copia criminum Verris; vtiturque pulcherrimâ distributione, & enumeratione magistratuum & scelerum. *num. 10. etenim quod est*.

Concludit vanam esse spem Verris, præsertim in nobilium virorum (hi sunt Hortensius, & tres Metelli) præsidio positam *n. 15. Quę cùm ita sint*. Quod ut meliùs ostendat, præmittit hanc narrationem de spe, quam habuit Verres corrumpendi iudicii: 1. redemptio iudicii facta est, id est, Verres dedit negotium corrumpendi peritis hominibus, qui sibi Iudices emerent; factâ verò Iudicum sortitione & reiectione, cùm ii Iudices remansissent, apud quos religio & veritas plùs, quàm pecuniâ posse videretur, renunciata est à redemptoribus de corruptione desperantibus, tota illa conductio. *n. 16 quam spem nunc*. 2. Comitiis consularibus cũ factus esset Consul Hortẽsius, Verris patronus; C. Curio gratulatus est Verri, & palàm renuntiauit Verrem ipsis comitiis, & isto Consule esse absolutum: de qua re Cicero queritur breui subiectione, & insinuatione. *n. 17. ecce autem repentè*. 3. Cùm Metellus anno sequenti quæsiturus esset de repetundis, altera gratulatio facta est Verri: hic interim ædilitate Ciceronem dejicere conatus est. Quod sollicitum reddidit Oratorem, qui simul accusare, & petere ædilitatem debebat. *n. 21. ecce autem illis*. 4. Hæc sunt Verris consilia (vide prosopopeiam) ut sublatis, quos pecunia non posset corrumpere, seueris Iudicibus, apud M. Metellum causa dicatur; quem prętorem homini perditissimo esse amicum Cicero apostrophâ reprehendit. *n 26. posteaquam illa*. Absolutâ narratione Orator primùm cõmunicatione Iudicibus proponit nouo genere, non perpetuâ oratione accusandum esse

Verrem, ne elabatur. *n. 32. nunc ego iudices* Deinde apostrophâ adversatur acriter Hortensio, qui cupiditate, & dominatione judiciorum defendere putat Verrem. *n. 33. res omnis mihi*: Et quamquam erit tum Consul Hortensius, ipse Cicero ædilis; hîc tamen omnia se diligenter severeque dicturum esse pollicetur; quæ ante decem annos flagitiosè in rebus judicandis facta sunt: quantò magis ea, quæ in hoc judicio committi intellexerit. *num. 37. erit tum Consul.* Postremò adhortatur Iudices, ut illam turpitudinem atque infamiam Iudiciorum tollant; 1. objectâ spe ac nefariâ opinione Verris. *num. 42. ò commemoranda judicia*; 2. allatis Q. Catuli, & Cn. Pompeii testimoniis. *num 44. neque hoc Q. Catulum*; 3. propositâ populi Rom. famâ, & opportunitate divinitus datâ condemnandi perditissimi hominis rei. *num. 46. nunc autem*. 4. paratâ industriâ strenui Oratoris, qui accusabit Verrem. *num. 48 postremò ego.*

ANNOTATIO.

Callidè fingit se Orator timere insidias seu pecuniam Verris, ut plerosq; Iudices vel tacitè commoneat officij, vel etiam reprehendat, quos esse corruptos videt in hac infamia & turpitudine judiciorum. Et quidem avocans orationem à cæteris, unum Hortensium: & tres Metellos vocat in invidiam, propterea quòd hi sceleratum hominem, audacter ac stultè pecuniâ sollicitantem iudicia, ac protrahentem foveant; quibus novum accusandi genus minitatur. Itaq; tota Ciceronis contentio vergit eò, ut territis adversarijs (quod accidit) illo novo genere agendi citiùs condemnetur Verres.

PERORATIO.

Cicero promissâ severitate, & constantiâ in Verrem, aut in alios cives improbos; hortatur M. Glabrionem Prætorem, ad severitatem, integritatē, fidem, religionem, adiunctâ ipsius maiorum laude. *num. 50. quapropter primùm*: Deinde suum officium significat: 1. se non passurum diutiùs hoc iudicium differri. *num. 53. mihi certum est*: 2. se nouo genere accusandi testes ad singula crimina accommodaturū, *n. 55. faciam hoc non novum.*

ANNOTATIO.

Prosequitur eum affectum, ut Iudices, nominatim Prætor Glabrio, turpitudinem atque infamiam iudiciorum deleant; atque ad id operam suam pollicetur; in quo iterum benevolentiam captat.

III. VERRINA

Seu

LIB. I. ACT. II.

IN C. VERREM.

Argumentum, Quæstio, Stylus.

Malitiam Verris, & Hortensii, Ciceronis consilium vicit. Illi causa diffisi, spem omnem in sequentis anni Prætore M. Metello, & in ipso patrono Verris Hortẽsio, Quinctoque Metello, qui futuri Consules erant, reponentes, curam omnem, industriamque suam in eximendo tempore, ducendaque re defixerant. Contra Cicero, cognitis insidijs, omissa oratione perpetua, causam per testes, tabulas, auctoritates egit: interrogandi testes, argumentandi, dicendique facultate Hortensio tradita, orationem illi quoque perpetuam eripuit. Quo deterritus Hortensius, desperato patrocinij sui exitu, agenda causa consilium abiecit. Verres autem ipse tanquam convictus, in exilium sponte discessit. Sequentes igitur quinque libros Cicero non dixit, sed cum vellet omnẽ vim & rationem accusandi in uno reo ostendere, quinque hos libros ad eloquentiæ laudem domi scriptos edidit. Hic primus accusationis liber (quæ est Verrina tertia) exponit ante acta, id est, ea crimina quæ Verres ante præturam Siciliẽsem in quæstura, legatione, & prætura urbana commisit. Secundus liber explicat crimina in Sicilia. Tertius est de frumenti criminibus. Quartus, de signis. Quintus, de supplicijs. Manuit.

Quæstio est in genere iudiciali, an C. Verres sit absolvendus, crimine repetundarum.

Stylus est tenuis: interdum assurgit, ut in exordio, & in quibusdam affectibus.

SYNOP-

SYNOPSIS

EXORDIVM. Ab audacia, amentia, impudentia Verris, qui in iudicium venit; ut scelerum suorum majus supplicium quærat Diis, & Iudicibus, & Populo Rom. contra illum iratis. Cicero etiam, reddit rationem primæ actionis suæ, hoc est, cur non perpetua oratione, sed testibus, tabulis, litteris accusarit Verrem; nempe ad tollendam judiciorum infamiam, quâ jam diu laborat senatorius ordo.

PROPOSITIO. Verres non est absoluendus crimine repetundarum.

ARGVM. Quia Verres in iis magistratibus, quos gessit, fur, & sceleratus fuit.

ARGVMENTATIO. Verres in quæstura, & legatione Asiatica, in Prætura urbana & Siciliési, fur & sceleratus fuit: igitur Verres in iis magistratibus, quos gessit, fur, & sceleratus fuit.

AMPLIFICA.

1. In quæstura Verres pecuniam sublatam auertit, nec illius rationes retulit: Deinde perfidè prodito Consule Carbone, & relicta sorte, ad Syllæ partes transfugit.

2. In legatione Asiatica, prodito etiam Dolabella, in itinere pecunias exegit à magistratibus, & crudeliter extorsit: tum multa furta ac sacrilegia commisit in omnibus ferè templis, Athenis, Deli, Chio, Tenedo, Samio, Aspendi: ex quibus Orator in affectus erumpit, adducto dissimili exemplo majorum, ac Imperatorum

TIO ET AFFECTVS.

torum Populi Romani; refellitque duas prolepses Verris. Postea Lampsaci libidinibus & cupiditatibus exardens, filiam Philodami per vim rapere voluit; Philodamum, quòd conatibus obstitisset, cum filio capite mulctandum curauit: apud Milesios autem publicam è classe navem accepit, & vendidit: atque in tutela Malleoli ita perfidus fuit, ut illum, corrupto codice, fortunis patris euerterit: denique Miliades afflixit imperato frumento, & iniquissimè æstimato, cuius rationes cum ad ærarium non retulit, illas pecunias extraordinarias confecit.

3. In Præturâ urbanâ, primùm jurisdictione & edictis iniquis P. Annii filiam, & gentem Minuciam, & Hæredes P. Trebunii & M. Octavium ligurem justis hæreditatibus priuauit: Deinde in exigendis Sartis tectis, latrocinia sua incœpit ab æde Castoris, ingenti damno afficiendo Pupillum Iunium: tertiò Iudicium in Prætura publicum exercuit, & in subsortitione Iuniana tabulas suas corrupit.

EXORDIVM.

Cicero incipit ab audacia, amentia, & impudentia C. Verris, qui ad judicium adsit. *num. 1. neminem vestrum.* Concessione istam Verris impudentiam adducit in odium, quia majori Ciceronis, & Iudicum laude præsens damnabitur. *n. 2 patior Iudices.* Eleganter autem odium impudentis Verris à conglobatis efficientibus causis scelerum in Deos, & in homines. *n. 6. tametsi de absolutione.* Auget etiam à causa finali, quòd videatur Verres non damnationem solùm, sed insigne auaritiæ supplicium quærere. *num. 8. neque iste mihi.* Quod amplificat à consequentibus. Nam si nocentissimus Verres, Diis hominibusque inuitis, absoluetur aliquorum Iudicum sententiis; nunquam tamen ex manibus populi Rom. eripi potest, hoc est, vivus à populo discerpetur propter repetundas. *n. 9. nam quis hoc.* Quatuor autem causas repetundarum enumerat: peculatum, crimen majestatis, jus libertatis, testes. *n. 10. his ego Iudicibus.* Post hæc deflectit Cicero, & reddit rationem primæ actionis in Verrem: 1. quare nomen Verris detulerit. *n. 15. mea quidem.* 2. quare profectus sit in Siciliam. *n. 16 in Siciliam.* 3. quare Iudices rejecerit. *n. 17. Romã ut.* Quã in actione quidem Cicero nõ solùm duplex accusatoris onus, fidei scilicet & diligentiæ sustinet; sed etiam consilii fructum retulit; victo Verre, ad existimationem populi Rom. *n. 19. itaque Iudicibus.* Iam & ipsi iudices onus suum, quod est de homine improbissimo seuerè iudicare, probare debent. *n. 22. vos quod ad.*

Ad prolepsim Hortensii querentis oppressum esse Verrem, Cicero respondet ironicè, se jam morem illi gerere, id est, uti oratione perpetua: priore autem actione sibi eo tempore uti licuisse, quod lex dabat: *n. 24. nunc ne novo.* 2. respondet se ademisse Hortensio comperendinatum, id est, causæ iterùm agendæ molestiam; quare non esse quod queri Hortẽsius debeat, si Cicero veterem legem Aciliam omnium mitissimam restituit; quæ Iudicibus vel citò absoluendi, vel tardè condemnandi potestatem dabat. *nu. 25. causam enim.* 3. respondet causam Verris esse satis cognitam, quia testes sunt auditi, & prolatæ tabulæ. *n. 27. verùm si causam.* Denique respondet Hortensio se idcircò

priore

priore actione, non perpetua oratione, sed testibus, tabulis, litteris, auctoritatibus accusasse Verrem, ne interposito accusatore, & binis ludis, dum Cicero suis legitimis horis in dicendo uteretur, in annum sequentem integra res ad Metellum Prætorem, aliosque Iudices veniret. *n. 30. interposuistis accusatorem &c.*

ANNOTATIO.

Accommodate ad contentionem incipit Cicero ab impudentia C. Verris, eiusque causas amplificat: quia maximorum scelerum ac furtorum (quæ postea explicabuntur) comes sit impudentia. Verùm ipsi, præter odium spem absolutionis omnem præscindit propter repetundas, si viuus ex manibus populi Rom. eripitur. Confirmat etiam consilium primę actionis suę & prolepsim Hortensii dissoluit, quo proclivius iudices adducat ad furta, sceleraque Verris audienda, & severè plectenda. Denique hoc exordium continet aliquos affectus, & amplificationes reliqua orationis captatque Orator beneuolentiam à fide, diligentia, & studio liberandi senatus ista iuditiorum infamia.

CONTENTIONIS
Propositio & Distributio.

CONtentionis propositio est hæc: Verres non est absoluendus crimine repetundarum.

Distributio seu argumenta sunt hæc: quia Verres in iis magistratibus, quos gessit, fur, & sceleratus fuit.

CONTENTIONIS
Argumentatio, Amplificatio, Affectus.

PRopositionis Argum. *Verres in iis magistratibus quos gessit fur & sceleratus fuit.* Hac inductione exponitur: Verres in quæstura, legatione Asiatica, prætura urbana, & Siciliesi fuit & sceleratus fuit: igitur Verres in iis magistratibus quos gessit fur, & sceleratus fuit.

Præmissa elegante preteritione per insinuationem in re turpi, tam ipsa contentionis distributio, quàm argumentatio expressa est. *num. 32. nunc mihi temporis.*

Prima pars inductionis; *Verres in quæstura fur sceleratus fuit*, amplificatur indè, quòd quæstor Verres, auersa publica pecunia. Consulem Carbonem, &

exer-

exercitum, furti causa, non defendendæ nobilitatis, deseruerit. *n.* 34. *Quæstor ex* S. C. Quod istius pecuniæ rationes non retulerit, nec minutim, & articulosè probarit. *n.* 36. *videamus rationes*. Quòd prodito Consule suo (qui si aliis malus fuit, at non Verri) relicta sorte, ad Syllanas partes transfugerit. Hæc perfidia ex communi periculo obiter exaggeratur odio, & exclamatione, cùm transitione ad alteram partem. *n.* 37. *quòd si illinc.*

Secunda pars inductionis, *Verres in legatione Asiatica fur & sceleratus fuit;* primùm perstringitur præteritione multorum furtorũ, & nefariæ proditionis Cn. Dolabellæ, contra quem falsum testimonium dixit. *n.* 41. *itaque idem iste.* Deinde amplificatur distributione sex criminum legati Verris. 1. Crimen in itinere circa exactiones fuit, quando magistratum Siconium (adverte amplificationem per incrementum) nummos poposcit, & amicum hominem fumo excruciavit. *n.* 44. *Nam ut iste.*

Secundum crimen est furtorum, & sacrilegiorum. Nam Athenis ex æde Minervæ grande auri pondus abstulit; & Deli, ex fano Apollinis multa signa: quod crimen Orator ab adiunctis, loci præsertim, & comparatione Persarum, & apostropha ad improbissimum Verrem amplificat. *n* 45. *iam quę iste.* Chio signa pulcherrima, Tenedo ipsum Tenem Deum, Samio Iunonem Samiam sustulit in ædes suas, multis testibus. *n* 49. *Chio per vim.* Aspendi non aliqua item signa, sed omnia asportavit (ubi est jocus de Aspendio Cytharista) & Pergæ fanum Dianæ spoliarit. *n.* 53. *Aspendium vetus.* Ex his furtis & sacrilegiis prorumpit Cicero in affectum odii comparatione maiorum, ac dissimili exemplo olim M. Marcelli, L. Scipionis, Flaminii, L. Pauli, L. Memmii, & hodie P. Servilii, qui omnia spolia ex istis partibus vi, exercitu, imperio capta, & signa Romam in publicum reportarunt: quantò magis id facere debuit Verres, qui sociorum atque amicorum urbes adiit legationis iure & nomine? *n.* 54 *quę malum est ista.* Affectui subjuncta est duplex prolepsis: 1. solvitur inversione: signa Verris, & tabulæ pictæ non ornamento fuerunt urbi foroque Rom. sed acerbo & lugubri spectaculo: quia socii populi Rom. sua viderunt turpi furto ablata, &

palàm

palam exposita ad corrumpendos Iudices. *n. 58. dicet tuaquoq;* Altera prolepsis (quòd Verres ea signa emerit) refellitur ex eo, quòd nusquā in tabulis Verris, aut eius patris, istiusmodi emptio inueniatur. *n. 60. hic ego non.*

3. Crimē in libidinibus & cupiditatibus versatur; cæterisque prętermissis, uno selecto Verris facto amplificatur, quòd Lampsaci Filiam Philodami per vim rapere voluerit, & quòd Philodamum ipsum, quia ipsius libidinibus obstitisset, cū filio capite mulctādū curauerit. Est insignis hæc narratio oratoria, habetq; eas partes: 1. Verres venit Lampsacū (nobile oppidū, cives quieti) ad ianitorem quendā hospitem. *n. 62. at credo in hisse.* 2. Audiens ex suo comite Rubrio, esse Philodami filiā eximia pulchritudine, cùm ipse hospitis relinquendi causam reperire nō posset, migrare Rubrius, & ad Philodamū deduci jussit. *n. 63. ut mos erat.* 3. Philodamùs vi, & cōtra jus recipere talem hospitem coactus, tamē splendidè & humaniter apparat cōvivium. *n. 65 quod ubi est.* 4. Calente convivio (est hic elegans dialogismus, & hypotiposis) vis affertur filiæ Philodami, fitque domi pugna, & cædes. *n. 66. Tum Rubrius istius.* 5. Lampsaceni Cives postridie mane consilium capiunt expugnādi domū Verris, huncque occidendi (simili exēplo Adriani) nisi civium Rom. auctoritas intercessisset. *n. 68. postridie mane.* Hic digreditur Cicero, & cōparatione Adriani Prætoris miratur Verrē evasisse, cùm ipse, multis testibus, causam illius tumultus neq; veram dicere, neque falsam confingere audeat. *n. 70. sic ipse multò sceleratior.* Ad prolepsim Verris & Hortēsii respondet, Verrē à C. Nerone non absolutū esse improbitatis; sed quia cædes facta esset, Philodamū & ejus filiū esse damnatos: verū ista damnatio cujusmodi fuerit, jam videbitur. *n. 71. nisi verò illud.* 6. Duplex fuit actio ad damnationem Philodami: in prima actione, Iudice Dolabella extra provinciam suam, apposito accusatore, nullo defensore, amplificata est causa Philodami. *n. 72. audite quæso.* In secūda actione, nimis timido atq; demisso Nerone, urgente Dolabella, Philodamus cum filio condemnatus est: Mox Orator cōmiserationē movet ab adjunctis, maximè personarū Philodami, & ejus filii, Neronis, Lampsacenorum, Dolabellæ, Verris. *n. 75. quid*

quid ego nunc Precipuè hujus damnationis causam insectatur, nēpe libidinē Verris cōfirmatq; testimonio. *n.77 Verres ne tibi*. Tum apostrophâ ad Iudices, & iterū ad Verrem nullū ipsi perfugium in hoc judicio futurū; sed Lampsacenorum, qui sunt lenissimi, & populo Rom. amicissimi, causam probatum iri denuntiat. *n. 81 huic homini*. Neque rursus Verres ad Neronis iudiciū confugiat: cùm enim publicas sibi legato iniurias à Lampsacenis factas ulcisci Romæ debeat, exemplo M. Scauri, privatas suæ libidinis solùm persequitur, mirabili cęde Philodami, & eius filii. *n. 83 quid si doceo*.

4. Crimen fuit avaritia erga Milesios, à quibus publicam è classe navē accepit & vendidit: quod exclamatione, & numero testiū (licet tabulæ non extent) Cicero exaggerat. *n.86. magnum hoc Lampsacenum*.

5. Crimen fuit in tutela Malleoli, quem perfidus Verres, corrupto codice, fortunis patris evertit. Hoc crimen prosopopeia Malleoli defuncti amplificatur. *n.90 C. Malleolo quęstore*.

6. Crimen Miliades tangit: nam civitatē afflixit, imperando frumentum, & iniquissimè ęstimando; & rationes ad ærarium non referendo. *n.95 pro quęstore verò*. Hinc illæ pecuniæ extraordinariæ, quas unde habeat, non constat, ex tabulis: cùm tamen eas tradent Posthumii. *n. 100 Hinc illę extraordinariæ*.

Tertia pars inductionis, *Verres in prętura urbana fur & sceleratus fuit*, faceta transitione, & præteritione dividitur in iniqua edicta, & in sarta tecta exigenda: Iurisdictio, & iniqua edicta Prætoris Verris amplificantur quadruplici ex capite, seu narratione.

1. Narratio est de P. Annio: is non census fecit testamentum, & filium scripsit hæredē, lege nullâ prohibente: lege enim Voconia vetabatur tantum, qui census esset mulierem suis bonis hæredem instituere. *n. 104. P. Annius Asellus*. Eam hæreditatē Verres designatus Prætor, ut Annii filiæ adimeret, atque in hæredē substitutū transferret, edicto denunciavit, se mulierculis, quæ hæredes siue à censis, siue à non censis factę essent, non daturū possessionem. Vbi iterum est jocus in Verrem à Chelidone, & cupiditate. *n. 105 iste Pręt. op.*

4 illi quidem jure prætorio hoc licebat: verùm in eo peccatū est, quòd etiam in tempus præteritum edictū valere voluit, cùm satis constet, leges in futurum,

non

non in præteritum valere. *n. 106. dic quæso cætera* Confirmatur inductione aliarum legum, in quibus præteritum tẽpus reprehẽditur *n. 108. in lege Voconia.* Deinde differt edictum, quod est annuũ à lege, quę est perpetua. *n. 109. qui plurimùm.* Tum illud edictum Verris parùm cautum unius tantum hominis causa, & in posterum, & cupiditate pecuniæ scriptum est; quod nemo est imitatus. *n. 110. ac si hoc iuris.* Concludit narrationem Cicero pathetico affectu naturæ erga liberos. *n. 112. atq; ego non dubito.*

2. Narratio est de testamento Minucii: cuius hæreditas lege ad gentem Minuciam veniebat; verùm correcto edicto Verres, & unius hominis causa conscripto, effecit, ut possideret is, qui occupauerat hæreditatem, cùm ad eum lege nõ veniret. *n. 115. cognoscite aliud.* Quod facinus Cicero variè exagitat ex tabulis, & communi iure Romæ, & in Sicilia, & postremo facetiis in edicta Verris. *n. 117. jam hoc ridiculum est.*

3. Narratio) factâ cõmemoratione crudelitatis, & superbiæ C. Verris) est de heredibus P. Trebonii: nam Verres liberto, qui jurarat ex mortui volũtate, hæreditatẽ ademit: iis, qui propter legẽ Corneliã (hæc lex vetabat proscriptũ iuvari) noluerãt iurare, hæreditatem dedit. Hoc est quidem Prætoris officiũ, quod est ęquũ decernere; nõ de Cornelia lege (quęsitorum hoc est munus) cogitare, quæ pęnas irrogat, non ei, qui ius dicit, sed ei qui proscriptum juvat. *n. 122. in plebẽ verò.*

4. Narratio est de M. Octavio Ligure, à quo iniquissimè Verres pecuniam canibus suis, id est, circùm se servis, petiit; cùm illi pridem hæreditas, & ante Verris edictum iure venisset *n. 125. verùm ut ex uno.*

Alterum crimen in sartis tectis exigendis cõstat lõgâ narratione de ęde Castoris, ad damnũ pupilli Iunii. Hoc crimẽ ingreditur Orator testimonio multorũ. *n. 128. in sartis tectis.* Atque impudens Verres latrocinia incepit ab ęde Castoris: de qua ęde cùm cognoscẽdi & iudicãdi potestatẽ haberet, statim pupillum Iuniũ prędã esse voluit, accersito Q. Rabonio. *n. 133. venit ipse.* Parentes Pupilli, & eius tutor M. Marcellus, improuisâ calamitate nũciata, frustrà cõueniunt; hic Verrẽ, illi Chelidonem: de qua muliere est indignatio, cõfirmato testimonio etiam Domitii adolescẽtis. *n. 125. nova res atque.* Interim Rabonius grãdem affert

pecuniam Verri, ut pupillus ab ea controuersiæ molestia liberetur: at Verres (aduerte prosopopeiam) spe maioris pecuniæ, locat opus, neque illud à pupillo redimi sinit. *n*. 140. *reiecti à Chelidone*. Quam iniuriam Cicero amplificat à persona pupilli, & eius tutorum, & Prætoris Verris, qui iniquè locauit opus non tanti pretii. *n*. 144. *hic te si res ipsa*. Ad prolepsim Verris (qui negare poterat locationis utilitatem ad se peruenire, quia poterat aliquis de populo ad redimendum opus accedere) respōdet Cicero omnes, uti pupillū, occisos esse; ac neminē propter præstitutū diem operi absoluendo, ad id negotiū accessisse: itaq; locus factus est soli Rabonio, quem Verres apposuit; qui tamen ista die opus nō absoluit; neq; Verres pecuniā à Rabonio pro opere acceptam in suas tabulas retulit, ne suū furtum patefaceret. *n*. 148. *at enim pupillo*. Denique Verres remisit D. Bruto CX. millia, ne hic rem sermonibus dissiparet; igitur Verri proposita fuit hæc præda, seu pecunia huius operis. *n*. 150. *nam quid argumētamur*.

Post narrationem excitat Orator misericordiam, producto in conspectum (querente Hortensio) atrato Iunii filio, sensuq; matris, & tutorū *n*. 151. *hic etiā prius*. Cōparatione verò eorū, quæ Verres gessit in Phrygia, Pamphilia, Sicilia, & hîc in æde Castoris, magnā ipsi comparat inuidiam. *n*. 154. *quæremus etiam*. Postremò insectatur Verrem, quòd iudicium in pretura publicum exercuerit: publica enim iudicia ad Prætorē urbanū nō attinebant, sed eius erat in priuatis causis iurisdictio. *n*. 155. *atq; etiā* Præsertim quòd in subsortitione Iuniana corruperit tabulas suas, & sustulerit Iudicū nomina, quæ scripserat anteà ex ista subsortitione, alios autē Iudices reposuerit, ut omnis ad Iuniū pertinere culpa videretur, qui propterea tanquā auctor corrupti iudicii damnatus est. *n* 157. *nā de subsortitione*.

ANNOTATIO.

Orator inductione recenset C. Verris furta, & scelera in quæstura, legatione, & pretura urbana: quæ narrationibus oratoriis, & interiectis motibus indignationis, atq; odij amplificat. Magna est porrò suavitas in his narrationibus, & simplex perspicuitas, quę sine satietate delectet: nam quando res est longior, facetiæ ac varius sermo effugit tædium.

Non est peroratio: nam hæc oratio videtur connexa cum sequenti.

IV. VER-

IV. VERRINA

Seu

LIB. I. ACT. II.

IN C. VERREM.

Argumentum, Quæstio, Stylus.

Tota Præturæ Siciliensis accusatio quatuor criminum genera complectitur: de jurisdictione, de frumento, de signis, de supplicijs; quæ quatuor sequentibus distributa libris argumento non indigent.

Quæstio est in genere judiciali, an C. Verri Siciliæ Prætori sit parcendum.

Stylus est ferè tenuis.

EXORDIUM.

Cicero probat diligentiam ac fidem suam erga Siculos, civesque Rom. quando illorum causam contra sceleratum Verrem, ejusque fautores suscipit.

Digreditur etiam in laudem Siciliæ à dignitate, utilitate, amicitia istius insulæ.

PROPOSITIO.

C. Verri Siciliæ prætori non est parcendum.

ARGUMENTA.

Quia C. Verres Siciliæ Prætor nulli homini, aut rei pepercit; sed omnium communis hostis, prędoque fuit.

ARGUMENTATIO.

1. Argument. Verres iniquissimè ob pecuniam rogavit, & judicavit, de Dione, Sosippo, & Epicrate fratribus, Herachio, Epicrate Bidino, Sopatro, Sthenio: igitur C. Verres Siciliæ prætor; nulli homini pepercit; sed omnium communis hostis, prædoque fuit.

2. Argum. Verres jurisdictionem, & honores senatorios, sacros, tensorios, venales habuit; statuas extorsit; in furtis collusit cum publicanis: ergo C. Verres Siciliæ prætor nulli rei pepercit; sed omnium communis hostis prædoque fuit.

AMPLI-

1. ARGVMENTAT.
AMPLIFICATIO ET AFFECTVS.

Verres Dionem, Halesinum, duos fratres Sosippũ & Epicratem Agyrinenses hæreditate spoliavit, Veneris nomine & impudente calumnia.

Heraclium Syracusanum & Epicratẽ Bidinũ, per subornatos palęstritas, operâ administri cujusdam Volcatii nõ tantũ legitima hęreditate, sed bonis etiã patriis evertit.

Sopatrum Heracliensem, sine consilio, & rei patrono, neglecto etiam C. Sacerdotis judicio, rei capitalis condemnavit.

Sthenium Thermitanum hospitem suum summa cupiditate, stupro, crudelitate, absentem, sine argumento, teste, accusatore, exemplo damnavit.

2. ARGVMENTAT.

Verres Halesinis, & Agrigentinis honores senatorios vendidit: sacros item honores vendidit Theomnesto Syracusano, & Climachiæ Cephaleditano: Censorios verò passim; nam turpissimo mercatu indicto, sine comitiis, domi Verris censura omnium civitatum emebatur, Timarchide administro.

Aversâ pecuniâ, sine modo, ab invitis per vim, ac metum extorsit statuas; & statuarum nomine magnas pecunias, in omnibus ferè Civitatibus Siciliæ: ipsi autem postea Syracusani, Taurominitani, Tyndaritani, Centuripini istas statuas dejecerunt in odium Verris.

Iniit societatem cum L. Carpinatio, Publicanorum Magistro: hic furtorum socius, litteras Decumanorum (quæ condemnassent Verrem) & decreta, & tabulas removit: quæ Cicero magna fide, ac diligentia investigavit, & tandem ex duobus libellis omnes Verris fraudes manifestè cognovit.

peroratio.

Apostropha ad Hortensium quòd sine pudore, ac dissimili exemplo oratorum, defendat Verrem.

CONTENTIONIS
Argumentatio, Amplificatio, Affectus.

PRopositionis primum argumentum, C. *Verres Siciliæ Prætor nulli homini pepercit; sed omnium communis hostis prædoque fuit*, exponitur hoc Enthymemate: C. Verres Siciliæ Prætor iniquissimè ob pecuniam cognovit, & judicavit de Dione, Sosippo & Epicrate fratribus, Heraclio, Epicrate Bidino, Sopatro, Sthenio: igitur C. Verres Siciliæ Prætor nulli homini pepercit; sed omnium communis hostis, prædoque fuit.

Antecedentis 1. Pars, *de Dione*, præmisso joco in nomen Verris, 1. hac narratione exponitur: Verres audiens à quadruplatoribus magnam Dioni obvenisse hæreditatem, quæ Ericinæ Veneri deberetur; apposito ad hoc negotium Turpione, condemnat Dionem, sed hæreditatem illam ad se transfert, Veneri nihil tribuit, ut eum Veneri absolvisse, sibi condemnasse videretur. *n. 19. quo die Siciliam.* Fraus Verris testimonio multorum confirmatur, *n. 23. quid ego nunc.*

Antecedentis 2. pars, de Sosippo, & Epicrate fratribus, 2. narratione constat: Verres impudente calumnia, duobus & viginti ānis post mortē patris, ab his frātribus Veneris nomine pecuniā petiit, & judicio rapuit. *n. 25. accipite aliā*. Prolepsis seu defensio Verris rejicitur ex eo, quòd licet ad Volcatium pecunia ista pervenerit, Verres tamen causa sit imperans ac moralis numeratæ, seu raptæ pecuniæ: quæcumque igitur Verris comites faciunt, censeri debet Verres fecisse; alias istā defensionis rationē multi pariter tentarent. *n 26 at enim ad Verrem.* Amplificat Cicero quàm periculosa sit ista per comites defēsionis ratio, ex cōmuni officio Præsidū. & exēplo Africani. *n. 28. qua de re Iudices* Amplificat etiā ex Prætoris potestate, qui Iudices quos vult, jurisq; formulam dat: quod fecit improbus prætor Verres, pluribus judiciis, utēs judicibus (inter hos Cicero fingit Balbū, qui in hac Verris causa Iudex etiā sedebat) Romanis (cū dari Siculos oporteret) qui à volūtate Verris, ejusq; præscripta formula discedere sine capitis periculo nō possent, *n 30. Dubiū nemini est.*

Antecedens 3. pars, *de Heraclio*, 3. hac narratione osten-

ostenditur: audiens item Verres à Cleomene & Æschrione magnam Heraclio pecuniam venisse ex testamento propinqui sui, ut statuas in palæstrâ deberet ponere, subornavit, qui negarent id ex testamento fecisse. *n.* 35. *Heraclius est*. Vocatur Heraclius in judicium; cumque Siculorum jure Iudices sortiri vellet ex lege Rupilia, negavit Verres se Iudices ex lege Rupilia sortiturum: quinque Iudices, quos ei libuit, dedit: quod amplificat affectu odii Cicero. *n.* 37. *scribitur Heraclio*. Postero die cum Heraclius non adesset amens Verres damnari absentem imperat, non jam à quinque Iudicibus, sed à tribus è lege Rupilia: quod iterum odit Cicero. *n.* 41. *verùm ut institui* Ad prolepsim, hoc est, si dicitur ista hæreditas Syracusanis data, tamen id impunè non licet Verri Heraclio eripere; quòd tradat palæstritis: multo minùs bona patria: de quo per concessionem subjicitur tertius affectus odii. *n.* 45. *Ergo, inquiet, aliquis donavit*. Augetur affectus ab adjunctis dispertitorum bonorum miseri Heraclii, cum rumore populi & clamore in furto manifesto. *n.* 46. *qui simul ac profugit*. Rursus ad prolepsim, Cicero tabulis & testibus arguit malitiam Verris, qui spoliata urbe, & sublatis festis, ut Verrea reponeret (de quo est ironica indignatio) genero, & suis, & Syracusanis ita pecuniam dabat, ut ad se rediret; itaque à se ipso infamiam averteret *n.* 49. *& tamen aiunt eum*.

Antecedentis 4. pars, *de Epicrate Bidino* 4. hac narratione exprimitur: obvenerat Epicrati hæreditas etiā legitima, quādo hunc palæstritæ Bidenses bonis evertere cogitaverunt, numerata non Prætori Verri ad cautionem, sed cuidam Volcatio pecunia, quę deinde, ut supra, ad ipsum perveniret. *n.* 53 *quàm facilè serpat*. Recognita Heraclius fugit, ne sibi, uti Heraclio, præsenti dica scriberetur; & Rhegii palæstritas malè accipit. *n.* 55. *per quendam eorum*. Illis spe sua frustraris, pecuniā referri jubet Verres, per Volcatium, qui Prętoris infamiā, quoniā tentatum erat pecunia judiciū, cum sua ignominia liberavit: verùm Orator hæc iniqua Verris judicia, & collusiones pecuniarū, & fraudē Bidinorum, argumentis demonstrat. *n.* 56. *Redeunt illi Rhegio*. Deniq; nova calumnia ita rē ad extremū deduxit Verres, ut & hæreditas Heraclii, & bona patria majori lucro, & callida arte furādi, ad se pervenirent.

Num

Num. 60. cum omnia. Postremo loco commemorat Cicero, quomodo biennio post L. Metellus restituit Heraclium, & Epicratem: at Letilius legatus à Verre venit, qui ita terruit miseros Siculos, ut nisi Cicero presens cōtra pugnasset, tā multos testes sceleris Verris, evocare Romā non posset. *n. 62. hic nunc de miseria.*

Antecedentis 5. pars, *de Sopatro.* 5. narratione effertur: Sopater ab inimicis suis, apud C. Sacerdotem Prętorem rei capitalis accusatus, & facilè eo judicio liberatus, iterum restitutus est reus apud Verrem. *n. 68. Iam verò in rerum.* Timarchides administer Verris, Sopatrum adegit ad pecuniam. *n. 69. interea istius.* Cui secundò cum Timarchides majores pecunias peteret, negavit Sopater se daturum, atque securus ad Iudiciū cum suis defensoribus venit. *n. 70. iterum ad Sopatrum.* Dimisso à Verre consilio, sola cohorte retenta; Q. Minutius, qui Sopatrum defendebat, noluit dicere; sed à subselliis discessit, adverte dialogismum. *n. 71. cognoscite hominis.* Æstuans Verres (vide ethopeiam) quid ageret, Sopatrumne pecuniosum absolueret, an innocentem reum sine patrono, atque advocatis, ipse Prætor sine consilio, & rescisso C. Sacerdotis iudicio damnaret: repentè citatis testibus & breviter auditis, hominem condemnavit: *n. 74. ipse quamquàm est.* Hîc de more Orator post narrationem concessione insultat iniquo Iudici Verri. *n. 76. retinete, retinete.* Mox ejus flagitiū exaggerat amplificatione per incrementum. *n. 78. etenim si illud.* Et comparatione Balbi & Staleni (qui cum ab Oppianico, ut absolueretur, pecuniam accepissent, eum tamen postea condemnaverunt) hūc hominem è numero Iudicum amandandum concludit, omniaque testibus confirmat. *n. 79. quem mihi tu.*

Antecedentis 6. pars, *de Sthenio.* 6. narratione distribuitur. 1. Verres maxima cupiditate, contra ius hospitii, multa signa abstulit à Sthenio. *n. 82. dixi iam antea.* Et simul cum ex civitate (quam P. Africanus ornarat) plura antiquissima & venustissima vellet auferre, Sthenius vehemētissimè restitit. *n. 85. interea cupiditate.* 2. Verres stupro coniūctior novis hospitibus, seu inimicis Sthenii, ficta accusatione de literis publicis corruptibus cū ille Romā profugisset, absentē sine ullo argumento, sine teste, sine exemplo damnavit. *n. 89. itaque iste vehementer* 3. idem Verres pari crudelita-

te, deferente Pacilio quodam homine egente & levi, Romæ de hac iniuria, in Senatu facta attentione, deprecante Verris patre, & litteras ad filium mittente, tamen Sthenium rei capitalis affinem citari iubet. *n. 94. ea postquã.* Non respondente Sthenio (interseritur hîc parva digressio seu apostropha in Verrem, qui nec patris nec salutis suæ rationem habuit) non respondente etiam accusatore; cum uterque citaretur, ausus est hominem condemnare. *n. 98. si abs te istam.* Postea sibi timens Verres non confugit ad id, quod defendi poterat, recipi nomen absentis licere; sed in laqueos se induit, corrumpendo tabulas, & in iis tollendo, quod erat testatum omnibus, & lituris faciendo Sthenium coram delatum esse. *num. 100. nuntiabatur illis.* Deinde Verres alia dementia, Sthenio, homini Siculo, cognitorem adscripsit Romanum, ignobilem, inimicum Sthenio, familiarem Verri, quem Cicero describit hypotiposi, facta prius sustentatione. *num. 105. videte porrò.* Concluditur narratio affectu odii in Verrem, à persona Sthenii, 1. hujus laus & merita amplificãtur testimonio Siculorum, & Cn. Pompeii. *n. 110. at quem hominem.* 2. fit dissimilis comparatio flagitiosi Verris, & Sthenii. *n. 114. denique nũc vide* 3. Ea est causa Sthenii, ut hanc, vel si non esset conjuncta cum communi causa Siculorum, solùm contra Verrem, susciperet orator exemplo multorum. *n. 117. hic ego si.*

Propositionis 2. Argumentum, *C. Verres Siciliæ Prætor, nulli rei pepercit, sed omnium communis hostis prædoq; fuit*, hoc pariter enthymemate exponitur: C. Verres Siciliæ prætor jurisdictionem, & honores senatorios, sacros, censorios venales habuit, statuas extorsit, in furtis collusit cum publicanis: ergo C. Verres Siciliæ Prætor nulli rei pepercit; sed omnium communis hostis prædoque fuit.

Antecedentis pars 1. *de iurisdictione, & honoribus senatorijs venditis*, patet plurium testimonio. *n. 119. audistis ob ius.* Nominatim testimonio Halesinorum, quorum leges à Senatu datas evertit iste prætor, *num. 122. Halesini pro multis.* Item testimonio Agrigentinorum, quorum omnia jura pretio Verres exæquavit. Idem fecit Heracliæ. *num. 123. Agrigentini de Senatu.*

Antecedentis pars 2. *de venditis honoribus sacris*, narratur duplici facinore: 1. Syracusis Verres falsa sortitione,

tione, Theomnasto Iovis sacerdotium dedit. *n. 126. hoc idem transfero.* 2. Cephaledii exempto de fastis uno, dimidiatoque mense, Climachiam juvenem sacerdotem creavit. *n. 128. Cephaledij mensis est.*

Antecedentis pars 3. *de venditis honoribus censorijs*, describitur ex eo, quòd quasi concordiæ causa, sed revera turpissimo mercatu indicto, sine comitiis, domi Verris, censura omnium civitatum emeretur. *n. 131. iam verò Censores.* Fit digressio per Ethopeiam in Timarchidem Verris administrum, qui in istis nũdinis sua molestia consequebatur, ut ad Verrem, nulla sollicitudine, summa pecunia referretur. *num. 133. iam hic Timarchides.* Deinde apostropha ad Verrem, probat alterum pecuniæ quæstum ex positis ipsi statuis *num. 137. iam hoc impudentissimè.* Probat etiam iniquos census istius provinciæ, quando Censores non legibus essent facti; nec pœnam legibus constitutam metuerent: propterea Q. Metellus, licet amicus Verris, tamen huius census magna ignominia sustulit, & Peducæanum censum observari jussit. *num. 138. itaque Censores.*

Antecedentis pars 4. *de extortis statuis*, certa est testimonio etiam Verris, qui statuarũ nomine magnas pecunias abstulit: quæ quidem pecuniæ, sive sint consumptæ, siue consumendæ; tamen hoc ferendum nullo modo est tantam à sociis pecuniam auferri. *num. 141. & quoniam de ea.* Deinde ex statuis auerti pecunia domum non potest, statuarum modus quidam esse debet, illas ab inuitis exigi non oportet: quæ tria commisit Verres. Primum dilemmate probatur *num. 143. quòd si quem.* Alterum subiectione ostenditur ex numerata Timarchida pecunia. *num. 144. quòd verò modum.* Tertium affertur testimonio omnium ciuitatum Siciliæ, quæ vi ac metu adductæ, pecuniam statuarum nomine contulerunt. *num. 145. quòd si hoc.* Et confirmatur nouis quatuor postulatis omnium Siculorum 1. propter iniurias Verris, ut ne cogantur statuas Prætori ponere, antequam discesserit, sed ut ipsis ne liceat 2. ut Rom. magistratus posthac Decumas lege Hierónica vendant. 3. ne in cellam quod imperatur, æstiment. 4. ne absentis nomen recipiatur. His subiicitur dialogismus. *num. 146. nam legationes.* Prolepsim Verris, seu eius defensionem ex odio ara-

torũ rejicit orator, hoc dilémate: aratores vel honoris causa, vel metu statuam Verri posuerunt: si prius, non oderunt: si posteriùs, sunt coacti pecunias dare. *n. 149. vide & perspice*. Clauditur dilemma exclamatione seu concessione ironica: *n. 151. ò causam singularem*. Iam descendit Orator in specie ad ciuitates Siciliæ, à quibus Verres statuas extorsit: Syracusis & alibi statuas Verris quasi à communi Sicilia datas cavillatur. *n. 154. venio nunc*. Ostendit enim multis testimoniis, & legationibus, & accusationibus omnes Siculos Verri esse inimicissimos, nec ipsi quemquam honoris causa statuas erexisse: ubi simile est dilemma, ac prius de aratoribus. *n. 155. quamobrem ? qui hoc*. præsertim amplificat statuas Verris nulla religione (qua maximè ducuntur Græci, ut apud Rhodium constat, ex intacta Mithridatis Regis statua) dejectas 1. à Tauronimitanis. *num. 158. de homine*. 2. Tyndaritanis, & Syracusanis. *num. 160. Tindaritani deiecerunt*. 3. à Centuripinis publico consilio, atque auctoritate; nisi Metellus eas statuas reposuit: de quo queritur Cicero. *num. 161. Centuripinorum senatus*. Concludit Orator quasi anacephaleosi omnibus Siculis odio esse Verrem; nec ipsi spem ullam esse posse in istis statuis, quas extorsit. *num. 165. iam igitur est*.

Antecedentis pars 5. *de collusione in furtis cum Publicanis*, infertur ex familiaritate & conjunctione Verris cum L. Carpinatio, publicanorum magistro, qui cum antè sæpius de iniuriis, furtisque Verris litteras ad socios misisset; postea furtorum socius fuit Verri. *num. 169. nisi fortè quod*. Itaque Carpinatius apud socios, præsertim Decumanos effecit, ut litteræ, quæ condemnando Verri essent, removerentur: quod fide & religione testium confirmat Cicero. *n. 172. ad extremum verò*. Atque ex his litteris ita remotis Orator contra Hortensium assumit licere sibi plus dicere de criminibus Verris, & Iudici plus suspicari: ubi dilemma est, & subjectio. *n. 176. At vide quid*. Tum præteritione & concessione venit ad fidem, ac diligentiam suam, quâ ista Decumanorum decreta, & remotas litteras investigavit; ut jam Verres manifestis criminibus absolvi non possit. *n. 179. quod cùm ita sit*. Primum narrat quomodo apud L. Vibium eo ipso anno magistrum, duos à L. Canuleio missos libellos inve-

invenerit, ex quibus sui prętoris furta cognorit. *n. 181. nam quòd in.* Deinde narrat, quomodo in tabulis sociorum, quæ removeri honeste non potuerunt, deprehenderit litteras circa nomen Verrutii; & qui sit iste Verrutius noluerit Carpinatius dicere; quibus apertè convincit Verrem. *n. 186. Nunc ad sociorum.*

ANNOTATIO.

Contentionem Cicero varijs narrationibus oratorijs confirmat, amplificatque: post narrationes autem ferè singulas digreditur in affectus contra sceleratum Verrem, atque perpetuo instat absolvi Verrem à iudicibus Rom. non posse, quem omnes Siculi oderunt & legationibus suis damnarunt.

PERORATIO.

Convicto Verre Cicero ad Iudices, & ad defensorem Verris Hortensium se convertit, proposito dissimili exemplo veterum oratorum, Crassi, & Antonii, qui nunquam reum omni ex parte turpem, ac sceleratum defendere ausi sunt. Adverte subjectionem; *n. 191. sic habent se.*

ANNOTATIO.

Insinuatio est in reprehendendo Hortensio; ipsique iam prolatis tabulis, & testibus, & argumentis insultat. Cæterùm utrum hæc sit peroratio; an in Hortensium digressio, dubium est.

V. VERRINA

Seu

LIB. III. ACT. II.

IN C. VERREM.

Argumentum, Quæstio, Stylus.

ARgumentum vide in superiore oratione. Quæstio est in genere iudiciali an in causa frumentaria improbus sit Verres. Stylus tenuis quidem, sed interdum assurgit amplificationibus, præsertim post narrationes.

SYNOPSIS

- EXORDIVM. Ab onere seu necessitate vitæ integerrimæ, quam Cicero suscipit in accusando sceleratissimum Verrem.
- PROPOSITIO. In causa frumentaria improbus est Verres.
- ARGVMENTA. Quia in frumento Decumano, & empto, & æstimato magnas Siculis iniurias fecit.

AMPLI-

ARGVMENTATIO, AMPLIFICATIO, ET AFFE-

1. ARGVMENTI.

Verres exigit Decumas ad arbitrium Decumanorum ſublata lege Hieronica, & pecunias frumentario nomine maximas cepit: igitur Verres in Decumano frumento magnas Siculis iniurias fecit.

2. ARGVMENTI.

Verres maximo atque impudentiſsimo furto publicam empti frumenti pecuniam in proprios quæſtus convertit: igitur Verres in empto frumento magnas Siculis iniurias fecit.

3. ARGVMENTI.

Verres & imperavit maiorem tritici numerum, quàm legibus liceret, & ęſtimatione auxit, ut pro ternis ſeſtertiis ternos denarios à civitatibus exigeret: igitur Verres in ęſtimato frumento magnas Siculis iniurias fecit.

1. ARGVMENTATIO-

Verres optimam legem Hieronicam commutare auſus eſt, & improbis tribus edictis exigere Decumas pro arbitrio Decumanorum, qui erant, æquè ut ipſe, nequam & improbi: præſertim facta colluſione inter hos & recuperatores, quos Prætor Verres dabat ex ſua cohorte. Deinde confutatur Verres ad utilitatem ærarii Decumas vendidiſſe pluris, quàm cæteri Prætores; & accuſatur in

2. ARGVMENTAT.

Empti frumenti publicam pecuniam Verres fęneratus eſt, auertit detraxit: quę & multorum teſtimonio confirmātur, & in his improbitas Verris arguitur.

EXORDIVM.

INtegerrimæ vitæ onus suscipit is, qui alterum accusat, *num. 1. omnes qui.* Confirmatur testimonio L. Crassi. *n. 2. ita hoc Iudices.*

Cicero hoc onus seu necessitatem integrè vivendi amplius suscipit, quàm cæteri: quia omnis sceleris affinem hominem accusat. *num. 4. atque hoc ego.* Atque hæc integritas Ciceronis facit, ut sibi dissimilem studiis & voluntatibus Verrem habeat inimicum; contra vtrò Hortensius, & adversarii illum ament, atque defendant, quia nec castè, nec integrè versantur. Quę elegantissimè indignatus Cicero per enumerationem scelerum Verris, & repetitiones, & antitheses, & ethopeiam adversariorum amplificat. *num. 6. & in hoc homine.*

ANNOTATIO.

Hoc exordio Cicero benevolentiam Iudicum conciliat ab integritate sua vitæ, & ratione accusandi Verrem, non proprio commodo, sed utilitate Reip. Auget istam benevolentiam, opposita Hortensii, & adversariorum corruptione, & incontinentia. Mox in Contentionis propositione attentionem, in partitione docilitatem comparabit.

CONTENTIONIS

Propositio & Distributio.

COntentionis propositio est hæc: in causa frumentaria improbus est Verres. *num. 10. verùm hæc dicentur.*

Distributio seu argumenta sunt hæc tria: 1. quia in Decumano frumento. 2. in empto, 3. in æstimato magnas Siculis iniurias fecit. *num. 11. in hac causa.*

CON-

CONTENTIONIS

Argumentatio, Amplificatio, Affectus.

PRopositionis primum argumentum. *Verres in Decumano frumento magnas Siculis iniurias fecit* hoc Enthimemate complexus est: Verres exegit Decumas ad arbitrium Decumanorum, sublata lege Hieronica; & pecunias frumentario nomine maximas cepit: igitur Verres in Decumano frumento magnas Siculis iniurias fecit.

Antecedentis primam partem ingreditur descriptione juris, & vectigalium Siciliæ, quæ Verres convellere & commutare ausus est. *n. 12. inter Siciliam.*

Mox istam audaciam cavillatur acri ironia ab ingenio Verris, cuius est res nouas excogitare, confirmatque invidiosâ enumeratione plurium ejusdem edictorum. *n. 16. qua in re.* Deinde accusat ab adjunctis legis Heronicæ, acutè & diligenter scriptæ, quam Verres iniussu populi Rom. sine Senatus auctoritate, cum detrimento Siciliæ, & Reip. avertit. *n. 17. quamobrem novam.* Tum insectatur ab improbis & novis edictis per certos nequam Decumanos, quorum princeps describitur Apronius. *num. 21. cum hæc essent.* Primùm edictum (ut arator tantum det, quantum Decumanus ediderit) recenset dialogismo aratoris, qui de Verris iniuria conqueritur, & Decumani. *n. 25. primum edictum.* Eius verò iniquitatem 1. exagitat à persona recuperatorum quos dabat ex sua cohorte Verres. hic alter est dialogismus aratorum & Verris. *n. 26. Negat me recitare totum.* 2. Exagitat ab istorum recuperatorum (quos rursus describit,) collusione cũ Decumanis: nam in tantis incommodis aratorum, iniuriisque Decumanorum, nullum ex isto edicto nõ modo factum, sed ne postulatum quidem iudicium fuit. *n. 29. atque ut intelligatis.* Tertiò exagitat ironiâ, & octuplici iudicio in Decumanos, tantum quadruplici in aratores, quasi Verres in eos sit lenior: deinde clausula edicti, quâ lepidè se furari putat, cum hoc iudicium recuperatorum in utriusque arbitrio relinquit; non enim erat dubium, quin hos Iudices Decumani postularet. *n. 34. erit tamen.* Secundum edictũ:

(ne quis frumentum de area tolleret, antequam cum Decumano pactus esset) arguit quod sit peculiare, & novum, Verrisque proprium, non cum aliis communc Pretoribus: ex quo non Siculorum modo, sed equitum etiam Rom. incommodum sequeretur. *n. 36. quid illa cuiusmodi.*

Tertium edictum: (ut arator Decumano, quo is vellet, vadimonium promitteret) reprehendit ab astuto contrahendi quæstus consilio: nam aratores miseri, ne tam longè. v. g. à Leontino usque ad Lilybæum ire cogerentur, quavis etiam iniquissima conditione cū Apronio paciscebantur. *n. 38. Iam verò illud.*

Clauditur prima pars antecedentis parvâ subiectione. *n. 39. quid igitur.*

Antecedentis secunda pars, *Verres pecunias frumentario nomine maximas cepit*, constat confutatione primùm: nam Orator defensionem Verris, seu prolepsim (dicebat se ad utilitatem ærarii Decumas magni vendidisse, & pluris, quàm cæteri Prætores) refellit primò ironicâ subjectione, ab innocentia, & diligentia, & ingenio Verris. *n. 40. sed vos fortasse.*

Refellit secundò dissimili exemplo, & auctoritate superiorum Prætorum, L. Hortensii, Cn. Pompeii, M. Marcelli, in exigendis Decumis *n. 41. quare igitur.*

Refellit tertiò dissimili exemplo Q. Metelli, qui successit, ejusque litteris ad Siciliæ civitates; neque enim is ad consequendos honores minùs, quàm Verres, locupletare ærarium studuit, sed non istâ ratione. *n. 43. successit tibi.* Refellit quartò judicio publico Siculorum, qui Verrem absentem accusarunt, cùm adhuc Siciliæ præesset. *n. 45. Quid? Metello.*

Refellit quintò ab agrorum solitudine, & vastatione, adjectâ indignatione seu apostrophâ ad Verrem. *n. 46. non mehercule.*

Refellit denique sextò, manifesto furto Verris, qui cum suis nequam Decumanis sociis pecunias non minùs domum suam avertit, quàm ad ærarium Romanum misit insigni Siciliæ & Reip. injuria. *n. 49. magno tu Decumas.*

Antecedentis pars eadem constat deinde inductione, seu enumeratione plurium privatorum hominum, & civitatum, à quibus Verres frumentario nomine pecunias eripuit.

Primo

Primò à Nymphone, qui per istos optimos recuperatores condemnatus est, antequam planè constitit. *n. 53. Etenim quoniam*.

Secundò à Xenone, qui metu virgarum magis, quàm iudicii, quod ejus colonus peccasset, tantùm Decumanis, quantum Verres imperavit, exsolvit. *n. 55. Xenonis Meneni*.

Tertiò à Polemarcho, & Eubulide, qui pugnis & calcibus concisi, tantùm frumenti promittere & dare coacti sunt, quantum libuit Prætori, & Apronio. *n. 56. Polemarchus est.*

Quartò à Sostrato, Numerio, & Nymphodoro fratribus: Nymphodorum Apronius suspendi jussit in oleastro Ætnæ in foro *n. 57. Sostratus est.*

Digreditur Cicero præteritione Verris in Apronii regnum scelerâque non tantùm contra Siculos, sed etiam contra Rom. *n. 58. contempsit Siculos*.

Præsertim injurias C. Matrinio, & Q. Lollio factas commemorat. *n. 60. qui C. Matrinium*.

Concludit hanc partem antecedentis de privatorũ hominum iniuriis, apostrophâ ad Verrem, & anacephalæosi criminum Apronii. *n. 64. Iamne intelligitis*. Iam de civitatibus: primò Agyrinenses, quasi contra edictum Prætoris fecissent, quòd addere Apronio lucrum noluissent, terruit primùm, & recuperatores se de cohorte sua daturum minatus est. *n. 67. ac primùm*. Deinde cùm illi perstarent, damnato virgas ad necẽ intentavit: quam ut ipsi ignominiam effugerent, rogaverunt ut sibi suos agros vacuos Apronio tradere liceret. *n. 69. sumpsisse*.

Digreditur Cicero obiter in defensorem Verris: Hortensium, & subjectione ista præclara Prætoris edicta, & recuperatorum judicia, & Apronii lucrum, & virgarum metum commemorat, ut dicatur Verres magno Decumas vendidisse. *n. 70. hac lege Iudices*. Tum ubi virgarum metum Agyrinenses, quod imperatum esset, facturos se esse dixerunt, tyrannicè Verres imperat Agyrinensibus, ut Decumas ipsi publicè accipiant, Apronio lucrum dent tritici medimna XXXIII. insuper ut probetur frumentum, addi imperat nummos, medimna LX. quæ omnia litteris publicis, & auctoritate testium confirmantur. *n. 71. virgarum metu*.

Sc-

Secundò Herbitenses pariter coegit Verres tribus annis sibi, & Apronio, & duobus Decumanis suis Æschrioni, & Decimo (quorum uxores Pippā, & Tertiā habebat) dare lucrum & triticum, quantum vellet. De quo plures, ut solet sūt facetię Ciceronis, & cōparatio Verris cū Regibus Persarū. *n. 75. Etenim deinceps.*

In fine conflat Verri odium à gemitu Herbitensium civium, & fuga aratorum, tum comparatione Syllæ: quia Verres de eo, quod ex Decumis Æschrioni venditis populo Rom. debebatur, demere ausus est, amore Pippæ. *n. 79. Atq; ego nunc.*

Tertiò Segestensium Decumas cùm vendidisset Docimo quinque millibus medimnùm, atque in tabulas retulisset, posteà, cùm tria millia de capite demeret (quæ Tertiæ Mimæ donavit) tabulas corrupit, & scripsit vēdidisse duobus millibus; ita rursus minus dedit populo Rom. quàm Mimæ. *n. 83. Atq; in hoc.*

Quartò Liparenses Valentio accipere Decumas, & numerare coguntur lucri XXX. millia: quæ injuria exaggeratur ab adiunctis civitatis, & apostrophā ad Verrem. *n. 84. A Apronius est.*

Quintò idem fit Tissensibus. *n. 86. quid ergo à Tissensibus.*

Sextò Amestratini pecunias per Heraclium Legatum numerare coacti sunt, cum ipsis reliqui nihil fieret ex magnis Decumis *n. 88. quid Amestratini.*

Septimò Petrini & Halicienses etiam immunes non fuerunt ab istius Prętoris vi & injuria. *n. 90. Petrini cum.*

Octavò ex Segestanis tres præcipuè affecit contumelia, Dioclem, Brocchum & Cassium: quam contumeliam Orator amplificat ex dignitate senatoria per incrementum. *n. 92. Segestani item.*

Nonò Thermitani Inacharenses, Ætnenses, Calatini, Muticenses, Hiblenses vexati sunt à Verre. *n. 99. Thermitani miserunt.*

Cicero apostrophā ad Iudices commiserationem movet erga aratores, & multarum, præter duas, civitatū querimonias alio reservat. *n. 102. patiemini Iudices.*

Decimò de agro Ætnensi hoc breviter dicit. (Cætera sunt publicis privatis litteris consignata) uno anno CCC. millia mod. tritici: & prætereà L. millia lucri esse data Apronio. Cur Verres lucri tantum dat Apro-

Apronio? an quia minoris Decumæ venierint, quàm essent, id est, quàm numerus earum esset pro exarato tritico? an verò & illæ satis magno venierunt, & hic tantùm frumēti, pecuniæque tantus numerus ab aratoribus per vim ablatus est? *n.* 104. *Attendit Iudices.*

Vndecimo de agro Leontino magnos quæstus fecit, quod Cicero non ex ipsa Leontina civitate quæ defecit, nec ex tabulis Apronii, qui nullas confecit, cùm tamen ad istud negotium essent necessariæ, colligit, sed ex certa ratione Decumarum istius agri. *n.* 109. *Verùm ut dixi.*

Rationem autem ac summam Decumarum agri Leontini arithmeticè Cicero supputat, & ostendit Apronium ipsum, & sibi Verrem (qui gloriabatur magno se Decumas vendidisse) dimidio plùs ex agro Leontino abstulisse, quàm populo Rom. miserit *n.* 112. *in iugere Leontini.*

Non solùm Verres suâ libidine cōtra legē Hieronicā in vendēdis Decumis istos quæstus fecit: sed novū lucrum addidit ad superiora: quod ubi alicujus agri Decumā venderet, à singulis Decumanis, præter Decumā, bina & terna millia nummū sibi exigeret, quo nomine pertriēniū fecit fortasse IↃ *n.* 118. *Iā iste homo.*

Ex quo vastatio Siciliæ, & imminutus aratorum numerus. *n.* 120. *Vnde ergo hoc.*

Antecedentis pars eadem constat tertiò litteris L. Metelli, hancque partem Orator subjectione ingreditur. *n.* 122. *quid vultus amplius?*

Mox ex initio epistolæ, interpretatur legem Hieronicam Siculis redditam, sublata Verrea, quia nec Decumæ magno vendi possent, nec reliqui in Sicilia aratores essent; de quo est acre odium in Verrem, & in Apronium, comparatione Hasdrubalis & Pœnorum exercitus. *n.* 124. *recita de epistola.*

Rursùs aratorum penuriam ex iisdem litteris confirmat, & adauget *n.* 126. *recita cætera.*

Vectigalia etiam perdita ab avaro Verre, fugam, & mortem aratorum exaggerat. *n.* 128. *Atq; ut intelligatis.*

Antecedentis pars eadem constat quartò ex criminosa Prætoris Verris societate cum Decumanis: ac cōfirmatur primū ex testimonio Apronii & sermone Decumanorū; nihil interim de fama consulente sibi Verre, cujus impudentiā redarguit Cicero. *n.* 130. *attendite Iudices.*

Con-

Confirmatur deinde ſponſione P. Rubrii, quam ſponſionem Cicero multis interrogationibus urget, atque objicit Verri tacenti in hac re, & ſui capitis periculum negligenti. *n. 131. eſto cætera negare.*

Confirmatur tertiò ſimili altera ſponſione D. Scādilii, quæ cùm omnibus eſſet manifeſta, & Scandilius poſceret de conventu recuperatores, de cohorte Verris recuſaret, impudens Prætor non putavit plus Romæ apud lectiſſimos Senatores Iudices valituram eſſe pecuniam, quàm in Sicilia apud tres negotiatores metum. Quid ergo? ipſa maxima ſui invidia cogit Scandilium quinque millia nummùm dare, atque adnumerare Apronio. Adverte in hac narratiuncula plures ironias, & varios inſtandi, & ſuſtentandi modos. *num. 135. Cum eodem Apronio.*

Concludit Cicero hanc narratiunculam, & præcedentes Antecedentis partes, quâdam anacephalæoſi, & apoſtrophâ ad Iudices, ut ſeverè judicent de Verre. Vbi etiam Albam Æmilium mordaciter perſtringit. *n. 141. omnia ſimul intelligere.*

Occaſione iſtius Albæ redit Orator ad prolepſim (de qua initio) eamque defenſionem Verris hoc argumento evertit, quòd Verres agri Leonini Decumas multis potuerit pluris vendere, quàm Apronio (quod de ſe teſtatur Q. Minucius, & ipſe Metellus judicavit, niſi ob præjudicium pepercit amico) at Verres nulli alii, niſi Apronio ſuo Decumas vendere voluit, quo majorem quæſtum faceret. *n. 147. Decumas agri.*

Antecedentis pars eadem conſtāt quintò ex epiſtola Timarchidis, quam facetè recitat Cicero ad odium Verris, & ejus comitum. *n. 154. venio nunc.*

Digreditur in id quod Timarchides etiam ſcripſit, Marcelli filium puerum eſſe: nam hunc filio Verris opponit, quem patris luxuria, atque auaritia corrupit; agitque ampliùs de educatione liberorum: poſteà claudit totam hanc partem de crimine Decumani frumenti. *n. 159. nam quòd ſcribit.*

Propoſitionis ſecundū argumentum (*Verres in empto frumento magnas Siculis iniurias fecit*) hoc Enthymemate Orator proſecutus eſt: Verres maximo, atque impudentiſſimo furto, publicam empti frumenti pecuniam in proprios quæſtus convertit: ergo Verres in

empto

empto frumento magnas Siculis iniurias fecit. *n.163. sequitur ut de frumento.*

Antecedens cla è distribuitur in tres partes: primùm Verres eam empti frumenti pecuniam, cùm posita esset apud eas societates, unde erat attributa, binis centesimis fœneratus est: quod testimonio, & litteris P. Veltii comprobatum est. *n. 165. in hac pecunia.*

Amplificat & urget Verrem Orator, quod negare furtum, aut defendere non possit. *n. 168. quis enim hoc.*

Deinde Verres permultis civitatibus pro frumento nihil solvit omnino; sed omnem pecuniā avertit: hoc Halesinus Æneas testatur. *n. 170. & quoniam de illa.*

Amplificatur hoc furtum, præsertim de improbatione frumenti Siculi, retentaque contra leges pecunia publica. *n. 172. quod vultis esse.*

Confirmatur crimen litteris publicis, & testimoniis Halesinorum: ac malè Verres ex mancipibus defensionem arripit; nam neque id, ut velit, & liceat, potest quidem, ob Volcatium & annulum, quo utitur ad obsignandas tabulas. *n. 175. atque hæc ita.*

Subjicitur parva digressio in Verris consuetudinem furandi, & impunitatis spem: sed jam tenentur, & manifesta furta divinitùs, ob scelera ejus in Carbonem, & in Dolabellam. *n. 177. ò consuetudo.*

Denique novus ille Verris quæstus arguitur, quòd unum & idem frumentum ereptum aratoribus, & domi suæ conclusum, non semel, sed bis, neque uno, sed duobus pretiis vendiderit. *n. 178. etenim nova quoque.*

Tertiò Verres, si cui civitati solvit, tantum detraxit, quantum libuit, nulli, quod debitum est, reddidit: quod certis hominibus fieri solebat, ut pro spectatione, ut pro colybo, ut pro cerario. *num. 180. at enim frumentum.*

Præsertim scribæ suo de ista pecunia binas quadragesimas concessit, nullâ auctoritate, nullius Prætoris, vel Hortensii, vel Ciceronis exemplo. *num. 181. scribæ nomine.*

Nam si viris bonis, atque honestis scribis certa est merces proposita, non tamen tanta pecuniæ partitio fieri debuit scribæ Verris, qui scenicus fuit ineptus, & nummulis corrogatis de Nepotum donis aliquam scribarum Decuriam emit. *n. 183. quamobrem enim.*

Annulum verò aureum ipsi donatum à Verre, uti

& alia

& alia dona tribus civibus Rom. cavillatur Cicero à præliis, victoriis, ſpoliiſque Verris. *n.185. Hic ille eſt.*

Propoſitionis tertium argumentum, *Verres in æſtimato frumento magnas Siculis injurias fecit*, extremo hoc enthymemate conficit Cicero: Verres & imperavit majorẽ tritici numerũ, quã legibus liceret, & æſtimatione auxit, ut pro ternis ſeſtertiis ternos denarios à civitatibus exigeret: igitur Verres in æſtimato frumento magnas Siculis injurias fecit. Antecedens ſejunctione primùm & apoſtropha ad Hortenſium proponitur. *n. 188. dictum Iudices eſt.*

Deinde eadem apoſtropha, & conceſſione factum, quale ſit expenditur. *n. 191. quæro nunc, &c.*

Tum iniquitas & impudentia Verris, qui contra leges numerũ ſummæ tritici adjecit, & ternis ſeſtertiis æſtimavit, dialogiſmo arguitur. *n. 194. Verũ enim verò.*

Creſcit iniquitas Verris ex ſubita iniquitate aratorum. *n. 198. hac deerat injuria.*

Atque ipſis aratoribus teſte Soſiteno hoc eſſet tolerabilius (non tamen æquum) frumentum in cellã gratis dare, quàm illud Pretori in cellam vendere cũ æſtimatione à Verre inſtituta. *n. 200. quanquam hæc omitto.*

Verùm iſtam cellam, ſeu æſtimationem frumenti acerbiorem omnibus injuriis pati Sicilia non poteſt, referente Sophocle. *n. 203. At enim iſtam.*

Iam prolepſim Verris, quod alii idem fecerunt, vehementer Orator rejicit, quia ſua defenſione Hortẽſius non aſſequitur, ut Verres abſolvatur, ſed ne ſolus condemnetur, & exilii ſui comites habeat, tum quia iſtis improborum exemplis laborat Reſp. lugent omnes provinciæ, judiciorum metus concidit. *n. 205. quid ad hæc Hortenſius.*

His improborum Prætorum exemplis opponit vetera exempla Africani, Catonis, Lælii; & recentia patris Catuli, Marii, Scævolæ, Scauri, Metelli: & domeſtica, P. Servilii, Q. Catuli filii, quorum nullus auctor iſtius æſtimationis fuit. *n. 209. tametſi qua iſta.*

Nullo etiam in Sicilia exemplo Verres poteſt cellæ crimen defendere; non C. Marcelli exemplo, nõ Lepidi: an M. Antonii; at Verri pernicioſius eſt imitatione Antonii factum ſuum tueri; nõ multis enim in rebus ejus improbitatẽ imitatus eſt. *n. 211. At in Sicilia.*

Sacerdos frumentum æſtimavit; at diſsimili cõſilio & tem-

& tempore, quam Verres, aut Antonius; imò ille cũ aratorum commodo & voluntate. *n.214. at idem fecit.*

Sex. quidem Peduceus, & C. Sentius nec in vilitate pecunias acceperunt, nec in caritate iniquè frumentum æstimarunt. *n.216. nam de Sex. quidem.*

Concludit Cicero Apostrophâ ad Iudices, si nullus præter Verrem magnas pecunias ab invitis civitatibus & aratoribus, Cellæ nomine coegit, severè in hunc animadvertendum esse: ne cæteris, qui in eadem esse culpa possint, impunitis, & licentia dari videatur, aut certè ne posteà ipsi Iudices modum & finem libidini hominum constituere non possint: quod gradatione ostenditur. *n.218. nam per Deos.*

Altera apostrophâ Hortensium insimulat, si suo & Senatorum commodo defendere Verrem, & absolvere in isto æstimationis crimine cogitet: id enim turpe genus cogendæ infinitæ pecuniæ si inter Senatores sit, non abs re Prætor Cotta transferret judicia ad equestrem ordinem, qui ordo id nunquam commisit. *n.222. quas ob res.*

Denique sine summo periculo Iudices non possunt absolvere eum reum, qui, quod commisit, negare non potest. *n.224. atque utinam.*

ANNOTATIO.

Ne prolixa hac contentio tædium pariat, Orator providet magnâ sermonis varietate, atq; ordine: nam in primis totam causam frumentariam partitur perspicuè in tres partes: quarum prima est de frumento Decumano, quod ex decumis exigitur; altera de empto quod præter Decumanum emit à Siculis Populus Rom. tertia de æstimato, pro quo pecuniam exigunt Mancipes æstimatione Prætoris. In his tribus partibus insigniter exponitur Verris fraus, & ingenium furandi: maximè descriptis per Ethopeias eius administris, & iniurijs privatorum hominum ac civitatum per narratiunculas expositis, tum convictis furtis plurium testium auctoritate, demum accensa Iudicum severitate adversus improbum hominem, qui totam Siciliam afflixit. Atq; hic passim occurrit affectus misericordiæ in calamitosos aratores Siculos, cum odio iniqui Prætoris, & invidia eorum hominum, qui defendunt Verrem, aut cogitant absolvere.

PERO-

PERORATIO.

Orator anacephalæosi tres contentionis partes, seu factas à Verre Siculis injurias breviter subjicit oculis Iudicum, hosque hortatur, ut Verre punito, relevati injuria Siculi coloni, in agros, atque in ædes revertantur. *num. 226. quapropter cognita.*

ANNOTATIO.

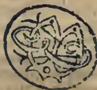
Longissima contentioni convenit hæc recapitulatio: ut sit rerum fusè dictarum, ne memoria Iudicum excidant, brevis, & summa, & artificiosa repetitio. Videtur autem Cicero eum affectum maximè colligere & prosequi, quem ubique sparsit, ut tantò major misericordia tribuatur aratoribus Siculis, quantò severior erit improbi Prætoris damnatio.

VI. VERRINA

Seu

LIBER IV. ACT. II.

IN C. VERREM.

SYNOPSIS

PROPOSITIO.

Tota in Sicilia nihil neque priuati, neque publici, neque profani, neque sacri, reliquit Verres.

EXPOSITIO SEV NARRATIO.

1. Messanæ triplex scelus cōtrā C. Heium commisit. Vbi orator prolepsim Verris, & laudationem Mamertinorum elevat.

2. Phaleras Philarchi Centuripini sagax Prætor cum duobus venaticis canibus prædatus est.

3. Plures Lilybætanos, Pamphilum, Dioclem, Lælium, Diodorum Calidium, Papynium, pulcherrimis vasis & celato argento spoliavit.

4. De Tyndaritanis variè varia.

5. De Halūtinis, opera Arthagati, vasa, pateras, annulos, lectos eripuit, instructā officina.

6. Syracusis Antiochum Regem Syriæ, vasis ex auro, gemmisque, & præsertim candelabro Iovi dicato privatum ejecit è ciuitate.

7. Segestanis Simulachrum Dianæ eripuit, dejecto P. Africani monumento: de quò & indignatio.

8. Rursus à Tyndaritanis signum Mercurii vi & minis extorsit, crudelissimè ad statuā C. Marcelli alligato & cruciato Sopatro: de quo etiam est affectus.

9. Et 10. nocturnis furtis, templorum ac populi spretâ religione, Apollinis & Herculis signa, Agrigentinis; Cyboles ornamenta, Enguinis; Cereris signum, Catinensibus; multa è Iunonis templo, Melitensibus auferre conatus est.	11. Ipsis Syracusanis tabulas pictas in æde Mineruæ, & valuas, & hastas, item simulachrum Pæanis, Aristæ, Iouis abstulit: amplificata Græcorum religione.	Narrationem claudit digressio.

NARRATIO.

Diuisus est in undecim narrationes hic Liber.

PRima narratio incipit à Mamertina seu Messanā ciuitate, in qua Verres tria scelera commisit contra C. Heium.

1. ab hoc homine abstulit pulcherrima quatuor signa, Cupidinem è marmore, Herculem ex ære, duas Canephoras. *n. 3. unde igitur potius*.

Amplificantur hæc furta exclamatione, comparatione, interrogatione per indignationem. *n. 7. proh Deum hominumq;*

Ad prolepsim quòd Verres illa signa emerit, respondet Cicero primùm ironiâ; deinde duplici concessione: at esse contra legem (quam interpretatur & amplificat) ostendit Prætorem in prouincia emere. *n. 8. sed quid ego.*

Respondet tertiò C. Heium ea signa non vendidisse, quia nec propter æs alienum, nec propter magnitudinem pecuniæ habuerit venalia. *n. 11. quid igitur nobis.*

Respondet quarto ipsius Heii prolato testimonio. *num. 15. quid mihi tam.*

Comparatione insultat Orator Verri à sua Messana ciuitate, cuius princeps Heius, & ad laudandum Verrem missus legatus, duplex testimonium contra Verrem dixit, unum de signis à se non venditis, alterum de Cybea naue (qua Verres exportauit) publicè coactis operis ædificata. *n. 17. quid sedes Verres?*

Alterum scelus quod commisit Verres contra C. Heium fuit, quòd legatum misit Messanā, ut propter testimonia Heius ignominia afficeretur: ubi rursus Orator insultat Verri ab huius laudatoribus Mamertinis. *n. 18. quæ quia dixit.*

Prolepsim Verris, quòd commodarit, seu fauerit Mamertinis, diluit ostenso duplici detrimento, & Reip. & Siciliæ, quando id quod contra ius Imperii Rom. remisit Mamertinis, in Centuripinos & Halesinos transtulit. *n. 20. at publicè commodasti.*

Deinde mos est iste prædonum fauendi quibusdam ciuitatibus, in quas sese ipsi recipiant: confirmatur exemplo

exemplo Phaselis. *num. 21. fecisti item ut prædones.*

Sic Mamertina civitas recipit Verrem, onerariam navem ei publicè ædificat; & quæ olim Catonis impedimenta retinuit propter XVIII. millia, nunc Verri non irascitur, majori sumptu sæpè facto in prandium Timarchidis, quàm quanti Catonis lis æstimata est: quia ipsa scilicet furtorum conscia est; quia vacationem sumptus, laboris, militiæ, rerum deniq; omnium per triennium consecuta. *n. 22. Mamertina Civitas.*

Hinc digressione Mamertinos laudatores Verris remittit defectu auctoritatis & apud Senatum, cujus dignitatem comminuit, relicto Senatore; & apud populum, quem offendit, acto in crucem P. Gavio Cive Rom. *num. 24. laudatum etiam.*

Tertium scelus quod commisit Verres contra C. Heium fuit, quòd Attalica peripetasmata abstulerit, idque omnibus testatum est *n. 27. quid illa Attalica.*

Secunda Narratio subjungitur de Philarcho Centuripino, à quo Verres sagaciter & gratis phaleras abstulit, opera Cybiratarũ fratrum, quos cavillatur Cicero à furtis; & similitudine *n. 29. quid? à Philarcho.*

Tertia Narratio complectitur plures Lilybætanos. A Pamphilo hydriam prætor abstulit, ablaturus etiã scyphos sigillatos, nisi fratribus Cybiratis pecunia fuisset data. Aduerte dialogismum. *n. 32. verè me hercules.*

Fit parua digressio in nuperam cupiditatem Verris, etiam comperendinati in domo Sisennæ. *n. 33. At ita studiosus.*

A Diocle Pamphyli genero abstulit abaci vasa omnia: neque argenti quidquam Verres se in Sicilia coemisse litteris aut tabulis probare potest. *num. 35. Diocles est.*

A Cœlio vasa argentea, à Cacurio supellectilem, à Lutatio mensam, ab Apollonio argentum, à Lisone Apollinis signum abstulit *n. 37. Tu à M. Cœlio.*

A Diodoro Melitensi toreumata, seu cælatum argentum cùm statim auferre non posset, propterea quòd ille rem dissimulasset, & Romam fugisset, cœpit furere Verres, (ut in fabulis Eriphyla) & Diodorum rei capitalis reum velle facere, & condemnare, nisi miser per trienniũ absens fuisset. *n. 38. sed quid ego.*

A Cn. Calidio equuleos argenteos abstulit; quos cùm à se emptos fingit Verres, nec tabulas potest ostendere, ridet Cicero hominem, & simul indignans reprehendit, quòd nullius Prætoris exemplo ab Equite Rom. vasa argentea eripuerit, aut vendenda postularit. *num.42. Tum iste.*

A L. Papyrio turibulum hac ratione abstulit, ut emblema & artificium remiserit, argentum retinuerit. Vide Ironiam. Sic Verres (est parua digressio) pateras, & vasa sacra ubiq; in singulis domibus Siciliæ prædatus est, magno fletu muliercularum. Vide & hîc allegoriam. *n.46. num etiam de L. Papyrio.*

Quarta Narratio sequitur de Tyndaritanis, quorũ quatuor recenset; de Eupolemo, Calactino, de Catinensibus, de Agyrinensibus, à quibus variè varia rapuit idem Verres. *n.48. hic nolite expectare.*

Quinta Narratio est de Haluntinis, à quibus Tyrannus Verres per Artagathum, omne argentum cælatum sibi deferri jussit, magnâ perturbatione totius ciuitatis. *n.51. Illa verò optima.*

Præcipuè Cicero officinam Verris describit, & exaggerat dissimili exemplo L. Pisonis *n. 54. posteaquam tantam.*

Huic narrationi ex occasione adjungit aliam Orator de L. Titio, cui Verres annulum aureum detraxit è digitis. Item multas alias prætermittit, non de annulis solùm, sed etiam de lectis. *n. 57. nullo modo possum.*

Sexta Narratio instituitur de Antiocho Rege Syriæ, quem fraudulentus Prætor vasis ex auro & gemmis spoliavit in convivio. *n.60. venio nunc.*

Deinde cùm audisset ei esse candelabrum exquisitissimum, eadem fraude sibi ad considerandum petiit, nec posteà reddidit; sed vi ac minis jussit Regem excedere è Sicilia. *n. 64. Nunc reliquum Iudices.*

Facinus amplificat Orator. 1. à persona Regis Antiochi, & fama exterarum nationum. *n.67. qua vox? qua latera?*

2. Apostrophâ ad Q. Catulum. *n. 69. hoc loco Q. Catule.*

3. Alterâ Apostrophâ ad Iudices, ab adjunctis candelabri, quod est donatum Ioui in Capitolio. *num.71. vobis autem Iudices.*

Septima

Septima Narratio exponit simulachrum Dianæ à Segestanis ablatum. Hoc signum partâ victoriâ, Segestanis restituerat P. Scipio, uti alia multa aliis ciuitatibus Siciliæ. *n.72. Segesta est oppidum.*

Cùmque admodum esset pulchrum (est parva ejus descriptio) ardentissimè illud Verres à Segestanis petiit, ac tandem extorsit. *n.75. Erat admodum.*

Orator exaggerat hujus ablationem signi oppositâ religione ac fletu Segestanorum. *n.77. videte quantâ religione.*

Exaggerat etiam ab hujus basi sublata, quæ P. Africani nomen incisum ferebat. *n.78. quo quidem scelere.*

Quare Apostrophâ objurgat P. Scipionem adolescentem, quòd Verrem defendat. *n.79. Tu nunc P. Scipio.*

Scipionem Segestani orant, ut generis sui gloriam tueri velit. *n.80. adsunt Segestani.*

Suo etiam nomine Cicero illum admonet officii. *Ibid. quid aut his.*

Imò suscepta in causa Siculorum, & maximè in causa ciuitatis repetit à Verre monumentum P. Africani. *n.81. est aliqua mea pars.*

Octaua Narratio similiter exponit signum Mercurii à Tyndaritanis vi & minis extortum, crudelissimè ad statuam C. Marcelli alligato, & cruciato Sopatro. *n.83. At hoc solùm.*

Excipit Narrationem pulcherrima amplificatio per incrementum & dubitationem ab adjunctis facinoris. *n.88. Non possum dispositè.*

Præcipuè ab adjunctis statuæ C. Marcelli Siculorum patroni. *n.89. quid est hoc?*

In fine confirmatur facinus multis testibus contra defensionem Verris. *n.91. Ac primò Iudices.*

Nona Narratio recenset nocturna Verris furta in templis: Apud Agrigentinos, præter signum Apollinis, simulachrum ipsius Herculis demoliri, ac rapere conatus est: sed accurrens tota ciuitas prædonem egit in fugam. *n.93. quid Agrigentini, nonne.*

Sic apud Allorinos nocturnus prædo fugatur. *n.96. hanc virtutem.*

Apud Enguinos, templum Cybeles spoliauit iis ornamentis, quæ intelligens ac temperans Scipio dederat religioni. *n.97. Matris magnæ.*

Apud Catinenſes in ſacrario Cereris ſignum ſurripit, & ſcitè crimen in ſeruum conjicit. Eſt hîc indignatio ſeu apoſtropha ad flagitioſum Verrem. *n. 99 audite etiam ſingu.*

Apud Melitenſes, publicè ſpoliauit templum Iunonis, quod facere nullus pirata quidem, nec ipſe Rex Maſsiniſſa auſus fuit. Quare Orator rurſus indignatur, & exclamatione inſurgit in reum Verrem, facta quaſi parua Anacephalæoſi ipſius ſcelerum. *n. 103. Inſula eſt Melita.*

Decima Narratio commemorat Cereris ſignum Ennenſibus ablatum. Sed priùs facta tranſitione, repetitur altiùs fabula Cereris & Liberæ: quanta in religione hæ Deæ fuerint non ſolùm apud Ennenſes, & Siculos, ſed etiam apud Athenienſes, & Romanos. *n. 105. Nimium mihi diu.*

Tum narratur, qualia Cereris ſigna, & quanto luctu Sacerdotum Verres aſportarit. *n. 109. Non obtundam diutiùs.*

Amplificat Cicero hoc ſcelus apoſtropha ad Verrem, & comparatione. *n. 112. Enna tu ſimulachrum.*

Rurſus altera apoſtropha, & teſtimonio Ennenſium obteſtatur Iudices, ut tam inſignem injuriam religioſis Siculis factam ulciſcantur. *n. 113. Audiſtis Theodorum.*

Vndecima narratio complectitur furta Syracuſana: quibus præmittit Orator deſcriptionem urbis Syracuſanorum; & diſsimilem M. Marcelli comparationem, qui hanc urbem bello cepit ditavitque: at C. Verres pace eam vexavit, ſpoliauitque. *n. 115. unius etiam urbis.*

Deinde ipsâ eadem comparatione enumerat Cicero rapinas Verris: 1. in æde Mineruæ tabulas abſtulit, in quibus pugna Agathoclis, & imagines Regum Siciliæ, erant pulcherrimè pictæ. *n. 122. ædes Minervæ.*

2. Magnificas ex auro atque ebore valvas illius templi abſtulit. *n. 124. Iam verò quid.*

3. Gramineas haſtas, & pulcherrimum ſaphonem (quod ſignum acri ironiâ Orator concedit Verri) pariter ſuſtulit: *n. 125. Etiamne gramineas.*

4. Signum Pæanis, ſimulachrum Ariſtæi, & Iouis, & deinde ejus caput ex æde Liberi non dubitauit tollere:

lere: quæ religiosissima istic signa fuisse ostendit Cicero; præsertim Iouis signum, quia tria tantùm Iouis signa pulcherrimè facta toto orbe erant. *n. 128. quid signum Paanis.*

Digreditur Cicero, & hujuscemodi spoliationes fuisse Græcis hominibus acerbiores alia quauis calamitate probat, tum religione, & ingenio istius nationis, tum exemplo majorum Romanorum, quia ea ipsis reliquerunt, Eo autem nunc est acerbior ista etiam spoliatio, quò magis est falsa, & simulata istorum signorũ emptio, aut venditio *n. 131. Iam illa quia.*

Addit Narrationem, quo pacto Syracusas veniens conquerendi causa de Verre, omnia huius furta cognouerit, ex senatus, populique Syracusani testimonio. *n. 136. atque ut cæteros.*

Narrat etiam quo pacto à senatu laudatio Verris facta est, ad ridendum potiùs illum Prætorem; quia illo senatus consulto ea affinguntur Verri, quæ planissimè sunt falsa. *n. 141. de laudatione autem.*

Deinde quo pacto idem Senatus decretam Verri laudationem sustulerit, frustra ac ridiculè ad Metellum Prætorem appellante Cælio. *n. 145. qua postquam.*

Denique narrat quo pacto Metellum Prætorem increpans ac terrens, Theomnasti autem insaniam perferens, potestatem habuerit, tabulas omnes litterasque deportandi Romam. *n. 147. Cum ad prætorem.*

Extremum insultat impudenti atque arroganti Verri, comparatione huius laudationis *Syracusanæ*, Mamertinæ, quam ironicè concedit ipsi. *n. 150. laudent te sanè.*

ANNOTATIO.

Cicero narratione sua oratione peragrat Siciliam, & probatis testimonijs partitur in singulas ciuitates furta Verris.

Atque de harum Verrinarum narrationum probabilitate, breuitate, perspicuitate, suauitate diximus supra.

VII. VERRINA

Seu

LIBER V. ACT. II.

IN C. VERREM.

Argumentum, Quæstio, Stylus.

Magnus defensor, & amicus Verris fuit Q. Hortensius, quem Cicero præsertim invento genere agendi novo, sic compressit, ut ob mutuerit. Hac autem oratione, cum Hortensius ille Verrem esse absolvendum contenderet, propterea quòd bonus esset Imperator, & in dubia Reip. tempora reservandus; Cicero ostendit C. Verrem non modò non habuisse in bello fugitivorum ac prædonum ullam Imperatoris virtutem, sed contrà in utroque bello libidinosè avarè, crudeliter versatum esse. Quare severitatem iudiciorum adversùs hunc hominem esse exercendam.

Est hæc oratio in genere demonstrativo; nam ironiâ ferè perpetuâ C. Verris Imperatoris virtutes, hoc est, quatuor flagitia, avaritia, Maiestas diminuta, libido, crudelitas vituperantur.

Status seu Quæstio est, an C. Verres sit bonus Imperator.

Dicendi character copiosus, atque amplus passim amplificationibus, affectibusque.

SYNOPSIS

EXORD. Cicero ridet Hortensium, qui contendere audeat Verrem esse bonum Imperatorem, ac propterea judicio esse absolvendum.

propositio. C. Verres non est bonus Imperator.

argumenta. 1. Quia in bello fugitivorum. 2. In bello prædonum nullam exercuit Imperatoris virtutem.

ARGUMENTATIO

1. ARGUMEN. 1. C. Verres Siciliam adversus fugitivos non modò non defendit; verum etiam commovit sua avaritia, & neglexit sua luxuria: igitur Verres in bello fugitivorum nullam exercuit Imperatoris virtutem.

ARGUMENT. Quando prædones vexarunt Siciliam, C. Verres maxima admisit crimina avaritiæ, Majestatis diminutæ, libidinis, crudelitatis: igitur Verres in bello prædonum nullam exercuit Imperatoris virtutem.

AMPLIFI-

2. ARGUMENT. Si quod bellum fuit fugitivorum in Sicilia (satis tuta ipso situ, & institutis, & fide) illud extinxit M. Crassus, non Verres: qui Prætor ut quæstus faceret, plures conjuratos servos, dominosq; absolvit. Deinde negligẽs & mollis in obeundâ provincia, totus fuit in conviviis, & turpi amore muliercularum.

2. ARGUMENTAT. Iam in bello prædonum, 1. sordidus Verres rapinis ac fraudibus undiq; pecuniam coegit; præsertim ex illa nave Cybea, quam furtis onustam deportavitè Sicilia: cum antea Mamertinis potiùs, quàm aliis populi Rom. fœderatis sociis magnas immunitates dedisset, cupiditate pecuniæ.

CATIO ET AFFECTUS.

2. Reus est majestatis, quia captum forte Archipiratam, quẽ statim publicè oportuit securi percussum esse, non populo spectandum dedit, neque in latomias, sed procul ad Centuripinos amandavit: post, huius aliorumque piratarum loco Cives Rom. obvoluto capite necavit. Denique nullo Pretoris exemplo, privatus ac sine imperio illum populi Rom. hostem domi suæ seruavit; qui si aufugisset, aut fuisset mortuus, quanta trepidatio civitatibus Siciliæ restabat?

3. Libidinosus Prætor amisit classem populi Rom. nam poculis intentus, hanc remige, milite, victu non instruxit, huicque præfecit Cleomenem hominem ebriosum, & Syracusanum, cujus uxorem amabat; itaque hæc classis inops & infirma brevi in piratas incidit, capta, subversa, incensa est, in ipso portu Syracusano, maxima populi clade atque opprobrio.

4. Crudelis in Navarchos, Civesque Rom. fuit, illos comprehendi innocentes jussit, impunè relicto Cleomene: ac parentes quidem frustra Verrem deprecati, celerem filiorum necem ac sepulturam redimere à crudelissimo lictore debent. Cives Rom. virgis cæcidit nullo discrimine: plures conjecit in latomias, atque in crucem egit, contra ius, dignitatem, fiduciam populi Rom. quin ipsam crucem Mamertinorum movit, & in conspectu Italiæ fixit.

PERORATIO.

1. Enumeratio criminum Verris.
2. Affectus seu obtestatio Deorum ac Dearum, quos impius Verres læsit.

EXOR-

EXORDIVM.

STatim principio exordii proponit Cicero ironicè defensionem Imperatoris Verris ab Hortensio susceptam. *n. 1. Nemini video.*

Mox ironiam lepidè auget dubitatione. *num. 2. quid agam Iudices.*

Et facto M. Antonii Oratoris. *n. 3. non possum.*

ANNOTATIO.

Illa est insinuatio oratoris, dum statim principio exordij utitur ironia ad fiduciam suæ causæ ostendendam, debilitandumque adversarium.

CONTENTIONIS
Propositio & Distributio.

COntentionis propositio est hæc: C. Verres non est bonus Imperator. Effertur per concessionem. *n. 4. non agam.*

Distributio seu argumenta propositionis sunt; quia C. Verres, neque in bello fugitivorum (quæ est prima pars contentionis) neque in bello prædonum (quæ est altera) ullā exercuit Imperatoris virtutem.

CONTENTIONIS
Argumentatio, Amplificatio, Affectus.

PRimam Contentionis partem, seu de bello fugitiuorum hoc enthymemate Cicero complexus est: C. Verres Siciliam adversus fugitivos non defendit, sed commovit suâ auaritia, neglexit sua luxuria; igitur C. Verres in hoc fugitiuorum bello nullam exercuit Imperatoris virtutem.

Antecedentis pars prima, *C. Verres Siciliam adversus fugitivos non defendit*, probatur subiectione ab adiunctis.

1. Quia fugitiuorum bellum non fuit in Sicilia à C. Verre, sed in Italia à M. Crasso, & Cn. Pompeio confectum. *Num. 5. quid dices.*

2. Quia

2. Quia Sicilia consilio & virtute M. Crassi, non Verris, tuta fuit à fugitiuis. *Ibidem obstitisse videlicet.*

3. Tuta fuit situ & natura loci. *n.6. At cum in Italia.*

4. Tum maximè tuta fuit institutis & decretis Prætorum, qui istic ante Verrem fuerunt, ac præsertim securitate L. Domitii. *n.7. contagio autem ista.*

5. Etiam tuta fuit fide, & animo Siculorum erga Romanos. *n.8. Ergo his institutis.*

Antecedentis 2. pars, *C. Verres Siciliam commovit sua avaritia*, probatur 1. quia Leonidæ conjuratos seruos pecunia absoluit. *n. 9. quid igitur.*

Hanc Verris auaritiam Cicero amplificat 1. sustentatione. *n.10. quid deinde?*

2. Apostrophâ, præteritione, concessione. *num. 11. quid hoc loco.*

3. A communi metu ciuitatum. *n. 12. quid ais bone custos.*

4. Exclamatione ironicâ, & festiua comparatione Verris cum summis Imperatoribus. *n. 14. o præclarum Imperatorem.*

Neque solùm seruos pecunia absoluit, sed dominos etiam sine culpa comprehendit, ut vel inde quæstum faceret: quod plurium exemplis compertum est. *n. 15. quid hoc.*

Maximè exemplo Apollonii, quem tam diu Verres torsit in carcere, dum se homo dives pecuniis redemisset. *n.16. quid de Apollonio.*

Præclara est hæc narratio, quam de more exprimit orator ab adjunctis pulchrâ hypotyposi. Deinde concessionem, seu præteritionem elegantem adiungit. *n.19. quod si ab Apollonio.*

Tum Hortensii prolepsim manifestâ Verris, (qui Apollonium numerata pecunia dimisit) avaritiâ refellit, & apostropha ad Iudices capitalem huiusmodi quæstum condemnat. *n.22. prævideo enim.*

Consequens Enthymematis, *igitur in hoc fugitivorum bello nullam exercuit Imperatoris virtutem*, ironia & anacephalæosi interseritur, addita dubitatione, quæ sit transitio ad tertiam partem. *num. 25. cupio mihi Iudices.*

Antecedentis tertia pars, *C. Verres Siciliam neglexit sua luxuria*, probatur ab itineribus luxuriosis, per tria tēpora, hyemis, veris, & æstatis. *n.26. itinerum primum.*

Nam

Nam hyeme Syracusis, urbe commodâ, ferè perpetuò in conviviis, nunquam extra tectum visus est. *Ibid. primùm temporibus.*

Vere autem Verres non in equo, sed in lecticâ mollissimè rosis coronatus breve iter faciebat, & tantisper auditis magistratibus veneri, & libero reliquum tempus tradebat. *n. 27. Cum autem.*

Hic pulchrâ hypotyposi, & faceta similitudine pugnæ Cannensis, recenset convivia Imperatoris Verris, non sobria, non pudica. *n. 28. quo loco.*

Æstate verò quando prętoris est obire prouinciam, iste Hannibal ęstiua castra amœno in loco ad Syracusas figebat. *n. 29. Cum verò æstas.*

Vbi non cum hoste prælia, sed cum muliere. Tertia, & nequam asseclis, & adulto filio, conuiuia instituebat. *Ibid. in eum autem.*

Cum interim inter mulierculârum voces, & cantus jus sileret in foro. *n. 30. ut per eos dies.*

Ad hæc digreditur Cicero in affectus, ridetque Hortensium, qui ejusmodi Imperatorem defendit, addito rursus exemplo M. Antonii oratoris. *n. 32. hunc tu igitur.*

Obiectâ etiam tota Verris militiâ, qui cum adolescens in aleatoris Placentini castris militaret, sæpè ære dirutus, hoc est, omnia stipendia aleâ perdidit. *n. 33. Dij faciunt ut.*

Postea vir factus & Prætor populi Rom. audax & impudicus miles fuit: quod duplici facinore per præteritionem probatur. *n. 34. iam verò cum.*

Deinde exclamando, & digrediendo rursus assurgit contra Verrem, proposita sui & illius comparatione: nam Cicero in obeundis magistratibus sibi à populo Rom. mandatis, se accuratum, & temperantem, & pium erga Deos exhibuit. *num. 35. ò Dij immortales.*

Contrà, Verres in suo Prætoris munere negligens, libidinosus, impius extitit. *n. 37. tu cum esses.*

Postremò Verres cum ex urbe Tempsa fugitivorum reliquias expellere posset, nullum responsum Valentinis dedit, intentus suæ Tertiæ. Itaque tunc omnes Verrem voce damnabant, quem postea tabellis iudicialibus damnaturi erant *n. 38. nisi fortè Italici.*

Secundam Contentionis partem, seu de bello predonum,

donum, pari Cicero, ut primam, enthymemate complexus est: C. Verres in bello prædonum maxima admisit scelera, avaritiæ, Maiestatis diminutæ, libidinis, crudelitatis: ergo neque in hoc prædonum bello ullam exercuit Imperatoris virtutem.

Antecedens prolepsi, distributione, attentionis renovatione proponitur. *n.* 41. *Esto mihil.*

1. Quod non imperavit Mamertinis (quia clam ipsi pecunias dederant) certum numerum navium, nautarum, & militum, more cæterorum Prætorum. *n.* 42. *Rem navalem.*

Deinde quòd Cybea naue maxima, donata ipsi à Mamertinis, & publico sumptu ædificata, priuatim usus sit, ad furta, & prædas è Sicilia deportandas. *n.* 43. *navem verò.*

Digreditur prolixius Cicero triplici prolepsi; priore, (inserta per apostropham ad Verrem & Hortensium concessione tam insolentis, & contra famam, legesque ædificationis navium, *n.* 44. *quid mihi.*)

Refellit, negatque Verrem quidquam è suo expendisse ad Cybeam navim ædificandam, quia neque id testimonio Heii Principis Mamertini, neque publicis usquam tabulis proditur. *n.* 46. *Verùm hæc omnia.*

Altera prolepsi reprehendit Verrem comparatione parium, quare potiùs Mamertinis, (imminuta populi Rom. auctoritate) quàm Tauromantinis, qui pariter fœderati erant, navem non imperauit. *n.* 48. *at enim idcirco.*

Deinde quare alias immunitates Mamertinis dederit, præsertim frumentum non emendi. *n.* 51. *Denique eum ex senatus consulto.*

Cùm tamen frumentum non solùm à Tauromantinis, sed etiam à Netinis, quia pecunias non dederant, exegerit. *n.* 55. *Age porrò tu.*

Posteriore prolepsi negat Verrem meritò laudari à solis ex tota Sicilia Mamertinis, quorum quidem laudatio ex utilitate proficiscitur. *n.* 56. *hic mihi etiam.*

Confutato Verre, ex digressione redit ad eam navem, quam à Mamertinis Verres acceperat ad prædas, contra leges, & quam nauem ipsis remiserat contra fœdera: hancque improbitatem geminam accusat. *n.* 58. *Verùm ut ad classem.*

Addit & alias fraudes seu prædãdi rationes, quibus iste

iste quæstum & pecuniam faciebat. *n.59. habetis unius.*

Exclamatio hanc partem antecedentis concludit. *num.61. hunc eine hominem.*

Majestas diminuta inde censetur, quòd adducta prædonum nave, & auidissimè exinanita (adverte hypotyposim) Piratas, & ipsum Archipiratam dimiserit, acceptâ pecuniâ. *n.62. cum propter istius.*

Dimissum autem Archipiratam esse patet, quia illum nemo vidit Syracusis, tametsi omnis populus illum cernere victum cupiisset. *n.64. Coniectura bonâ est.*

Quare dissimili exemplo P. Servilii Verres in odiū adducitur, quia jucundissimo spectaculo privaverit populum. *n.65. unus plures.*

Quia anxius, (quod sustentatio exprimit) ubi hunc prædonem suum custodiret, non in latomias Syracusanas (quarum breuis est descriptio) neque Lylibæum, neque Panormum, sed ad Centuripinos homines rerum imperitos amandauit. *n.67. Age porrò.*

Quia Syracusanis animaduertentibus non omnes piratas, neque Archipiratam ipsum interfici, Verres horum loco cives Rom. supposuit obvolutis capitibus, ne cognoscerentur. Hic est præteritio cum doloris sensu, & parva anacephalæosi. *n.7?. Interea Syracusani.*

Quia teste M. Fannio (quod Cicero exclamatione & subjectione exaggerat) metuente conscientiâ, ciuem Rom. non Archipiratam securi percussum esse fassus est. *n.72. At quemadmodum.*

Quia hunc Archipiratam nullo Prætoris exemplo, tamdiu apud se seruauit. *n.94. Verùm si crimen.*

Augetur crimen, & audacia, quia vel priuatus ac sine Imperio, istum Populi Rom. hostem domi suæ retinuit. *n.75. Verùm esto.*

Crimen amplificatur magis subjectione, & comparatione à consequentibus, si ille prędo profugisset, aut fuisset mortuus. *n.76. Quid si pridie.*

Libido Verris fuit ejusmodi, ut ab illa Romanorum classis amissa sit. *n.79. Hac tanta præda.*

Nam ab illa libidine, Verris negligentia in paranda classe, & conuiuia quotidie luxuriosa, & impudicus amor mulierculárum profluxit. *Ibid. nam æstate.*

Ab illâ libidine præfectura classis Rom. collata est Cleomeni, cuius uxorē amabat Verres. *n.81. Erat Nice.*

Hanc classis præfecturam exclamatione expostulat orator mandatam, præ aliis, homini Siculo, & quidem Syracusano. *n. 82. Accipit navem.*

Indignationem per antitheses auget dissimili exẽplo M. Marcelli, & Majorum, quibus Syracusanorum fides semper suspecta fuit. *n. 83. Itaque vir ille.*

Ab illa libidine classis Romana propugnatoribus, & remigibus inops infirmaque soluit ex portu, spectante & molliter vestito Verre. *n. 85. egreditur.*

Hæc classis præfecto Cleomene ebrioso, brevi esuriit & ad se piratas allexit. *n. 86. postea quam.*

Tum Cleomenes per avaritiam præsidio, etiam terrestri destitutus, Centuripinâ nave, celerrimâ & fortissima fugam cœpit. *Ibid. Cleomenes autem.*

Reliquæ naves ducem secutæ, partim in fuga captæ sunt, partim submersæ, partim noctu incensæ. *n. 89. pelorum versus.*

Quare in exclamationes, & affectus prorumpit Cicero, deploratque hanc populi Rom. cladem. *n. 91. Ô tempus miserum.*

Mirificè etiam describit istius cladis nuncium ab adjunctis temporis, & loci, & personarum, Cleomenis (in quem jocatur ab uxore & disciplina militari) & Verris, & Syracusanorum, qui tantum non Verrem, sicut Vticenses Adrianum, prætorem occiderunt, *Ibid. atque eadem nox.*

Præterea cladem amplificat ex eo, quod jam victores piratæ paucis navibus intrarint in portum Syracusanum, seu intimam urbis partem, quò hostium nullus, ne Carthaginensium quidem, penetrare hactenus potuit. *n. 94. Confirmant ipsi se.*

Denique quòd in eo ipso portu, in quo Atheniensium classis victa est, insultat hostis classi Rom. frugibus, milite, remigibus destitutæ: hoc urbis ludibrium exclamatione rursus deploratur. *num. 97. hic te Pratore.*

Crudelitas Verris primùm in nauarchos, deinde in ciues Rom. sæviit: in nauarchos quidem, quia cum videret varios de sua libidine, atque auaritia sermones haberi (mirare in his & sequentibus hypotyposes; nam est rerum gestarum talis expressio, ut adhuc geri, & ante oculos esse videantur) consilium cepit nauarchos conuocandi, à quibus testimonium fauens extorqueret,

torqueret, quod statim in tabulas publicas referri curaret. *n. 99. posteaquam è portu.*

Verùm cum hoc sibi nihil profuturum cognosceret, statim omnes suæ auaritiæ testes de medio tollere statuit. *n. 102. derisum credo.*

Excepto tamen Cleomene, de quo est elegans per prosopopœiam deliberatio. *n. 103. occurrebat.*

Et dialogismus. *n. 104. Cleomenem vocat.*

Igitur repentè comprehendi nauarchos jubet, quasi classem prodidissent. *n. 105. hac posteaquam.*

Spectat ista Cleomenes, familiariter Prætori adstans; atque accusator decernitur Næuius Turpio, vir Verri appositus. *n. 106. cùm hac fierent.*

Interim lugere parentes, & deprecari filiorum sortem, & vincula: nominatim duo hospites Verris, Dexio & Sthenius; sed frustra. *n. 107. veniunt Syracusas.*

Quam inhumanitatem orator amplificat à parentis utriusque lachrymis, & senectute, & jure hospitii. *Ibid. pater aderat.* Subjecta Correctione per comparationē. *n. 108. sed quid ego.* Et paulò post dialogismo. *n. 109. catenat habebat.*

Heraclius homo innocens in simili calamitate, & causa fuit. *n. 110. dicit etiam.*

Heracliensis item Furius, qui magna cum libertate, tum integritate accusans, minitansque Verri, necatus est. *n. 111. Fuit in illis.*

Hic Cicero Verris crudelitatem erga Siculos oppositā populi Rom. clementia redarguit. *n. 113. Ne multa, Iudices.*

Philargi etiam Centuripini supplicium modò attollit incremento, modò extenuatione deprimit, ut miseris nauarchis & parentibus misericordiam imploret apud Iudices. *n. 114. Nihil addi.*

Nam commiserationem elicit primò proposita janitoris carceris seu lictoris crudeli prosopopœiā. *n. 117. Aderat ianitor.*

2. Subjectā ad motum exclamatione, quòd parentes non jam celerem filiorum necem, sed ipsam sepulturam redimere oportuerit. *n. 118. O magnum.*

3. Geminâ, & vehementi prosopopœia: una ad Verrem, quem numero testium adhuc superstitum magnæ crudelitatis, & avaritiæ convincit. *num. 120. Qun tum fuit.* Altera ad Iudices per communicationem.

nem. *n.122. per Deos immortales*. 4. Pathetica prosopopœia Tyndaritanorum ciuium. *n.* 123. *Cum mihi Tyndaritani*.

Hæc prosopopœia grauior fit tum dissimili P. Africani, & Verris animo erga Tyndaritanos, tum cognatione, & priuilegiis istius ciuitatis. *n.* 124. *Vestros quondam*. Crescit etiam prosopopœiæ vis dubitatione per subjectionem, bonorumque omnium concessione, quæ Verres nefariè ex hac urbe, & tota Sicilia abstulit. *n.* 125; *quò confugient*.

5. Proposito Siculorum præsertim duorum parentum, Dixionis, & Sthenii squallore, ac luctu, tum uxorum liberorumque gemitu, nec non totius Siciliæ querimonia, quæ Ciceroni est delata, *n.* 127. *hoc iam ornatu*.

Quod reliquum est, affert Cicero aliquot prolepses, ne ullo pacto defendi posit Verres in hac erga nauarchos crudelitate: non enim incertos fortunæ aut belli exitus Cicero objicit Verri, sed auaritiam in instruenda Rom. classe. *n.* 130. *quapropter*.

Nec ipse objicit Verri (utique prætori) supplicium securis usurpatum; verùm arguit illud supplicium sine causa, cum crudelitate, probis nauarchis, spectante maximè reo Cleomene inflictum esse. *n.* 132. *etiam illud*. Tertiò non negat à familiari, & paterno amico Hortensio Verrem defendi, sed vel à patre quidem suo defendi negat: quod per elegante certè prosopopœia per anacephalæosim expressum est. *n.* 135. *Hic tu etiam*.

Crudelitas Verris in ciues Rom. Tria suppliciorum genera exercuit, virgarum, carceris, crucis. Hunc locum magno animi sensu aggreditur Cicero, *n.* 138. *satis est factum*.

Virgis cædi jussit multos, nulla, aut leui ex causâ, præsertim C. Seruilium, de quo est pulchra hypotyposis. *n.* 139. *Virgis quàm multos*.

In carcerem seu in latomias coniecit plures: cujus sceleris indignitas petitur à iure, ac libertate ciuium Rom. cum apostrophâ ad Iudices, & repetitione ad Verrem. *n.* 142. *Nam quid ego*.

Augetur indignatio seu auaritia Verris, cum odiosa comparatione eiusdem cum piratis Siciliæ (quos poetæ finxerunt) Dionysio, Phalari, Charybdi, Scyl-

la,

la, Cyclope. *num.* 144. *Atque erat ista libido.*

Commouetur magis affectus voce ac imploratione miserorum Ciuium Rom. qui ferè omnes) ut Syracusanorum litteræ testantur, & conuincunt Verrem necati sunt. *n.* 146. *His institutis.*

Inflammatur idem maximè motus exemplo Maiorum, qui acerrimè iniurias nomini Rom. factas ulti sunt, & comparatione Scytharum. *n.* 148. *si quis Rex.*

Concludit Cicero gemina prolepsi Verrem tot criminibus implicatum pœnas non euasurum. *n.* 150. *si mehercules.*

1. Prolepsis est: etsi illi fuerint Sertoriani milites, quos necavit Verres, tamen clementia Senatus, Populique Rom. reditum in patriam impetrarant; atque Pompeius ipse illos in fidem suam receperat, *Ibid. quid enim defendit.*

2. Prolepsis est: non tantùm Sertorianos milites, sed liberos etiam mercatores (quod testantur Puteoli, P. Gauius. L. Flauius, aliique) coniecit in carcerem, & occidit obuolutis capitibus. *n.* 152. *malo mehercules.*

Hanc mercatorum sortem miseram amplificat Cicero à benignitate populi Romani erga socios, & à periculis quæ illi mercatores subeunt in mari. *n.* 156. *post hanc illorum.*

In Crucem egit P. Gauium Consanum Ciuem Rom. cuius supplicium narrare incipit orator, pathetica dubitatione. *n.* 157. *Nam quid ego.* Prosoquitur elegante in paucis hypotyposi. *n.* 59. *Gravius hic.* Post exclamationem narrationem subjicit ad motum de libertate Ciuis Rom. *n.* 161. *O nomen dulce.*

Subiicit & prolepsim, quæ Verrem plurium, & sui ipsius confessione conuincit, atque iugulat, istum Gauium Consanum non speculatorem fugitiuorum, sed ciuem Rom. fuisse, istumque in tormentis clamitasse, se civem esse Rom. *n.* 163. *Nunc quoniam.*

Quare communicatione multa rursus amplificat, de iure, ac dignite, ac fiducia ciuis Rom. quem tamen Verres tollere in crucē ausus est. *n.* 165. *Si tu apud Persas.*

Sed vehementiùs assurgit amplificatio altero Verris facinore: quo crucem Mamertinorum loco movit, & in conspectu Italiæ fixit, ut se non jam P. Gauii; sed communis libertatis infestissimum hostem exhiberet. *n.* 168. *sed quid ego.* Gradatio amplificatio-

nem

nem istam graviorem reddit. *n. 169. facinus est.* Altera item gradatio & comparatio per apostropham penè lachrymas & commiserationem erga navarchos, severitatem verò judiciorum erga Verrem elicit. *n. 170, si hac non ad cives.* Cæterum si fortè absoluatur Verres (adverte insinuationẽ:) quod non est probabile, Cicero fidem suam studiumque erga Remp. istâ accusatione probavit. *n. 172. A me tametsi.* Hortensium monet per existimationem suam, per susceptos in Republ. honores; per cætera ornamenta, desistat ulteriùs Verrem defendere. *n. 173. Quamobrem te.* Denique promulgatâ jam lege, ut equites Rom. judicent, si quid à novis Iudicibus committetur in hoc Verris judicio contra Rempubl. comminatur. Cicero (adverte repetitionem) se ad populum Rom. causam esse acturum. *n. 176. ego mei.* Nec propterea dubitat nobilium virorum invidiam, atque inimicitias suscipere, exemplo M. Catonis, Pompeii, Fimbriæ, Marii, Cælii. *n. 179. Quæret aliquis.*

ANNOTATIO.

Contentionis propositio est perspicua. Argumentatio autem duplici Enthymemate constat.

Prioris Enthymematis tripartitum antecedens continet ironiam Imperatoris Verris, & confutationem Hortensii. Nã Cicero primò negat C. Verrem defendisse Siciliam. 2. Demõstrat capitalem avaritiæ quæstum exercuisse quod indignãdo, sustentando, concedendo & irridendo ostendit 3. Verris luxuriam facetiis, & argutis similitudinibus describit; insultans & aspergens crebrâ digressione Hortensium istius præclari Imperatoris defensorem. Posterioris Enthymematis quadripartitum antecedens habet insignes affectus, atque amplificationes quatuor criminum Verris; avaritiæ, majestatis diminutæ, libidinis, crudelitatis; propter quæ Cicero vocat C. Verrem in invidiam & in odium. Primùm avaritiã insectatur ex immunitatibus, quas dedit Mamertinis, & ex dimissi Archipiratæ, quem tamdiu domi suæ servavit. Deinde libidinem, & negligentiam Prætoris in instruenda classe, eiusque præfecturam homini Syracusano traditam indignatur, accusat, queritur, exclamat sæpius, dissimilia maiorum exempla affert; turpem verò fugam navium, ac illarum incendium multis exclamationibus, & adiunctis deplorat;

deplorat: sed præcipuè affectum odii tractat obiecta commiserationi navarchorum (fit enim ut flexi ad misericordiam animi, gravioris odij flammam concipiant contra sævum hominem) hæ sunt autem commiserationis causæ, comprehensio, & carcer innocentium navarchorum; contra impunitas Cleomenis luctus ac deprecatio parentum senum, & amicorum, & hospitum Verris, feritas atque avaritia Lictoris, vexatio, atque inhumatio corporum, querimonia Tyndaritanorum, totiusq; Siciliæ: quæ tantis amplificationibus figurisq; sententiarum, præsertim prosopopœijs, narrationibus, exclamationibus, apostrophis, dubitationibus efferuntur, ut nihil videatur ad has concitandæ miserationis industrias addi posse. Verùm adauget Orator, atque accumulat odium Verris, maiore misericordia erga cives Rom. quos ille virgis plurimos cædere, conijcere in latomias ferè innumeros, agere in crucem honestissimos quosq; contra ius, & dignitatem, & fiduciam urbis, imo crucem in conspectu Italiæ figere non dubitavit. Hanc crudelitatem novis hypotyposibus, exclamationibus, apostrophis, comparationibus, gradationibus, sic etiã exaggerat, ut lachrymas civibus Rom. & sibi metipsi & vel ipsis saxis propemodum moveat. Ita profectò magnus Orator apicem duorum horum affectuum, misericordiæ, & odij, attigisse crederetur, nisi restaret peroratio.

PERORATIO.

HÆc peroratio est illustris; fitque anacephalæosis hujus, & aliarum Verrinarum, recensendo illius crimina per obtestationem Deorum, ac Dearum, quos ipse læsit, aut quorum templa spoliavit. *n. 183. Nunc te Iupiter.*

In fine breviter se commendat Cicero à fide sua in Remp. quod alibi sæpius facit.

ANNOTATIO.

Maius quoddam reperit Orator humano odio: Deos præterea, Deasq; vehementi apostropha obtestatur, per Verris furta, libidinem avaritiam, & omnia flagitia, ut impium hominem terris invisum perdant. Atque ita factum est: nam C. Verres à populo Rom. in exilium missus, postea focius Deorum, ac Dearum Dæmonum fuit.

PRO

PRO M. FONTEIO

Argumentum, Quæstio, Stylus.

M. Fonteius, Gallià per triennium post prçturam administratà, Romam reversus, postulantibus Gallis repetundarum accusatur à M. Plçtorio, defenditur à Cicerone actione secundà, consulatum gerentibus, quantum consequi coniectura liceat Q. Hortensio, & Q. Metello, cum iudicia per tres ordines Aurelia lege administrarentur.

Quçstio est in genere iudiciali; an M. Fonteio Prçtore oppressa fuerit çre alieno Gallia.

Stylus partim subtilis, partim mediocris, propter laudem M. Fonteij.

SYNOPSIS

PROPOSITIO.
M. Fonteio prætore non oppressa fuit ære alieno Gallia.

CONFVTATIONIS

1. PARS.
M. Fonteio Prætore nulla pecuniæ versura facta est, quia probari non potest pecuniam Fonteio esse datam: imò honestissimi quique laudant Fonteium ob res gestas in provincia, quę difficulter paret; pauci, iique hostes vituperant.

2. PARS.
M. Fonteius ex munitione viarū nō fecit quæstum; quia omnes coegit ad muniēdas vias, & multorum operam improbavit: deinde non solus præfuit muniendis viis.

3. PARS.
M. Fonteius nouum vini portorium non instituit. *Probatio desideratur in Cicerone.*

DIGRESSIO.
Sapientis est autem iudicis Romani non credere Gallis testibus, inimicis, cupidis, à religione remotis: potiùs testimonio civium Rom. credendum est, & integritati virtutique M. Fonteii, quæ duabus accusationibus lædi non potuit.

PERORATIO.
Misericordiæ affectus erga M. Fonteium, propter integritatem vitæ, nobilitatem generis, virtutem militarem, amicas provincias, matrem, ac sororem Vestalem, quæ pro ipso supplicant.

CONTENTIO.

EX hac mutila oratione sola superest contentionis illa pars, quæ confutatio, dicitur; habetque tres partes: 1. M. Fonteio Prætore, nulla pecuniæ versura facta est. 2. Fonteius ex munitione viarum non fecit quæstum. 3. Novum vini portorium non instituit.

Confutationis 1. pars, *M. Fonteio Prætore nulla pecuniæ versura facta est*, concessione urgetur, quià nullo teste, aut tabulâ probari potest, pecuniam Fonteio datam, sive à Gallis, sive à civibus Rom. *n. 1. Hoc Prætore.*

Deinde amplificatur rebus gestis M. Fonteii in ea provincia, cui difficile est imperare. *n. 2. proh Dii immortales*

Tertiò confirmatur testimoniis eorum, qui amici sunt Fonteio, quique legatos ad eum in judicio laudandũ miserunt (ut sunt Massilieñses, & Narboneñses,) non verò audiendi qui sunt inimici *n. 4. Hæc qui gessit.*

Adde: major est hominum honestissimorum copia, qui M. Fonteium Prætoré defendunt, & laudant, quàm inimicorũ, qui oppugnant. *n. 6. Quid si maiorem.*

Confutationis 2. pars, *M. Fonteius ex munitione viarũ non fecit quæstum*, brevi conficitur ex eo, quòd coacti sunt munire omnes, & multorum opera improbata sunt: deinde quòd alii præfuerunt isti munitioni. *n. 7. obiectum est etiam.*

Confutationis 3. pars, *M. Fonteius novum vini portoriũ non instituit*, desideratur in Cic. Tantùm dicitur eò majorem injuriam affingi Fonteio, quo graviùs est crimen in singulas amphoras quaternos denarios portorii nomine exegisse. *n. 9. cognoscite nunc.*

Sequitur elevatio testimonii Gallorum amplificata hoc syllogismo: sapientis est Iudicis non credere inimicis, & cupidis, & à religione remotis testibus: tales sunt Galli: igitur non his credendum.

Major explicatur officio Iudicis, qui vult esse prudẽs & rectus; præsertim in dubia causa. *n. 11. At hoc Galli.*

Confirmatur exemplo eorum judicum, qui clarissimis etiam viris, ut Cæpionibus, Metellis, Scauro, Crasso, testibus non crediderunt. *n. 13. An verò vos.*

Assumptionis 1. pars, *testes Galli sunt inimici Fonteio*, comparatione infertur ex caussis inimicitiæ.

2. Pars, *testes Galli sunt cupidi* eadem comparatione osten-

ostenditur, opposita vel collata accusatoris Inducio-mari temeritate, atque audacia, cum consideratione, & pudore Iudicum. *n. 17. si qui ob aliquod.*

3. Pars, *Galli sunt à religione remoti*, probatur ab effectis bellorum, & hostiarum, quas immolant. *n. 20. an verò istas nationes.*

Complexio syllogismi amplificatur comparatione, & cōtraposito, & Ethopeia. *n. 22. Cū his vos testibus.*

2. Amplificatur integritate causæ, ac virtute M. Fonteii, quæ pluris apud Iudices esse debet, quàm inanes minæ Gallorum testiū. *n. 24. si M. Fonteium.*

3. Amplificatur à consequentibus, si Gallorum minæ profuerint contra civem Rom. eluditque Cicero has minas, excitando Imperatores, qui rursus contra istas nationes dimicent. *n. 26. magna mehercule.*

4. Amplificatur honestate, & innocentia vitæ M. Fonteii, quæ duabus accusationibus lædi non potuit: proposito dissimili exemplo Scauri, Aquilii, Cottæ, Rutilii, Pisonis. *n. 27. quia si in turpi.*

ANNOTATIO.

Maximè causam hanc tuetur Cicero rebus gestis & integritate vitę M. Fonteij; ac ne Gallorum testimonia Fonteium urgere videantur, ea Orator infringit, partim in specie afferendo ex ipsa etiam Gallia Massiliensium, & Narbonensium testimonia pro Fonteio. partim in genere Gallorum fidem reijciendo, ab adiunctis testium, qui non debent esse inimici, cupidi, à religione remoti; quales esse Gallos demonstrat.

PERORATIO.

Cicero multis conglobatis rebus quæ pro Fonteio supplicant, excitat Iudices ad misericordiam: primùm præter integritatem vitæ supplicat generis antiquitas, continua prætura in ista familia, recens memoria patris interfecti. *n. 30. frugi igitur hominem.*

Deinde virtus militaris M. Fonteii, propter quam reservandus est in dubia Reip. tempora tot Iam Imperatoribus amissis. *n. 32. quare si.*

3. Amicæ M. Fonteio duæ provinciæ Macedonia, & Hispania; duæ urbes Massilia, & Narbonensis colonia, omnes item cives Rom. qui cōtra impetus terroresque Gallorum defendunt M. Fōteium, & Rem. *num. 34. ac infestis prope.*

4. Lacrimæ ac complexus Matris, & sororis Sacerdotis Vestæ. *num. 36. quod si tantas.*

5. Perturbatus animus fortis viri, cui potiùs fuisset Gallorum telis, quàm iniuriis interire cum ignominia. *n. 38. videtisne subitò.*

Concludit M. Fonteium civitati, & suis amicis, non hostibus Gallis dedendum. *n. 39. & quo periculo.*

ANNOTATIO.

Adiuncta uti ad exordium sæpissimè, sic interdùm etiam ad perorationem magnam vim habent concitantq; affectus, si conglobantur. Eo artificio Orator captat misericordiam M. Fonteio, collectis omnibus propè adiunctis huius iudicij, seu causæ. Addit prætereà actionem (qua nihil est potentius admovendos animos) vel mulierum parentum, vel amicorum, vel ipsius etiam Fonteij, qui omnes supplicant.

PRO A. CÆCINNA.

Argumentum, Quæstio, Stylus.

HÆres uxoris suæ Cæsenniæ, A Licinius Cæcinna Volaterranus, fundum repetit à Sex. Æbutio, qui viua Cæsennia, cùm eius cognitor esset, in actione fundum illum emerat, nec tamen ante obitum Cæsenniæ possederat; eà verò mortua, statim in eum, tanquam suum venerat. Cæcinna cùm in rem præsentem ex conventu cum amicis venisset, ut de fundo moribus deduceretur, vi, hominibus armatis repulsus ac prohibitus, impetrat à prætore interdictum, de vi hominibus armatis, ut, unde deiectus esset, eò restitueretur. Æbutius contrà deiectum esse negat, reiectum ait: indè oritur quæstio de verbis interdicti, aliter ea Cicerone, aliter Æbutio interpretante: in eo facta sponsio est. Verùm hæc ampliùs in Narratione Manut.

Quæstio est in genere iudiciali, an Cæcinna ex interdicto debeat restitui in fundum quem occupavit Æbutius.

Stylus subtilis, excepto exordio.

SYNOP-

SYNOPSIS.

EXORDIVM.

Cæcinna considerate in agro cessit audaciæ Æbutii, & nunc constanter in iudicio resistit improbitati. Atq; hãc audaciam, ac improbitatem, quãdo impudẽter fatetur Æbutius, quid tardant recuperatores iudicare? an propter ius ciuile? nõ est hoc propriũ uni Cęcinnæ. An propter ęstimationẽ Æbutii? eò maturius est iudicandũ, quo turpiùs est factũ. An Cecinna debet confligere leuiore actione? non est alia ratio, nisi interdicto possessionẽ repetere; neq; porro est iudicis actionẽ pręscribere.

NARRATIO.

Cæsennia mandatũ dedit Æbutio fundum emendi, eumque ex sextula hęredem fecit, illa mortuâ & hærede Marito relicto, Æbutius, vi, armatis militibus, Cæcinnam fundo prohibet: hic interdictum à prætore impetrat, ut unde deiectus esset, eò restitueretur. Ille restituisse se dixit; in eamque rem sponsio facta est.

PROPOSITIO.

Cæcinna ex interdicto debet restitui in fundum, quem, occupavit Æbutius.

ARGVMENTA.

1. Quia Cæcinna vi de fũdo est deiectus ab Æbutio.
2. Quia Cæcinna eum fundum possedit.

ARGVMENT. AMPLIFICAT. & AFFECTVS. EXOR-

1. ARGVM. ARGVMENTATION.

1. argumen.

Æbutius homines armavit, qui Cæcinnam deiicerent de fundo; igitur Cæcinna vi de fundo est deiectus ab Æbutio.

Cæcinna fuit Cæsenniæ hæres, & pro hærede se gessit; item denuntiavit Æbutius Cæcinnæ, & Cæcinna moribus se deduci noluit: denique ius Ciuitatis non est Cæcinnæ ademptum; igitur Cæcinna eum fundum possedit.

2. argument.

Ridiculus est ac stultus cum testibus suis Æbutius, qui dicat se nō deiecisse Cæcinnam de fundo; sed prohibuisse armatis hominibus ne accederet, ac propterea Cæcinnam non debuisse ad interdictum confugere: quasi vero alia sit actio, aut re ipsa non sit idem, vi prohibere & deiicere. Quod si quis in verbo latere velit callide, aut ad verba rem deflectere, nulla lex, nullum fœdus, nullum etiam interdictum erit, quin infirmari, ac cōvelli possit. Itaque non verba, sed res, nec futilia verborum tendicula sunt admittenda, sed iuris civilis ratio in caussis retinenda.

Nec lex Syllæ obstat in hac causa Cæcinnæ, nec ipsi (quia Volaterranus esset) potuit adimere libertatem aut Civitatem.

peroratio.

Iudices spectare debent virtutem Cæcinnæ, non istam Syllanorum temporum rationem, quæ est extra causam.

EXORDIVM.

Cicero statim initio comparat invidiam Æbutio, qui magnâ audaciâ Cæcinnam vi, hominibus armatis de fundo dejecit; & nunc pari impudentia, seu malitia, quasi bonam causam habere videatur, in judicium venit. Iudicum autem gratiam conciliat Cæcinnæ, qui considerate in agris cessit audaciæ; & nunc constanter in judicio resistit improbitati. *num. 1. si quantum.*

Auget Cicero causæ suæ fiduciam ex Æbutii confessione, & testibus, *n. 3. itaq; longè alia.*

Deinde non minùs callidum, quàm impudens consilium Æbutii excutit, quando hic de jure ciuili (quod est commune omnibus) an Cæcinna sit ex illis quibus Sylla civitatem ademit, causam deliberandi, judicandi moram ac religionem movit. *n. 4. Verùm tamen.*

Nam reuerà Iudices non de ciuili jure isto dubitât, sed de existimatione Æbutii: qua in re Cicero notat Recuperatores, qui seriùs ideò judicent, bis iam ampliata causa, quia ex eo judicio turpem Æbutii existimationem sequi videant. Illa enim neglecta eò maturius est iudicandum quò turpius est factum. *n. 6. quanquam ego mihi.* Ad id quod obiici potest à Recuperatoribus, posse confligi leviore actione, quàm sit hæc de vi armata, unde turpis existimatio sequitur, respondet Cicero comparatione Prætoris, non esse Iudicis præscribere orationem; deinde se non posse aliâ ratione, nisi possessionem per interdictum repetere: *n. 8. at si quis.*

ANNOTATIO.

Cùm tertiò hæc causa Cæcinnæ ageretur (iam enim bis recuperatores non liquere iudicaverant) Orator callidè Iudices admonet officij ut maturiùs iudicent de re turpi, seu armata vi, quam fatetur etiam ipse adversarius. Quòd si sequetur periculum existimationis, non propterea Iudices debent moveri & tardare; imo eò citiùs pœnam statuere; quo audaciùs Cæcinnam de fundo, vi deiecit Æbutius & nunc impudentiùs venit in iudicium.

NARRATIO.

M. Fulcinius Tarquiniensis Cæsenniæ uxori moriens, usum fructuum omnium bonorum suorum legauit, ut frueretur una cum filio hærede instituto. *n. 10. M. Fulcinius fuit,*

Filio mortuo, & auctione bonorum constituta, Cęsennia fundum ex iis bonis emere de sententia amicorum constituit: idque negotium Sex. Æbutio (hîc describitur à Cicerone) dedit, cui fundus pecunia Cęsenniæ emptus, fuit addictus. *n. 12. sed hunc fructum.*

Cæsennia cùm non multò post A. Cęcinnæ nupsisset, eumque hæredem fecisset, decessit. Tum Æbutius fundum istum, quem mandato Cæsenniæ emerat, cujusque ex sextula hæres erat malitiosè suum esse dixit. *n. 17. cùm omnia ista.*

Itaque constitutum fuit, quo die in rem præsentem veniretur, ut cum Cęcinna de fundo esset dejectus, interdictum à Prætore postularet. Verùm Æbutius fundo occupato, Cęcinnam in eum ingredi (minus considerate) conantem coactis, armatisque hominibus per vim aditu, ingressuque prohibuit. *n. 20. cum hoc nova litis.* Repulsus Cęcinna interdictum de armatis hominibus à Dolabella Prætore impetravit, ut, unde dejectus esset, eò restitueretur. Æbutius restituisse se dixit: in eamque rem sponsio facta est. *n. 23. his rebus ita gestis.*

ANNOTATIO.

Huius Narrationis synopsim refert Fabricius, ex Hotomano, ut annotat Freigius. Artificium in probandis adiunctis, & ad suam causam attrahendis, & describenda qualibet persona, præsertim Æbutij apparet.

CONTENTIONIS

Propositio, & Distributio.

Contentionis propositio est hæc: Cæcinna ex interdicto debet restitui in fundum, quem occupauit Æbutius.

Distri-

Distributio seu argumenta sunt hæc: 1. quia Cæcinna vi de fundo est dejectus ab Æbutio, 2. quia Cæcinna eum fundum possedit.

CONTENTIONIS

Argumentatio, Amplificatio, Affectus.

PRopositionis primum argumentum, Cæcinna vi de fundo est deiectus ab Æbutio, hoc Enthymemate tractatur: Æbutius homines armauit, qui Cæcinnam deiicerent de fundo; igitur Cæcinna vi de fundo est deiectus ab Æbutio.

Antecedens amplificatur confessione Æbutii, quem Cicero contemnit hominem stultum ac improbum, & enumeratione testium, quos facetè ridet, præsertim decimo loco Falculam. *Ibid. maximè fuit optandum.*

Defensio Æbutii, quòd Cæcinna non sit deiectus, sed prohibitus accedere primò, re ipsa refellitur. 1. quia contra huiusmodi vim, & prohibitionem qua actione alia, si datur actio, Cæcinna potuit uti, nisi interdicto, & quidem ex instituto Maiorum? *n. 31. an verò illa.* Confirmatur communicatione ad C. Pisonem Æbutii defensorem, adducto simili ædium suarum, & servorum exemplo, propter quod confugere debet pariter ad interdictum: habebit enim hanc actionem, aut non aliam quampiam, aut omninò nullam. *n. 35. Nondum de Cæcinna.*

Deinde defensio Æbutii iniquè latet in littera & verbo, sententia interdicti diminuta contra auctoritatem, mentemque maiorum. *n. 38. etenim perspicuū est.*

Tertio si dixerit Æbutius se hoc interdicto non teneri, quia vis Cæcinnæ facta non sit, quòd nemo sit occisus, neque sauciatus; respondet Cicero comparatione à maiori, si exercitus maximos vi pulsos dicimus, quòd his metus sit iniectus, nullo milite aut cæso, aut sauciato: quanto maiorem Cæcinna, & huius aduocati vim passi sunt, quos armatorum hominum terror in fugam, & periculum coniecit, licèt nemo vulnus accepit. *n. 41. queramur, inquit licet.* Adde scire esse armatos satis est, ut vim factā probes: Cæcinnā in manus Æbutii incidisse non est satis? de periculo neglecti huius juris Iudices monentur. *n. 45. At verò hoc.*

Quartò communicatione ostendit Cicero Cæcinnam, qui cùm vellet ad fundum accedere, prohibitus est, rectè deiectum dici, etsi non fuerit in eo loco: sicuti detrusus rectè dicitur, qui non attingitur. *n.* 48. *Age verò de vi.*

Denique si ad verba rem deflectere velimus, nulla lex, nullum fœdus erit, quin infirmari & cõvelli possit. *n.* 51. *An hoc dubium.*

Hoc Cicero exemplis demonstrat L. Crassi (qui contra verba jus hæreditatis tribuit Curio) & fundi, & viæ, & formularum pupilli. *n.* 52. *Exemplis nunc uti.*

Imò verba sæpè non expendẽda, sed rem, ostendit etiam Cicero testimonio ipsius interdicti: nam primo vocabulo (familiæ) teneris restituere eum, quem vel villicus, vel servus tuus deiecerit, non quod hic familia tua sit (quis hoc latinè non intelligat) sed è familia: sic non minùs teneris, si unus servus, aut plures, aut uniuersa familia, si procurator, aut libertus minimè negotio præpositus, si quivis externus, aut è tuis, tuo nomine aliquem expulerit: quia non verba, sed res quæritur. *n.* 55. *veniunt in mentem.* Alterum interdicti vocabulum (hominibus coactis) ipsa æquitatis causa explicari debet. *n.* 59. *Perge porrò.*

Tertium vocabulum (armatis) similiter de re, siue de vi armatorum facta, quomodocumque vel saxis, vel armis, vel ab uno, uel à pluribus, vel ab armatis, vel ab inermibus, intelligi debet. *n.* 60. *Armatisve quid.*

Concluditur testimonium interdicti parua anacephalæosi. *n.* 63. *verùm in his.*

Cicero venit ad defensionem Æbutii, cui facilius ostendet armatos non dici, qui sine scutis, & ferro fuerunt, quàm eum non esse deiectum, qui pulsus fugatusque sit. *n.* 64. *venio nunc.*

Et simul aduersarium Pisonem arguit, quòd iure Consultos accuset, seu iis non obtemperet, cùm ipse in verborum tendiculis latet, nec bonum & æquum defendit. *n.* 65. *Atq; illud.*

Reiicit etiam exemplum Scæuolæ, ut alienum à causa. *n.* 67. *In ista defensione.*

Deinde excurrit in laudem iuris ciuilis, æquitatem in causis valere. *n.* 70. *Nam qui ius civile.*

Pergit exclamatione efferre ius ciuile, ac necessario retinendum in Rep. ostendit; præsertim in causa Cæcin-

Cæcinnę. *n. 73. O rem præclaram.* Ex occasione digreditur in laudem C. Aquilii, cuius testimonio utitur Cicero pro Cęcinna contra aduersarios, subiecto dialogismo. *n. 77. hoc loco percommodè.*

Tum apostrophâ reuersus, Pisonem uerbis pugnantem (quanquam id recusauit sæpius) hoc dilemmate captat: si tu, Piso, ad interdicti sententiam fugis, nostro gladio; si ad uerba, tuo conficieris. *num. 81. quid est Piso.*

Altera ad Recuperatores apostrophâ subtilius ostẽdit, multis similibus, & exemplis, uim interdicti distingui. *n 85. velim Recuperatores.* Deniquè contendit, quòd etiam priùs dixit, C. Pisonem pariter interdicto usurum, si quis ipsum ædibus ui prohiberet. *n. 89. Etenim Piso.*

Propositionis secundum argumentum, *Cæcinna eum fundum possedit, quem occupavit Æbutius*, etiam hoc Enthymemate tractatur: Cæcinna fuit Cęsenniæ hęres, & pro herede se gessit. Item denuntiauit Æbutius Cæcinnę, & Cæcinna moribus se deduci voluit: deniquè ius ciuitatis non est Cęcinnę ademptum: ergo Cęcinna eum fundum possedit, quem occupavit Æbutius.

Antecedenti præmittitur hæc propositio: etsi Cæcinna non possedit eum fundum, debuisset tamen eò restitui, undę vi est dejectus: idque probatur ex verbis edicti, tam in vi privata, quàm in publica: *num. 90. Verò jam.*

Tum Antecedens assertur *n. 94. Atq; ego in hac.* Non fuisse verò jus civitatis Cæcinnæ Volaterrano ademptum ostendit Cicero ex lege Syllæ; non enim populus potest cuiquam libertatem, aut civitatem adimere: quod etiam præjudicio seu exemplo Arretinæ mulieris probat: *n. 95. At enim Sylla.*

Quibus autem modis, aut causis adimi, vel non adimi jus civitatis possit, pluribus explicatur, *n. 98. Certè quari hoc.*

Verùm hęc esse extra causam, nec legem illam Syllæ quidquam obstare Cæcinnæ concludit Cicero. *n. 101. Non me præterit.*

ANNOTATIO.

Dubia est, ut videtur, causa Cæcinnę: nam utrumq; firmamentum adversarij dissimulat Cicero, non omninò evertit: defende-

defendebat enim (iuxta sententiam Hotomanni) Æbutius se ob eam causam armasse, ne vis sibi afferretur, ac de suo fundo vi à Cæcinna deijceretur. Quin etiam non modò id confitebatur, sed etiam profitebatur, ac præ se ferebat. Testes etiam eos sumpserat, quemadmodum Cæcinna in ipsius fundum per vim armatis hominibus ingredi conatus fuisset. At eum Prohibuisset, non deiecisset. Itaq; id Cicero transfert ad commodum suæ causæ; quasi confessione Æbutij & eius testibus probare posset Cæcinnam esse deiectum; cùm tamen ijs uteretur Æbutius, ut prohibitum esse non deiectum probaret. Quæ sunt planè controversa. Deinde alia defensio Æbutij, eaq; firmissima erat, quòd Cæcinna fundum non possedisset, ideoq; Æbutius restituisse se diceret. Nam cùm peregrinis Civium Rom. hæreditates adire legibus non liceret, Cæcinna autem esset peregrinus, quia Volaterranus (Volaterrani autem per legem Syllæ cives Rom. non erant) hæres Cæsenniæ esse non potuit. De his omnibus callidè Orator disputat, atq; extra causam esse ostendit. Cæterùm extat Ciceronis de hac contentione iudicium in Bruto: tota mihi causa (ait) pro Cæcinna de verbis interdicti fuit: res involutas definiendo explicavimus, ius civile laudavimus, verba ambigua distinximus.

PERORATIO.

Cicero commendat Iudicibus causam Cæcinnæ, tum spectatâ ejus virtute, tum non consideratâ Syllanorum temporum ratione, seu possessione fundi, quæ extra causam sit. *n.* 103. *qui quoniam.*

ANNOTATIO.

Cicero resumit in orationis exitu, quod est pro ratione temporis præcipuum; nempe ista fundi possessio; & quod est pro causa Cæcinnæ favorabile; nempe probabilitas, contra adversarios, qui verborum insidijs, & malitiosè, non æquitate iuris litigant.

ANALYSIS RHETORICA ORATIONUM M. T. CICERONIS

Volumen II.

PRO

PRO LEGE MANILIA,

Seu

DE IMPERATORE POMPEIO DELIGENDO.

Argumentum, Quæstio, Stylus.

L. Manilius Tribunus plebis promulgarat legem, qua omnes populi Rom. copiæ in Asia contra Mithridatem & Tigranem uni Pompeio Imperatori optimo committerentur: huic legi reclamarunt plures viri consulares præsertim Q. Hortensius, & Q. Catulus; ille negans uni deferenda esse omnia, hic affirmans esse contra Maiorum institutum. At Cicero valere legem pronuntiat, & annuente plebe euincit.

Quæstio seu status huius orationis est in genere deliberativo; an bellum in Asia contra duos Reges Mithridatem, & Tigranem sit à populo Rom. gerendum; & an istius belli Imperator Pompeius sit diligendus.

Genus dicendi est mediocre ac temperatum, quod non solum in probando & flectendo versatur, sed etiam in delectando: quare permixtum censeri debet deliberativo genus demonstrativum ob laudes Pompeij.

SYNOP-

AMPLIFICATIO, & AFFECTVS,

1. ARGVMENTAT.

Populus Rom. qui semper gloriæ appetens fuit, & minimas injurias nomini Romano factas persecutus est, non ulciscetur bello Mithridatem, qui maximâ injuriâ affecit Italos, & jam tribus & viginti annis regnat impunè? nō defendet, exemplo Majorum, socios, qui hoc bello periclitantur? sinet non pendi vectigalia fertilis Asiæ? fortunis evertentur multi cives Rom. & simul opibus ruet Resp.?

2. ARGVMENTAT.

Rex Mithridates novis est copiis auctus, & secundo prælio L. Lucullū, lapso exercitu fortissimo, fugavit. Quis hunc Regem debellet?

3. ARGVMENTAT.

Nullum est bellum in quo à pueritia non sit versatus Cn. Pompeius sūmâ virtute, & innocentia, & temperantia: huic accedit incredibilis authoritas, ac divinitus data felicitas: non huic tanto Imperatori bellum Asiaticum committetur?

CONFVTATIO.

Q. Hortensius malè nunc improbat uni Pompeio committi bellum Asiaticum; quia alias in prædonum bello lex Gabinia præva luit, simul secuta felicitate Populi Rom. Q. Catulus malè etiam dissensit sententiæ, ac auctoritati populi Rom. qui sapienter pro ratione temporum mutavit consilium, multaque extra ordinem dedit uni Pompeio.

PERORAT.

1. Laus C. Manilii ob promulgatam legem.

2. Studium Ciceronis in tuenda lege, commodoque Reip.

EXORDIVM.

EXorditur Cicero ab adjunctis Rostrorum, è quibus, quia nondum licuit sibi per authoritatem, ac facultatem concionem ad populum habere, omne tempus suum amicorum causis transmisit. *num. 1. quanquam mihi.*

Nunc cum ista authoritas ab ætate, & mandatis honoribus, facultas etiam longo usu accesserit, lætatur isto munere defungi. *n. 2 Nam cum propter.* Præsertim lætatur in ejusmodi causa dicere, quæ cum laudibus Cn. Pompeii est conjuncta. *n. 3. Atque illud.*

ANNOTATIO.

Hoc exordium petitur ex visceribus causa, seu adiunctis. Nam gaudet Cicero se primùm è Rostris, ac de Pompeio dicere, captatque populi Rom. gratiam, acceptos illi honores, & authoritatem, & dicendi facultatem referendo. Præterea ad inserviendum istius populi Rom. auribus, continuò numeros & periodos concinnat, tamquam, in re belli amplà, & copiosa Cn. Pompeij laude.

NARRATIO.

EXordio subnexa est parva narratio, qua Cicero denuntiat bellum grave & periculosum Romanis inferri à duobus Asiæ potentissimis regibus, Mithridate, & Tigrane; Lucullum ab eo bello discedere; Cn. Pompeium ad id bellum deposci. *n. 4. Atque ut inde.*

ANNOTATIO.

In exornatione, & deliberatione non adhibetur narratio, ut diximus in Rhetoricà, sed tamen in varijs locis quędam narratiunculę inseri queunt, quę pertinent ad causam; qualis est hęc, qua viam sternit ad contentionem.

CON-

CONTENTIONIS

Propositio & Distributio.

Contentionis propositio est duplex, seu composita: gerendum est à populo Rom. bellum in Asia; atque isti bello præficiendus est Cn. Pompeius.

Distributio seu argumenta sunt hæc: gerendum est à populo Rom. bellum in Asiâ. 1 Quia hoc bellum est genere suo grave & necessarium 2. Quia est magnitudine periculosum. Huic autem bello præficiendus est Cn. Pompejus, quia est bonus Imperator. *n. 5. primùm mihi.*

CONTENTIONIS

Argumentatio, Amplificatio, Affectus.

PRimum Argumentum, *Bellum Asiaticum est genere suo grave, & necessarium*, explicatur hoc enthymemate: in hoc bello Asiatico agitur gloria populi Rom. agitur salus sociorum, aguntur vectigalia maxima, aguntur fortunæ multorum civium: ergo bellum Asiaticum est genere suo grave & necessarium. *n. 9. genus est enim.* Antecedens enthimematis clarè, ut patet, distribuitur in quatuor partes, ac singulæ habent complexionem consequentis, & adhortationem, ut populus id bellum gerat.

Antecedentis prima pars, *in hoc bello Asiatico agitur gloria populi Rom.* probatur à contrario, quia summum est dedecus populi Rom. non ulcisci bello & persequi regem Mithridatē, qui maximo nominis Rom. probro, una die tota Asia, omnes Italos impunè trucidavit. *n. 7. & quoniam.* Augetur istud dedecus ex eo, quod Mithridates neque à L. Sylla, neque à L. Murænâ superatus, societatem belli contraxerit in Hispania cum Q. Sertorio. *n. 8. Etenim adhuc ita.* Et quanquam Cn. Pompeius celerrimè in Hispaniâ Sertoriū vicerit, L. tamen Lucullus belli reliquias in Asia non confecit. *n. 9. sed tamen.* Maximè verò amplificatur dedecus populi Rom. exemplo majorum; qui bello ulti sunt minores injurias, quam hæc sit à Mithridate allata.

lata. Itaquè concludit orator, & ad bellum hortatur populum à minore ad majus per repetitionem, & antitheses *n. 10. sed pro vestri.*

Antecedentis 2. pars, *agitur salus sociorum*, probatur, quia Ariobatzanes rex, civitatesque Asiæ (quæ idcirco Cn. Pompeium summa virtute imperatorem deposcunt) hoc bello periclitantur. *n. 12. quid quòd salus.* Concludit orator hanc partem, uti precedentem pari adhortatione, & exemplo Majorum. *n. 14. quare si.*

Antecedentis 3. pars, *aguntur vectigalia maxima*, probatur ex fertilitate Asiæ, cujus provinciæ vectigalia plurimum ad belli utilitatem & pacis dignitatem conferunt. *Ibid. præsertim cum de vestris.* Nullum autem vectigal adventante bello, aut ejus rumore, aut metu penditur: quod Cicero brevi enumeratione, & adhortatione subjicit. *n. 14. Nam cæteris in rebus.*

Antecedentis 4. pars, *aguntur fortunæ multorum civium*, probatur, quia multi cives Rom. vectigalia Asiæ conduxerunt, vel istic negotiantur, vel collocatas habent pecunias: qui si bello afflicti ac fortunis eversi sunt, necesse est simul euertatur, ac opibus ruat Resp. quare huic, & istis consulendum esse monet Cicero, *n. 17. ac ne illud quidem.* In fine fit brevis & clara complexio enthimematis. *n. 19. quare videte.*

Secundum argumentum, *bellum Asiaticum est magnitudine periculosum*, hoc (quod infra. *n. 26.* clarum est) constat enthimemate; hoc bellum conjungunt duo reges potentissimi, suscipiunt agitatæ nationes, victo L. Lucullo imperatore; & vetere expulso exercitu: ergo bellum Asiaticum est magnitudine periculosum. Antecedens explicat narratio oratoria: 1. per prolepsim; quomodo L. Lucullus magna quidem laude Mithridatem copiis suis, & urbibus, ac Sertoriano subsidio, & regno spoliavit: non tamen illum cepit, aut extremo bello confecit. *n. 20. atque ut omnes.* Nam Mithridates stratagemate (simili fabuloso Medeæ exemplo) persequêtem hostem remoratus evasit ad Tigranem. *n. 22. cognoscite Quirites.*

Tigranes hunc excepit & confirmauit. *n. 23. hunc illo timore.*

Exteræ verò nationes contra Lucullum concitatæ, & metu territæ, se his regibus adjunxerunt. *Ibid. plures.*

res etiam gentes. Itaque Mithridates novis multorum, qui misericordia erga Regem movebantur, copiis auctus, exercitu autem Romano sensim ad propria dilabente, de integro regnum recepit, & L. Lucullum (quod exemplo poetarum dicere orator præterit) prælio fugavit. *n. 24. noster autem exercitus.*

Conclusio enthimematis clara est cum anacephalæosi, & transitione ad sequens argumentum. *n. 26. Multa præterea.*

Tertium argumentum, *Cn. Pompeius est bonus imperator*, 3. Enthimema explicat: in Pompeio quatuor hæres sunt: scientia rei militaris, virtus, authoritas, felicitas; ergo Cn. Pompeius est bonus Imperator. Consequens antecedenti præmittitur comparatione paucorum virorum fortium, quibus præferri debet Cn. Pompeius, & huic bello præfici. *num. 27. utinam Quirites.* Antecedens pulchra distributione ornatur. *Ibid. ego etiam.*

Antecedentis 1. pars, *scientia rei militaris*, describitur enumeratione ætatis, ac bellorum Cn. Pompeij; quòd ille à pueritia, omni genere belli, summa cum laude sit versatus. *n. 28. ego enim sic.*

Hic locus habet antitheses, & repetitiones, & hyperbolas ad augendum.

Antecedentis pars 2. *virtus militaris*, probatur rebus gestis Pompeij per distributionem; confirmatur testimoniis provinciarum; amplificatur adjunctis bellorum. Nam orator enumerando recenset bellicas virtutes Pompeij, ac testimonia Italiæ, Siciliæ, Africæ, Galliæ, Hispaniæ. Adverte repetitionem. *num. 29. Iam verò.*

Deinde rursus per antitheses describit pericula, damnaque populi Rom. ex bello prædonum & turpi, & antiquo. *n. 31. quis enim toto mari.* Clades etiam sigillatim multas exponit ad majorem significationis vim. *n. 32. sed quid ego.* Tandem exclamando admiratur Cn. Pompeium tot bella. tam latè infesta populo Rom. tamque diuturna, incredibili virtute, ac celeritate confecisse. *n. 33. prò Dij immortales.* Huic virtuti militari alias quasi socias & administras distributióne adjungit. *n. 36. quid cetera.* 1. Innocentiam Pompeij extollit comparatione quorundam imperatorũ, qui dignitates ad quæstum, atque avaritiam vendiderunt.

derunt,qui in hybernis vim & cladem civitatibus intulerunt; cupiditate pecuniæ: quorum nihil vnquam in Pompeio fuit. *n. 37. summa enim omnia.* 2. Temperantiam ex celeritate confecti belli prædicat. Quæ enim res cęteros imperatores remorãtur, vt avaritia, libido, amœnitas regionum; hæc nihil istum abstinentem seu potius divinum hominem moverunt. *n. 40. Age verò ceteris.* 3. Reliquas imperatoris virtutes breviter enumerat; concluditque tantum Imperatorem huic bello præficiendum, *n. 41. iam verò ita faciles.*

Antecedentis 3. pars, *Cn. Pompeij auctoritas*, quæ in administrandis bellis multum valet, magna est non solùm apud Romanos; verum etiam apud hostes. *n. 43. & quoniam.*

Nam tanta fuit Cn. Pompeij opinio apud populum Rom. ut illum communi suffragio ad hoc bellum depoposcerit. *n. 44. an verò ullam.* Tãta vero fuit ejusdẽ opinio ac nomen apud exteros, hostesque, ut ipsius adventu caritas annonæ diminuta sit, & hostis retardatus. *n. 44. Itaque vt plura.* Plurimæ etiam urbes deditione: vel missa legatione receptę. *n. 46. At verò illa.*

Antecedentis 4. pars, *felicitas Pompeij*, amplificatur comparatione fortunæ magnorum imperatorum, & præteritione rerum feliciter gestarum; tum maximè singulari benevolentia Deorum, qui in potestate Pompeij fortunam posuerunt. *n. 47. reliquum est.*

Concluditur perspicua anacephalæosi universa contentio. *n. 49. Quare cum & bellum.*

Explicata contentione Cicero confutat Q. Catulũ & Q. Hortensium (hic negabat uni omnia tribuenda), refellit præjudicio Caij Gabinij tribuni plebis, qui de uno imperatore Cn. Pompeio contra prædones constituendo legem promulgavit, frustra reclamante Hortensio. *n. 52. quid igitur ait.*

Deinde exclamando & interrogando præclarè enumerat clades, ac damna populi Rom. ex isto prædonum bello, nisi lex Gabinia, & non Hortensii sententia valuisset. *n. 53. quid tum per.* Amplificat magis istas clades duplici comparatione: 1. Earum civitatum, quæ olim semper portus suos, & mare apertum tenuerunt: populus Rom. ante legem Gabiniam non potuit. *n. 54. quæ civitas.*

2. Comparatione Majorum, qui toto mari semper domi-

dominati, Reges & Carthaginenses vicerunt: populus Rom. ante legem Gabiniam par prædonibus esse non potuit. *n.55. nos quorum Maiores.* Quare approbat legem Gabiniam, populique Rom. sententiam contra Q. Hortensium. *n.56. bono te animo.*

Digrediens conqueritur A. Gabinium non missum esse Cn. Pompeio Legatum, quando id expetebat Pompeius, ac ipse Gabinius exemplo aliorum Tribunorum legatus esse poterat, & iure esse debebat. De qua iniuria Cicero ad Senatum se relaturum profitetur. *n.57. quo mihi etiam.*

Contra Q. Catulum (hic dicebat Cn. Pompeio niti totam spem Populi Rom. propterea ad bellum mitti non debere; deinde esse contra exempla atque instituta Maiorum, ut ad Pompeium omnia deferrentur) respondet Cicero ad primum, summi hominis vita, dum licet, populo Rom. esse fruendum. *n.59. reliquum est ut.*

Ad secundum respondet, Maiores pro ratione temporum nova consilia cepisse, multaque uni viro contulisse: quod exemplis plurium imperatorum ostendit præteritione. *n. 60. Etenim nihil.* Imò hoc sæpiùs ipsi Pompeio factum à Senatu pulcherrima subiectione, & repetitione, ac rerum gestarum enumeratione demonstrat. *n. 91. in ipso C. Pompeio.* Quare aduersarios reprehendit, qui sapienti iudicio populi Rom. atq; authoritati dissentiunt. *n.63. quare videant.*

Adiungit contra aduersarios, & rursus prædicat Cn. Pompeii continentiam, huic Asiatico bello necessariam obiecta aliorum imperatorum cupiditate & avaritia, parendi etiam difficultate, & odio exterarum nationum, à quibus tamen Cn. Pompeius expetitur. *n. 65. difficile est in Asia.*

Ad extremum propositâ auctoritate ac sententia clarissimorum virorum, Servilii, Curionis, L. Lentuli, Cassii, concludit adhortando Quirites, ut contra quam sentiunt Q. Catulus, & Q. Hortensius, uni Pompeio omnia comittant. *n.68. quare nolite dubitare.*

ANNOTATIO.

Contentio est accommodata ad populum: nam est partitio clara, argumentatio brevis, & Enthimematica copiosa amplificationes, suaves figuræ, transitiones passim venustæ, qua

quæ maiores ac minores argumentationum partes colligant. *Deinde orator frequenter distribuit ad vulgi captum, & concludit per anacephalaoses.*

Affectus etiam ubique sunt lenes, ut populum Rom. ad bellum gerendum, & deligendum Imperatorem Pompeium, non tam acriter impulisse, quàm sua sponte propensum inflexisse videatur.

Confutat adversarios cum insinuatione, & sine invidia: callidè etiam L. Luculli virtutem, non felicitatem laudat.

Postremò illud animadvertendum, cum proprium sit generis demonstrativi res amplificare, & delectando ornare, ita Cicero Cn. Pompeij virtutes effert per antitheses, interrogationes, hyperbolas, repetitiones, exclamationes, subjectiones, comparationes, (quæ figuræ habent plurimum ornatus, & suavitatis) ut quandam laudandæ personæ ideam effingere, ac posteris tradere voluerit. Præsertim utitur amplificatione per ratiocinationem & comparationem, quando in prima, & secunda contentionis parte auget gravitatem & periculum belli Asiatici, ut crescat imperatoris deligendi virtus, quam demum virtutem Cn. Pompeio præ cæteris imperatoribus Rom. longè maximam attollit, tertia contentionis parte.

PERORATIO.

IN peroratione Cicero laudat C. Manilii legem, ac sententiam; illumq; hortatur, ut in ea permaneat *n. 69. quæ cum ita sint.*

Deinde suam omnem operam pro hac lege pollicitus, testatur se non Cn. Pompeii gratia, neque privato commodo, sed publico suadere, ita etiamsi cum invidia multorum. *Ibid. ego autem quidquid.*

ANNOTATIO.

Hac peroratio est brevis & simplex, non ornata figuris, affectibus; quia orator securus obtinendæ causæ, plura quæ dixit in contentione, non putat necesse esse dicere, aut de integro amplificare. Maniliam solummodo legem laudat, prefert utilitatem Reip. in delectu Imperatoris.

PRO A. CLVENTIO

Argumentum, Quæstio, Stylus.

SAssia quadam, Cluentij Mater improbi mulier ingenij, libidinis effrenatę, post binas nuptias, unas Patrio Cluentij, Alteras A. Aurij Melini, generi sui, quem cum filia divortium facere coegit, postremò nupsit statio Albio Oppianico, qui Melinum, eius virum occiderat. Hic cum intelligeret, Cluentium nondum testamentum fecisse, eoque mortuo bona eius omnia ad matrem esse ventura, incensus avaritia, veneno eum tollere decrevit. Ea re cognita, duobusque prçiudicijs iam probata, primum Scamandri damnatione, cuius in manibus venenum deprehensum fuerat, deinde C. Fabritij, qui Cleophanti, quo Cluentius medico utebatur, servum Diogenem ad venenum dandum, spe & prçmio sollicitaverat: Oppianicum Cluentius de veneno accusavit: qui cũ damnatus esset, defensor Oppianici L. Quintius tribunus plebis quotidianis concionibus rem in invidiã adduxit, cum diceret pecuniam in iudicio versatam; & cũ incertum esset, ex qua parte esset profecta, populus Romanus non credidit ab Oppianico datam: quia damnatus erat, & errore multorum in falso crimine Cluentius fuit: cum Oppianicus C. AElio Staleno DC. millia HS. pro numero iudicum, qui corrumpendi essent, dedisset. Quo postea crimine, & Stalenus ipse, & cum eo Bulbus, Gutta, Popilius, alijq; eiusdem affines culpę iudices damnati sunt. Annis quinque post damnationem cum Oppianicus in exilio perijsset, uxor Sassia moliri cepit insidias filio, quòd eius consilio diceret per M. Asellium quendam viro suo venenum in pane datum. Et cum de servis quęstione habita, nihil esset repertum; rursus eadem, triennio post, adolescenti Oppianico filia collocatà, impulit eum ad filium de veneficio accusandum. Is actore usus est L. Actio Pisaurensi, contra quem Prętor Cicero Cluentium defendit. Acta causa est ad Q. Vocenium Nasonem, qui de veneficijs Prętor quasivit, Lepido & Tullo Cos. Manut.

Quæstio huius Orationis, in genere iudiciali, est composita seu duplex: 1. utrum Cluentius ab annis octo corruperit iudicium pecunia, quò Oppianicum vitricum suum codemnaret. 2. Vtrũ idem Cluentius veneficia commiserit. Dicẽdi stylus est subtilis & acutus: nisi in plerisq; narrationibus, Exordio & Peroratione; ubi figuris & amplificationibus est plenus,

SYNOPSIS

EXORDIVM. Is erit ordo Ciceronis in refellendo, quem adversarius in objiciendo tenuit. Id etiam erit officium Ciceronis de veneficio Cluentium purgare; at falsam invidiam & inveteratam tollere erit judicium.

Propositio. Non Cluentius sed Oppianicus corrupit judicium pecunia. Cluentius veneficia non commisit.

ARGVMENTA Quia non Cluentius, sed Oppianicus habuit causam corrumpendi judicii.
Quia Cluentius non habuit causam committendi veneficii.

ARGVMENT. 1. Argum. Cluentius justè accusavit Oppianicum de maximis criminibus; huncque Iudices necessariò duobus præjudiciis condemnarunt: ergo non Cluentius, sed Oppianicus habuit causam committendi veneficii.

2. Argum. Triplex crimen veneficii, quod affingunt adversarii, nulli bono fuit Cluentio: ergo Cluentius non habuit causam committendi veneficii.

AMPLI-

Vibius intestatus est mortuus, Oppianicus adolescens ex intemperantia, vitricus febri in exilio, damnatus: quo veneno, quo metu, qua spe illos peremit Cluentius? nullum est adjunctum probabile; sed omnia sunt ficta ab impia & crudeli matre Sassia.

2. ARGVMENTAT.

Oppianicus octo scelera commisit; præsertim spe bonorum, & odio adductus Cluentium veneno tollere conatus est: num igitur & justè & necessariò Cluentius accusavit Oppianicum? deinde deprehenso manifestè veneno, & Scamandro Fabricioque (qui operam contulerant ad maleficium) damnatis, num ipse sceleris auctor atque architectus Oppianicus fuisset absolutus, maxima judicum infamia? uter jam habuit causam corrumpendi judicii, an hic qui gravissimè accusatus, & ob præjudicia damnatus est? an ille qui accusat justè, & in re bis judicata nihil timet? quid si constat Oppianicum Staleno pecuniam dedisse, & ab hoc judice postea circumventum? quid? si judicia, quæ jactat adversarius T. Actius, aut non sunt judicia, aut non contra Cluentium? certè judicium Iunianum, propter vim tribunitiam non est legitimum; neque obest Cluentio. Bulbus verò, & Popilius, & Gutta, & Stalenus ambitus, & majestatis, & aliorum criminum damnati sunt.

ARGVMENTAT. AMPLIFICATIO,

Iudices debent tribuere misericordiam Cluentio, falsa jam tot annos invidia laboranti propter impietatem matris.

PERORATIO.

Solus Falcula legitime accusatus de corrupto judicio, tamen ipse absolutus est. Præterea animadversio, atque authoritas non est iudicium: non igitur Iunianum iudicium propter Censorias, & falsas quidem causâ incognitâ subscriptiones, est iudicium. Iam cætera obiecta T. Actii, & ut de moribus Cluentii, levia sunt; ut de legibus à quibus recessit Cluentius, regeri possunt in adversarium.

ET AFFECTVS.

EXORDIVM.

EXorditur Cicero eadem, qua accusator usus, est distributione criminum, invidiæ &, veneficii, quæ Cluentio affinguntur. *n. 1. animadverti.* Mox sese insinuans Orator, ac causam distribuens, quale sit suum in veneficio purgando, iudicum verò in tollenda invidia officium declarat. *n. 2. sed cum considero.*

Nam dubitatione iudices officii commonet, ne falsa invidia in iudiciis locum habeat. *num. 4. equidem quod ad me.* Postulat etiam ne præiudicia veritatem rei labefactent. *n. 6. quamobrem à vobis.* De se autem securitatem, & causæ fiduciam præfert, licet inveterata iam invidia. *n. 7. ego me iudices* Subiecta iterum deprecatione, & attentionis petitione. *num. 8. tametsi permulta.*

ANNOTATIO.

Orator in hoc exordio distributione docilitatem parat, quippe in obscura ac inveterata causa; deprecatione benevolentiam iudicum captat ab officio & æquitate; labefactata præiudiciis veritate, attentionem petit, in communibus invidiæ periculis.

CONTENTIONIS

Propositio & Distributio.

COntentionis propositio, uti quæstio, est duplex: prior, eaque bipartita: non Cluentius, sed Oppianicus corrupit iudicium pecunia. Posterior: Cluentius veneficia non commisit.

Distributio seu propositionis argumentum est: quia non Cluentius, sed Oppianicus habuit causam corrumpendi iudicii.

Posterioris propositionis argumentum est: quia Cluentius non habuit causam committendi veneficii,

CONTENTIONIS

Argumentatio, Amplificatio, Affectus.

PRioris propositionis argumentum, *non Cluentius, sed Oppianicus habuit causam corrumpendi judicii*, hoc Enthymema late fundit: Cluentius justè accusavit Oppianicum de maximis criminibus; huncque judices necessariò duobus præjudiciis condemnarunt: ergo non Cluentius, qui justè accusavit; sed Oppianicus qui necessario condemnatus fuit, habuit causam corrumpendi judicii; *num. 9: corrupisse dicitur.*

Antecedentis 1. pars, *Cluentius justè accusavit Oppianicum de maximis criminibus*, amplificatur expositione seu enumeratione criminum Oppianici. *n. 10. primùm igitur.*

Præmissa brevi apostropha ad Oppianicum adolescentem Oppianici filium, de justa accusatione patris sui, & defensione Cluentii. *Ibid. abs te peto.* Deinde præmissa narratione, quà paulò longiùs exordia criminū Oppianici impetuntur. *n. 11. atque ut intelligatis.*

1. Cicero exponit mortem patris Cluentii, relictis duobus liberis, Cluentio & Cluentia. *Ibid. A. Cluentius.*

2. Exponit nuptias Cluentiæ cum A. Aurio Melino. *Ibidem grandem autem.*

3. Nefarium amorem matris (si quidem mater est appellanda) Sassiæ in generū. *n. 12. cum essent hæ nuptiæ.*

4. Cluentiæ divortium à Melino. *n. 13. filia quæ.*

5. Nuptias Socrus cum genero: quod scelus Orator amplificat adjunctis, & exclamationibus. *n. 14. tum verò illa.*

6. Simultatem Cluentii filii cum matre Sassia. *num. 16. tulit hoc commune.* Hic parva est digressio de parētum injuriis vel reticendis, vel æquo animo ferendis: quas sanè reticeret, vel ferret Cluentius, nisi nefaria & crudelis mater (adverte hypotyposim) palam filio intentaret mortem. *n. 17. Nam illud me.*

His præmissis descendit ad enumerationem criminum, propter quę Cluentius causam habuit accusandi Oppianici. *n. 19. Nunc iam summatim.* 1. Crimen Oppianicus M. Aurium Dineæ matris testamento creatum hæredem cum aliis curavit interficiendum, ut solus

solus ipse pecunia potiretur. *n. 21. Larinas quidam.*
2. Crimen :(ad quod transit per incrementum.) Oppianicus his interfectis non horruit Sassiam uxorem ducere, occisis etiam duobus liberis. *n. 25. Itaque illis;* Hanc liberorum cædem ab adjunctis, ac præsenti matris luctu Orator prosequitur. *n. 28. atque hunc tantū.* Et comparatione majorum commovet ad odium Oppianici, concluditque (uti adhuc sæpius) iuste sceleratum hominem esse accusatum & damnatum. *n. 29. Sentio iudices.* 3. Crimen : Oppianicus Cluentii uxorem propinato veneno peremit. *n. 30. acervatim iam reliqua.* Eodem veneno C. Oppianicum fratrem, & eius gravidam uxorem simul cum partu necauit. *n. 31. Eodemque veneno.*

Quod crimen comparatione maiorum amplificatur. *n. 32. memoria teneo.* 4. Crimen : Cn. Magii prægnantem uxorem abortione facta duxit. *n. 33. itaque cum hanc.* 5. Asinium adolescentem Aiulii opera & fraude in condendo testamento (nam Ajulius assimulata familiaritate eum Asinio fecit testamentum quasi esset Asinius) interfecit, & oblata pecunia rem cum triumviro Manilio transegit. *n. 36. quid? illa cædes.* 6. Dineam socrum sustulit, eiusque testamentum adulterauit. *n. 40. quid aviam.* 7. Launi tabulas publicas corrupit, fuitque ea re in invidia apud omnes. *num. 41. illum tabulas.* 8. (Quod maxime in causa est, & propter quod accusaret Oppianicum vitricum & hunc condemnari necesse fuit) Oppianicus Cluentium veneno tollere conatus est. *n. 42. hunc tamen.*

Quo autem pacto id conatus sit Oppianicus, narrat Cicero ex causis & adjunctis, unde facti probabilitas penditur: nam una causa occidendi Cluentii Oppianico fuit, huius odium in illum, qui Martiales defenderet. *n. 43. Martiales quidam.*

Altera causa fuit, spes bonorum Cluentii, quia hoc mortuo, qui testamentum non fecerat, hæres futura erat mater. *n. 44. suberat etiam.* Adiuncta autem, seu facultates fuerunt Fabricii, quorum fratrum consuetudine primum, deinde improbitate usus est Oppianicus, ut per Diogenem Cleophanti medici servum Cluentio infirmo venenum daretur. *n. 46. Itaque his rebus.* Iam modus, quo factum liquet, fuit ipsius servi non incalli di consilium, & emptio, & veneni depre-

derunt, qui in hybernis vim & cladem civitatibus intulerunt; cupiditate pecuniæ: quorum nihil vnquam in Pompeio fuit. *n. 37. summa enim omnia.* 2. Temperantiam ex celeritate confecti belli prædicat: Quæ enim res cęteros imperatores remorãtur, vt avaritia, libido, amœnitas regionum; hæc nihil istum abstinentem seu potius divinum hominem moverunt. *n. 40. Age verò cæteris.* 3. Reliquas imperatoris virtutes breviter enumerat; concluditque tantum Imperatorem huic bello præficiendum, *n. 41. iam verò ita faciles.*

Antecedentis 3. pars, *Cn. Pompeij auctoritas,* quæ in administrandis bellis multum valet, magna est non solùm apud Romanos; verum etiam apud hostes. *n. 43. & quoniam.*

Nam tanta fuit Cn. Pompeij opinio apud populum Rom. ut illum communi suffragio ad hoc bellum depoposcerit. *n. 44. an verò ullam.* Tãta vero fuit ejusdẽ opinio ac nomen apud exteros, hostesque, ut ipsius adventu caritas annonæ diminuta sit, & hostis retardatus. *n. 44. Itaque vt plura.* Plurimæ etiam urbes deditione: vel missa legatione receptę. *n. 46. At verò illa.*

Antecedentis 4. pars, *felicitas Pompeij,* amplificatur comparatione fortunæ magnorum imperatorum, & præteritione rerum feliciter gestarum; tum maximè singulari benevolentia Deorum, qui in potestate Pompeij fortunam posuerunt. *n. 47. reliquum est.*

Concluditur perspicua anacephalæosi universa contentio. *n. 49. Quare cum & bellum.*

Explicata contentione Cicero confutat Q. Catulũ & Q. Hortensium (hic negabat uni omnia tribuenda), refellit præjudicio Caij Gabinii tribuni plebis, qui de uno imperatore Cn. Pompeio contra prædones constituendo legem promulgavit, frustra reclamante Hortensio. *n. 52. quid igitur ait.*

Deinde exclamando & interrogando præclarè enumerat clades, ac damna populi Rom. ex isto prædonum bello, nisi lex Gabinia, & non Hortensii sententia valuisset. *n. 53. quid tum per.* Amplificat magis istas clades duplici comparatione: 1. Earum civitatum, quæ olim semper portus suos, & mare apertum tenuerunt: populus Rom. ante legem Gabiniam non potuit. *n. 54. quæ civitas.*

2. Comparatione Majorum, qui toto mari semper domi-

dominati, Reges & Carthaginenses vicerunt: populus Rom. ante legem Gabiniam par prædonibus esse non potuit. *n. 55. nos quorum Maiores.* Quare approbat legem Gabiniam, populique Rom. sententiam contra Q. Hortensium. *n. 56 bono te animo.*

Digrediens conqueritur A. Gabinium non missum esse Cn. Pompeio Legatum, quando id expetebat Pompeius, ac ipse Gabinius exemplo aliorum Tribunorum legatus esse poterat, & jure esse debebat. De qua iniuria Cicero ad Senatum se relaturum profitetur. *n. 57. quo mihi etiam.*

Contra Q. Catulum (hic dicebat Cn. Pompeio niti totam spem Populi Rom. propterea ad bellum mitti non debere; deinde esse contra exempla atque instituta Maiorum, ut ad Pompeium omnia deferrentur) respondet Cicero ad primum, summi hominis vita, dum licet, populo Rom. esse fruendum. *n. 59. reliquum est ut.*

Ad secundum respondet, Maiores pro ratione temporum nova consilia cepisse, multaque uni viro contulisse: quod exemplis plurium imperatorum ostendit præteritione. *n. 60. Etenim nihil.* Imò hoc sæpiùs ipsi Pompeio factum à Senatu pulcherrima subiectione, & repetitione, ac rerum gestarum enumeratione demonstrat: *n. 91. in ipso C. Pompeio.* Quare aduersarios reprehendit, qui sapienti iudicio populi Rom. atq; authoritati dissentiunt. *n. 63. quare videant.*

Adiungit contra aduersarios, & rursus prædicat Cn. Pompeii continentiam, huic Asiatico bello necessariam obiecta aliorum imperatorum cupiditate & avaritia, parendi etiam difficultate, & odio exterarum nationum, à quibus tamen Cn. Pompeius expetitur. *n. 65. difficile est in Asia.*

Ad extremum proposità auctoritate ac sententia clarissimorum virorum, Servilii, Curionis, L. Lentuli, Cassii, concludit adhortando Quirites, ut contra quam sentiunt Q. Catulus, & Q. Hortensius, uni Pompeio omnia cōmittant. *n. 68. quare nolite dubitare.*

ANNOTATIO.

Contentio est accommodata ad populum: nam est partitio clara, argumentatio brevis, & Enthimematica copiosa amplificationes, suaves figura, transitiones passim venusta, *qua*

qua maiores ac minores argumentationum partes colligant. Deinde orator frequenter distribuit ad vulgi captum, & concludit per anacephalaoses.

Affectus etiam ubique sunt lenes, ut populum Rom. ad bellum gerendum, & deligendum Imperatorem Pompeium, non tam acriter impulisse, quàm sua sponte propensum inflexisse videatur.

Confutat adversarios cum insinuatione, & sine invidia: callidè etiam L. Luculli virtutem, non felicitatem laudat.

Postremò illud animadvertendum, cum proprium sit generis demonstrativi res amplificare, & delectando ornare, ita Cicero Cn. Pompeii virtutes effert per antitheses, interrogationes, hyperbolas, repetitiones, exclamationes, subjectiones, comparationes, (quę figurę habent plurimum ornatus, & suavitatis) ut quandam laudandæ personæ ideam effingere, ac posteris tradere voluerit. Præsertim utitur amplificatione per ratiocinationem & comparationem, quando in prima, & secundâ contentionis parte auget gravitatem & periculum belli Asiatici, ut crescat imperatoris deligendi virtus; quam demum virtutem Cn. Pompeio prę cęteris imperatoribus Rom. longè maximam attollit, tertia contentionis parte.

PERORATIO.

IN peroratione Cicero laudat C. Manilii legem, ac sententiam; illumq; hortatur, ut in eâ permaneat. *n. 69. quæ cum ita sint.*

Deinde suam omnem operam pro hac lege pollicitus, testatur se non Cn. Pompeii gratiâ, neque privato commodo, sed publico suadere, ita etiamsi cum invidia multorum. *Ibid. ego autem quidquid.*

ANNOTATIO.

Hæc peroratio est brevis & simplex, non ornata figuris, & affectibus; quia orator securus obtinendæ causæ, plura quàm dixit in contentione, non putat necesse esse dicere, aut de integro amplificare. Maniliam solummodo legem laudat ac præfert utilitatem Reip. in delectu Imperatoris.

PRO-

PRO A. CLVENTIO

Argumentum, Quæstio, Stylus.

Sassia quædam, Cluentij Mater improbi mulier ingenij, libidinis effrenatę, post binas nuptias, unas Patrio Cluentij, Alteras A. Aurij Melini, generi sui, quem cum filia divortium facere coegit, postremò nupsit Statio Albio Oppianico, qui Melinum, eius virum occiderat. Hic cum intelligeret, Cluentium nondum testamentum fecisse, eoque mortuo bona eius omnia ad matrem esse ventura, incensus avaritia, veneno eum tollere decrevit. Ea re cognita, duobusque prę iudicijs iam probata, primum Scamandri damnatione, cuius in manibus venenum deprehensum fuerat, deinde C. Fabritij, qui Cleophanti, quo Cluentius medico utebatur, servum Diogenem ad venenum dandum, spe & prę mio sollicitaverat: Oppianicum Cluentius de veneno accusavit; qui cũ damnatus esset, defensor Oppianici L. Quintius tribunus plebis quotidianis concionibus rem in invidiã adduxit, cum diceret pecuniam in judicio versatam; & cũ incertum esset, ex qua parte esset profecta, populus Romanus non credidit ab Oppianico datam; quia damnatus erat, & errore multorum in falso crimine Cluentius fuit; cum Oppianicus C. AElio Staleno DC. millia HS. pro numero iudicum, qui corrumpendi essent, dedisset. Quo postea crimine, & Stalenus ipse, & cum eo Bulbus, Gutta, Popilius, alij q; eiusdem affines culpę iudices damnati sunt. Annis quinque post damnationem cum Oppianicus in exilio perijsset, uxor Sassia moliri cepit insidias filio, quòd eius consilio diceret per M. Asellium quendam viro suo venenum in pane datum. Et cum de servis quęstione habita, nihil esset repertum; rursus eadem, triennio post, adolescenti Oppianico filia collocatà, impulit eum ad filium de veneficio accusandum. Is actore usus est L. Actio Pisaurensi, contra quem Prętor Cicero Cluentium defendit. Acta causa est ad Q. Vocenium Nasonem, qui de veneficijs Prętor quęsivit, Lepido & Tullo Cos. Manut.

Quæstio huius Orationis, in genere iudiciali, est composita seu duplex: 1. utrum Cluentius ab annis octo corruperit iudicium pecunia, quò Oppianicum vitricum suum condemnaret. 2. Vtrũ idem Cluentius veneficia commiserit. Dicẽdi stylus est subtilis & acutus: nisi in plerisq; narrationibus, Exordio & Peroratione; ubi figuris & amplificationibus est plenus.

SYNOPSIS

EXORDIVM. Is erit ordo Ciceronis in refellendo, quem adversarius in objiciendo tenuit. Id etiam erit officium Ciceronis de veneficio Cluentium purgare; at falsam invidiam & inveteratam tollere erit judicum.

propositio. Non Cluentius sed Oppianicus corrupit judicium pecunia. Cluentius veneficia non commisit.

ARGVMENTA

Quia non Cluentius, sed Oppianicus habuit causam corrumpendi judicii.

Quia Cluentius non habuit causam committendi veneficii.

ARGVMENT.

1. Argum. Cluentius justè accusavit Oppianicum de maximis criminibus; huncque Iudices necessariò duobus præjudiciis condemnarunt: ergo non Cluentius, sed Oppianicus habuit causam committendi veneficii.

2. Argum. Triplex crimen veneficii, quod affingunt adversarii, nulli bono fuit Cluentio: ergo Cluentius non habuit causam committendi veneficii.

AMPLI-

Vibius intestatus est mortuus, Oppianicus adolescens ex intemperantia, vitricus febri in exilio, damnatus: quo veneno, quo metu, qua spe illos peremit Cluentius? nullum est adjunctum probabile; sed omnia sunt ficta ab impia & crudeli matre Sassia.

2. ARGVMENTAT.

Oppianicus octo scelera commisit; præsertim spe bonorum, & odio adductus Cluentium veneno tollere conatus est: num igitur & justè & necessariò Cluentius accusavit Oppianicum? deinde deprehenso manifestè veneno, & Scamandro Fabricioque (qui operam contulerant ad maleficium) damnatis, num ipse sceleris auctor atque architectus Oppianicus fuisset absolutus, maxima judicum infamia? uter jam habuit causam corrumpendi judicii, an hic qui gravissimè accusatus, & ob præjudicia damnatus est? an ille qui accusat justè, & in re bis judicata nihil timet? quid si constat Oppianicum Staleno pecuniam dedisse, & ab hoc judice postea circumventum? quid? si judicia, quæ jactat adversarius T. Actius, aut non sunt judicia, aut non contra Cluentium? certè judicium Iunianum, propter vim tribunitiam non est legitimum, neque obest Cluentio. Bulbus verò, & Popilius, & Gutta, & Stalenus ambitus, & majestatis, & aliorum criminum damnati sunt.

ARGVMENTAT. AMPLIFICATIO,

Iudices debent tribuere misericordiam Cluentio, falsa jam tot annos invidia laboranti propter impietatem matris.

PERORATIO.

Solus Falcula legitime accusatus de corrupto judicio, tamen ipse absolutus est. Præterea animadversio, atque authoritas non est iudicium: non igitur Iunianum iudicium propter Censorias, & falsas quidem causâ incognitâ subscriptiones, est iudicium. Iam cætera obiecta T. Actii, & ut de moribus Cluentii, levia sunt; ut de legibus à quibus recessit Cluentius, regeri possunt in adversarium.

ET AFFECTVS.

EXORDIUM.

Exorditur Cicero eadem, qua accusator usus, est distributione criminum, invidiæ &, veneficii, quæ Cluentio affinguntur. *n. 1. animadverti.* Mox sese insinuans Orator, ac causam distribuens, quale sit suum in veneficio purgando, iudicum verò in tollenda invidia officium declarat. *n. 2. sed cum considero.*

Nam dubitatione iudices officii commonet, ne falsa invidia in iudiciis locum habeat. *num. 4. equidem quod ad me.* Postulat etiam ne præiudicia veritatem rei labefactent. *n. 6. quamobrem à vobis.* De se autem securitatem, & causæ fiduciam præfert, licet inveterata iam invidia. *n. 7. ego me iudices* Subiecta iterum deprecatione, & attentionis petitione. *num. 8. tametsi permulta.*

ANNOTATIO.

Orator in hoc exordio distributione docilitatem parat, quippe in obscura ac inveterata causa; deprecatione benevolentiam iudicum captat ab officio & æquitate; labefactata præiudiciis veritate, attentionem petit, in communibus invidiæ periculis.

CONTENTIONIS

Propositio & Distributio.

Contentionis propositio, uti quæstio, est duplex: prior, eaque bipartita: non Cluentius, sed Oppianicus corrupit iudicium pecunia. Posterior: Cluētius veneficia non commisit.

Distributio seu propositionis argumentum est: quia non Cluentius, sed Oppianicus habuit causam corrumpendi iudicii.

Posterioris propositionis argumentum est: quia Cluentius non habuit causam committendi veneficii.

CONTENTIONIS

Argumentatio, Amplificatio, Affectus.

PRioris propositionis argumentum, *non Cluentius, sed Oppianicus habuit causam corrumpendi judicii*, hoc Enthymema late fundit: Cluentius justè accusavit Oppianicum de maximis criminibus; huncque judices necessariò duobus præjudiciis condemnarunt: ergo non Cluentius, qui justè accusavit; sed Oppianicus qui necessario condemnatus fuit, habuit causam corrumpendi judicii: *num. 9. corrupisse dicitur*.

Antecedentis 1. pars, *Cluentius justè accusavit Oppianicum de maximis criminibus*, amplificatur expositione seu enumeratione criminum Oppianici: *n. 10. primum igitur*.

Præmissa brevi apostropha ad Oppianicum adolescentem Oppianici filium, de justa accusatione patris sui, & defensione Cluentii. *Ibid. abs te peto*. Deinde præmissa narratione, quà paulò longiùs exordia criminũ Oppianici impetuntur. *n. 11. atque ut intelligatis*.

1. Cicero exponit mortem patris Cluentii, relictis duobus liberis, Cluentio & Cluentia. *Ibid. A. Cluentius*.

2. Exponit nuptias Cluentiæ cum A. Aurio Melino. *Ibidem grandem autem*.

3. Nefarium amorem matris (si quidem mater est appellanda) Sassiæ in generũ. *n. 12. cum essent hæ nuptiæ*.

4. Cluentiæ divortium à Melino. *n. 13. filia qua*.

5. Nuptias Socrus cum genero: quod scelus Orator amplificat adjunctis, & exclamationibus. *n. 14. tum vero illa*.

6. Simultatem Cluentii filii cum matre Sassia. *num. 16. tulit hoc commune*. Hic parva est digressio de parẽtum injuriis vel reticendis, vel æquo animo ferendis: quas sanè reticeret, vel ferret Cluentius, nisi nefaria & crudelis mater (adverte hypotyposim) palam filio intentaret mortem: *n. 17. Nam illud me*.

His præmissis descendit ad enumerationem criminum, propter quę Cluentius causam habuit accusandi Oppianici. *n. 19. Nunc iam summatim*. 1. Crimen Oppianicus M. Aurium Dineæ matris testamento creatum hæredem cum aliis curavit interficiendum, ut solus

solus ipse pecunia potiretur. *n. 21. Larinas quidam.* 2. Crimen :(ad quod transit per incrementum.) Oppianicus his interfectis non horruit Sassiam uxorem ducere, occisis etiam duobus liberis. *n. 25. Itaque illis.* Hanc liberorum cædem ab adjunctis, ac præsenti matris luctu Orator prosequitur. *n. 28. atque hunc tantũ.* Et comparatione majorum commovet ad odium Oppianici, concluditque (uti adhuc sæpius) iustè sceleratum hominem esse accusatum & damnatum. *n. 29. Sentio iudices.* 3. Crimen : Oppianicus Cluentii uxorem propinato veneno peremit. *n. 30. acervatim iam reliqua.* Eodem veneno C. Oppianicum fratrem, & eius gravidam uxorem simul cum partu necauit. *n. 31. Eodemque veneno.*

Quod crimen comparatione maiorum amplificatur. *n. 32. memoria teneo.* 4. Crimen : Cn. Magii prægnantem uxorem abortione factâ duxit. *n. 33. itaque cum hanc.* 5. Asinium adolescentem Aiulii opera & fraude in condendo testamento (nam Ajulius assimulata familiaritate eum Asinio fecit testamentum quasi esset Asinius) interfecit, & oblata pecunia rem cum triumviro Manilio transegit. *n. 36. quid? illa caedes.* 6. Dineam socrum sustulit, eiusque testamentum adulterauit. *n. 40. quid aviam.* 7. Lauini tabulas publicas corrupit, fuitque ea re in invidia apud omnes. *num. 41. illum tabulas.* 8. (Quod maximè in causa est, & propter quod accusaret Oppianicum vitricum & hunc condemnari necesse fuit) Oppianicus Cluentium veneno tollere conatus est. *n. 42. hunc tamen.*

Quo autem pacto id conatus sit Oppianicus, narrat Cicero ex caussis & adjunctis, unde facti probabilitas penditur : nam una causa occidendi Cluentii Oppianico fuit, huius odium in illum, qui Martiales defenderet. *n. 43. Martiales quidam.*

Altera causa fuit, spes bonorum Cluentii, quia hoc mortuo, qui testamentum non fecerat, hæres futura erat mater. *n. 44. suberat etiam.* Adiuncta autem, seu facultates fuerunt Fabricii, quorum fratrum consuetudine primùm, deinde improbitate usus est Oppianicus, ut per Diogenem Cleophanti medici servum Cluentio infirmo venenum daretur. *n. 46. Itaque his rebus.* Iam modus, quo factum liquet, fuit ipsius servi non incalli di consilium, & emptio, & veneni depre-

hensio in manibus Scamādri. *n.* 47. *Servus nō incallidus.*

Concludit Orator exclamatione, & interrogatione per indignationem, sceleratum Oppianicum non solùm justè, sed necessario etiam fuisse accusatum à Cluentio. *n.* 48. *Proh Dij immortales.*

Antecedentis 2. pars, *Oppianicum iudices necessariò duobus praiudiciis condemnarunt,* expolitur pari narratione Oratoria; nam primùm Scamandri præiudiciū his exponitur: 1. Cluentius Scamandrum detulit deprehensi in manibus veneni *n.* 49. *satis esse arbitror.*

2. Rogatus ab Aletrinatibus Cicero, patronus Scamandri accessit. *n.* 49. *hic tum Fabricius.* 3. P. Canutius variè & grauiter accusabat Scamādrum criminis iam manifesti. *n.* 50. *Res agi capta est.* 4. Cicero cum metu, incipit, verùm post aliquanto fortius dicere. *n.* 51. *hic ego cum.* 4 Prosopopœia seu dialogismo, quidquid Cicero ad defendendum Scamandrum proferret, confutabat Canutius. *n.* 52. *sed ut quiquid.* 6. Scamander breui conuictus testibus, & ipsa Oppianici perturbatione (quam hypotyposi Orator oculis subjicit) omnibus sententiis, præter unam, quam suam Stalenus esse dicebat, condemnatus est. *n.* 53. *Denique hoc loco.* Alterum Fabricii præiudicium his exponitur: 1. Cluentius damnato Scamandro, non statim Oppianicum (tacitè condemnatum) sed Fabricium Oppianici familiarem reum facit. *n.* 55. *quis tum erat.* 2. Fabricius causæ suæ Patronos (nam Cicero, & Alterinates patroni esse impudentes nolebant in re iam iudicatâ) Cepasios fratres quærit adiunctâ similitudine. *n.* 56. *Hic tum Fabricius* 3. Breviter accusatio Canutii, ut in re iudicata affertur; deprehensio verò Cepasii faceta ironia subiicitur. *n.* 58. *Citatur reus.* 4. Fabricius qui iam à subselliis, demisso capite, seu causæ diffidens discesserat, legis vi, & sententiis iudicum est cōdemnatus. *n.* 59. *iam tum.* Concludit Cicero Oppianicum tot criminibus accusatum, his iam duobus preiudiciis damnatum absolui non potuisse. *Ibid. quid est quod iam.*

Conclusionem 1. Amplificat comparatione maiorū: judices enim Scamandrum & Fabricios sceleris administros damnarunt, ipsum principem atque architectum Oppianicum absoluent? *n.* 60. *unum per Deos.*

Conclusionem 2. amplificat infamiâ ac turpitudine Judicum, si id commisissent, & secum ipsi pugnasset:

quod

quod dialogiſmo oſtendit. *num. 61. quid enim tandem.*

Conſequens Enthymematis. *Ergo non Cluentius, at Oppianicus habuit cauſam corrumpendi judicij.* 1. Infertur ſummatim Apoſtrophâ ad accuſatorem T. Actium, quod Cluentius non corruperit iudicia Scamandri & Fabriciorum; neque igitur iſtud iudicium, quo damnatus eſt Oppianicus. *n. 62. quòd ſi hec videtis.*

Prolepſi quidem ac dialogiſmo fatetur Cicero iudicium fuiſſe corruptum; ſed affirmat veroſimilius ab Oppianico (qui ob maxima ſcelera accuſatus, & ob præiudicia damnatus, habuit cauſam tentandi iudiciũ pecuniâ) quàm à Cluentio, qui iuſtè accuſans, & in re bis iudicata non habuit cauſam corrumpendi iudicri. *n. 63. Multa dici.* 2. Infertur conſequens Enthymematis ſigillatim argumento (aliis prætermiſſis) quòd Oppianicus, non Cluentius, grandem Staleno Iudici pecuniam dederit; ubi Apoſtrophâ aduerſarios urget *n. 64. atq; ego illa.* Mox quomodo res ſit geſta, narratur petitâ attentione. *n. 66. quoniam igitur.* 1. Oppianicus ſibi metuens ad Staleni Iudicis, qui Scamandro fauerat, familiaritatẽ ſe applicauit. *Ibid. nã ut primùm.*

2. Stalenus (qui homo probè deſcribitur, præſertim ſimilitudine) ſuam Oppianico pollicetur operam, acceptâ pecuniâ *n. 67. Tum. à Staleno.* 3. Stalenus fallere & condemnare Oppianicum deliberat; hancque deliberationem Orator proſopopæiâ, & adiunctis exornat. *n. 69. qua pecunia.* 4. Capit conſilium Stalenus plenum fraudis ac mendacii, pollicendi iudicibus, nominatim Bulbo & Guttæ pecuniam, quam poſteà ſupprimeret, quando hi deſtitutione irati Oppianicũ damnarent: quod conſilium faceto & elegante dialogiſmo, & Ethopæiâ exprimitur. *n. 71. Capit hac conſilium.* 5. Canutius audiens pecuniæ mentionem inter iudices fieri repente iudicium fieri curat, abſente tum Staleno, & conuiciante L. Quinctio. *n. 73. manarat ſermo.*

6. Oppianicum nummarii iudices irati condemnant, additâ ſimilitudine; alii ſeueriores non liquere iudicium, quia corruptum, pronuntiant: alii condemnationem in re bis iudicata confirmant. *num. 75. conſurgitur in conſilium.* 7. L. Quinctius unâ atque alterâ vehementi concione Senatum vocat in inuidiam iudicii corrupti. *n. 77. Condemnato.*

8. Interim Oppianicus cum Staleno expostulat, agitque de repetunda pecunia: *n. 78. atq; illo ipso*. 9. Tum suspicatur populus de Staleno, Bulbo, & Gutta, quasi innocens Oppianicus sit circumuentus. *Ibid. huius Staleni*.

Suspicio etiam ad C. Iunium præsidem iudicii peruenit iniquitate temporum: *n. 79. atq; in hanc*. Verùm hanc iniquitatem temporum, atque inuidiam esse sublatam gaudet Orator. *n. 30. neq; me pœnitet*.

3. Infertur consequens Enthymematis, & amplificatur prosopopœia Cluentii & Oppianici, quòd hic causas multas, illa nullam haberet corrumpendi iudicii. *n. 81. quid est præterea*.

Confirmatur consequens, quia nusquam in tabulis videtur ista pecunia esse à Cluentio profecta, sed ab Oppianico. *n. 82. Age quoniam*.

Ad prolepsim respondetur Stalenum fuisse ab Oppianico, non à Cluentio constitutum ad corrumpendum iudicium; quia illum Cluetius & Canutius facilè passim sunt abesse à iudicio, non Oppianicus & Quinctius. *n. 83. At enim Stalenus*. Iterùm consequens subiicitur complexione & dissimili comparatione. *Ibid. quare si istinc*.

Demùm altera prolepsi arguitur T. Actius stultitie, qui stultiùs comprobauit, quod stultè venit in mentem Staleno, vel Cethego, *n. 84. At enim pecuniam*. Deinde gratia inter Oppianicum & Cluentium conciliari non potuit istâ pecunia, tum ex allatis causis, tum præsertim quòd ista pecunia planè numero Iudicum responderet. *n. 86. Verùm alia*.

Confirmationem prioris partis contentionis sequitur longa confutatio T. Actii, qui tria obiiciebat; 1. Iudicia facta permulta esse, à Cluentio iudicium esse corruptum. At Cicero distributione probat ea iudicia non esse legitima: deinde non esse contra Cluentium, sed esse pro Cluentio: 3. Non esse iudicia. *n. 88. at enim iudicia*.

1. Iudicium Iunianum non esse legitimum, quia C. Iunius propter seditionem & turbam, sine disceptatione damnatus est, quòd in legem non iurasset, & quòd non esset ex lege subsortitus. Adverte dialogismum. *n. 89. condemnatus est*.

Illa verò Iunii damnatio obesse seu præiudicium esse-

esse Cluentio non potest, quia C. Iunius, etsi peccauit contra legem Corneliam damnando veneficiis Oppianicum iudicio corrupto, nihil tamen contra alias leges, seu contra iusiurandum, aut sortitionem iudicum commisit, quod solùm obesset Cluentio. *n. 92. Hoc vos Cluentio.* Confirmatur ex eo, quòd sit eadem ipsa causa Cluentii, quæ nunc auidè, & cum silentio, at tunc seditiosè, & vi tribunitiâ dicebatur. *n. 92. Ergo idcircò.*

Hæc iniquitas temporum, ac summæ potestatis amplificatur dissimili comparatione Syllæ cum Iunio, & Orchinii cum Quintio. *n. 94. Nuper apud.* Amplificatur etiam alterâ comparatione Maiorum, quòd nec à C. Popitio, nec à Q. Metello optimis temporibus vis tribunitia sustineri potuit, nedum his temporibus. *n. 95. Optimis herculè.* Concluditur Iunianum iudicium non fuisse legitimum, propter vim illam, nec fuisse cum causa Cluentii coniunctum. *n. 96. non fuit igitur.*

2. Iudicium Bulbi, P. Popilii, & Guttæ, nec fuit contra Cluentium, quia hi duo ambitus, ille maiestatis damnatus est. *n. 97. at etiam Bulbus.*

Deinde iudicium Staleni fuit pro Cluentio, quia Stalenum accusantibus comitiis, quòd ab Oppianico pecuniam accepisset, ut iudicium corrumperet; derisâ illius reconciliatione gratiæ, damnatus est; quod ipsum est, quod iam Cicero contra Oppianicum, & pro Cluentio contra Actium contendit iudicari. *num. 99. quid quòd Stalenus.* Breui anacephalæosi prædicta iudicia recoluntur. *n. 103. Ergo adhuc.*

Iudicium etiam Falculæ pro Cluentio fuit, quia ille bis accusatus à Tribuno Quinctio: semel quòd nō decuriæ munere, neque ex lege sedisset: iterùm, quòd accepta à Cluentio pecunia Oppianicum condemnasset, iure absolutus est. *num. 103. videamus ecquod.*

Imò absolutus est Falcula ab iis quinque iudicibus, qui Oppianicum, siue imprudentiâ, siue misericordiâ, siue aliqua suspicione, siue ambitione adducti absoluerunt: Fabricium verò, & Scamandrum, condemnarunt. *n. 105. Tum etiam illi.* Hic digressus Cicero, laudat nominatim iudices eos, qui Oppianicum non absoluerunt. *n. 107. Ac ne ex facto.*

Quinctium verò Tribunum perturbatorem iudiciorum, ignobilem patronum, arrogantem, nouum hominem vituperat Ethopæia. *n.* 108. *hac tum agitante.* Ex digressione reuertitur Cicero dialogismo cum T. Actio, cui ostendit nullum isto iudicio fuisse accusatum præter Falculam, qui tamen sit absolutus: alii si de corrupto iudicio & non de aliis criminibus damnati essent, damnatus esset & Falcula, cum eadem sit causa eius, & cæterorum. *n.* 113. *sed ut illuc revertar.*

Igitur hi non fuerunt de pecuniis repetundis accusati (quod unum facit ad rem) neque etiam rei facti. *n.* 114. *Quid enim mihi.*

Neque consuetudine id iudicium appellari oportet: nam si iudicium esset, idem Scæuola ab inimicis suis lege de captis pecuniis postulatus esset. *n.* 115. *Hic profertur id.*

4. Non sunt iudicia, quia animaduersio, atque authoritas censoria non est iudicium.

Hanc confutationis partem Cicero ingreditur quodam procœmio de suo officio, seu insinuatione, ne duorum censorum dignitatem, aut amicitiam lædat. *n.* 117. *sequitur id.*

Ac primùm in genere probat partim argumentis, populi suffragiis sæpe numero censorias subscriptiones esse deletas, partim exemplis C. Getæ & aliorũ, in quos Metellus, & Domitius Censores animaduerterunt, qui tamen nulla notâ, aut honore in perpetuum laudati sunt. *n.* 119. *vides igitur.*

Argumenta sunt hæc expressa: sæpè censoria animaduersio à populo Romano rescissa est, à iuratis iudicibus repudiata, à magistratibus neglecta, à successoribus commutata, inter collegas discrepare solitas non est igitur iudicium. *n.* 121. *Itaq; non solùm.*

Deinde in specie probat Iunianum iudicium propter censorias subscriptiones non esse iudicium; agitque dilemmate: vel enim illud est verum, vel falsũ; si verum, ergo censoria subscriptio non minùs urbi timenda est, quàm proscriptio, & regia potestas, & dictatura. *n.* 123. *Quæ cùm ita sint.* Si falsum ergo Cluẽtius pecuniam nõ dedit, sed nocens, & damnatus Oppianicus, quod recapitulatione eius criminum ostendit Cicero. *n.* 124. *Sin autem quod.*

Confirmat esse falsum illud iudicium, seu potiùs

falsam subscriptionem Censorum, quia hi & sermone atque fama sine testibus, tabulis, argumento, causa incognita statuerunt. *n.126. quid igitur,*

Imò etsi (digreditur Cic.) statuissent secùs, hoc est causa cognita: tamen res convelli poterat exemplo Matrinii. *Ibid. quid si ista.*

Deinde si in duos tantùm pecunia corruptos subscriptum est, cæteri ergo gratis Oppianicum condemnarunt. *n. 27. nam hac quidem,*

Nec dicas parem esse, & probatam censoriam sortitionem, uti militarem; quia magna sunt incommoda istius censoriæ sortitionis. *n.128. nam ut illud.*

Redit ad falsam illam subscriptionem, atque hujus causam refert in plausum popularem, & Tribunum Quinctium, & temporis invidiam. *n.130. Verùm omnes,* Denique falsas esse, nec fixas esse debere horum Censorum subscriptiones, concluditur argumento, quòd uterque Censor discrepans, nihilque comperti habés, alter alterius opinione standum non putavit. *n. 131. Quòd si hanc.* Addit & prolepsim quam dissoluit probitate Cluentii, & errore potiùs temporum, quàm Censorum, exemplo P. Africani. *n.133. At in ipsum.*

Cætera objecta T. Actii (de illo judicio) breviter & ironicè confutat: 1. Egnatii elogium propter levitatem, & inconstantiam. *n.135. unum etiam est.* 2. Senatusconsultum propter importunitatem Tribuni plebis, & concitationem multitudinis, adjunctâ similitudine. *n. 36. At enim Senatus.* 3. Orationem Ciceronis, quæ seruiit tempori, & causæ, non authoritati. *n.138. Est etiam reliqua.*

Exemplo M. Antonii, vel potiùs L. Crassi. *n.140. hominem ingeniosum.* Alterum T. Actii objectum de legibus, quibus Cicero Cluentium non defendit, prolixiùs consutat.

1. Lepidâ irrisione Actii à voluntate Cluentii, cui ipse defensor paruit. *n.143. nunc quoniam,*

2. Retorquens argumentum; nam non Cicero aut Cluentius recessit à lege, quâ soli Senatores tenentur (Cluentius autem Senator non est) sed Actius: quod esse indignum ostendit Orator pulcherrima amplificatione legum, quarum vi civitas ac judicia omnia continentur. *n.145. neque me illa.*

Actium verò recessisse à legibus probatur, quia eam

sum

tum legem, quæ de solis Senatoribus loquitur, ad Equites, & ad populum vult transferre. *n.* 149. *Itaq; abiicio legem.*

Ac Senatus quidem non recusat se illâ lege teneri. *n.* 150. *Deinde quis.* Verùm equester ordo & plebs præter alias non vult huic legi subjici. *Ibid. conuerte nunc.* Quare meritò Equites Romani M. Druso apertissimè repugnarunt, ne sicut jam Cluentius, noua lege alligarentur: quia denique dissimilis est ratio status Senatoris & equitis; quod exclamatione & prosopopæia approbatur. *num.* 153. *O viros fortes.* Postremo Cicero obtestatur Iudices, ne Cluentius aliter quàm eques Rom. defendatur; hoc est, ne in populum lex ista Senatorum transferatur. *n.* 155. *quasi vobis.*

Pollicetur que suum officium. *n.* 157. *hic nunc est.*

Iudices pariter commonet, esse ipsis ex officio juxta statutas leges judicandum. *n.* 158. *non enim.* Tertium objectum T. Actii de moribus Cluentii, quasi infirmũ, brevissimè diluit; ut de iniuria Decii, de vi illata pastoribus Anscharii & Pachemii, de testamento Ælii Florii legato, Cælii uxore; bonis Ennii, Bennii legione. *n.* 160. *atq; ut existimetis.* Post hæc concluditur confutatio T. Actii de moribus Cluentii, transitione ad secundam partem contentionis. *n.* 164. *Habetis Iudices.*

Posterioris propositionis argumentum, *Cluentius non habuit causam committendi veneficij*, hoc enthymema conficit: triplex illud crimen veneficii, quod affingunt aduersarij, nulli bono fuit Cluentio: ergo Cluentius nõ habuit causam committendi veneficii.

Primum veneficii crimen, de C. Vibio Capace, refellitur ex eo, quòd L. Vibius teste L. Pletorio, intestatus sit mortuus: cui igitur bono illum veneno sustulisset Cluentius? *n.* 165. *Obiectum est.*

Secundum crimen de Oppianico adolescente reiicitur breuissime 1. ex adiunctis propinati veneni. *n.* 166. *Alterum veneficij.*

2. Ex adolescentis Oppianici morte cuius causa fuit cruditas & intemperantia. *n.* 168. *nego illum.* 3. Ex testimonio ipsius patris. *Ibid. quis huic rei.*

Tertium crimen de Oppianico ferè similiter corruit: per subiectionem ex ipsâ causa veneficii; quia Cluentius neque Oppianicum metuebat ut exulem & damna-

& damnatum, neq; oderat ut miserum, quippe cui mors potiùs, quàm vita esset solatio. *n.* 169. *unum etiã*.

2. Ex persona Asellii, quia cùm hic Oppianico familiarissimus esset, & Cluentio offensior, certè Cluentius non illo usus est ad hoc crimen: Deinde si Asellius venenum dedit, cur non accusatur ab Actio? *num.* 172. *Age verò venenum*. 3. Ex absurdis; quia non pane, sed poculo venenum confundi solet. *n.* 173. *Iam verò illud*. 4. Ex adjunctis mortis Oppianici; quia non repentè, sed posteà febri, cùm cecidisset ex equo (quod à servulo est scitum) est mortuus. *n.* 174. *At repentina*. 5. Ex consequentibus; quia Sassia post viri mortem, insimulare ac perdere scelesta filium aggressa est. *n.* 176. *Post mortem eius*.

Eo consilio emit servum Stratonem, & Nicostratum, quem crudelissima & iterata quæstione diu torsit, ut fictam saltem (quam nunquam potuit) criminis suspicionem extorqueret. *Ibid. Emit de A Rupilio*. Eodem consilio Stratoni dedit tabernam, & filio Cluentio filiam despondit. *n.* 178. *Larinum postquam*.

Dei nde cum Strato furtum, & cædem fecisset (est narratiuncula) furiosa mulier hunc, ac de integro Nicostratum triennio post mortem Oppianici postulauit in quæstionem. *n.* 179. *hoc ipso ferè tempore*. Quin mater audax, non callida fictam quæstionem in caput filii intentare conata est. *n.* 183. *post triennium*.

Ficta autem fuisse ipsa quæstio ostenditur, 1. Subjectione, quia nulla furti, de quo nunc agitur, fuit mentio, sed tantùm veneni, cujus quidem criminis confessionem dolor expresit. *n.* 183. *Verum furtum factum*. 2. Apostropha ad T. Actium, quia quæstio obsignata non fuit. *n.* 185. *atq; istam*. 3. Apostropha ad Oppianicum, quia ista quæstio non est reseruata huic iudicio, sed ex secta lingua in crucem actus est Strato. *n.* 186. *esto in tabellis*.

ANNOTATIO.

Quoniam tota sententia narrationibus præsertim, confutatione, & argumentatione magis subtili, quàm copiosa & vehementi constat, de his tribus hac annotabimus.

Ac ne parùm attentus Lector varietate narrationum perturbetur in hac oratione, intelligat (quod hic doctè admonet

Paulus

Paulus Manutius, & nos in Rhetorica docuimus) esse narrationum duo genera, unum in causa, alterum extra causam, quod tamen ad causam pertineat. Extra causam possunt esse narrationes multa; in causa, si crimen unum obijcitur, una tantum requiritur; si plura, pluribus uti licet. Conferuntur in Cluentium tria veneficij crimina: unum de C. Vibio Capace, alterum de Oppianico adolescente, tertium de Oppianico sene; de quibus criminibus iurati Iudices sedent; tres igitur in causa narrationes necessaria sunt. Extra causam autem, totidem tres; 1. de vita & criminibus Oppianici, 2da de Scamandri, & Fabricij praiudicijs. 3tia de Staleno alijsq; corruptoribus iudicij, ut his tanquam ante edentibus, & pręmunitione, iusta causa Cluentij & innocentia prebetur, ac suspicio veneficij tollatur. Singulę antem narrationes sunt oratorię & probabiles circumstantijs rerum, & adiunctis personarum eleganter expositis; perspicuę & breves verbis simplicibus, cum ornatu quodam, & concinno ad aures concursu numerorum, quem plerique annotant in hac pręsertim oratione. Suaves sunt varietate figurarum, & motuum, & styli: nam crimina Oppianici invidiose, mulieris Sasiia libidinem ac sęvitiam atrociter, innocentiam Cluentij miserabiliter, acutè, & facetè Scamandri & Fabricij pręiudicia, callidè condemnationem Staleni effert Orator.

Prolixa actio T. Actij, & refutatio (primùm de Iuniano Iudicio, quod corrumptum fuit) deinde de legibus, à quibus recessit Cicero in defendendo Cluentio; tertiò de moribus Cluentij, pressè & subtiliter confecta est à numero 88. usque ad numerum 165. qua ad certam iuris formam & iudiciorum rationem magis, quàm ad Rhetorica praxim pertinet.

Argumentatio duplex est enthymematica. Amplificatio partim ex causis & adiunctis per distributionem, hypotyposes, subiectiones, prolepses, ironias ducta est. Affectus primus est invidia, quam in accusatores retorquet Cicero; secundus odij in nefarium Oppianicum, & crudelem Sasiam; tertius misericordia, in Cluentium innocentem. Sed pro his iam vide Perorationem, ubi sedes affectuum.

PERORATIO.

IN hac parte Orator Sasiæ odium, & misericordiā Cluentio concitat apud Iudices. Odium concitat exclamatione, præteritione, & anacephalæosi flagitiorum impiæ mulieris. *num. 188. quod hic portentum.*

Novum

Nouumque crimen ipsi affingit, hoc est non sine ejus consilio venenum esse Oppianico datum. *n.189. illud primum queror.* Confirmat & amplificat hanc impietatem Sasiæ in filium 1. à comparato atque instructo accusatore, *n.190. non modò id non.* 2. Ab itinere sceleratæ huius matris, sollicitatione pecuniosa, nocturnis precibus: quæ omnia ab adiunctis mirificè describit. *n.192. atque his rebus.* Cluentio misericordiam concitat deprecatione, beneuolentiâ, & laudatione Larinatium. *n.195. vos Iudices.* A pari item studio & affectu vicinorum, quorum aliquot recenset. *num. 197. age verò.* Deinde ab ipsa nefariæ matris persona, cuius scelera acriter & aceruatim rursus congerit ad odium. *n. 199. horum omnium.*

Ad extremum à persona Cluentii, cuius falsam iam tot annos inuidiam, & veneficii crimen deprecatur anacephalæosi superiorum argumentorum. *n.200. Sin autem id.*

ANNOTATIO.

Vsurum se Cicero æquioribus Iudicibus sperat, si Oppianico in infamiam adducto, flagitia scelerata matris agitantur in Peroratione; sic fiet (quod factum est) ut subiecta oculis iudicum & amplificata impietate Sasiæ, tandem Cluentius suspicione culpa liberetur.

I. AGRA-

I. AGRARIA IN SENATV.

Argumentum, Quæstio, Stylus.

Valde imperfecta est hæc Oratio, vixque continet tria capita legis Agrariæ, nempe de venditione vectigaliũ, emptione agrorum, deductione coloniarum. Quare pro argumento & ampliore notitia recurrendum est ad II. Agrariam, in qua Cicero ipsa eadem omnia explicat populo, quæ hic strictim in Senatu proponit.

Quæstio est in genere deliberativo, an iniqua & inutili lege Agraria, quam tulit Rullus, permittendum sit Decemviris vendere vectigalia, emere agros, deducere colonias.

Stylus est tenuis & acutus.

SYNOPSIS.

PROPOSITIO. Iniqua & inutili lege Agraria, quam tulit Rullus, permittendum non est Decemviris vendere vectigalia, emere agros, deducere colonias.

ARGVM. Quia hæc fient in fraudem populi Rom. seu boni publici, & in privatum commodum Decemvirorum.

ARGVM.

1. PARTIS. Illa vectigalia populi Rom. sunt & semper fuerunt in magno pretio, quæ vẽdita infinitas pecunias afferent Decemviris; igitur venditio vectigaliũ fiet in fraudẽ populi Rom. seu boni publici, & in privatũ commodum Decemvirorum.

2. PARTIS. Ement Decẽviri agros, quos, & à quibus, & quãti volẽt: igitur emptio agrorum fiet in fraudẽ populi Rom. seu boni publici, & in privatum commodum Decemvirorum.

3. PARTIS. Quò & quos volent Colonos Decẽviri, vel per Italiã, vel Capuam deducent. Igitur deductio agrorũ fiet &c.

AMPL. & AFFECT. Hanc indignitatem ferat Populus Rom. ut Rullus, seu Decemviri vendant optima vectigalia ad fraudem & ad quæstum? ut emant agros, quos, & à quibus, & quanti velint? ut nova bella seu novam Capuam, superbam quidem illam ac crudelem, novis colonis excitent ad tyrannidem?

PERORATIO. Rullus non est popularis, qui legem agrariam fert; sed Cicero est popularis Consul, qui ei legi resistit; & resistet porrò nisi resipiscant Decemviri.

CONTENTIONIS

Propositio & Distributio.

Contentionis propositio est hæc: iniqua & inutili lege Agraria, quam tulit Rullus, permittendum non est Decemviris vendere vectigalia, emere agros, deducere colonias.

Distributio seu argumentum: quia ista fient in fraudem Populi Rom. seu boni publici, & in privatum commodum Decemvirorum.

CONTENTIONIS

Argumentatio, Amplificatio, & Affectus.

Prima pars argumenti, *venditio vectigalium fiet in fraudem populi Rom. seu boni publici, & in privatum commodum Decemvirorum*, hoc enthymemate demonstratur: illa vectigalia Populi Rom. sunt & semper fuerunt in magno pretio, quæ vendita infinitas pecunias afferrent Decemviris; igitur venditio vectigaliũ fiet in fraudem populi Rom. seu boni publici, & in privatum commodum Decemvirorum.

Antecedens ingreditur Cicero exclamatione, sustentatione, prosopopœia. *n.1. hac per Deos immortales.* Mox indignatione exaggeratur, & Apostropha ad Rullum 1. Ex adjunctis Sylvæ Scantiæ, & consulatus Ciceronis, *n. 3. utrum tandem.* 2. Ex multitudine possessionum, quas Decemviri deinceps vendent. *n. 4. vendit Italia.* 3. Ex nullo loco definito, ubi vectigalia vendantur. *n. 7. hoc verò eiusmodi.* 4. Ex futura concursatione Decemuirorum per provincias, eorumque regia potestate vendendi, publicandi, liberandi; ingenti illorum quæstu, ac terrore populorum *n. 8. Iam illa omnibus.*

Tres autem huius Agrariæ legis exceptiones, ut acerbas multis, etiam Pompejo, & quæstuosas Decemviris reprehendit Cicero, præsertim Apostropha ad Imperatores. *n. 10. Sunt tamen.*

Secunda pars argumenti, *emptio agrorum fiet in fraudem populi Rom. seu boni publici, & in privatum commodũ*

Decemvirorum, hoc breui enthymemate perstringitur: ement Decemuiri agros, quos, & à quibus, & quanti volent; igitur emptio agrorum fiet in fraudem populi Rom. seu boni publici,& in priuatum commodum Decemuirorum.

Antecedens inuidiosa hypothesi contrahitur ad Rullum, quem urget uariis adjunctis suæ legis, & irridet à persona soceri. *n.14. videtis jam.*

Tertia pars argumenti, *deductio coloniarum fiet in fraudem populi Rom. seu boni publici, & in privatum commodum Decemvirorum*, hoc enthymemate exponitur: quo, & quos volent colonos Decemuiri vel per Italiam, vel Capuam deducent: igitur deductio coloniarum fiet in fraudem populi Rom. seu boni publici, & in priuatum commodum Decemuirorum.

Antecedens superiorum concessione, & dialogismo Orator inuidiosè conjicit ex fine legis Agrariæ, quæ est tyrannis; vel in Italia, si hanc colonis suis Decemuiri compleant. *n.15. Verum esto, nihil.* Vel Capuæ, quam apertè Decemuiri occupant, ad sedem suæ tyrannidis atque imperii. Hoc vero tyrannicum consilium Decemuirorum probabile facit Cicero ab adjunctis loci; quòd Capua fertiles & abundantes habeat agros ad exercitus alendos; quòd hæc urbs sit opposita Imperio Rom. quòd Majores hanc delere voluerunt, ne novus Annibal crudelis ac superbus exsurgeret. *n.18. Iam omnis omnium.* Amplificat ex adjectis Capuæ oppidis denominationem Decemuirorum. *n.20. at quemadmodum.*

Denique concludit, & pretermissione queritur non jam vectigal optimum, sed Remp. ista lege Agraria periclitari. *n.21. non queror.*

ANNOTATIO.

Legis Agrariæ iniquitatem, damnumq; explicat Cicero ex triplici capite. Præcipuè Decemvirorum seu Rulli fraudes, & quæstus, & tyrannidem Reip. periculosam amplificat. Ex his invidiam in Agrarios confert, & consul cavet Reip. qui affectus melius patebunt in Peroratione.

PER-

SYNOPSIS

EXORDIVM

A persona Ciece-ronis, qui initio Cōsulatus nō laudat majores suos vetere instituto; sed ad gratiā populi magis promerē-dam, commemorat se nouum hominem, suo tempore, una omnium voce factum esse Consulem. Quare popularis vult esse Consul contra Agrarios, qui lege sua Remp. & populum perturbāt.

PROPOSITIO.

Lex Agraria est tollenda.

ARGVMENTA. AMPLIF. ET AFFECT.

1. Quia est lex iniqua quæ in creandis Decemuiris tyrannicè libertatem populi Rom. imminuit.
2. Est lex inutilis, quæ fraudulenta venditione, & emptione, & coloniarum deductione, priuatorum seu Decemuirorum pecunias auget, publicas exhaurit.

ARGVMENT.

1. Argum. Lex Agraria priuat suffragiis populum Rom. in creādis Decemviris ergo lex Agraria est iniqua, quæ &c.
2. Argum. infinitum est, quoddam regnum legis Agrariæ, & infinita Decemuirorum potestas vendendi, emendi, colonias deducendi; ergo lex Agraria est lex inutilis, quæ &c.

1. argumentationis.

Magna fraude ac malitia Rullus sancit, ut per XVII. tribus Decemuiri creentur, & more Pontificis maximi; tum ut lege curiata ornentur: nam si rectè discutis hæc quatuor prima legis Agrariæ capita; & regiam creationem Decemuirūm, & formā tyrannidis inuenies, contra Majorum exempla, & leges, & populi Rom. libertatem.

2. ARGV-

2. ARGVMENTATIONIS.

Reliquis autem quatuor capitibus (sunt octo) Orator exponit fraudulentas Decemuirorum venditiones, & emptiones, & coloniarum deductiones; quòd hi quadam specie fictæ largitionis, bona populi Rom. agros, vectigalia exhauriant, ut ipsi sibi innumerabiles pecunias conficiant. Nam Rullus de venditione nihil definit, nisi admodum obscurè: ex quo Cicero inuidiosè subiicit assumitque maxima regna extra Italiam, ut minorem Asiam, ut Ægyptum, &c. & vectigalia etiam recentia Pompeii. Imperatoris, quę omnia publica facta arbitratu suo Decemuiri vendent.

Similiter rectè ac tantum generali propositione complectitur agros Rullus, quos lex jubet emere, ut steriles ac pestilentes quosdam in Apulia deceptæ ac deductæ plebi assignare possint; venditis interim optimis populi Rom. vectigalibus, & ex iis incredibili pecunia Decemuiris parata. Tertiò Decemuiri Capuam in Coloniam deducent (contra quàm Majores sapientissimè prouiderunt) ut in agro Campano optimo, jam diviso & plebi R. erepto constituant immane regnum & tyrannidem; itaque novo rursus bello erecta Campana arrogantia (quæ nunc afflicta est) contra Romam suscitetur.

peroratio

1. Anacephalæosis.
2. Affectus Ciceronis Consulis & vigilantis, & fortis, & popularis contra Agrarios.

EXORDIVM.

Exorditur Cicero dissimili comparatione sui, & nobilium: nam hi adepto magistratu, ita solent agere gratias populo, ut se ac majores laudent: Cicero, novus homo, dicere de majoribus non potest, de se autem arroganter loqui, aut de maximis populi beneficiis liberè veretur. *num. 1. Est hoc in.*

Quare ad laudem populi modestè hæc tria commemorat, & altera comparatione dissimilium amplificat; se novum hominem, suo tempore, una populi voce factum esse Consulem. *n. 2. quare adhibetur.* Et quãquam sibi erit difficultas gerendi magistratus 1. quòd auxilio nobilium destituetur. 2. quòd existimatio unâ voce cum populi judicio, in erratis periclitabitur, 3. quòd popularis erit Consul, tamen ea sibi fortiter perpetienda esse dicit. *n. 5. hoc ego tam insigne.* Præsertim (à conjugatis) popularem se futurum Consulem profitetur, quia à populo factus est Consul. Contra Agrarios non esse populares ostendit, quia populum oppugnant, & Remp. perturbant. *n. 7. neque enim illo modo.*

Confirmat ab effectis, & repetitione amplificat se esse popularem Consulem qui pacem, qui libertatem, qui otium toto suo Cõsulatu spectat. *n. 9. quid enim est.*

Contra Agrarios non esse populares contendit, qui ostentatione quadã ac simulatione largitionis Remp. & populum perturbant. *num. 10. neque enim Quirites.* Addit prolepsim ut non videatur Gracchos vituperare, qui Agrariæ legis authores, & maximè populares fuerunt. *Ibid. nam verè dicam.*

ANNOTATIO.

Insignis est insinuatio huius Exordij, quà non statim Orator (in re fortasse populo minus grata) legem Agrariam oppugnat: sed à sua persona, & mandatis sibi honoribus incipit, ut sensim comparata populi gratia delabatur ad Agrarios, quos non esse populares affirmat, sed simulata largitione perturbatores Reip. eosq; vocat in invidiam.

CONTENTIONIS

Propoſitio & Diſtributio.

Contentionis propoſitioni callidè etiam Orator præmittit narratiunculam, in qua ſignis quatuor externis, conijcit Agrarios aliquid contra Remp. molitos eſſe. 1. quod ſua conſilia Ciceronem Conſulem celarint; 2. quod clam & nocte convenerint. 3. quod Rullus initio magiſtratus ſeveriùs ſe geſſit (ubi vide Ethopæiam) 4. quòd hic obſcurè (præterquam indiſertè) de hac lege Agraria concionem habuerit. *n. 11. Itaque ut initio.*

Præmiſſa hac narratiuncula, ſeu inſinuatione, iterum ſe præmunit ſtudio ſuo, erga populum & Rem. defendendam; & prolepſi diſſidium ſæpè inter Conſules & Tribunos plebis extortum eluit. *n. 14. omni hoc vobis.*

Tandem vehementer hanc contentionis propoſitionem ſubiicit · Lex agraria eſt tollenda.

Diſtributio atque argumenta ſunt: 1. quia eſt lex iniqua, quę in creandis Decemviris tyrannicè libertatem populi Rom. imminuit. 2. quia eſt lex inutilis, quæ fraudulenta venditione, & emptione, & coloniarum deductione, privatorum ſeu Decemvirorum pecunias auget, publicas exhaurit. *n. 15. Atque ego.*

CONTENTIONIS

Argumentatio, Amplificatio, Affectus.

PRopoſitionis primum argumentum, *Lex Agraria eſt lex iniqua, quę in creandis Decemviris tyrannicè libertatem populi Rom. imminuit*; hoc enthymemate Orator contendit: lex Agraria privat ſuffragiis populum Rom. in creandis Decemviris: ergò lex Agraria eſt lex iniqua, quæ in creandis Decemviris tyrannicè libertatem populi Rom. imminuit.

Antecedens demonſtratur ex quadruplici capite legis Agrariæ: nam 1. capite ſancit ut tribunus plebis, qui eam legem tulerit, non per XXXV. tribus ſed per XVII. tantum, Decemviros creet, relictis aliarum tribuum ſuffragiis: de qua queritur Orator communicatione,

gione, & dissimili exemplo superiorum temporum. *n. 16. Primum caput.*

2. Capite sancit, ut Decemuiri more Pontificis maximi creentur non ab universo populo, sed tātùm ab istis tribubus septemdecim. Atqui negat Cicero parem esse causam creandi Pontificis & Decemviri. *n. 18. idem inquit.*

Quod si Domitius cooptandorum sacerdotum potestatem à collegiis ad populum transtulit, id ratione fecit, quia aliter non potuit, id est ab universo populo fieri. At Rullus, cum Decemviros ab universo populo creari liceat, creari potiùs à populi parte vult. *n. 19. videte quid intersit.* Tum prolepsi detegit fraudulentum Rulli consilium, qui pro suo commodo & libidine, legem feret & comitia habebit, populo dununtiabit quos volet cives, sortietur etiam & educet tribus quos volet: denique seipsum Decemvirum faciet. *n. 20. quæret quispiam.* Hoc consilium Rulli Cicero amplificans, præsertim complexione esse contra leges arguit. *n. 21. qui licet.* Detegit & aliam fraudem Rulli, qui lege sua præsentem idcirco profiteri jubet, ut absens Pompeius excludatur; quem tamen universus populus, si liber esset, pro meritis & rebus gestis Decemvirum eligeret. *n. 23. at videte.*

Quare acrius commovet populum, & concludit ex isto 2. capite legis Agrariæ libertatem populi Rom. imminui. *n. 24. hic quoniam.*

3. & 4. Capite sancit, ut lege curiata Decemviri ornentur, eam legem Prætor ferat, qui primus factus sit; sin is ferre non possit, qui postremus sit: quòd si legem neque Prætor primus, neque postremus ferat, exempli causa aliquo tribuno plebis intercedente, aliove magistratu auspiciis comitia impediente, Decemuiri tamen eodem jure sint, quoqui optima lege. 1. Orator dicit hoc esse inauditum, & planè præter morem. *n. 26. cognoscite nunc.*

Affertque dissimile exemplum Majorum, qui bina comitia populo dederunt. Rullus ea tollit. *n. 26. Atque hic perspicuum.* 2. (notata Rulli vel malitia, vel ignorantia, qui jubet id quod fieri non potest, ut ipse Tribunus imperet Prætori legem curiatam ferre) ejus religionem irridet. *n. 28. sed videte.* Quod autem 4. capite sancit, ut Decemuiri eodem jure sint, quo qui

optima lege; ex hoc Orator arguit præcedens caput, id est, frustra in liberrima civitate legem curiatam ferre jubere, quandoquidem iam ipse Decemuiris potestatem det sine lege curiata. *n. 29. quid postea.*

Adde, ius Tribunitiæ potestatis imminuit hic Tribunus plebis Rullus: nam Tribunitia intercessio sæpe curiatam legem sustulit, Rullus curiata lege Tribunitiam intercessionem tollit. *n. 30. At videte.*

Denique anacephalæosi seu inuidiosa permissione superiorum, reiecta similitudine legis Semproniæ, & comparatione Rulli cum Graccho, legem Agrariam esse regiam ac tyrannicam concludit ab adjunctis pullariorum, apparitorum &c. *n. 31. Sunt igitur.*

Propositionis secundum argumentum, *lex Agraria est lex inutilis, quæ fraudulenta venditione, & emptione, & coloniarum deductione privatorum seu Decemvirorum pecunias auget, publicas exhaurit*, deducitur hac argumentatione: infinitum est quoddam regnum legis Agrariæ, & infinita Decemvirorum potestas vendendi, emendi, colonias deducendi: ergo lex Agraria est lex inutilis, quæ fraudulenta venditione, & emptione, coloniarum deductione, priuatorum seu Decemvirorum pecunias auget, publicas exhaurit.

Antecedens primò summatim proponitur. *n. 33. perspicite quanta.* Effertur deinde, simul cum consequente, distributione. Ac 1. pars de venditione sic amplificatur: impudenti & fraudulento, ac nihil desinienti Rullo licet vendere omnia bona (hæc sunt, loca publica, sacella, mons Gaurus, Salicta, via Herculanea) de quibus vendendis Senatusconsulta facta sunt M. Tullio & Cn. Cornelio Coss. *n. 35. datur igitur eis.*

Imò ex insaturabili cupiditate tabulas corrumpet Rullus, & noua finget Senatus-consulta, ut plura possit vendere. *n. 37. Sed illud magnis.*

Deinde licet Decemviris atque eidem Rullo (qui iterum generali propositione omnia subdole involuit, quæ Cicero assumit, exprimitque) vendere agros, loca, ædificia, aliudue extra Italiam, quod publicum populi Rom. factum sit L. Sylla & Q. Pompeio Coss. aut postea, *n. 38. habetis unum.* Hæc autem extra Italiam sunt regna: minor Asia, Bythynia, Mytilenæ, Ægyptus, quæ Decemviri pro sua infinita pote-

potestate judicabunt esse publica populi Rom. facta. *Ibid. quidquid ergo sit.*

Præcipuè Ægyptum (quæ testamento Ptolemæi Alexandri cessit populo Rom. occultè & furtim tradi Decemuiris vendendam indignatur Cicero; ac venustè disceptans dialogismo, negat judicandi potestatē esse concedendam Rullo, aut, quod judicabit, ferendum; nam si regnum illud adjudicabit populo, sine dubio vendet, ea ratione, quod post Syllam & Pompeium Consules publicum factum sit. *n. 41. quid Alexandria.*

Adde, Centumviri de priuatorum hæreditatibus judicant, de regno Ægypti Decemviri judicabunt? *n. 43. primum populi.*

Amplificat Orator à consequentibus hujus regni venditionem quando Decemvir suo imperio & absoluta judicandi potestate adventans, istas nationes miseras terrebit tyrānicè opprimet, sumptibus exhauriet. *n. 44. atque illud.*

Tertio licet Decemviris vectigalia vendere quæ magno populi commodo Maiores reliquerunt. *n. 46. Non est satis.* Ipsa etiam recentibus Pompeij victoriis parta vectigalia Rullus vendet contra tanti viri opes ac dignitatem, quam Cicero ubique defendendam suscepit. *n. 48. hic mihi parumper.*

Imò regios agros Mithridatis iudicio Cn. Pompeii Imperatoris relictos; nondum confecto bello, venditum iri à Rullo Orator indignatur. *n. 50. verùm inter hos.*

Fingit & epistolam arrogantis Rulli, iam Decemviri, ad Cn. Pompeium, ad maiorem indignationē. *n. 52. is videlicet.* Et hypotyposi sub hasta vendi ostēdit bona Cn. Pompeii. *Ibid. an Pompeium.* Quin insidias ipsi, & toti exercitui paratas dicit ista Decemviri potestate. *n. 53. plus spectant.*

Exclamat Orator, & comparatione minorum, id est Syllæ, conqueritur non Romæ, sed quibuscumq; in locis vendi à Decemviris posse vectigalia ista, & ædificia, & agros, aut his prægrande vectigal imponi. *n. 54. atque in omnibus.*

Quanquam excipit Rullus agrum Recentioricum, sed iniquè, & quæstuosè, ut dilemmate arguitur. *n. 56. Excipitur hoc capite.*

Excipit etiam alios agros, de quibus fœdere cautum sit; sed pari fraude & quæstu. *n. 57. atque etiam est, &c.*

4. Licet Decemviris vendere prædas, & manubias, & quidquid auri aut argenti neque consumptum in monumento, neque in ærarium relatum sit; quæ omnia iubetur, quicumque discedit è patria, profiteri & referre ad Decemviros, uno excepto Cn. Pompeio. *n. 58. vix iam videtur.* At Orator à repugnantibus ridet Rullum: nã si optimus Vir est Rullus, & amoris causâ excipit manubias Imperatoris Pompeii, cur hunc Decemviratu excludit, multaque ipsi eripit contra jus & potestatem Imperatoriam? *n. 59. hic tamen.*

Mox captat hoc dilemmate: lex Rulli vel est æqua, vel iniqua: si æqua, cur Pompeium excipit, qui id non desiderat? si iniqua, ergo non honoris causa Pompeium excipit, sed metu, ne vindex populi Rom. sit aduersus Decemuiralem dominationem. *Ibidem utrum tandem.*

2. Pars antecedentis de emptione, sic exponitur: lex sancit ut quam pecuniam ex rebus venditis Decemuiri coegerint, ea pecunia agros quo plebs deducatur, ab iis, qui vendere voluerint, emant, ab inuitis nihil tangant: eos autem agros in Italia emant, qui arari & coli possint.

At Orator præmissa transitione per inuidiosam anacephalæosim præcedentis partis; facta etiam insinuatione de iis, qui fauent legi Agrariæ, & turpissimo quæstui, affert dissimile exemplum plurium Majorum, quibus nunquam commissa est ista potestas emendi: quia temperantia ac patientia paupertatis solebant publicis agris priuatos deducere, non emere à priuatis, quæ publicè deducerent. *n. 61. parta sit pecunia.* Mox quærit qui, & ubi sint agri, quos emi jubet lex. Nimirum obscurè & fraudulenter definit Rullus. *num. 65. Libet agros emi.* Si in Italia, qui arari, & coli possint, at quales sunt, fertiles, an steriles? multum interest definire, ut arbitratu suo Decemuiri non possint, quoquo velint in Italia (in qua multæ sunt regiones & partes vel steriles vel desertæ, ut in Aquilia Mastici montis radices) plebem deducere. Quod Orator ironia, & dialogismo excutit. *Ibid. definio, inquit.*

Si ab

Si ab inuito non ementur agri : ergo conuersa ratione, quod ante pertimescebant multi nunc sine metu inuidiosas possessiones & Syllanas retinebunt: vel publicorum agrorum possessores, quanti volent, eos Decemuiris vendent, quasi mercatura quadam inter eos constituta. *n. 66. idcirco inquit.*

Concludit has emptiones excogitatas esse à Rullo, & eius socero, ad quæstum, & ad subleuandam Syllæ inuidiam, qui istos omnes agros proscripsit. *num. 68. Atq; hoc carmen.*

Quare hortatur plebem, ne suasu Rulli, qui suis & Syllanorum commodis legem condit, vendat sua vectigalia Maiorum sanguine & sudore quæsita; neue ostentatos agros steriles & pestilentes eligat præ sua possessione, seu urbe Rom. *n. 68. & vos non dubitatis.*

Addit quasi Epiphonema, si populus legem Rulli accipit, Decemuiros infinitam retenturos esse pecuniam: nec enim illa referri in ærarium, poterit, quia lex vetat: nec etiam exigi, quia venditor deerit. *n. 71. deinde en s.*

3. Pars antecedentis de coloniarum deductione sic tractatur: lex sancit ut emptis agris Decemuiri quæ in municipia, quasque in colonias velint, colonos, quos velint, deducant, iisque agros assignent, quibus in locis velint: & ut Capuam in coloniam deducant quinque coloniarum millia, iisque agrum Campanum, & Stellatem agrum dividant. Contra Cicero indignans istis coloniis, in quæ loca (quippe non definita) & agros velint Decemviri, deductis, tyrannidem ac regnum constitui, non propugnari imperium seu Remp. contendit. *n. 72. atq; in hos agros.*

Deinde Campanum agrum plebi Rom. dividi, & coloniam deduci Capuam, est contra commodum ac dignitatem populi Rom. Nam arbitratu suo Decemuiri, permittente lege, deligent singuli quingenos, ut quinque coloniarum millia sint. Quo primum beneficio sibi deuinctos habebunt: deinde quos in agrum Campanum deduci lex jubet, eorum nomine agrum ipsi tenebunt, & fruentur, ut suam familiam & sumptus sustentent, *n. 75. At enim ager.*

Confirmatur ipso Rulli testimonio seu facto, qui nec coram disputare, nec agros tributim describere

audet, quia hos nō populi Rom. cōmodis, ſed ſuis parat. *n. 78. quòd ſi veſtrum.* Agrum verò Campanū nōn diuidi oportere, aut alienari, probat Orator quinq; argumentis: 1. quòd bello aut metu belli, amiſsis cæteris vectigalibus, tamen agri Campani vectigal magnos exercitus aluerit. *n. 79. unumne fundum.* 2. Quod hic ager Campanus jure Maiorum, & ab Gracchorum largitione, & Syllæ dominatione integer fuerit. *n. 80. Maiores noſtri.* 3. Quòd hunc agrum, qui ſemper populi Rom. ager dictus ſit, ſeditioſi homines tenebunt. *n. 81. Atqui homines?* 4. Quòd ſit turpe populo Rom. priuatis agrum publicum gratis tradere, quem privatus homo noluit vendere; quia ex illo fundo, & vectigali nunquam malus nuntius auditus ſit, id eſt, ſemper idem ſit, non bellis infeſtus, non cælo ac loco calamitoſus: cum è cæteris veſtigalibus malus nuntius nonnunquam audiatur. *Ibidem ac tantum intererit.*

5. Quòd ager Campanus non ſit deſertus ut aſsignetur, ſed totus colatur: qui ſi diuiditur, optima plebs expelletur, improbi Decemuirum coloni conſtituentur, ſicque agrum ſibi paratum populo Rom. eripient. *n. 83. deinde in hac.* Adiungit Rullus Stellatem campum agro Campano: quaſi verò Maiores ad ſecuritatem imperii Rom. nō ſapientiſsimè Carthaginem, Corinthum, cæteraq; oppida Capuæ vicina deſtruxerint: demens Rullus hæc loca complere ſuis colonis ad regnum, & tyrannidem exercendam cogitat. *n. 85. quaſi verò paullum.* Capua autem idcirco à Maioribus fuit conſeruata (quod ex tabulis patet) ut eſſet una ſaltem urbs commoda, & neceſſaria agro Campano. *n. 87. de Capua.*

Amplificat Orator diſsimile conſilium Maiorum, & Bruti, vel etiā Rulli quibus ſi exiſtimaſſet Senatus ſimiles futuros, urbem Capuam non reliquiſſet. *n. 88. videte quantum.*

Verùm diuinitus Maiores cenſuerunt, quod poſtea euentis multorum bellorum patuit, ut Corintho, & Carthagine deſtructis, Capua non noceret imperio Rom. ſed prodeſſet; propterea quòd ab ea omnes turbæ, & contentiones, & arrogantiæ ſublatæ eſſent. *n. 89. Verùm arbitrabantur.*

Digreditur Cicero ad notandam Campanorum ſuperbiam: 1. ab euentis, quòd iſthuc deducti Romani

ni protinus superba nomina, & insignia Prætoriæ potestatis sumpserint. Vbi etiam Prætor Considius, & studium Campanorum in suos Prætores describitur. *n.91. & quoniam Bruti.* 2. A natura loci, & consuetudine victus, quæ arrogantiam, & luxuriam ingenerant. *n.94. quid enim viderunt.*

3. A consequentibus, quòd Campani & horum Coloni, Romam, & Romanorum agros, oppidaque despecturi sint præ sua iam Capua, & agro Campano; & fortasse conquisituri sint aliquid sceleris, & flagitii. *n.95. Huc isti Decemviri.*

ANNOTATIO.

Tota Contentione Orator finem Agrariæ legis scrutatur, ex qua certam tyrannidem, ac ingens incommodum populi Rom. futurum ostendit. Dissuasio autem istius legis sapienter dicitur apud populum 1. Ab imminuta eius libertate, iacturaq; bonorum, & vectigalium, & agrorum, quæ longè sunt ipsi carissima. 2. A persona Rulli Tribuni, & Decemvirorum, qui fraudulenter divitias, & superbè regnũ affectãt, ita populo Rom. invisum. 3. (quod in perorationem reservatur) à persona Ciceronis Consulis, vigilantis, fortis, popularis, qui Senatũ & bonos omnes iniqua legis metu liberabit.

PERORATIO.

Orator apostropha ad P. Rullum recenset, atque anacephalæosi subiicit oculis populi, quæ tota contentione dixit. *n.97. Hac tu P. Rulle.*

Deinde affectum exhibet Consulis, & vigilantis pro defendenda Remp. *n. 99. hęc ego vos.*

Et fortis contra Agrarios. *n.100. Ego is Consul.*

Et popularis pro pace, tranquillitate, otio populi: quæ improbi, ac Decemviri perturbare conantur. *n.101. ex hoc intelligi.*

ANNOTATIO.

Constat, uti patet, hęc peroratio enumeratione, & affectu. Enumeratio colligit pręcipua contentionis argumenta, quo melius populi memorię fixa hæreant. Affectus charitatem Ciceronis erga populum Rom. cuius beneficio ipse novus homo Consul est factus, vehementer commendat; Verùm & hic idem affectus, inchoatus est in Exordio.

III. AGRARIA
AD POPVLVM.

Argumentum, Quæstio, Stylus.

Cicero in hac Oratione non disputat contra legem Agrariam, sed tribunis plebis, qui eum tanquam Syllanarum asignationum defensorem, in concione absentem accusaverant, ita respondet, non modò ut se purget, verùm etiam in ipsos, & in principem legis. Rullum culpam transferat; cum dicat ea lege Syllanos agros confirmari atque sanciri; idque fieri eo consilio, ut Rulli socer Valgius aut retineat quos agros habet, nullo invidia metu; aut Decemviris, quansi ipse voluerit, vendat; utrumque lege permittente, quæ tangi quidquam ab invito vetat, Manut.

Quæstio est in genere demonstrativo, an Cicero sit defensor Syllanarum possessionum.

Stylus mixtus.

SYNOPSIS

EXORDIVM.

A persona aduersariorum, qui Ciceronem absentem criminantur; coram ipsi adesse non audent: interim Orator reclamantem populum deprecatione, & promissione mitigat.

PROPOSITIO.

Cicero non est defensor Syllanarum possessionum, sed Rullus, & adversarii.

ARGVMENTA.

1. Quia Rullus, & aduersarii sua lege Syllanas possessiones confirmant atque sanciunt.

1. ARGVM.

Caput legis XL. cauet ut quæ post C. Marium Cn. Carbonem Consules publicè data, assignata, vendita, concessa sunt; ea omnia eo jure sint, ut quæ optimò jure priuata: Ergo Rullus, & aduersarii sua lege Syllanas possessiones confirmant atque sanciunt.

2. Rullus plures, quam Sylla, & nouas possessiones donat.

ARGVM.

Quæ post Marium, & Carbonem Consules data donata, concessa, vendita, possessa, vi, clam, precario, omnia optimo iure sunto; atqui sunt quidam agri à Sylla publicati quidem, sed nec cuiquam assignati, neque venditi, quos tamen assignat, & vendit Rullus: ergo Rullus plures quam Sylla, & nouas possessiones donat.

amplif. & affect. peroratio.

Vbique impudens Rullus lege sua, & occultans fraudes, ne videatur, id quod facit, Syllanos agros magis quam liberos, confirmare. Omnes etiam Syllanas possessiones, & nouas donabit, prout libebit, in primis socero.

Ab effectis: non est Cicero fautor Syllanarum possessionum; sed aduersarii.

EXOR-

EXORDIVM.

CIcero Tribunos plebis arguit, quòd se absentem criminentur; hosque prouocat in præsens certamen. *n. 1. commodius fecissent.*

Deinde quorundam beneuolentiam postulat; aduersam verò acclamationem quorundam mitigat deprecatione, & promissa facti sui probatione. *n. 2. video quosdam.*

ANNOTATIO.

Statim proœmio Orator debilitat adversarios, & causa sua fiduciam ostendit. Hi enim, cum multa de absente retulerunt, ius sua potestatis imminuere, & quodammodo præsentem Ciceronem timere visi sunt. Iam cum quatuor causa sint acclamationis adversa, ut est in lib. 2. de Oratore: Oratio, Orator, causa, auditor: quatuor remedia, obiurgatio, admonitio, promissio, deprecatio. Hic deprecatione quadam utitur, & promissione. Vide Freigium.

CONTENTIONIS

Propositio, & Distributio.

COntentionis propositio est hæc: Cicero non est defensor Syllanarum possessionum, sed Rullus, & aduersarii. *n. 3. completi sunt.*

Distributio seu argumenta sunt hæc: 1. quia Rullus & aduersarii sua lege Syllanas possessiones confirmãt atque sanciunt. 2. quia Rullus plures quam Sylla, & nouas possessiones donat. *Ibid.*

CONTENTIONIS

Argumentatio, Amplificatio, & Affectus.

PRopositionis primum argumentum, *Rullus, & aduersarij sua lege Syllanas possessiones confirmant atque sanciunt,* hoc enthymemate disputatur: Caput legis XL. cauet, ut post C. Marium Cn. Carbonem Cõsules publicè data, assignata, vendita concessa sunt; ea

omnia

omnia eo jure sint, ut quæ optimo jure priuata: ergo Rullus, & aduersarii sua lege Syllanas possessiones confirmant atque sanciunt.

Antecedens 1. defensionis metu, & inuidiosa comparatione legis Valerię cum hac iniquissima lege proponitur. *n. 4. Caput legis est.*

Mox amplificatur singulorum verborum interpretatione contra Rullum; qui occultandæ fraudis causa, ne quis ab eo Syllanos agros confirmari, & sanciri putaret; non dixit post Syllam dictatorem, sed post Marium, & Carbonem Consules, aduersarios Syllæ, qui uno dumtaxat anno Syllæ dictaturam pręcedunt. *n. 6. Rulli cautio.*

Postremùm comparatione sui fundi seu liberi, cum fundis Valgii seu Syllani, & serui, Cicero impudentiam Rulli conuincit. *n. 8. Tu verò Rulle.*

Propositionis secundum argumentum, *Rullus plures quam Sylla, & nouas possessiones donat*: hoc syllogismo infertur ex superioribus verbis legis: quæ post Mariū, & Carbonem Consules data, donata, concessa, vendita, possessa, vi, clam, precario (nihil enim definit, & distinguit fraudulentus Rullus) omnia optimo iure sunto: atqui sunt quidam agri, à Sylla publicati quidem, sed nec cuiquam assignati, neque venditi, quos tamen assignat, & vendit Rullus: ergo Rullus plures, quam Sylla, & nouas possessiones donat.

Major est expressa, & Minor, & primò loco Complexio. *n. 10. At si ista solùm.*

Præcipue Orator fraudem Rulli, seu causam finalē gratificandi socero, inuidiosè excutit dialogismo. *n. 13. nam socer huius.*

ANNOTATIO.

Accusatus Cicero à Rullo, & aliis Tribunis plebis, quod Syllanarum assignationum possessoribus gratificaretur, callidè in adversarios retorquet crimen, probatque ex capite legis XL. non solùm Syllanas possessiones sanciri, sed novas etiam donari, & quidem occulta fraude Rulli, ut non Syllam, sed Marium, & Carbonem Consules nominet: neque possessa definiat aut distinguat, sed omnia vendere, & assignare pro arbitrio, & commode possit.

PERO-

PERORATIO.

Cicero se non fautorem Syllanarum possessionum probat ab effectis per subjectionem; contra, in adversarios (quos iterum in concionem vocat) criminis invidiam confert; præsertim ab agro Campano, quem sibi constituunt. *n. 15. & quoniam.*

ANNOTATIO.

Cicero paulò vehementius concludit eodem affectu, quo exorsus est; & contendit, se non Syllanæ Tyrannidis patronum esse, sed Rullum, cæterosque eius collegas.

PRO C. RABIRIO.

Argumentum, Quæstio, Stylus.

L. *Apuleius Saturninus tertio Tribunus plebis factus, ut C. Glauciam satellitem suum Prætorem, vel potiùs Consulem faceret, Memmium consularem candidatum interemit; Consules igitur ex Senatus-consulto armati, Saturninum agrediuntur, & in Capitolium cũ Glaucia, Saufeio, L. Æquitio & Labieno fugientem persequuntur; unde cum fide publica descendisset in curiam, ut civili more causa tractaretur, ipse lapidibus obrutus est, Glauciæ fracta est cervix, Labienus cæsus, caput Saturnini Rabirius in ludibrium per convivia circumtulit. Annis circiter quadraginta post, T. Attius Labienus Tribunus plebis diem dixit C. Rabirio quòd Saturninum interfecisset. Defenderunt eum Q. Hortensius, & Consul Cicero. Acta primum causa est apud Decemviros ex antiquo more; quos fuisse C. Cæsarẽ & L. Cæsarem auctor est Dio. Deinde reo condemnato, & ad populũ provocante, in campo Martio, comitiis Centuriatis; de quo iudicatum non esse propter militare signum à Metello Celere Prætore de Ianiculo ablatum, quod cum accideret, dissolvi comitia vetere instituto necesse erat; nec voluisse iterum Labienum habere comitia; & ea ratione Rabirium esse servatum, Dio narrat.* Freig. Manut.

Quæstio est in genere Iudiciali, an C. Rabirius, perduellionis reus, sit absolvendus.

Stylus est tenuis, & acutus.

SYNOP-

SYNOPSIS

EXORDIVM.

A causis, propter quas Cicero C. Rabirium defendit, & hunc Judices debent absoluere: harum causarum præcipua est salus Reip.

confutatio extra causam.

1. Levia sunt quinque crimina à Labieno objecta C. Rabirio, nec probata.
2. Cum laude Cicero (utinam primus ac solus) sustulit perduellionis judicium, quod Labienus (minimè popularis) crudeliter restituit Civibus Romanis.

PROPOSITIO.

C. Rabirius, per duellionis reus est absoluendus.

ARGVMEN.

1. Quia non occidit Saturninum.
2. Arma contra Saturninum iure sumpsit.

ARGVMENT.

1. Argum. Id crimen falso est affictum Rabirio, igitur Rabirius non occidit Saturninum.
2. Argum. Rabirius cum omnibus bonis ciuibus, auctoritate publica, in seditione, & tumultu, contra Saturninum arma sumpsit; ergo jure, &c.

2. ARGVMEN.

Imprudens est Labienus, qui dum justa arma Rabirii accusat, simul in pari causa omnes bonos cives, & clarissimos viros condemnat; contra præjudicia, & sensum vel ipsiusmet Labieni, qui in tali re idem fecisset.

AMPLIFIC. & AFFECTVS.

1. ARGVMEN.

Orator etiam reclamante populo fatetur Saturninum à Rabirio esse occisum, nisi id jam negasset Hortensius.

EXORDIVM.

CIcero reddens rationem defenſionis C. Rabirii, contendit iiſdem cauſis abſolvendum eſſe à populo, quibus illum defendit. *n. 1. Etſi Quirites.*

Præcipua autem cauſa illum defendendi eſt, ſalus Reip. ſeu majeſtas populi Rom. quæ Rabirii damnatione violatur: quia damnatur is, qui Senatus imperio paruerit. *n. 2. Tum verò ut id.* Ex his infert C. Rabirium communi officio, & à ſe defendendum, & à populo abſoluendum. *n. 3. quamobrem ſi.*

Mox præclara inſinuatione, hujus cauſæ gravitatem auget duplici deprecatione, una ad Deos, altera ad populum. *n. 4. Sic enim exiſtimare.*

ANNOTATIO.

Eſt acuratum hoc Exordium inſinuatione; & primis ſeminibus reliquæ orationis: nam Orator quadraginta annis interpoſitam Senatus auctoritatem ſuſtinere aggreditur contra invidiam atq; defendere: qua re inſignem comparat benevolentiam à ſuo in Remp. & Rabirium officio; docilitatem verò, & attentionem, ab inſolentia cauſæ.

CONTENTIONIS

Propoſitio, & Diſtributio.

ANte contentionem præmittit Orator confutationem criminum Rabirii extra cauſam; & digreſſionem de perduellionis judicio à ſe ſublato.

Confutationem ingreditur querela, ſeu Apoſtropha ad Labienum, qui ad defendendum Ciceroni ſemihoram præſcripſit: objecta verò ab ipſo quinque crimina, de lucis violatis, de peculatu, de filio ſororis necato, de plagio, de impudicitia. Cicero leviter diſſoluit. *num. 6. nunc quoniam.* Digreſſionem opportunè etiam ad cauſam præmittit, ne ſibi populum inſtigante Labieno, iratum habeat. Nam ipſe nec primus, nec ſolus judicium perduellionis ſuſtulit, ſed ante ipſum cum laude M. Porcius Cato, & C. Gracchus. *n. 10. nam per duellionis.*

Dein-

Deinde dissimili comparatione Labieni, qui crudeliter perduellionis judicium cõstituit civibus Rom. & Ciceronis, qui leniter cum Porcio, & Graccho illud tollit, disputatur uter magis popularis debeat videri, *n. 11. quamobrem uter.*

4. Altera comparatione popularis T. Gracchi, qui perduellionis actionem omisit, Labienus in majus odium adducitur. *n. 14. An verò si actio.*

Perduellionis verò judicium, quàm sit acerbum, & seruile supplicium civibus Rom. exaggerat. *n. 16. misera est ignominia.*

Postremò gloriando profitetur, exemplo Majorũ, se isto regio perduellionis judicio Labienum depulisse. *n. 17. quamobrem fateor.* His ita præmissis ad causam, sequitur hæc contentionis propositio: Cajus Rabir. perduellionis reus, est absoluendus.

Distributio seu argumenta sunt hæc: 1. quia Rabirius non occidit Saturninum: 2. quia arma contra Saturninum jure sumpsit.

CONTENTIONIS

Argumentatio, Amplificatio, Affectus.

PRopositionis primum argumentum, *Rabirius non occidit Saturninum*, brévi enthymémate conficitur, id crimen falsò est affictum Rabirio: ergo Rabirius non occidit Saturninum.

Antecedens multorum testimoniis, & Q. Hortensii copiosissima defensione probatum est: verùm Orator subtiliori insinuatione, ut causæ fiduciam ostentet, ipsum fictum crimen, etiam bis reclamante populo, fateretur, si sibi integrum foret. *n. 18. nunc de Saturnini.*

Propositionis secundum argumentum, *Rabirius cõtra Saturninum arma iure sumpsit*, hoc enthymemate contenditur: Rabirius cum omnibus bonis civibus auctoritate publica, in seditione & tumultu, contra Saturninum arma sumpsit: ergo Rabirius arma contra Saturninum iure sumpsit.

Antecedens amplificatur 1. confessione, 2. narratione, (quæ est imperfecta) de seditione Saturnini, & tumultu populi. 3. insigni communicatione. 4. inductione

ctione seu enumeratione bonorum civium, qui contra Saturninum arma ceperunt. *n. 19. confiteor interficiendi.*

Tum inuidiosa prolepsi, & concessione Orator fingens Labienum Saturnini, & patrui sui sectam sequi, magis ex adverso purgat Rabirium; cui aut delitescédum domi turpiter; aut fugiendum cum Saturnino scelerate, aut standum honestè cum bonis fuit. *n. 22. patruus, inquit.* Verùm ulterius confirmat Cicero justa arma Rabirii ex duobus præjudiciis, Deciani, & Titii, contra Saturnini necem factis: ubi imprudentiam Labieni redarguit. *n. 24. At C. Decianus.* Confirmat etiam ex pari causa, exemploque clarissimorum virorum, quos nefas est condemnare. *n. 26. anne intelligitis.* Posteà cautè ad præcipuam criminationem delabitur, quòd contra fidem publicam Rabirius Saturninum necaverit. At Orator facti culpam (si qua est) non in Rabirium, sed in Marium confert; qui Marius Saturnino fidem dederit; quam tamen sine Senatus-consulto, aut speciali alio mandato dare nō potuerit. *n. 28. at si fides.* Mox digreditur in immortalitatem Marii, & aliorum, qui pro Rep. arma ceperunt; ne ipsos præpostera damnatione infestare tenet Labienus, *n. 26. quid iam ista.*

Concludit iterum confitendo factum, si posset, exemplo Scævolæ, Marii, &c. *n. 31. at occidit.*

ANNOTATIO.

Accusator Labienus, nepos illius qui cum Senaturnino fuit casus tres partes complectitur: unam qua Rabirio multam propter quinque crimina irroget; alteram, qua Ciceroni invidiam apud populum pariat, quòd perduellionis iudicium tollat; tertiam, qua Rabirio mortem intentet quòd Saturninum occiderit, aut saltem contra fidem publicam arma ceperit. Cicero primam partem, ut levioris momenti, paucis refellit. Secundam callidè sibi laudi vertit, quòd cum homine maximè populari T. Graccho, & Porcio Catone, regium perduellionis iudicium sustulerit; interim ipsam invidiam retorquet in adversarium. Tertiam primùm infitiatur ex copiosissima Hortensii defensione; mox insinuat eus fateri audet, fretus communi causa & exemplo clarissimorum virorum, qui auctoritate publica contra Saturninum

dimi-

dimicarunt, nec sunt condemnati. Nam quòd contra fidem peccatus sit Saturninus, ea culpa pertinet ad Marium; quanquam Cicero hunc etiam excusat, quia sine Senatus-consulto fidem non potuerit dare; atq; ita publica fides non fuerit violata. Deniq; Orator ita ubiq; attemperat Orationem, & sæpiùs abstrahit à causa seu Hypothesi, ut gratia Rabirio concedenda videatur.

Deest Peroratio.

I. CATILINARIA
IN SENATV.

Argumentum, Quæstio, Stylus.

Catilinam luxuria primùm, tum hinc conflata egestas rei familiaris, simul occasio, quòd in extremis finibus mundi arma Romana peregrinabantur, in nefaria consilia opprimendæ suæ patriæ compulere; Senatum confodere, Consules trucidare, distinguere incendiis urbem, diripere ærarium, totam deniq; Rempublicam funditùs tollere, & quidquid nec Hannibal videretur optasse. Quibus id nefas sociis aggressus est! ipse Patricius, sed hoc minus est; Curii, Porcii, Sylla, Cethegi, Antronii, Varguntei, atq; Longini; quæ familiæ! quæ Senatus insignia! Lentulus quoq; tunc maximè Prætor hos omnes immanissimi sceleris satellites habuit. Additum est pignus coniurationis, sanguis humanus quem circumlatum pateris bibere. Summum nefas, nisi amplius esset propter quod biberunt. Actum erat de pulcherrimo imperio, nisi illa coniuratio in Ciceronem & Antoniū Consules incidisset, quorum alter rem industria patefecit, alter manu oppressit. Tanti sceleris indicium per Fulviam emersit, vilissimum scortum sed tamen parricidii innocens; tum Consul habito Senatu in præsentem parricidam, in præsentem reum Cicero peroravit. Sed non ampliùs profectum, quam ut hostis evaderet, seq; palàm professo incendium suum restincturum, ruina minaretur; & ille quidem ad præparatum à Manlio in Etruria exercitum proficiscitur, signa illaturus urbi. Lentulus destinatum familiæ suæ Sybillinis versibus regnum sibi vaticinans, ad præstitutum à Catilina diem, urbe tota, viros, faces, arma disponit, nec civili conspiratione

spiratione contentus, Legatis Allobrogum, qui fortè tum aderant in arma sollicitatis: & iisset ultra alpes furor, nisi altera proditione Vulturcij Pretoris littera tenerentur: statim Ciceronis imperio iniecta est barbaris manus. Palàm Pretor in Senatu convincitur. De supplicio agentibus Cesar parcendum dignitati, Cato animadvertendum pro scelere censebat. Quam sententiam secutis omnibus, in carcere parricide strangulantur. Quamvis parte coniurationis oppressa, tamen ab incœpto Catilina non destitit, sed infestis ab Etruria signis patriam petens obvio Antonij exercitu opprimitur. Quàm atrociter dimicatum sit, exitus docuit. Nemo hostium bello superfuit, quem quisq; in pugnando cœperat locum, eum, amissa anima, corpore tegebat. Catilina longè à suis inter hostium cadavera repertus est pulcherrima morte, si pro patria sic cecidisset. Florus lib.4.c.1.

Quæstio huius orationis est, utrum Catilina discedere, an iam interfici debeat. Nam Senatus, ut suprà ex argumento colliges, in duas sententias erat divisus, alij severitate in coniuratum Catilinam, lenitate alij utendum censebant, dum tantisper tota coniuratio patefieret. M. Tullius Consul lenitatem videtur amplecti permittendo Catiline discedere ex urbe vel in exilium, vel in castra Manlij: Senatui verò persuadendo, ut non iam Catilinam interficiat ad maius bonum Reipublice.

Igitur hec Oratio in genere deliberativo versatur. Dicendi charakter est vehemens, & copiosus.

SYNOPS

SYNOPSIS

EXORDIVM.
Ex abrupto, à culpâ Catilinæ, & pœna isti culpæ debita.

PROPOSITIO.
Catilina debet discedere ex urbe, vel in exilium, vel in castra Manlii, non iam interfici.

ARGVMENT.
1. Quia urbi patet sua coniuratio, totiusque anteactæ vitæ ratio.

ARGVMENT.
2. Ipsi Catilinæ optandum ac iucundum est proficisci ad castra Manlii.
3. Vtile est Reip. non iam interfici Catilinam.

ARGV-

ARGVMENTATIO.

1. ARGVM. Adjuncta conjurationis Catilinæ, & anteactæ vitæ tenentur luce clariora: ergo urbi patet sua conjuratio, totiusque anteactæ vitæ ratio.

2. ARGVM. Natus est Catilina, & comparatus ad bellum patriæ inferendum: ergo ipsi Catilinę optandum ac jucundum est proficisci ad castra Manlii.

3. ARGVM. Interfecto Cantilina residebit in urbe tota conjuratorum manus; illo non interfecto, hæc discedet ex urbe: ergo utile est Reipublicæ non jam interfici Catilinam.

AMPLIFIC. & AFFECT. PERORATIO.

1. ARGVM. 1. Rescit Consul quo die, qua nocte, cujus in domo, quorum cædes, quæ incendia cogitarit Catilina; tum privata, & publica ejus vita est in odio, & timore omnium. Quid hujusmodi nefarium hominem delectare ac remorari in urbe potest?

2. ARGVM. Non dolorem, sed voluptatem etiam capit furiosus Catilina in ipso patriæ excidio: expleat animum, & bacchari pergat cum suis.

3. ARGVM. Si utile esset patriæ, statim interfici Catilinam, id Cicero Consul non faceret? sed nimirum ille discedat, ac purget urbem cum suis, ne diutiùs intestinum sit malum, & multò magis timendum.

Consul omnem Reip. diligentiam præstat, dum Iupiter impium Catilinam mactet.

EXOR-

EXORDIVM.

EXorditur Tullius ex abrupto propter rei insolentiam ardenti dicendi genere, & incenso; atque ab adjunctis amplificat apostropha, interrogatione, repetitione, exclamatione, conduplicatione culpam Catilinæ. *n.1. Quousq; tandem.* Deinde amplificat severitatem, ac pœnam isti culpæ debitā, comparatione minorum, & exemplis: quòd multi cives, non tam perniciosi, quàm Catilina, statim à Consulibus, & privatis hominibus fuerint interfecti. *n.2. nos autē viri.*

Amplificatā pœnā, & culpā Catilinæ, Cicero quasi accusat suam Consulis clementiam. *n.4. Cupio P.C. me esse.* Illius tamen clementiæ certam causam insinuat. *n.5. Verùm ego.*

ANNOTATIO.

Vehemens est hoc exordium; propositaq; atroci culpa Consul severitatem quærit, atq; intentat; nisi lenitatem, tantisper mavult, ad maius Reip. bonum; quòd callidè & seipsum quasi accusans inertiæ, significat, ut à se crudelitatis invidiam amoveat.

CONTENTIONIS

Propositio, & Distributio.

COntentionis propositio est hæc: Catilina debet discedere ex urbe, vel in exilium, vel in castra Manlii, non jam interfici.

Propositionis argumenta sunt tria: 1. quia urbi patet sua coniuratio, totiusque anteactæ vitæ ratio. 2. quia ipsi Catilinæ optandum, ac jucundum est proficisci ad castra Manlii. 3. quia est utile Reip. non jam interfici Catilinam.

CONTENTIONIS

Argumentatio, Amplificatio, Affectus.

PRimū argumentū. *Vrbi patet coniuratio Catilinæ,* fit inductione: nā Orator enumeratione adiunctorū ostendit,

ostendit, quo die, & qua nocte, cujus in domo, quorum cædes, quæ incendia cogitarit Catilina. *num. 6. etenim quid est.*

In primis renuntiat diem, quo Manlius futurus erat in armis; quo Cicero occidendus, & multi optimates; quo occupandum Præneste. *n. 7. Meministi ne me.* Noctem etiam indicat, qua Catilina in M. Leccæ domo incendium urbis, ac cædem civium descripsit. *num. 8. Recognosce tandem.* Quod facinus amplificat exclamatione. *n. 9. O Dij immortales.*

Digreditur in suam provisionem, & cautionem. *n. 10. hac ego omnia.* Cōcludit, multisque synonimis hortatur nefariū Catilinā, abeat ex urbe. *Ibid. qua cùm ita.*

Neque Cicero Catilinam hortatur priuato periculo, aut commodo (nam se hactenus defendit) sed communi salute, & utilitate patriæ. *n. 11. Magna Dijs immortalibus.*

Mox totius anteactæ vitæ scelera replicat Orator, ut fugam suadeat ex urbe, in qua nihil Catilinam delectare, aut remorari potest.

Ac primùm priuatam vitam ignominia vitiorum infectam objectat, & præteritione domesticam difficultatem perstringit. *n. 13. quid enim Catilina est.* Publicam verò vitam manifesta conjuratione in patriā, atque crebris insidiis in Ciceronem Consulem, sceleratam accusat. *n. 15. Potestne tibi.* Addit his commune odium, & metum patriæ, Senatus etiam tacitam condemnationem: quod ipse Catilina intellexit, quando in Senatum venit. *n. 16. nunc verò qua.*

Quare rursus concludit, & suadet Catilinæ discedat ex urbe, propositā triplici comparatione minorum. *n. 17. quo tandem animo.*

Proposita etiam Prosopopœia patriæ objicientis ipsi flagitia, ut à se discedat. *n. 18. qua tecum Catilina.*

Proposito prætereà ipsius Catilinæ proprio judicio, qui se dignum custodia condemnavit. *n. 19. quid quòd tu.* Denique proposita Senatus nova authoritate, qui, postulatione Catilinæ rejectā, eum condemnat, & tacitè suadet ut tandem abeat. *n. 20. quę cùm ita.*

Huic Senatus authoritati addit judicium equestris ordinis, & civium reliquorum, ut ex totius civitatis sententia proficisci possit Catilina. *n. 21. neq; hi solùm.*

Adjungit demùm venusta correctione suum Cicero

ro (vel proposita multorum inuidia) votum, si Catilina abeat salvâ Rep. *n. 22. quanquam quid.*

Secundum argumentum *Optandum ac iucundum est Catilina proficisci ad castra Manlij*, pari adhortatione, & inductione prosequitur ab adjunctis castrorum Maliorum. *n. 23. quamobrem ut sapè.* Pergit correctione, & acri ironia exprimere futuram voluptatem Catilinæ in his castris, seu nefario bello contra patriam. *n. 24. quanquam quid ego.*

Tertium argumentum, *utile est Reip. non iam interfici Catilinam*, breviter hoc enthymemate exponit: interfecto Catilina residebit in urbe tota coniuratorum manus; illo non interfecto, hæc discedet ex urbe: igitur utile est Reip. non jam interfici Catilinam.

Antecedens ingreditur eleganti prosopopœia, & subiectione, & attentionis petitione, *n. 27. nunc ut à me.* Deinde reddit rationem suæ sententiæ, sine ullo metu inuidiæ, exemplo summorum virorum. *n. 29. his ego sanctissimis.*

Similitudine claudit antecedens. *n. 31. ut sapè homines.* Et adhortatione ad Catilinæ socios, ut ipsi discedant ex urbe. *n. 32. quare P. C. secedant.*

Obserua consequens enthymematis esse sæpius implexum cum antecedente.

ANNOTATIO.

Præcipua ars Oratoris versatur in illo affectu & adhortatione, ut Catilina discedat ex urbe: nam perpetua communicatione & apostropha totam ipsi coniurationem suam ostendit urbi manifestam: addit & tetius vitę scelera, propter quę ipsa patria, Senatus, Equester ordo, Cives, Consul Cicero, & ipse Catilina se dignum exilio iudicat, tum futuram eius voluptatem in castris Manlianis, & in nefario contra patriã bello concessione & ironia proponit, ut Catilina non iussus ab armato Consule, sed à togato viro impulsus discedat, maiorè bono Reipublicę quàm si interficeretur. Atq; ea est laus Ciceronis, non aliis, quàm eloquentię suę armis Catilinam terruisse, ac sine ullius cęde ac sanguine urbe expulisse.

Amplificationes fiunt præsertim Synonimis, congerie adiunctorum, distributionibus, prosopopœijs, comparationibus.

Digreditur in suam provisionem etiam sapius Cicero, tum in hac, tum in aliis Catilinarijs. Nam hic homo nunquam obliviscitur, quo loco possit se laudare.

PER-

PERORATIO.

PEroratio constat M. Tullii Apostropha 1. ad P. C. quibus omne studium pollicetur in extinguendo Catilina. 2. ad Catilinam, quem adhortatur ad bellum impium contra patriam 3. ad Jovem in cujus templo habet orationem, ut hic patriam contra istos cives nefarios tueatur. *n. 32. polliceor vobis hoc.*

ANNOTATIO.

Brevis est hec Peroratio, caretq; affectibus, qui in Exordio & Contentione vehementes fuerunt; solummodo Consul Tullius suam erga patriam, ac Deos pietatem exhibet contra impium Catilinam, & eius socios.

II. CATILINARIA

AD QVIRITES.

Argumentum, Quæstio, Stylus.

QVæstio huius Orationis est in genere deliberativo, an sit vtile Reip. non interfectum Catilinam, eiusq; socios discessisse ex vrbe.

Dicendi Stylus est temperatus.

SYNOPSIS.

EXORD.
- A communi urbis lætitia, & Ciceronis, & Reip. quod Catilina decesserit.

PROPOS.
- Vtile est Catilinam cum suis discessisse ex urbe.

ARGVMENT.

- **RATION. CONF.**
  - Fuerunt enim in urbe maximè flagitiosi, audaces, luxuriosi, obærati.
- **CONFIR. EXOR.**
  - In campo verò non subsistet ista militum colluvies contra firmissimum robur ac præsidium.

AMPLIF. AFFEC.

- **PROPOS.**
  - Quia singuli Catilinæ socii magis in urbe erant timendi propter insidias, & cędes, quàm foris.
- **RATIO.**
- **PERORAT.**
  - Accedit ad robur Italiæ, vigilantia severitasque Consulis cum auxilio Deorum coniuncta, ut iam egresso Catilina nihil sit timendum.

EXORDIVM.

M. Tullius applaudit sibi, & Reip. discessisse ex urbe furiosum, & insidiatorem, & victum Catilinam. *n.* 1. *Tandem aliquando*.

Communem verò urbis lætitiam exprimit, opposito mœrore Catilinæ. *n.* 2. *quod verò non*.

ANNOTATIO.

Hoc Exordium fit ex abrupto per repentinum lætitiæ motum, magna amplificatione verborum, per plura synonima & sententias eiusdem significationis.

CONTENTIONIS

Propositio & Distributio.

Contentionis propositio, *utile est Reip. non interfectum Catilinam, eiusq; socios discessisse ex urbe*, exprimitur prolepsi. *n.* 3. *At si quis est talis.*

Propositionis ratio, *quia Catilina, eiusq; socij magis sunt timendi in urbe, quàm foris*, affertur 1. enumeratione, & descriptione personarum. *n.* 4. *quem quidem ego.* 2. Industria, ac providentia severi Consulis. *n.* 6. *atque hoc etiam magis.*

Rationis confirmatio, *nam Catilina, eiusq; socij fuerunt in urbe flagitiosi, audaces, luxuriosi, intemperantes & obærati*, constat exclamatione, ethopœiâ, frequenti & concisa repetitione per enumerationem flagitiorum Catilinæ. *n.* 7. *O fortunatam Remp.* Optat Orator rursus exclamando, ut isti libidinosi, audaces, facinorosi, & obærati socii Catilinam ducem sequantur. *n.* 10. *hunc verò si sui.*

Tum indignando ipsorum flagitia amplificat incremento, & conglobatione contrariorum. *Ibid. non enim.* Denique his pœnas, & bellum domesticum denuntiat, ni proficiscantur ex urbe, & resipiscant. *n.* 11. *quibus confido ego.* Ad extremum digreditur, & ironia refellit aliquorum prolepsim: quasi verò à Cicerone crudeliter in exilium ejectus sit Catilina, vir 1. audax & insidiator, *n.* 12. *At etiam sunt, qui.* Tacitè condem-

natus à Senatu, & sceleris conuictus. *Ibid. quid quòd hesterno.*

5. Accingens se non ad exilium, sed ad nefarium bellum contra patriam. *n. 14. in exilium eÿciebam.* Quare exclamando conqueritur Tullius de præpostera, & perversa aliquorum opinione. *Ibid. O conditionem miseram.*

Quin retorquet argumentum: atque istam patriæ causâ inuidiam non timeret, si Catilina (quod non faciet) iret in exilium; nam ibi esset minùs urbi timẽdus, quàm in castris Manlii. *n. 15. non est mihi tanti.*

Quanquam nec in castris Manlii jam profectum ex urbe Catilinam timet: magis hos timet (si quidem timendi) qui in urbe remanent. *n. 17. sed cur tam diu.*

Confirmationis exornatio, *eiusmodi autem Catilinę milites in castris Manlÿ non subsistent contra virtutem ac robur Italię*, eluceſſit insigni comparatione copiarum Catilinæ & populi Rom. *Ibid. exponam enim vobis.*

Distributio hunc locum venustat: recenset enim Tullius cuiusmodi sint milites Catilinæ.

1. Obærati, divites, qui spe dissoluendi æris alieni per novas tabulas à Catilina propositas, huic se comites adiunxerunt, quos subiectione errare, nec esse pertimescendos monet. *n. 18. primum genus est.* 2. Obærati, ambitiosi, qui frustrà ac nefariè honores, consequi se posse arbitrantur in Rep. quam tuentur vigil Consul, boni cives, magnæ militum copiæ, ac Dii ipsi. *n. 19. alterum genus est.*

3. Obærati, propter profusiones, coloni Fæsulis Syllæ; cum aliquot egentibus rusticis, quos Cicero à rapinis deterret præsidio civitatis. *n. 20. tertium genus est.* 4. Obærati item varii, & mixti, & turbulenti; quorum motus obesse non potest; quorum turpem vitam mors turpis consequentur. *n. 21. Quartum genus est.* 5. Parricidæ, sicarii, facinorosi; quibus omnibus, uti Catilinæ, Cicero in latrocinio exitium imprecatur. *n. 22. quintum genus.*

6. Intimi Catilinæ, compti, delicati, libidinosi; quos hypotyposi cavillatur, & jocatur Cicero à tolerantia, & castitate castrensi. *Ibid. postremũ autem genus.*

Tum confert Orator copias populi Rom. cum istis Catilinæ copiis; ubi observa Duces cum Ducibus, milites urbes, facultates utriusque partis comparari; belli

etiam

etiam causas utrimque contrarias acervatim, & per antitheta confligere. *num. 24. instruite nunc.*

ANNOTATIO.

Collectionis, quâ Contentio constat, expressę sunt suo loco omnes partes; prater complexionē, quę cęteris commiscetur.

Amplificatio conficitur varia distributionē, hypotyposi, ethopœia, contrapositis, comparatione.

Affectus, qui tractatur, est fiducia, ac securitas populi Rom. quem Orator erigit, confirmat, iubetq; non timere Catilinam 1. quia iam discessit ex urbe vir insidiosus, audax, flagitiosus, intemperans, quem sui similes socij sequentur. 2. quia infirmus Catilinę exercitus conflatur ex colluvie variorum militum flagitiosorum, intemperantium, obęratorum, in quibus nullus est belli nervus: 3. quia Romanorum copię magnę sunt, & fortes, in quibus spes certa ponenda est: quare comparatione dissimilium contemnit, minatur, ridet Catilinę copias; pręse fert, gloriatur, pręditat Romanorum exercitus. Deniq; (ut amplius in Peroratione videbimus) à prasidio civitatis, vigilantia Consulis, Deorum benevolentia omnem populo Rom. fiduciam ac securitatem prastat.

PERORATIO.

IN peroratione Marcus Tullius adhortatur cives ad privatam ædium suarum custodiam, quandoquidem à se urbi consultum sit. *n. 26. qua cùm ita sint.* Rursus residuis in urbe coniuratoribus lenitatem, vel severitatem proponit. *n. 27. nunc illos qui.* Tum populo Rom. officii sui severitatem, ac diligentiam pollicetur. *n. 28. atq; hac omnia.*

Postremò Deorum (quos idcircò numerandos esse dicit) erga se ac populum Rom. significationes, auxilia, beneficia commemorat. *n. 29. qua quidem ego.*

ANNOTATIO.

Amplificat & perficit eum, quem in exordio, & contentione prosecutus est affectum fiducia, ac securitatis, egresso iam ex urbe Catilina: suamq; vigilantis Consulis diligentiam in bene custodienda urbe, ac benevolētiam Romanis pollicetur.

III. CATILINARIA
AD QVIRITES.

Argumentum, Quæstio, Stylus.

Quæstio huius Orationis est in genere deliberativo, utrum hic dies supplicatione Deorum sit celebrandus. Genus dicendi est mediocre.

SYNOPSIS

PROPOS. Hic dies supplicatione Deorum est celebrandus.

RATION. CONFIR. Nam consilio ac diligẽtia conjurationem Catilinariam manifestè comperit, & extinxit.

PROP. RAT. Quia hodie Cicero Remp. servavit.

CONFIR. EXOR. Fuit hæc singularis ac divina Cõsulis industria, ut longè omnium maxima, crudelissimaque conjuratio, sine sanguine civium extingueretur.

COMPLEX. Quare hic dies tum æterna Consulis Ciceronis memoria, tum supplicatione Deorum est celebrandus.

EXOR-

EXORDIVM.

GLoriatur Cicero conservatam à se hodie Remp. *n. 1. Rempublicam*, Hunc diem comparatione minorum prædicat. *n. 2. etsi non minus.*
Se cum Romulo dignum quoque honore censet. *Ibid. profectò quoniam.*

ANNOTATIO.

Non est legitimum huius Catilinariæ exordium, ut neque præcedentium: quippe in causa iam notissima statim principio agreditur Cicero ad contentionem, qua collectione constat.
Propositio, *hic dies supplicatione Deorum est, celebrandus*, num. 2. expressa est.
Propositionis ratio, *quia hodie Cicero Remp. servavit*, num. 1. & mox iterum num. 2. synonimis sententiis magna verborum amplificatione affertur.

CONTENTIONIS

I. Argumentatio, Amplificatio, Affectus.

RAtionis confirmatio, *consilio, ac diligentia sua Cicero Catilinariam coniurationem manifestè comperit, & extinxit*, narratione oratoriâ exprimitur. *n. 3. quæ quoniam.*
Narratio autem, ut solet, ex adiunctis tota contexitur. 1. Quanta vigilantia Cicero coniuratorum consilia explorauit. *Ibid. principio ut.*
2. Quorum operâ, & qua loci, ac temporis oportunitate fuit usus, ut manifestam coniurationem haberet. *n. 5. Itaque hesterna die.*
3. Qua cautione singulos coniuratores deprehendit, ac Senatum conuocauit. *n. 6. ipsi comprehensi.*
4. Quibus testimoniis tota coniuratio conuicta est; nempe partim Vulturcii, & Legatorum Gallorum dictis. *n. 8. introduxi Vulturcium.*
Partim obsignatis litteris coniuratorum Cethegi, Servilii, Lentuli, & ipsorum confessione. *num. 10. ac ne longum.*
Partim etiam exterioribus signis. *n. 13. ac mihi quidē.*

5. Quæ à Senatu gratiæ Ciceroni, & duobus Prætoribus, & collegæ Antonio habitæ fuerunt. *num. 14. primum mihi.*

6. Quod supplicium in novem coniuratos statutum. *Ibid. atque ita censuerunt.*

7. Quam honorifica à Senatu supplicatio Ciceroni tanquam Reip. conseruatori est decreta. *num. 15. atque etiam supplicatio.*

8. Quomodo P. Lentulus amisso Prætoris, & civis iure, fuerit in custodiam traditus. *Ibid. atque illud.*

Confirmationis exornatio, *Non sine singulari Consulis prudētia, ac Deorum beneficio, longè omnium maxima, crudelissimaque coniuratio, sine civium internecione, extincta est*, efflorescit primùm ex provido consilio Ciceronis in emittendo ex urbe Catilina; quo quidem emisso, cæteri coniuratores facilè comprehensi sunt, & omnis coniuratio manifesta. *n. 16. Nunc quoniam.*

Quæ consularis prudentia magis cernitur ex opposita, & descripta per Ethopœiam calliditate Catilinæ. *Ibid. ille erat unus.* Deinde efflorescit ex significationibus variis, ac portentis divinis. 1. Per præteritionem ex physicis meteororum ostentis, & terræ motu. *n. 18. quanquam hac.* 2. Ex Haruspicum divinationibus de simulachro Iovis, eo demum die ad Oriētem conuerso, quo deprehensa est coniuratio. *num. 19. profectò.* 3. Ex divina adversus urbis ac templorum incendiarios animadversione, quorum stulta consilia magis etiam Dii infatuarunt. *n. 22. quo etiam maiore.*

Tum maximè efflorescit ex dissimili comparatione minorum, seu quinque bellorum ciuilium, quæ civium sanguine redundarunt: hoc bellum multò gravissimum sine cæde, uno Cicerone, togato Duce, & Imperatore confectum est. *n. 23. quamobrem Quir.*

ANNOTATIO.

Collectio, est argumentatio quæ quasi per gradus atque incrementum rem aliquam stabilit, & explicat. Ita peritus Orator primùm proponit, deinde probat, tertiò confirmat; postea exornat r. s. à se gestas, ut sensim, & amplius sua erga Remp. merita explicet, efferatque. Nam simpliciter proponit hunc diem supplicatione Deorum esse celebrandum: mox maiore verborum amplificatione affert rationem: hanc conglobа-

globatione ac serie adiunctorum confirmat: confirmationem tribus splendidioribus argumentis, & amplificationibus, & figuris expolit, postremò in peroratione subjicit complexionem, quæ eadem est ac propositio.

Affectus, est in Cicerone cupiditas humanæ gloriæ, quam vir ignarus veræ & cœlestis, undique colligit: populo vendicat supplicationem sibi à Senatu decretam, à quo togatus non (ut multi) bene gesta, sed (ut nemo) conservatæ Reip. testimonium accepit: suum laudat non singulare, sed propè divinum (allaborantibus Dijs) in manifestanda periculosissima coniuratione consilium: in extinguenda verò eadem post hominum memoriam crudelissima coniuratione clementiam suam iactat: Hinc sibi magnos cum Romulo honores in exordio, pares cum Cn. Pompeio vendicat in peroratione & nihil omittit ad sui commendationem peritus laudis artifex.

PERORATIO.

M. Tullius pro suo tam insigni ergà Remp. beneficio nihil à Quiritibus desiderat, præterquam æternam sui, & hujus diei memoriam. *n. 26. quibus pro tantis.*

Requirit etiam contra invidos præsidium ipsorũ, quos fortiter Consul defendit, & privatus defendet. *n. 27. sed quoniam earum.*

In fine, collectionis complexionem, *hic dies supplicatione Deorum est celebrandus*, quam supra inseruit. *n. 28.* brevi adhortatione, & pollicitatione sui officii Cicero absolvit. *n. 29. vos Quirites quoniam.*

ANNOTATIO.

Affectus huius Perorationis iam supra explanatus est in Contentionis tabula. Denique Tullius effertur desiderio gloriæ. At iure merito par sibi à Quiritibus contra invidos, exigit præsidium, quod ipsis contra coniuratos præstitit.

IV. CATILINARIA

Argumentum, Quæstio, Stylus.

Quæstio est in genere deliberativo (nam arg. ex superioribus notum est) stylo temperato, an coniurati perpetuo carcere, & publicatis bonis, an morte sint mulctandi.

SYNOPSIS

EXORDIVM. A charitate Consulis Ciceronis erga patriam, & fortitudine contra coniuratos.

PROPOSIT. Coniurati morte sunt mulctandi.

ARGVMEN. Quia Cives improbi ob summum crimen debent interfici.

ARGVMENTAT. Immanis sceleris punitio nō est crudelitas; sed potiùs est lenitas: ergo cives improbi ob summū crimen debent interfici.

amplificat. & Affect. Periculosissima, & crudelissima futura erat coniuratio Catilinæ: num igitur est jam verendum Ciceroni, ne crudelitatis invidiā subeat, si tantū crimen severè vindicet? Verùm eam invidiam paratus est adire fortis Cōsul; & Reip. causâ, quam secum omnes conservatā volunt, coniuratos conficere.

PERORATIO. Hortatio ad Senatum, ut fortiter decernat extremū supplicium cōiuratis.

EXOR-

EXORDIVM.

HOrtatur M. Tullius Senatum, ut patriæ potiùs quàm saluti Consulis prospiciat. *n. 1. video P.C.* Mox pathetica insinuatione caritatem erga Remp. ostentans, nullum pro illius salute periculum (enumeratione, & adjunctis locorum) nullum fatum (dissimili exemplo P. Lentuli) nullam mortem (quippe gloriosam) perferre dubitat. *Ibid. mihi quidem.*

Movetur tamen orbitate fratris sui, & uxoris, & filioli: quos commendat Senatui, si mors sibi à conjuratis accidat. *n. 3. nec tamen ego.* Postremò impendens Reip. periculum, nisi Senatus provideat, comparatione Majorum, & adjunctis huius conjurationis iam ferè extinctæ exponit. *n. 4. quare P.C.*

ANNOTATIO.

Præ se fert caritatem Reip. & fortitudinem Cicero, ut maiori cum pondere, & fide, sine improborum invidia, adversus coniuratos sententiam pronuntiet.

Itaque ex visceribus causæ maximè petitur hoc exordium, continetque prima semina sententiæ istius, in quam vehementer inclinat Cicero.

CONTENTIONIS

Propositio & Distributio.

COntentionis propositio, *coniurati morte sunt mulctandi*, primùm ambiguè, & pro Consulis instituto problematicè affertur, celeriter deliberanda, propter adiunctam periculi magnitudinem *n. 6. sed ego instítui.*

Mox duas in Senatu sententias, unam severiorem (quæ erat D. Syllani) de extremo supplicio in coniuratos decernendo: alteram: (Cæsaris) mitiorem de perpetuo carcere, ac publicandis bonis, Consul Tullius proponit, disceptatque utra argumentis præstet. *n. 7. video duas adhuc.* Cæsaris sententiam laudat quidem ut popularem, & ex lege Sempronia. *n. 9. Nunc P.C. ego.* Verùm D. Syllani sententiam (in quam inclinat, estque

que propositio contentionis) latius explicandam suscipit. *n. 11. quamobrem sive.*

Hujus D. Syllani sententiæ, *coniurati sunt morte mulctandi*. Argumentum est hoc, improbi cives ob summum crimen debent interfici. Supra. *n. 7.*

CONTENTIONIS

Argumentatio, Amplificatio, Affectus.

PRopositionis argumentum; *improbi cives ob summum crimen debent interfici*, hoc enthymema exponit: immanis sceleris punitio non est crudelitas, sed potius est lenitas; ergo improbi cives ob summum crimen debent interfici.

Antecedens exornatur per hypotyposim, argumento à consequentibus conglobatis, si conjuratio horum improborum civium habuisset exitum. *Ibid. quanquam Patres conscripti.*

Exornatur etiam comparatione patris-familias, qui servo improbissimo summum supplicium sumit sine crudelitatis invidia. *n. 2. etenim quæro.* Confirmatur authoritate L. Cæsaris, ac dissimili exemplo duorum Lentulorum, avi & nepotis. *n. 13. Nisi verò.*

Brevi concluditur antecedens. *Ibid. vereamini censeo.* Explicato antecedente bis digreditur Tullius 1. in prolepsim, quâ satis esse sibi præsidii ad ea, quæ Senatus statuerit, transigenda, probat cum à cura sua, & diligentia: tum à populi Rom. studio conservandi Remp. *n. 14. sed quæ exaudio.*

Istud populi Romani studium demonstrat elegans inductio per enumerationem Equitum, & Senatorũ (si improbo, excipias) Tribunorum, scribarum, ingenuorum, libertinorum, servorum (si iterum servum Lentuli excipias) cujus sollicitationem frustra susceptam ostendit à tabernarum quæstu ac otio. *Ibid. omnes adsunt.*

Concludit prolepsim recensendo facultatem, & causas transigendi contra coniuratos; & hortando Senatum; ut fortiter iudicet, atque urbi prospiciat. *n. 18. quæ cum ita sint.*

Secundo digreditur in suam fortitudinem laudandam, quam amplificat contemptu mortis, gloria rerum

rum gestarum, & comparatione cum virtute Scipionum, Pauli, Marii, Pompeij. *num.20. nunc antequam*. Amplificat præterea ab adjunctis victoriæ disparibus. *num. 22. quanquam est in*. Ad extremum pro mercede istius fortitudinis, & diligentiæ postulat æternam Consulatus sui memoriam, suumque parvum filium commendat. *n.23. quæ cum ita sint*.

ANNOTATIO.

Tametsi integrè videatur utrimque Cicero Cæsaris, & D. Syllani sententias agitare, tamen manifestum est ecquam alteri præferat, quidve ista contentione velit: idcirco crebra insinuatione elicit à Senatu fortitudinem, quam ipse Consul in immanis sceleris animadversione de se præstat, & pollicetur. Atque hunc affectum in exordio satis vehementer inchoans; deinde enthymemate, & gemina digressione amplificans paucis, absolvit in Peroratione.

PERORATIO.

PEroratio est brevissima, & consequens propositi enthymematis: nam Cicero hortatur Senatum, ut fortiter (est hæc D. Syllani sententia) decernat, quando se parentem ipsi Consul offert. *n. 24. quapropter de summa*.

ANNOTATIO.

Hac peroratione contentionis propositio, & argumentatio, & affectus concluditur; nempe coniuratos extremo supplicio mulctandos esse, quod postea in carcere est factum.

PRO

SYNOPSIS

EXORDIVM. Consul Cicero Muræenam, amicum suum, & Consulem designatum, Diis antea commendarat, nunc accusatum judicibus commendat tum officii, sui seu defensionis rationem contra accusatores probat.

PROPOSITIO. Muræna non est in vita reprehendendus, nec est dignitate inferior Sulpitio; nec reus ambitus.

ARGVMENTA.
1. Quia non fuit in Asia luxuriosus.
2. Est Sulpitio par genere, & quæstura, arte autem superior.
3. Nihil commisit contra legem ambitus.

ARGVMENTA.

1. Argum. Muræna, patre suo Imperatore, meruit in Asia cum labore, & pietate, stipendia consecutus est cum laude, triumphi paterni particeps fuit cum felicitate: ergo Muræna non fuit in Asia luxuriosus.

2. Argum. pares sunt genere novus homo, & patricius; nam Q. Pompeius, & Cicero pares sunt patriciis: sed Sulpitius, etsi genere patricius, tamen virtute ac industria novus est homo, uti Muræna: probatur à Majoribus utriusque, & rebus gestis: igitur Muræna est

3. Argum. licuit Murænæ habere obviam prodeuntes, & sectatores, & offerre tum spectacula tum prandia: Mu-

Quòd si Cato pro salute Reip. accusat Muræam, Cicero, majore in Remp. officio eundem defendit, cuius Consulatus ad comprimendum Catilinam, & confirmandum ipsum Catonem tribunum permagni interest.

MENTATIONIS.

tas, præsertim ad obtinendum Consulatum: sola ars militaris, & oratoria efficit Consules. Deinde Sulpitius suffragatione militari destitutus, & ludorum magnificentia, forte, & administratione provinciæ, nesciit Consulatum petere, magis intentus minis, & accusationi, quàm officiosis populi blanditiis. Prudentior fuit L. Muræna, qui ista sibi ad Consulatum præsidia diligenter adjunxit.

MENTATIONIS.

saltatorem appellat sobrium Consulem.

MENTAT. ET AFFECTVS.

Cicero movet Iudices ad misericordiam L. Murænæ tribuendam.

PERORATIO.

EXOR-

ANNOTATIO.

Est ab adiunctis hoc exordium, præsertim personarum. Pietate etiam sua orator conciliat animos Iudicum; & aliquot prolepsibus infringit auctoritatem accusatorum, & certè hæc est oratoris insinuatio passim in multis exordijs prolepses præmittere, quæ viam sternant ad faciliorem adversariorum confutationem. Nam istis prolepsibus non fortia adversariorum argumenta refellit (hæc enim in contentione miscet) sed plerumque infirma.

CONTENTIONIS

Propositio, & Distributio.

CONtentionis propositio est hæc: L. Muræna non est in vita reprehendẽdus, nec dignitate inferior Ser. Sulpitio, nec reus ambitus. *n. 11. Intelligo Iudices.*

Distributio seu propositionis argumenta sunt ejusmodi: 1. L. Muræna non est in vita reprehendendus, quia non fuit in Asia luxuriosus, aut saltator. 2. Non est dignitate inferior Ser. Sulpitio, quia est ipsi par genere, & quæstura, arte autem superior. 3. Non est reus ambitus, quia nihil commisit contra legem ambitus.

CONTENTIONIS

Argumentatio, Amplificatio, & Affectus.

PRopositionis 1. argumenti 1. pars, *L. Muræna non fuit in Asia luxuriosus*, hoc brevi enthymemate constat: L. Muræna, patre suo Imperatore, meruit in Asia cum labore & pietate; stipendia consecutus est cum laude; triumphi paterni particeps fuit cum felicitate: igitur L. Muræna non fuit in Asia luxuriosus.

Antecedens repetitione quandam majorum comparationem habet. *Ibid. atque harum trium.*

Consequens repetitione Accedentis ornatur. *n. 12. quamobrem non Asia.*

Propositionis primi argumenti 2. pars, *L. Muræna non est saltator*, brevi etiam ratiocinatione constat, contra maledicentem Catonem.

Major.

Major. Nullus saltat sobrius. Proba. 1. Quia intempestivi convivii, & multarum deliciarum comes est extrema saltatio. Minor, Atqui Muræna est sobrius. Probatio. Quia nullum eius intempestivum convivium, nullæ deliciæ ostendi possunt. Conclusio. Igitur Muræna non est saltator. *n. 13. Saltatorem appellat.*

Nota venustam transitionem. *n. 14. nihil igitur.*

Propositionis 2. Argumenti 1. pars, *L. Murena est par genere cum Ser. Sulpitio*, quinque-partita argumentatione explicatur: Maior. Pares sunt genere patricius, & novus homo. *n. 15. quo loco.* Probatur exeplo pluriū, præsertim. Q. Pompeii, & Ciceronis, qui homines novi, pares sunt patriciis in Rep. *n. 16. nec mihi unquam.*

Assumptio. Sed Ser. Sulpitius, etsi patricius (quam nobilitatem vetustam, & paucis notam elevat Cicero) tamen virtute, & industria novus est homo, uti L. Muræna. *Ibid. tua verò nobilitas.* Probatur à Maioribus utriusque, & horum rebus gestis. *n. 15. & proavus L. Murenæ.* Complexio igitur Muræna est par genere cum Ser. Sulpitio. *n. 18. omittamus igitur.*

Propositionis 2. Argumenti, 2. pars *L. Murena est par quęstura cum Ser. Sulpitio*, perstringitur hoc enthymemate: S. Sulpitius est primus quæstor ordine renuntiationis, non dignitatis: igitur L. Muræna est par quæstura Ser. Sulpitio.

Antecedēs cōfirmatur ex utriusq; pari provincia sorte data, & pari in rebus gestis nomine. *Ib. quęstura unā.*

Propositionis 2. Argumenti 3. pars, *L. Murena est arte superior Ser. Sulpitio*, hoc enthymemate latius patet: ad obtinendum Consulatum ars militaris, qua excellit L. Muræna, præstat iuri civili, cuius cognitione clarus est Ser. Sulpitius: ergo L. Muræna est par arte aut superior Ser. Sulpitio.

Antecedens, primum dispari utriusque labore (pari tamen dignitate) seu in Remp. studio exponitur: nam hic Romę Iuris-consultus, ille Legatus Imperatori L. Lucullo fuit. *n. 19. reliqui temporis.* Deinde parva per dialogismum excursione facta in Sulpitium, qui assiduitatem forensem præferri vult legationi Murænæ. *n. 21. sed non.* Idem antecedens ornatur dissimilitudine Iuris-consulti, & Imperatoris. *n. 22. sed & hoc.* Mox artem militarem apertè amplificat Cicero, præfertq; cæteris, præsertim isti iuris scientiæ, quam unicè

fovet

fovet Sulpicius. *Ibidem ac nimirum.*

Quanquam ad obtinendum Consulatum, militari arti parem facit dignitate, & utilitate facultatem dicendi. *num. 24. gravis etiam illa.*

Rerum autem dignitatem negat esse in iuris civilis scientiâ, quę in litteris, & interpunctionibus, & fastis, occultisque verbis, & formulis versatur. *n. 25. primùm dignitas* Negat preterea esse gratiam, & difficultatem addiscendi istam scientiam: secus est de facultate oratoria: hinc plures iuris-consulti, quam oratores fiunt. *n. 28. difficilis autem.* Concludit Cicero solummodo esse dignitatem in arte militari, & oratoria; imò hanc isti cedere belli tempore. *n. 30. duę sunt.* Post hæc digreditur in duas prolepses contra adversarios, priore prolepsi respondet Catoni bellum Asiaticum, in quo L. Muræna dignitatem obtinuit, non cum mulierculis esse gestum, sed fuisse gravissimum: quod ex maximis summorum Imperatorum triumphis probat inductione per enumerationem. *num. 31. verum hęc cato.* Amplificat etiam magnitudinem huius belli, ex opibus, & fortitudine Regis Mithridatis, quem magni Imperatores, pręter unum Pompeium, debellare non potuerunt. *n. 32. atqui si* Posteriore prolepsi respondet Sulpitio, ipsum in Præturæ petitione priorem renunciatum, quia ratione comitiorũ nihil incertius: quod allegoria, & exemplis, & similitudine ostendit. *num. 35. at enim in.*

Ex digressione redit ad antecedens, confirmatque Murænam esse superiorem Sulpitio ad obtinendum Consulatum: plures enim res ad obtinendum Consulatũ in Sulpitio desiderat, quę Murænæ profuerunt: prima est suffragatio militaris, quam Cicero interrogatione, ac prosopopœia amplificat. *n. 37. sed tamen.*

Secunda est ludorum magnificentia, quam populo iucundam, & pro Consulatu utilem Cicero ostendit suo, & aliorum exemplo. *n. 39. sed hęc leviora.* Tertia est, ad quam concessione transit; dispar Ser. Sulpitij, & L. Murænæ sors provinciæ, & administratio. *n. 41. sed hęc sanè.* Quarta res, quæ Murænæ profuit ad Consulatum, obfuit Sulpitio, est ratio petendi Consulatũ: nam ut sæpe hunc familiariter monuit Cicero, accusare aliquem, & simul petere Consulatum est per difficile. *n. 43. & quoniam.* Non enim minis aut timidè

in-

inquisitione candidatus populum sibi adiungit, sed blanditiis ac fiducia; quod ornatè exprimitur dialogismo. *n.44. quid ergo? acceptam.*

Deinde candidatus accusatione operosa distractus ægre attendit ad officiosam Consulatus petitionem; quod Cicero exemplo suo, & experientia confirmat. *num.45. accedit eodem.*

Atque hoc ipsum, scilicet accusare, & Consulatum petere, esse perdifficile ostendit per hypotyposim in persona Sulpitii, qui à Senatu multa postulavit de ambitu, plures offendit, & sibi viam ad Consulatum clausit. *n.46. tu cum de curriculo.* Ista etiam accusatione distentus Sulpitius, cœpit remissiùs Consulatum petere, ut jam Catilinę spem faceret Consulatus adipiscendi. Vide hic ethopœias. *n. 48. sed tamen Servi.* Digreditur Cicero cum præteritione eorum, quæ facturus fuisset Catilina: si Consul fuisset, tum narratione eorum quæ in ipsius comprehensione sunt gesta. *n.50. quibus rebus.* Redit ad Sulpitium, & parva anacephalæosi concludit ea Murænæ ad obtinendum Consulatum contulisse, quæ Sulpitium & Catilinam removissent. *n. 52. itaque cum te.*

Propositionis tertium argumentum, *L. Murēna nihil commisit contra legem ambitus*, ingreditur partitione, & querela de tribus L. Murænæ accusatoribus. *n. 54. nunc mihi tertius.*

Quamquam ea omnia, quæ Cn. Posthumio, & Sulpitio adolescenti responsa sunt, desiderantur.

Ad ea autem, quæ obiecit M. Cato, respondet Cicero cum præmunitione, & deprecatione (exemplo P. Africani & M. Catonis hujus avunculi (ne L. Murænæ obsit personæ accusantis, 1. dignitas atque gravitas. *n.58. venio nunc.* 2. Iudicium, quod ab asperitate doctrinæ ac vitæ præiudicium esse non debet. *n. 60. Nam si quis.* Nam præmissa (quæ est clara insinuatio) laude M. Catonis, Stoicæ doctrinæ sententias ac prę cepta paulò severiora commemorat. *Ibid. ego tuum consilium.*

Conformem verò huic asperiori doctrinæ vitam Catonis quam ridiculè cavillatur dialogismò, seu persona inducta supplicis Publicani, & Stoici Catonis. *n. 62. hēc homo ingeniosissimus.* Deinde isti Stoicorum doctrinæ opponit, præfertque humaniorem Academicorum

micorum doctrinam, quam ipse Cicero sectatur. *n. 63. nostri autem illi*. Hanc quoque mitiorem doctrinam ipsi Catoni sectandam prosopopœia, & exemplo Scipionis, C. Lælii, L. Philippi, C. Galli, ac ipsius avunculi Catonis proponit. *num. 65. ac teipsum*. Igitur præmissa deprecatione, & premunitione adversus accusantis Catonis auctoritatem atque judicium.

Tertium argumentum, *L. Murana nihil commisit contra legem ambitus*, Cicero tractat hoc enthymemate. Licuit L. Murænæ habere obviam prodeuntes, & sectatores, & offerre spectacula, & prandia: ergo L. Muræna nihil commisit contra legem ambitus. *n. 67. quare ad id, quod*. Antecedens, ut patet, quadruplici capite constat: ac primò ostendit Cicero non esse novum, aut mirum, multos, præsertim rogatos, obviam prodiisse candidato Consulari. *n. 68. Multi obviam*. 2. Ostendit sectatores fuisse multos, qui bonis viris ac beneficis non desunt ex officio; at nullum ex iis sectatoribus mercede conductum fuisse. *n. 70. at sectabantur*. 3. Ostendit spectacula, & 4. Prandia, more institutoque Majorum vel à L. Muræna, vel ab eius amicis tributum data esse *n. 72. at spectacula*. Concludit antecedens anacephalæosi per dialogismum adducto exemplo L. Mattæ, virginisque Vestalis. *num. 73. hæc omnia*.

Confirmato antecedenti duas prolepses adjungit. 1. Est austeri, ac Stoici Catonis, qui dialogismo negat benevolentiam, ac judicium populi Rom. istis spectaculis ac conviviis allici oportere: hunc Cicero iterùm cavillans refellit 1. auctoritate ipsius civitatis. *n. 74. at enim agit*. 2. Comparatione Lacedæmoniorum, & Cretum. *Ibid. neq; tamen*. 3. Exemplo Q. Tuberonis. *n. 75. fuit eodem*.

4. Ipsiusmet Catonis exemplo, qui habet nomenclatorem, ut cives nomine appellet, salutet, sibi conciliet. *n. 76. nam quòd*.

Concluditur prima prolepsis brevi recapitulatione. *n. 77. quare nec plebi*. Alteram prolepsim Catonis, qui Reip. caussa accusat Murænam pari Cicero in Remp. officio refellit, Murænam defendendo. *n. 78. at enim te*.

Nam vehementiore apostrophâ ad Iudices ostendit, quantum intersit L. Murænam isto anno Consulem fieri, ad extinguendas Catilinæ copias, & consilia.

filia. *Ibid. audite, audite*. Simili verò ad M. Catonem exemplo, & apostrophâ, tribunatûs sui periculum, ac tempestatem futuram significat, nisi strenuum defensorem habeat Consulem. *n. 81. atq; ad hęc mala.*

Rursus Iudices de nefario Catilinæ in Remp. consilio admonet, si L. Murænam à consulatu removeant. *n. 83. quanquam huiusce.*

Denique magis amplificat à consequentibus, & hypotyposi, hoc Reip. periculum, si Catilina deesse Consulem viderit. *n. 85. sed quid tandem fiet.*

ANNOTATIO.

Vis ac robur contentionis est insignis confutatio duorum gravissimorum virorum, quos Cicero scita arte, & salva amicitia, & lege ambitus integra redarguit.

Nam in primis M. Catonis (cùm illi in Exordio rationem dedisset defensionis Murenę) nunc in contentione levem, ac maledicto infirmã accusandi rationem Enthymemate, ac ratiocinatione dissolvit; quòd L. Murænam luxuriosum, & saltatorem appellarit. Deinde infra, (secundi argumenti parte secunda) digrediens ad prolepsim, eundem Catonem ostendit malè quidem contempsisse bellum Asiaticum tot, tantisque Imperatorum triumphis clarum. Verùm tertio argumento, M. Catonis nomen, atq; auctoritatem in iudicijs insectatur ab asperitate vitæ & doctrinę. Quam tanti viri reprehensionem, etsi pręmissa ubiq; ampla eius laude, mitiorem reddit; tamen ita liberè cavillationibus, & iocis aspergit, ut totum iudicium risu compleverit, dicaturq; exclamasse gravis Cato: Dij boni quàm ridiculum Consulem habemus.

Contra Ser. Sulpitium ita se gerit, vt modò ipsi in exordio, omnia amici officia deferat, salvo Murænæ Consulatu; modò secundi argumenti parte prima, eius nobilitatem carpat à vetustate; modò eius quæsturam, parte secunda, non laudet, neq; renuntiationem dignitati adscribat; modò parte tertia, iuris civilis artem dignitate & vtilitate extenuet, amplificet autem præ illa artem militarem atq; oratoriam, modò apertè in ipso Sulpitio quatuor res desideret ad obtinẽdum Consulatum: suffragationem militarem, ludorum magnificentiam, sortem & administrationem provinciæ, deniq; modum petendi Consulatum. In his verò omnibus Cicero Ser. Sulpitium, & M. Catonem, pro virtute ac eruditione laudat vbiq; sępè admonet pro amicitia, reprehendit pro

Rep.

Rep. Est ad calliditatem, & insinuationem insigniter facta hęc duplex refutatio.

Contentionis affectus est misericordia in L. Muranam: sed ferè totus reservatus est in perorationem, ubi Cicero solet Orator videri. Inchoatus est in Exordio quidem hic affectus: pietatis enim sua atq; officij exemplo, pios quosq; Iudices esse vult erga Muranam, amicum suum, & Consulem designatum: tum in contentione purgat omni criminatione, dignitatem generis, & questura, & militaris artis extollit; rectam commendat petendi Consulatus rationem. Denique momentum ac pondus expendit futuri Consulatus Murana contra Catilina terrores, atq; consilia; quę omnia sternunt viam ad affectum perorationis.

PERORATIO.

PEroratio cõstat magno commiserationis affectu, quem Cicero in Iudicibus excitat, 1. per deprecationem à periculo Reip. n. 86. *quę cum ita sint.* 2. Ab adjunctis personæ L. Murænæ tam externis, quàm internis: quòd Consul designatus sit, & ante hac florente fortunâ usus; quòd jam corpore, & animo æger; quòd nullum læserit, quod domi, ac militiæ clarus in nullius unquam invidia, aut odio fuerit. *Ibid. deinde ego.* 3. Auget commiserationem pathetica dubitatione, & subjectione, ab adjunctis exilii, tum præsertim ab adjunctis matris suæ, & patris mortui, & fratris, & mancipii Lanuvii. *n. 88. si quod Iuppiter.*

Ad extremum Consulem strenuum futurum Murænam Consul Cicero pollicetur, commendatque Iudicibus. *n. 90. quem ego.*

ANNOTATIO.

Iste affectus propè omnis conficitur ex adiunctis personarum vel L. Murana supplicis, & in periculo exilij, vel eius parentum, vel defensoris Ciceronis, vel Iudicum. Amplificatio autem tribus figuris assurgit, exclamatione, dubitatione, subiectione.

PRO L. FLACCO,

Argumentum, Quæstio, Stylus.

Accusatum à D. Lælio L. Flaccum de repetundis ex Asia, cui triennium præfuerat, Cicero defendit. Repetundæ autem pecuniæ sunt dictæ, quas socij, siue ciues privati à Magistratibus, aut Iudicibus aut publicis curatoribus iudicio repetiverunt: quas illi aut in provincia, aut in vrbe, aut ob ius dicendum, aut ob iudicandum, aut ob aliud aliquid publicè curandum cœpissent.

Quæstio est in genere iudiciali, an L. Flaccus repetundarum sit reus.

Genus dicendi est subtile, & acutum, quod perpetuò in confutatione, atq; ironia versatur: nisi in Exordio, & peroratione, ubi sedes affectuum.

SYNOP-

SYNOPSIS.

EXORDIVM.
Miratur Cicero L. Flaccum de Rep. bene meritum, accuſari à D. Lælio; neque id fore putarat: itaque nunc opinione falſus, confugit ad Iudices, & hos deprecatur, in accuſatione tam gravi.

PROPOSIT.
L. Flaccus repetundarum non eſt reus.

ARGVMENT.
1. Quia teſtes Aſiatici, 2. Iudæi, 3. Romani ſunt rejiciendi.

ARGVMENTAT.

In teſtibus Aſiaticis non eſt religio, nec veritas; ſed ſpes pecuniæ, levitas, perfidia, audacia: igitur teſtes Aſiatici ſunt rejiciendi.

2. PARTIS.
Edictum, quo ſanxit Flaccus, ne aurum ex Aſia Hieroſolymam exportaretur, Senatus auctoritate, non Iudæorum ſuperſtitione nititur: ergo Iudæi teſtes, qui id reprehendunt, ſunt reijciendi.

3. PARTIS.
Et Decianus, & Sextilius, & Falcidius, & alii ſunt rejiciendi: ergo teſtes Romani ſunt rejiciendi.

1. ARGVMENTATIONIS. 2. ARGVM. AMPLIFICATIO ET AFFECTVS.

Quid? Græca fides sine religione, vehementia adolescentis Lælii concitati psephismate Græcorum, falsæ litteræ, testes cum accusatore sociati, ad accusandum virum integrum valebunt? at quæ Græcorum criminationes singulæ. 1. Laudi etiam vertitur Prætori Flacco, quòd decreto Senatus, & exemplo Pompeii classem apparit. 2. Criminatio elevatur ipso turpi Asclepiade legato, & laudatione Æmonensium data Flacco. 3. litteris perditis supponit Phrygem sine fide. 4. profert tres Legatos viles, perfidos, infensos Flacco. 5. infirmatur à persona Mæandrii sordidi ac levis Legati, & odio Trallianorum adversus Flaccum propter pecuniã justè ab ipsis ablatam: deniq; testes Asiatici non modò leves, sed etiam crudeles & infesti Romanis, dispares veris Græcis sunt.

Plures urbes Asiæ testantur objectum Flacco aurum, integrè casteque deprehensum, & in ærarium relatum esse: non ergo barbaræ Iudæorum superstitioni credendum.

ARGVMENTAT. PERORATIO.

Nullum est pondus testimonii in Deciano homine quidem ridiculo ob negotiationem, & agrorum emptionem; tum improbo in Amyntam; & glorioso. Sextilius malè arguit Prætorem Flaccum; nam hic hæreditatem Valeriæ adiit sine impressione, facta decisione, secundum leges. Falcidii ficta epistola, & à mulierculis prolata nihil nocere potest Flacco.

Commiserationis affectus erga L. Flaccum, propter merita seu amorem in patriam, & eius filiorum.

EXOR-

EXORDIUM.

PRæter opinionem Cicero defendit L. Flaccum, quem propter dignitatem ac merita in Remp. à nullo, nisi à Reipub. & virtutis hoste, putabat unquam accusatum iri, nedum à D. Lælio. *num. 1. cùm in maximis*. Quare confugit ad Iudices, & eos deprecatur in accusatione tam gravi. *n. 3. sed quoniam.*

Perfugium amplificat dubitatione, & à persona Flacci, qui liberavit patriam. *n. 4. quem enim alium.*

ANNOTATIO.

Præclarè ad benevolentiam Orator iacit prima semina affectuum, cùm à persona Flacci, cuius dignitatem, ac merita in Remp. commemorat; tum à persona Iudicum, quorum potestatem, & æquitatem deprecatione conciliat, tum à persona adversariorum, quorum insperatam accusationem miratur.

CONTENTIONIS

Propositio, & Distributio.

COntentionis propositio est hæc: L. Flaccus repetundarum non est reus.

Distributio, seu Argum. quia testes Asiatici, Iudæi, Romani sunt rejiciendi.

CONTENTIONIS

Argumentatio, Amplificatio, & Affectus.

PRimam Contentionis partem, *testes Asiatici sunt reijciēdi*, hoc Enthymema aperit: In testibus Asiaticis, non est religio, nec veritas; sed spes pecuniæ, levitas, perfidia, audacia: igitur testes Asiatici sunt reijciendi.

Antecedens paucis affertur, præmissa integritate Flacci in tribunatu, quæstura, & Prætura; cujus rei testes sunt ipsi Iudices. *n. 6. Hunc igitur virum.* Deinde præmissa thesi seu fide Græcorum in genere; quam

Cicero elevat 1. prolepsi *n.9. at quos testes*. 2. Dissimili religione trium Romanorum testium, qui Flaccum accusarunt. *n.10. iratus Flacco*.

3. Dissimili religione Rom. Iudicum, & Græcorum. *n. 12. vos autem in privatis*. 4. Vehementia accusatoris Lælii ab adjunctis, seu vi, & apparatu accusationis. *n.13 vehementem accusatorem*. Sparso præsertim in Asia sermone, qui psephisma conciliavit. *n.14. sed ut hanc vim*. Ista autem Græcorum psephismata, seu temerarios motus clamosæ concionis insectatur per exclamationem dissimili exemplo Majorum. *n.15. ô morem praclarum*. Effecta etiam quædam, & exempla græcarum concionum recenset. *n.16. Gracorum autem*.

Concludit hujusmodi psephisma Græcorum, non esse testimoniū, quod L. Flacco noceat *n.18. quare iam non est*. 5. Elevat fidem Græcorum, litteris falsis. *n.20. quam verò facilè*. 6. Testibus cum accusatore sociatis, qui certè (adverte dialogismum) nec ab accusatore Lælio, nec à defensore Cicerone interrogari possunt. *n.21. quod si tertium*.

Anacephalæosi repetit, nec religione testium Græcorum, nec psephismatibus, nec litteris, & consociatis testibus istam Flacci accusationem valere. *num. 23. quærendum ergo est*.

Subdit comparatione periculum, si tantus vir L. Flaccus condemnetur. *n. 24. vtrum hic tandem*. Tum obtestatione resumit Antecedens Enthymematis. *n. 26. quod quidem ego*. Et jam in specie ad singulas testium Græcorum criminationes accedit.

Prima criminatio seu querela est totius Asiæ, quòd Flaccus classis nomine pecuniam civitatibus imperârit. Hanc Cicero distributione refellit. 1. quia licuit Flacco pecuniam imperare; 2. quia opus fuit navibus; 3. quia ista classis navigavit. *n.27. etenim iam universa*.

Licuisse Flacco pecuniam imperare constat decreto Senatûs. *Ibid. licuisse ut intelligas*.

Opus fuisse navibus probatur ab adjunctis provinciæ, in qua præsidium, ac splendor navium necessarius fuit. *Ibid. proximum est*. Probatur etiam exemplo Pōpeii, qui etsi omnia jam bella, prædonesque sustulisset, classem tamen Asiæ imperavit, quantò magis Flaccus. *n.29. nulli erant*. Tum probatur Senatus exēplo. *n.30. quid nos hic*. Denique laudanda est diligentia

Præto-

Prętoris Flacci in apparanda classe, vel si nullus prędo inventus, aut captus fuisset. *n.31. quòd si Flacco.* Iam navigasse eam classem probatur testimoniis. *n. 32. reliquum est.* Vbi iterùm diligentia Flacci in describendo numero navium, & iis sumptibus non faciendis, qui anteà non erant instituti, laudatur geminâ prolepsi. *n.33. qui igitur.*

Secunda criminatio seu querela fuit civitatis Æmonensis, cujus legatus Asclepiades ridetur propter turpem vitam, ac leuitatem testimonii. *n.34. sed quoniam.* De laudatione autem Æmonensium data Flacco, subtiliùs Cicero arguit Aschlepiadis responsum, qui fatetur suos ciues (adeoque Grecos) extempore, quòd opus esset obsignasse. *num. 36. idem laudationem.* Adde laudatio illa Æmonensium data Flacco, obsignata fuit creta: testimonii verò formula Lęlio data, obsignata fuit cera, quod est falsitatis signum. *Ibid. nisi vero.*

Tertia criminatio Dorylensium eluditur litteris perditis, ac deinde supposito Phryge teste, cui nuper in liberali causa creditum non est. *num.39. venio nunc.* Istius testis mortem, ex intemperanti esu ficorum, confert in negligentiam Lęlii, non invidiam Flacci. *n.41. atq; hic Dorylensis.*

Quartam criminationem Temnitarum infirmat Cicero à persona, & dictis trium legatorum, Heraclidis, Nicomedis, & Lysaniæ. Nam 1. singulorum utilitatem ostendit. *n.42. caput est omnium.* 2. Quæ dixerunt de pecunia Flacco data (aduerte foritem) & circumuentis hominibus clarissimis nusquam probari contendit. *n.44. dicunt se Flacco.* Magis in specie ac nominatim deprimit personam, & fidem Heraclidis, ab odio in Flaccum, propter fundum Cymæum, cujus emptionem, mutationem, iudicium, addictionem prosequitur narratione satis venusta. *n.49. atq; vt eius impudentiam.* Aliam narratiunculam subiungit Lysaniæ cum apostropha ad Decianum. *n. 51. venio nunc ad Lysaniam.*

Sequitur 5. criminatio Trallianorum dupliciter eleuata, 1. persona Meandrii, sordidi ac levis legati. *n.52. Venio nunc.* 2. Odio Trallianorum aduersus Flaccum, propter ablatam ab ipsis pecuniam. *n. 54. sed externam quid.* Iustè autem ablata fuit pecunia, quia

Flaccus pecuniam in honores patris collocatam, & posteà translatam in quęstum, & fœnerationem recuperauit: quod dialogismo exprimitur. *n. 55. quæ pecunia fuerit*. Adde non tam accusat Flaccum grauis ciuitas, quàm imperiti homines à Meandro concitati: quare comparatione Maiorum, si istarum concionum etiam Romę magni sunt fluctus, quanti igitur Trallibus? *num. 57. non ciuitas, sed.* Tum si licuit patri Flacci istam pecuniam capere, licuit pariter filio. *num. 59. at enim istam.* Hic digreditur Orator in Asiaticos testes (à quibus dicebat Lęlius pecuniam abstulisse Mithridatem) atque eorum hominum non modò leuitatem, sed etiam crudelitatem, & odium in Romanos amplificat. *n. 60. quæ quidem à me.*

His etiam hominibus comparatione opponit Athenienses, Lacedęmonios, cunctosque ex Achaia, Bœotia, Thessalia, Massilia: quorum ciuitates laudat à vetustate, situ, doctrina, legibus, humanitate. *n. 62. aspiciant hunc florem.* Demum distinguit Grçciam ab Asia; hanc quibusdam prouerbiis deprimit, illam publicâ laude, & doctrinâ attollit. *n. quamquam quis.*

Concludit primam contentionis partem de Asiaticis testibus. *n. 66. Equidem mihi iam satis.*

Secunda pars contentionis, *Iudæi testes sunt reijciendi.* breui hoc Enthymemate absoluitur: Edictum, quo sancit Flaccus, ne aurum ex Asia Hierosolymam exportaretur, Senatus authoritate, non Iudæorum superstitione nititur: ergo Iudæi testes sunt rejiciendi, qui id reprehendunt.

Antecedens patet. *n. 67. sequitur auri.*

Adjectâ prolepsi de Cn. Pompeii abstinentia. *n. 68. At Cn. Pompeius.* Consequens subijcitur distributione urbium Asiæ, Apameæ, Laodiceę, Adrymeti, Pergami: in quibus aurum, quod exportabatur, integrè, casteque deprehensum, & in ærarium relatum est. *n. 69. Vbi ergo crimen est.*

Tertia pars contentionis, *Romani testes sunt reijciendi.* constat inductione per enumerationem testium, Deciani, Sextili, Falcidii. Deciani querelam ac testimonium perpetuo ioco, ac facetia cauillatur Cicero per dialogismum, prçsertim eius negotiationem Pergami, & agrorum emptionem remoto in loco. *n. 70. quamobrem quoniam.* Mox à Deciano erepta

Amyntæ

Amyntę prędia, & uxorem, quam circumuenit, & filium, quem malè tractauit, restitui lepidè petit. *n. 72. sed concedo id quoque.*

Pergamorum autem laudationem, quâ gloriatur Decianus, deridet comparatione Smyrnęorum, qui Castricium mortuum ità laudarunt, ut eum derisisse videantur, non honorem attulisse. *n. 74. ita enim mihi.*

Deinde proscriptiones, & emptiones Deciani repudiarunt ipsi Pergameni; nominatim tres Asiæ prętores, Orbius, Globulus, Flaccus. *n. 76. isti igitur.* Interseritur prolepsis, quâ Flacci iracundia in decernẽdo, seu inimicitię purgantur. *n. 77. veridicas adiungis.*

At concessione Orator de glorioso Deciano iocatur, qui ut ditior appareret, Apollonide, & Romę in censum retulerat plures facultates, quàm reuerà haberet. *num. 79. at hęc prędia.* Concludit apostrophâ ad Decianum, sine suspicione corruptionis aut auaritiæ Flaccum rectè decreuisse. *n. 81. siccine tu author.*

Andronis Sextilii querelam, (quòd cùm esset uxor eius Valeria intestata mortua, sic egit eam rem Flaccus, quasi ad ipsum hęreditas pertineret) refellit 1. exclamatione ironicâ; quasi verò ab ingenuis mulieribus hęreditates non obueniant. *n. 84. at verò Androni.*

2. Licèt hęreditas iure coemptionis ad Andronem, Valerię maritum, deuolutâ esset, non tamen peracta est coemptio cum consensu Flacci, qui tutor erat. *Ibid. in manum.*

3. Flaccus suum egit negotium, exemplo Iudicis Luculli, & Vectii. Aduerte communicationem. *n. 85. relinquitur illud.*

4. Non impressione, aut vi istam hęreditatem adiit, quia iam Globulo Prętore petita fuit, *Ibid. at istius.* Digreditur Cicero in Lurconem (qui negabat à priuato pecuniam in prouincia Prętorem petere oportere) eiusque testimonium eleuat ab iracundia, & offensione in Flaccum. *n. 86. itaq; eodem.*

Addit exclamationem de misera conditione magistratuum. *num. 88. O conditiones miseras.*

5. Flaccus decisionem cum Androne fecit; non igitur vis, aut circumscriptio fuit. Deinde Flaccus istam hęreditatem liberaliter suo propinquo donauit; non igitur auarus censendus est, aut contra leges cœpisse pecunias. *n. 89. at iste Andro.*

Falcidii querelam de quinquaginta talentis Flacco datis, pulchrè eludit Orator à persona ipsius Falcidii, qui ne videatur patrimonium satis lautum pergrecādo confecisse, fingit epistolā se eam Flacco pecuniam dedisse. *n. 90. at Falcidianum.* Excutit etiam muliercularum testimonium Apostrophâ ad Lælium, & Decianum. *num. 92. sed tamen quis.*

ANNOTATIO.

Tota ferè contentio, vel defensio ex confutatione testium Asiaticorum, & Iudæorum, & Romanorum, (qui Flaccum oppugnabant,) & ex ipsius Flacci superiore vita, magnisq; erga Remp. meritis constat, præsertim in Exordio, & peroratione. Hic verò in contentione quàm callidè Orator, quoties potest abstrahit orationem à persona, & criminibus Flacci, vt eam ad istos testes Asiaticos, & Iudæos, & Romanos transferat, quos perpetuo risu, ac facetijs cauillans contemnit. Et verò satis constat, non aliare, quàm iocorum opportunitate, in manifestissimis criminibus L. Flaccum seueritati Iudicum à Cicerone esse ereptum.

PERORATIO.

Omissa longiore contentione perorat. Cicero ad commiserationem L. Flacci, quem Apostrophâ ad Iudices, & concessione, & exclamatione indignatur oppugnari ab ijs de quibus optimè meritus fuit (Flaccus enim socios Catilinæ, præsertim Lentulum coniurationis principem oppresserat in urbe) *n. 94. sed quid ego.* Deinde exempla affert plurium ciuiū, qui de repetundis aliisque criminibus absoluti sunt, propter merita in patriam. *n. 98. M. Aquilium.* Accusationi etiam aduersariorum testium, & prouinciarum rationi opponit maiorem authoritatem, & amicorum, & prouinciarum, quæ Flaccum defendunt. *n. 100. quòd si provinciarum.* Iterum amplificat res gestas Flacci in coniuratione Catilinæ, pathetica Apostrophâ, & frequenti exclamatione. *n. 101. & si prodesse.* Sed maximè laudibus effert ipsius charitatem erga Remp. ex qua Cicero dignitatem, ac salutem certam polli-

pollicebatur Flacco, nunc se falsum esse dolet. *n. 103. qui tum animus.* Præsertim eo tempore, quo tam pauci sunt amici Reip. *num. 105. quotus enim quisq;* Ad extremum à persona filioli Flacci commiserationem finit. *n. 106. preclara illi.*

ANNOTATIO.

Superius dixi perorationem, & exordium constare magnis in Remp. meritis L. Flacci; ex his enim Orator misericordiam captat, presertim periculoso Reip. tempore. Commiseratio autem fit apostrophà Ciceronis ad Iudices, & ad Flaccum, cuius res gestas commemorat eò ampliùs, quòd sint cum sua laude coniunctę; semper enim Cicero nonas Decembris in ore habuit, quemadmodum omnes, qui tunc temporis vel ipsi, vel Reip. officium prestiterunt, magna charitate defendit. Notanda etiam in fine illa commiserationis industria, quà Orator filiolum Flacci Iudicibus exhibet.

PRO P. SYLLA.

Argumentum, Quæstio, Stylus.

P *Syllam Consulatu deiecit L. Torquatus, eumque duplici coniuratione accusavit; verùm de prima coniuratione iam à biennio purgarat Hortensius: huius posterioris reum negat quoq; Cicero esse P. Syllam.*

Quęstio est in genere iudiciali, an P. Sylla coniurarit cum Catilina.

Dicendi charatter ferè est tenuis.

SYNOPSIS

EXORDIVM. Cicero reprehensus à L. Torquato, quòd idem nunc pro Sylla diceret, qui antea Autronium, Vergunteium, cæterosque coniuratos accusarat, reddit rationem sui officii: nam istos coniurationis reos comperit, de Sylla ne suspicio quidem fuit: cur igitur Ciceroni ergà hunc misericordi esse non liceat, exemplo Hortensii, & aliorum? tum adolescentis Torquati maledicentiam, de regio, ac peregrino nomine castigat.

1. ARGVM. ARGVMENT. Crimen de Allobrogum testimonio, de tabulis publicis, de indicio Cornelii, de Clucio, de Pompeianis, de Cæcilio, de epistola Ciceronis facilè refellitur: ergo objecta P. Syllæ Crimina facilè dissolvuntur.

PROPOSIT. P. Sylla non conjuravit.

ARGVMENT. 1. Quia objecta P. Syllæ crimina facilè dissolvuntur.

2. Mores, & vitam habet P. Sylla repugnantem conjurationi.

2. ARGVMENTI. Qui conjurant in patriam, habent mores, & vitam isti crimini non repugnantem; ut patet exemplis coniuratorum: sed Sylla habet mores, & vitam conjurationi repugnantem; est enim dissimilis his, qui conjurarunt: non ergo conjuravit.

AMPLI-

1. ARGVMENTATIONIS. AMPLIFICATIO, ET AFFECTVS.

Testimonio Allobrogum rectè opponitur testimonium Cassii. Tabulas publicas fide sua, & Consulis auctoritate Cicero incorruptas tuetur: ubi digrediens deterret ab accusatione Torquatum: cui offenso iterum reddit rationem officii, Cornelii indicium infirmatur absentia Syllæ, gladiatoribusque emptis à filio pro munere. Cincium adjuncta temporis, & causæ, & prædiorum, & personæ refellunt Pompeiani, & Coloni cum laude testantur de Sylla: Cæcilium excusat fraternus amor; tum rogatio non longè progressa, quam reprehendit Sylla. Denique de Epistola Ciceronis, aut de Consulatu per vim recuperando nihil liquet.

2. ARGVMENTATIONIS.

Catilina, Lentulus, Cethegus, Autronius, cæterique conjuratores fuerunt libidinosi, audaces, impii. Nihil horum in P. Sylla: at contra mitis animus, vitæ constantia, amor in Remp. quis hunc judicet, tanti sceleris affinem esse?

propositio.

P. Sylla Consulatu, & magno florentis fortunæ splendore dejectus nova conjurationis infamia laborare non debet: sed Iudices erga hunc esse mansuetos oportet, quem adversarii crudeliter affligunt.

EXOR-

EXORDIVM.

QVanquam Cicero doleat afflictum Syllam bis accusatum esse, partim invidiâ, partim odio: tamen id ferret leniter, nisi reprehensus à L. Lorquato cogitur rationem sui officii ac defensionis reddere. *n. 1. maximè vellem.* Digrediens se purgat ante contentionem; nam Apostrophâ ad L. Torquatum contendit se pari exemplo ac jure Hortensii posse Syllam defendere. *n. 3. ac primùm.*

Pari etiam causâ, & ratione summorum virorum, qui P. Syllæ adsunt, *num. 4. quæro illud.*

Subjectione ac prolepsi ostendit dissimilem esse in his viris rationem defendendi innocentem Syllam, quàm Vergunteium, Autronium, cæterosque conjuratos. *n. 5. Quis nostrum.*

Quare iterum iterumque concludit se non reprehendi debere, si cum his viris, & Reip. causa defendat P. Syllàm. *n. 7. quamobrem quid est.*

Deinde objicienti Torquato, quòd inconstans Cicero in Autronium testimonium dixerit, Syllam autem defendat; respondet se ratione Reip. in illum testimonium dixisse, & hunc religione privati officii defendere. *n. 10. in Autronium.* Nam duplex ab accusatore constituitur Syllæ coniuratio: prioris Cicero testis esse non potuit, testes fuerunt Hortensius, aliique Consulares viri, qui omnes Syllam defenderunt, nullus adfuit Autronio. *n. 11. duæ coniurationes.*

Posterioris conjurationis nullum indicium, nullas litteras, nullam suspicionem fuisse de Sylla testatur Consul Cicero. *n. 14. & quoniam.* Aliam verò fuisse causam, & suspicionem Autronii, quàm Syllæ, patet ex dissimilitudine personarum, & adiunctis coniurationis. *n. 15. quid enim.* Digreditur Cicero, & commendat suam lenitatem, quâ usus in supplicem Autronium fuisset, si de uno tantùm Cicerone occidendo cogitasset. *n. 18. veniebat enim.*

Nunc eâdem lenitate ipse Cicero Syllæ causam suscipit. *n. 20. atq; idem ego.*

Tertiò Torquatum refellit, ac se non esse Regem ostendit, quia paruit Senatui, nec se in iudiciis regnare, quia apud iratos Iudices pro innocente viro

nihil affert præter fidem defensionis. n.21. *hic ait se.*

Quartò secretum dicit esse Torquatum, qui maledicto peregrinum Ciceronem vocet potiùs, quàm Catonem, Coruncanum, Curionem, Marium; cùm hi pariter ex mancipiis veniant. n.22. *at hic etiam.*

Quare admonet Torquatum ne peregrinorum hominum subeat inuidiam, aut horum suffragiis obruatur, dum suam patricii nobilitatem iactat non industria ac virtute, sed vetustate, atque otio comparatam. n.23. *sed tamen te.* Cōcludit convitium Torquati multa verborum amplificatione, & repetitione, definiēdo se eum esse Regem, quem non otium, & dominatio, sed labor, ac parendi cura, ac Reip. conseruatio inter pericula improborū detinuit. n.25. *quare neq; me.*

Rursus immoderationem verborum Cicero obiicit Torquato adhuc adolescenti, & Reip. ignaro, qui, quod non debet, reprehendit, conjuratos à Cicerone in dicta causa esse necatos. n. 30. *at verò quid.* Tum parrhisiâ res à se gestas (sæpe, ut solet; nam, ut rectè dicebat Seneca, Cicero laudat se non absq; causa, sed absque modo) plena voce, parata attentione recitat. n.32. *itaque attende.* Altera parrhisia L. Torquatum, & eius patrem omni improbitate consilii purgat. n. 34. *atque etiam illud.* Confutato L. Torquato, à quo erat reprehensus Cicero, quòd Syllam defenderet, redit ex digressione ad causam P. Syllæ. n.35. *sed iam redeo.*

ANNOTATIO.

Insinuatione utitur orator, captatq; benevolentiam à suo dolore, & lenitate & officio se, ac Syllam defendendi. Itaq; accusatus à Torquato, quare Syllam defendat, prius confutat obiecta adversarij, quàm ad contentionem, seu ad causam Syllæ accedat: sed hoc sæpius fecit in exordijs, ut vel prolepses adversariorum, vel quadam præiudicia, vel obiecta præmittat contentioni Confutatio autem L. Torquati cōstat primum auctoritate, ac fide Ciceronis Consulis, qui P. Syllam coniurationis reum non comperit. Deinde regium nomen à se removet sedula parendi cura, & labore conservandi Remp. Tum L. Torquato maledicentiam ac immoderationem verborum obijcit, facetum appellat; admonet adolescentem adhuc Reip. ignarum, ne peregrinos homines offendat, dum plus æquo nobilitatem suam æstimat.

CON-

CONTENTIONIS

Propositio, & Distributio.

Contentionis propositio est hæc: P. Sylla non coniuravit.

Distributio seu argumenta sunt hæc: 1. quia objecta Syllæ crimina facilè dissolvuntur 2. quia mores, & vitam habet Sylla repugnantem conjurationi.

CONTENTIONIS

Argumentatio, Amplificatio, Affectus.

Propositionis primum argumentum, *objecta P. Sylla crimina facilè dissolvuntur*, inductione per enumerationem probatur.

Primum crimen de Allobrogum testimonio refellitur subjectione, & dialogismo, ex verbis Cassii, qui nec Syllam inter conjuratos nominavit, nec scire se an conjurarit Sylla, cum cæteros sciret, dixit. *n. 36. ab Allobrogibus nominatum.*

Secundum crimen de tabulis publicis refellitur ex fide atque animo Ciceronis Consulis, qui non aliter, ac indicatum fuit de conjuratis, & per Senatores cognitum, proscribi tabulas celerrimè, & publicari, & toti imperio dividi curavit. *n. 40. exclusus hæc.* Deinde si tabulas à Cicerone corruptas criminatur Torquatus, cur tamdiu nihil dixit? *n. 44. sed tamen abs te.* Cur mendacio, & turpi hoc facto Cicero ipse sibi dissentiat? *n. 45. mihi cuiusquam salus.* Digreditur atque acri reprehensione adolescentem Torquatum perstringit: terret imparem adversarium. *n. 47. fero ego te.*

Mox dialogismo eundem sibi offensum placat, allata ratione officii, ac defensionis Syllæ. *n. 48. neque verò.* Allato etiam dissimili exemplo parentis Torquati, qui competitoribus suis non solebat irasci. *num. 49. at verò.*

Tertium crimen de indicio Cornelii statim infirmatur exclamatione ironica. *n. 51. at accusat.*

Nam neque Sylla comitatus fuit Catilinam (nam erat Neapoli) in campo Martio seu Consularibus comitiis,

initiis, aut illa nocte, qua coniuratio fuit acerrima. *Ibid. sed quid est tandem*.

Neque Sylla ad cædem, ac tumultum emit gladiatores, quos eius filius, ut patet ex litteris, sibi comparavit, ut in honorem parentis munus gladiatorum daret populo Rom. *n. 54. sed quid ergo indicat?*

Quartum crimen de Cincio in Hispaniam misso ad eam perturbandam, refutatur. 1. A tempore quo profectus est. *n. 56. at enim Cincius*. 2. A causa propter quam profectus est. *Ibid. ac profectus est*. 3. A venditione suorum prædiorum. *Ibid. tum autem*. 4. Ab re absurda, adiunctisque personæ Cincii. *n. 57. jam verò illud*.

Quintum crimen de Pompeianis ad coniurationem impulsis à Sylla, dirimitur ipso testimonio Colonorum, & Pompeianorum; nam ita carus utrisque est, atque iucundus Syllа, ut non alteros diiunxisse sed constituisse videatur. *n. 60. iam verò quid*.

Sextum crimen de Cæcilio, qui rogationem promulgauit de fratre suo Sylla in Consulatum restituẽdo, elevatur ex ipsa causa promulgandi, quòd Cæcilius amore fraterno impulsus non res à Senatu iudicatas rescindere, sed mitigare legem, seu fratris calamitatem voluerit. *n. 62. at enim &c*. Deinde Sylla promulgationem illam reprehendit, & rogationem de se noluit ferri. *n. 64. sed quid ego*.

Adde, hæc rogatio sine vi, aut seditionis timore fuit: quod ex persona L. Cæcilii, & P. Syllæ probatur. *n. 65. & illo tempore*.

Septimum crimen de epistola Ciceronis, quòd Sylla biennio ante conjurarit cum aliis, ironica responsione eluditur. *n. 67. hic tu epistolam*. Nec est probabile hoc argumento: nam si Sylla manum comparavit, ut Catilinam Consulem efficeret, non igitur de Consulatu per vim recuperando cogitavit. *num. 68. de quo etiam*.

Propositionis secundum argumentum, *Mores, & vitam habet P. Sylla repugnantem coniurationi*, quinque partita argumentatione fusiùs tractatur. Major propositio est, qui coniurat in patriam, habet mores, & vitam isti crimini non repugnantem. *n. 69. neque enim istorum*.

Probatio Maioris constat exemplis coniuratorum Catilinę, Lentuli, Cethegi, Autronii. *n. 70. circũspicite*.

Minor propositio, seu assumptio est hęc, sed mores, & vitam habet Sylla repugnantem coniurationi: effertur dissimili P. Syllæ comparatione cum his, qui coniurarunt. *n.72, agendum conferte.*

Probatio Minoris exornatur 1. consideratò miti animo Syllæ erga omnes, prę̧sertim in L. Syllæ victoria. *Ibid. ecquod huius.*

2. A virtutum, & vitæ constantia tam in prospera, quàm in adversa fortuna. *num.73. quid reliquum.* 3. Charitate erga Remp. *n.75. mitto Remp.*

Complexio totius argumentationis præclarâ quadam amplificatione subiicitur. *Ibid. non inquam cadit.* Post complexionem digreditur Cicero in duas prolepses: 1. est de quæstionibus, ac tormentis servorū, quæ accusator minitatur: verùm harum quæstionum veritatem elevat orator 1. ab adiunctis. *n.78. quęstiones nobis.* 2. A vita honesta P. Syllæ. *Ibid. vita P. Syllę.* 3. auctoritate Ciceronis Syllam defendentis. *n. 80. quid verò hęc.* Altera prolepsis de accusatis uno nomine Consularibus, quòd Catilinæ adfuerint, elevatur etiam.

1. Exemplo patris Torquati, qui Catilinam absolvit. *n.81. accusati sunt.* 2. Gravitate, & fortitudine horum virorum, & charitate in Remp. *n. 82. atque ut de.* 3. Absurdo alias Ciceronis consilio, qui accerrimè cum periculo vitæ, & æterna rerum gestarum gloria coniuratum Catilinam extinxisset; nūc turpiter eius coniurationis socium P. Syllam defenderet. *n. 83. sed quid ego.*

ANNOTATIO.

Contentionis propositio, ac distributio clarè patet ex argumentatione: argumentatio autem inductione, & ratiocinatione constat. Inductio recenset, & confutat crimina P. Syllę obiecta: nam Orator testimonio Allobrogum opponit testimonium Cassii. Tabulas publicas fide sua, & Consulis authoritate incorruptas tuetur: ubi digrediens deterret ab accusatione Torquatum, cui offenso reddit rationem sui officij, Cornelij indicium infirmat absentia Sylla, gladiatoribusque emptis à Sylla pro munere. Cincium adiuncta temporis, & causę, & prędiorum, & personę refellunt. Pompeiani, & Coloni cum laude testantur de Sylla. Cęcilium excusat frater-

fraternus amor, tum rogatio non longè progressa, hanc reprehendente Sylla. Denique de epistola Ciceronis, aut de Consulatu per vim recuperando nihil liquet. Ratiocinatio amplificat integritatem P. Syllę ex vita, & moribus per dissimilem cum alijs coniuratoribus comparationem. In fine est digressio in duas prolepses.

Affectus reservantur in perorationem.

PERORATIO.

Misericordiam movet Cicero erga P. Syllam 1. A sua persona; Deos testando se nihil de conjuratione P. Syllæ unquam comperisse: idcirco se erga hunc lenem esse, qui erga alios coniuratos vehemens fuit. *n.86. quamobrem vos.* 2. A persona P. Syllæ, & eius parui filii deprecantis iudices, ne jam Consulatu, seu primo familiæ suæ, ac dignitatis splendore deturbatus P. Sylla, hac nova tanti criminis infamia laboret. *n. 88. nihil video esse.*

3. Per apostropham à persona Torquati seu adversariorum, qui non contenti se Consulatum P. Syllæ eripuisse, crudeliter quoque famam, & honorem detrahunt. *n.90. te ipsum iam.*

Exclamando auget affectum excommutatione florentis fortunæ P. Syllæ in adversam. *n. 91. O miserum, & infelicem.* 4. A persona iudicum, in quorum mansuetudine atque officio totam miseri Syllæ causam reponit. *n.92. sed iam impedior.*

ANNOTATIO.

Insignis est illa industria concitandi affectus commiserationis erga P. Syllam, à persona defendentis Ciceronis & rei Syllę, & adversariorum, & iudicum. Nam Cicero de innocentia Syllę Deos testatur, pręsentem P. Syllę calamitatem amplificat à pristina eius fortuna; tum adversariorum accusat crudelitatem, & invidiam contra quam mansuetos iudices suscitat.

PRO

PRO ARCHIA POETA

Argumentum, Quæstio, Stylus.

VRbem Romam eximia primorum regum primorumque Consulum virtus, quam posteritas imitata est, ab humili principio ad summam amplitudinem, gloriamque perduxit. Ac mihi quidem in eas causas unde opes tantę manarunt, intendenti, cum alia nequaquam leves occurrunt, tum illa non sanè minimi videtur esse ponderis, quòd gentibus bello victis non modò locus in civitate, verùm etiam paria cum cęteris civitatibus iura concedebantur. Transiit ea benignitas in singulos cives: & primùm ij, qui strenuam in pralijs operam navassent; mox etiam si qui doctrina prestantes ad ornandas populi Romani res gestas ingenium cōtulissent, civitatis iura consequebantur. Atque alij quidem alijs temporibus; Archias autem Antiochię in Syria natus, Ciceronis ætate hunc honorem singulari principum civium studio est adeptus. Qui cum Poetica laude floreret, ubique iam in Italia clarus ab omnibus ferè populis expetitus, primùm à Tarentinis, Rheginis, Locrensibus, Neapolitanis, deinde ab Heracliensibus civitate donatus, postremò in civium etiam Romanorum numerum adscitus est. Verùm, ut multi sępè reperiuntur non modo artium optimarum expertes, verùm etiam inimici, extitit quidam Gracchus, qui, quod Archię beneficium virtus pepererat, in dubium revocaret, eique litem de civitate, ex lege, quam Sylvanus, & Carbo Tribuni tulerant, intenderet. Respondit ei Cicero: causam probavit: merita hominis extulit: dignum ostendit non modò qui civitatem non amitteret, quam iure optimo teneret, verùm etiam, qui, nisi eam haberet, consequeretur. Manut.

Quęstio est in genere iudiciali, an Archias Poeta sit civis Romanus.

Stylus, veluti in demonstrativo genere, est temperatus, & delectans, propter laudes Archię.

SYNOP-

SYNOPSIS

EXORDIUM. Cicero debet potissimum defendere Archiam, præceptorem suum, à quo eloquentiam, & facultatem tam multos defendendi, accepit.

PROPOSITIO. Archias est civis Romanus.

ARGUMENTA. 1. Quia nihil obest Archiæ, quo minus sit civis Romanus. 2. Etiamsi non esset, asciscendus fuit.

1. ARGUMENT. ARGUMENT. Archias est adscriptus Heracliæ, quæ est Civitas fœderata; Romæ domicilium habuit, quo tempore lex est lata; sexaginta diebus apud Prætorem est professus: nihil igitur obest Archiæ, quo minus sit civis Romanus.

2. ARGUMENT. Poetæ docti, & ingeniosi propter doctrinæ suæ fructum, & delectationem, & dignitatem, sunt in numerum Romanorum civium asciscendi: Archias est poeta doctus, & ingeniosus: ergo etiamsi Archias non esset civis Romanus, fuit asciscendus.

1. ARGVMENTAT. AMPL. ET AFFEC.

Ridiculè accusator Gracchus negat Archiam esse civem Romanum, qui publico Heracliensium testimonio, & quatuor civitatum Italiæ, & Metelli tabulis, magna ingenii laude, & familiaritate summorum virorum, jus civitatis Romanæ obtinuit.

2. ARGVMENT.

Maxima est laus poeticæ facultatis à fructu, delectatione, sanctitate & præmiis multorum poetarum, qui Græcè, & Latinè res gestas Imperatorum, populique Romani gloriam versibus prodiderunt: inter quos Archias non mediocrem sibi locum vendicat.

peroratio

Iudicibus commendat Cicero salutem Archiæ, propter huius poetæ merita erga se, & erga patriam.

EXORDIVM.

CIcero incipit à ſuo erga præceptorem Archiam officio. *num. 1. ſi quid eſt.*
Officium amplificat comparatione minorum. *Ibid. ſi quòd hac vox.*
Ad prolepſim de facultatis oratoriȩ, & poeticȩ diſſimilitudine, reſpondet Cicero, omnes artes inter ſe conjungi, & juvare. *n. 2. ac ne quis.* Altera prolepſi deprecatur in judicio publico novum dicendi genus, ſeu ſermonem, qui in foro eſſe non ſolet de ſtudiis humanioribus. *Ibid. ſed ne cui.*

ANNOTATIO.

Iudices Orator conciliat grato in profeſſorem ſuum animo; callidè autem prȩter iudiciorum conſuetudinem, amplectitur laudem litterarum, ut, quaſi cauſa ſideret, videatur Archias laudatione potiùs, quam defenſione egere.

CONTENTIONIS

Propoſitio, & Diſtributio.

COntentionis propoſitio eſt hæc: Archias Poeta eſt civis Romanus.
Diſtributio ſeu argumenta ſunt hæc. 1. Quia nihil obeſt Archiæ, quo minùs ſit civis.
2. Quia etiamſi non eſſet, aſciſcendus fuit.

CONTENTIONIS

Argumentatio, Amplificatio, Affectus.

PRopoſitionis primum argumentum, *Nihil obeſt Archia, quo minus ſit civis Romanus*, hoc enthymemate explicatur: Archias eſt adſcriptus Heracliæ, quæ eſt civitas fœderata; Romæ domicilium habuit, quo tempore lex eſt lata, ſexaginta diebus apud Prætorem eſt profeſſus; nihil igitur obeſt Archiæ, quo minus ſit civis Romanus.
Antecedens ſummatim narratione ſtabilitur, &

qua fama ingenii in Asia, Græcia, Italia, Romæ; multis præmiis, & familiaritate summorum virorũ, obtento jure civitatis Heracliensis, ad Romanæ civitatis honorem tanquam gradibus Archias ascenderit. *n. 4. Nam ut primùm.* Tùm antecedentis singulæ partes confirmantur, confutato per apostropham accusatore Graccho: nam prima pars (de adscriptione) fide L. Luculli, & testimonio Heracliensi publico constat: at ridiculè tabulas desiderat Gracchus, quas incendio belli Italici periisse sciunt omnes. *n. 8. si nihil aliud.*

Secunda pars de domicilio in Italia atque adeò Romæ, & tertia pars de professione, pariter constat Metelli tabulis. *n. 9. at domicilium.* Consequens enthymematis effertur comparatione quatuor civitatum Italiæ, & municipiorum, quæ Archiam poetam receperunt. *n. 10. quæ cum ita.*

Quod objicit Gracchus Archiam non esse censum, eludit Cicero censu non fieri, sed indicari civem, deinde Archiam pro cive se gessisse, testamenta fecisse, adiisse hæreditates, ad ærarium detulisse. *n. 11. census nostros.*

Propositionis secundum argumentum, *etiamsi Archias civis Romanus non esset, asciscendus fuit*, tractatur hoc syllogismo: poetæ docti, & ingeniosi propter suæ doctrinæ fructum, & delectationem, & dignitatem sunt in numerum Romanorum civium asciscendi: Archias est poeta doctus, & ingeniosus: igitur, etiamsi Archias civis Rom. nõ esset, asciscendus fuit.

Major propositio per repetitiones, & desiunctionem, & apostrophâm ad Gracchum, amplificatur testimonio, & gloriatione Ciceronis, qui non mediocrem doctrinæ fructum, ac delectationem, ac vitæ conformationem à poetis hausit. *n. 12. Quæres à nobis.* Id confirmat monumentis librorum, & exemplorũ, quæ posteris poetæ reliquerunt. *n. 14. sed pleni omnes.*

Digreditur in prolepsim seu quæstionem, an summi viri, quorum virtutes poetæ scripserunt, natura duce, an ista humanitatis doctrina res magnas gesserint; concludit exemplo Africani, Lælii, Furii, Catonis, utramque, & naturam, & doctrinam debere conjungi. *n. 15. quæret quispiam.*

Redit ad delectationem poetices, hancque pulchrè am-

amplificat effectis conglobatis, & dissolutione, & exemplo Roscii poetæ. *num. 6. quòd si non.*

Minor, seu assumptio syllogismi breviter subjicitur ex versibus, quos vel ex tempore, vel meditato doctus, & ingeniosus Archias protulit. *n. 18. Quoties ego.*

Complexio syllogismi variè amplificatur: 1. A persona Ciceronis, quasi per epiphonema, aut exclamationem. *Ibid. hunc ego.*

2 A sanctitate poetarum, quasi non arte, & præceptis, sed natura, & munere Deorum sint poetæ. *Ibid. atqui sic.* 3. Duplici comparatione minorum, quæ ducitur à saxis, & bestiis, & ab exemplo eorum, qui alienum poetam Homerum, & mortuum expetierunt. *n. 19. saxa, & solitudines.* 4. Exemplo multorum imperatorum, Marij, Themistoclis, Luculli, Africani, qui charum Archiam, aliosque poetas habuerunt; quod ab his suas res gestas, & gloriam populi Rom. versibus illustratam viderent. *Ibid. præsertim cùm omnes.* Quòd si Archias Græcè scripserit, non tamen minori laude poetæ Græci, imò, & maiore, quàm Latini, sunt afficiendi: ut constat plurium Imperatorum exemplis, Alexandri, Pompeii, Syllæ, Metelli, Bruti, Fulvii, qui laudis studio poetas coluerunt, præmiis, & civitatibus donarunt. *n. 23. Nam si quis.* Maximè Cicero pari rerum gestarum gloria tractus amat Archiam, ut versibus Consulatū suum perficiat: excurritque ampliùs in istud laudis studium, quo ipse, & optimus quisque seu Imperator, seu Philosophus ducitur. *n. 28. atque ut id.*

ANNOTATIO.

Contentionis clara est distributio, & argumentatio per enthymema, & syllogismum. Enthymemate refellitur Gracchus, narraturque quo pacto Archias civitate sit donatus. Syllogismo explicantur laudes Poeseos. Et quanquam Orator ab hypothesi seu persona Archiæ sæpiùs abstrahit orationem, & hanc transfert ad thesim, sed ad laudandos Poetas, id eo artificio fit, ut tanto charior salus Archiæ, ac dignitas sit; quòd summos poetas adæquet. Deinde ut in exordio cœpimus dicere, cùm Cicero in hac tam nova causa novi, & insoliti rei, novo docendi genere utatur; liberiùs digreditur, & amplificat multa ad fiduciam causæ ostendandam,

tandam, ut magis delectare laudando, quam probare decendo, aut inflectere movendo posit videri.

PERORATIO.

PEroratio constat anacephalæosi argumentorum, & deprecatione (uti in exordio) ad Iudices in tali causa, genereque dicendi. *n.31. Quare conservate.*

ANNOTATIO.

Est idem affectus, qui in exordio, ac contentione, nimirum officij, & charitatis erga eximium virum, & professorem suum.

POST REDITVM SVVM
AD QVIRITES.

Argumentum, Quæstio, Stylus.

CIcero usque ad 46. ætatis annum virtutis, & ingenij, imò etiam felicitatis cuiusdam laude floruit: initia deinde calamitatis illi inciderunt, quæ Plutarchus repetit non ab ullo turpi, vel indigno facinore, sed ab illa Atticis odiosa dicacitate atque iactantia. Enim verò Tullius mortales multos antea lepore dicendi, & venustate sibi conciliaverat, multos eloquentiæ præsidio defenderat. Neminem (excepto Verre) læserat: ea res ad honoris ascensum facilem, tam multis comparatis adiutoribus præbuit. In coniurationis verò animadversione, quia ciuitatis propugnatio, potius erat quam civium improborum oppugnatio, omnes ordines consentientes habuit. At postea prosperis rerum eventis, nescio quomodo insolentior factus, plerosque civitatis principes, pro loco sua cuiusque dignitatis, ac familiæ negligentius observare, vel potiùs aspernari, & nonnunquam asperius cavillari visus est. Deinde cum locis omnibus de coniuratione tanquam triumpharet, & Non. Decembris semper in ore haberet, invidiam summam sibi conflavit; quosque coniurati propinquos, familiares, ami-

tes habuere, tot adversarios, & invidos habuit. Ex illa igitur levitatis origine procacitas, & iactantia deriuata molestias graves attulerunt. Totius autem invidiæ sanguis Clodiano iudicio primùm missus est. Clodius patriciâ, & summis opibus fundatâ familiâ, maximeque popularis adolescens fuit, Ciceroni adeò familiaris, ut Clodiæ sororis nuptias Terentia Ciceronis uxor inde metueret. Itaque cum de violatis religionibus Clodius reus ageretur, Tullius à Terentia leniter (ut Plutarchus putat) impulsus, & Consulatus potentia elatus testimonio suo Clodium acriter primò perculit, deinde civitatis consensum dissolutum, id est, potentiam suam debiliorem animadvertens, vela contraxit, Clodiusq; magna quidem iudicum turpitudine, sed tamen contra testimonium Ciceronis absolvitur. Ita res initio severius acta, deinde neglecta quadriennio post exilij causa Ciceroni fuit, dum Clodius Crassum, Pompeium, Cæsarem, & reliquos illius invidiæ principes sibi conciliat, Tullius negligentius retinet, imò Clodium quotidie magis ac magis in perniciem suam irritat. Clodius igitur factus Tribunus plebis iam audacia insultabat, eumque Tullius legationi, quam Cæsar offerebat, effugere potuit, sed avebat dimicare, modicèque minis, & contentionibus Clodij movebatur: quin velut iterum contra Catilinam contenderet, sperabat se studia omniũ ordinum habiturum, & cum summa gloria, aut certè sine molestia discessurum. Pompeius divinitus loquebatur se prius occisum iri à Clodio, quàm Tullius violaretur. Clodius tamen (ait Plutarchus) metuens ne Cicero Cæsari legaretur, reconciliationem gratiæ simulat. Itaque seductus Cicero, legationem missam facit: quo Cæsar incitatus Clodium sua sponte incensum vehementius inflammat Pompeiumque disiungit. Tullius itaque reus agitur à Clodio, quòd Cives Rom. indicta causa necavisset. Iam cupiditas illa dimicandi, ostentatioq; summum in periculum adducta est, ac prorsus incredibile dictu est, quàm repentè ventus ille dicacitatis, & iactantię hominẽ defecerit: atra veste, profluente coma, reatuque misere, & miserabili plebis misericordia suppliciter, & humiliter imploratur; sed contra Clodianæ factionis arma nihil Ciceroni suæ lachrymæ, nihil viginti millium luctus, nihil quòd Senatus vestis etiam mutatione consimilem dolorem declarandum censuisset, nihil, inquam, ista profuere. Clodij rogatione ultra quadraginta ab urbe millia exulare iussus est anno ætatis suæ 49. anno V. C. 695. L. Calpurnio Pisone, & A. Gabinio Coss. Thessalonicæ autem

in Macedonia ad miseriæ locum propter Plancium Quæstorem amicissimum delecta est. Non fuit autem Clodius exilio Ciceronis contentus, domum, & villas eius incendit, in area domus libertatis atrium erexit: omniaq; Ciceronis bona publicavit. Sed vis illa diuturna non fuit. Decimo post mense dum Clodius in Pompeium, & optimates reliques impotentius invehitur, omnium ordinum animis ad Ciceronem conversis. Clodiana lex abrogata est, reditusq; Ciceroni, & omnium bonorum restitutio decreta est. Anno V. C. 696. P. Cornelio, Lentulo, & Q. Cæcilio Metello Coss. Freigius.

Quæstio est in genere demonstrativo, an singulari beneficio populus Rom. revocarit Ciceronem ab exilio.

Dicendi genus est temperatum.

SYNOP-

SYNOPSIS.

EXORDIVM. Gaudet Cicero se devovisse pro salute Reip. & eo magis gaudet, quo nunc post exilium omnia ipsi jucundiora videntur.

Propositio. Singulari beneficio populus Rom. revocavit Ciceronem ab exilio.

argumentum. Quia populus Rom. non solùm calamitatem Ciceroni detraxit, sed etiam dignitatem auxit.

ARGVMENTAT. Cicero incredibili Senatus populique Rom. consensu, maximisque amicorum officiis rediit in patriam: ergo populus Rom. non solùm calamitatem Ciceroni detraxit, sed etiam dignitatem auxit.

AMPLIFICATIO, ET AFFECTVS. Multis adjunctis est clarior Ciceronis reditus, ipso Popili, Metelli, Marii reditu; pluresque amici præsertim Lentulus, Milo, Sextius, Pompeius, &c. plura pro ipso restituendo fecerunt. Quare tanto beneficio ornatus Cicero gratum se præbet.

peroratio Cicero iterum gratus est populo Rom.

EXORDIVM.

Cicero ſumit exordium à ſua devotione pro ſalute patriæ, quando diſceſſit in exilium. *num. 1. Quod precatus*. Nunc quando ſingulari populi Rom. beneficio rediit ab exilio, ejus devotionis ſe eſſe convictum lætatur. *Ibid. eius devotionis*. Hanc reditus ſui lætitiam, ac ſingulare populi Rom. beneficium, amplificat eleganti inductione à fortuna, liberis, fratre, re familiari, amicis, honore, patria; quæ nunc ipſi jucundiora videntur, quàm antè. *n. 2. & ſi homini*. Adjungit ſimile. *n. 4. ſed tanquam*.

ANNOTATIO.

Multis ſynonimis Cicero amplificat 1. devotionem ſuam ſeu charitatem erga patriam. 2. gaudium ex reditu perceptum. 3. ſingulare beneficium populi Rom. atque hic eſt triplex affectus, quem Orator tota oratione proſequitur. Hunc in exordio quàm blandè, & ſuaviter inchoat, ut ſint prima ſemina callidæ inſinuationis, & grati animi erga populum Rom. qui illum revocavit ab exilio.

CONTENTIONIS

Propoſitio & Diſtributio.

Contentionis propoſitio eſt hæc: ſingulari beneficio populus Rom. revocavit Ciceronem ab exilio. Hæc propoſitio amplificata eſt comparatione. *n. 5. quorſum igitur hæc?*

Diſtributio ſeu argumentum: quia populus Rom. non ſolùm calamitatem Ciceroni detraxit, ſed etiam dignitatem auxit. *n. 6. Nam in ipſo.*

CONTENTIONIS

Argumentatio, Amplificatio, & Affectus.

Propoſitionis argumentum, *populus Rom. non ſolùm calamitatem Ciceroni detraxit, ſed etiam dignitatem auxit*, effert hoc enthymema: Cicero Senatus Populi-

que

que Rom. consensu, maximisque amicorum officiis rediit in patriam: igitur populus Rom. non solùm calamitatem Ciceroni detraxit, sed etiam dignitatem auxit. Antecedens amplificatur dissimili comparatione reditus P. Popilii. Q. Metelli, C. Marii. *Ibid. Non enim pro*. Amplificatur deinde oratoria narratione eorum, quæ amici, in primis Lentulus, Milo, Sextius, Pompejus, Servilius, Gellius fecerunt, ut restitueretur Cicero. *n. 11. Calend. verò.* Amplificationi Orator affectum subjungit, pollicendo pro tam insigni beneficio pietatem. *n. 18. En ego tot testimoniis.*

Pollicetur etiam fortitudinem exemplo C. Marii, contra malos cives, perfidos, amicos, invidos, mercatores provinciarum. *n. 19. quòd si vis.* Postremò magnam referendæ gratiæ curam, seu remunerationem quod ipsi difficiliùs erit, quàm non ulcisci inimicos, aut debitas pecunias dissoluere. *n. 22. quamquam mihi.*

ANNOTATIO.

Comparatione amplificando beneficium populi, simul auget Cicero, & dignitatem suam, & gaudium, & grati animi testificationem. Præcipuè Orator narrat officia amicorum, illos, & se commendat.

PERORATIO.

ITerum Cicero habet gratias Senatui, populoque Rom. polliceturque æternam beneficii memoriam. *n. 24. quapropter.*

ANNOTATIO.

Rursus multa verborum amplificatione repetit, quod antè sæpiùs dixit in Exordio, & contentione se gratum fore; ut pietate sua erga patriam maiores deinceps labores perferat, & honores assequatur.

POST REDITVM
IN SENATV.

Argumentum, Quæstio, Stylus.

Argumentum vide in superiore oratione.

Quæstio est in genere demonstrativo, an Senatus maximo beneficio ornarit Ciceronem, quando illum revocavit ab exilio.

Dicendi genus est temperatum, uti in superiore oratione; sed & utriusq; ferè simile argumentum, & similis contentio.

Putant multi Ciceronem priùs egisse gratias Senatui, quàm populo; hancque orationem post reditum in Senatu præcedere eam, quam habuit ad Quirites.

SYNOPSIS

EXORDIVM. Cicero agit gratias Senatui pro maximo beneficio.

PROPOS. Senatus maximo beneficio ornavit Ciceronem, quando illum revocavit ab exilio.

ARGVM. Quia Cicero immortalitatem quandam per Senatum adeptus videtur.

ARGVMENTAT. Consules, Tribuni, Prætores, aliique multi Consulares viri, uno consensu, inaudito quodam triumpho, reditum Ciceronis postularunt, decreverunt, ornarunt: igitur Cicero immortalitatem quãdam per Senatum adeptus videtur.

AMPLIFICATIO, ET AFFECTVS. Quam gloriosum est Ciceroni, octo Tribunos studiosè pro salute ipsius retulisse? duos Consules Lentulum, & Metellum fortiter inimicis Ciceronis, præsertim duobus consceleratissimis, libidinosissimis, crudelissimis isto anno Consulibus Gabinio, & Pisoni restitisse! duos Tribunos, Annium, & Sextium; multos item Prætores; imò & ipsum Pompeium, magna virtute, fide, animo, Ciceroni favisse! quorum virorum beneficio recolendo, gratiisque referendis par esse vita non potest.

peroratio Gloriosissimè restitutus Cicero promittit se strenuè, ac fortiter facturum omnia Reip. causâ.

EXORDIVM.

CIcero quantas potest, agit gratias Senatui pro accepto beneficio immortali. *num.* 1. *Si Patres conscripti.* Hoc beneficium amplificat ab effectis per comparationem, & distributionem parentum, Deorum, populi, Senatusque Rom. *Ibid. qui mihi fratrem.*

ANNOTATIO.

Grati animi est primùm æstimare beneficium, & pro accepto gratias agere; deinde illud prædicare, extollere, omni tempore, & loco præ se ferre; tum par polliceri, ac præstare. Quod hac oratione non omittit gratus Orator; nam hunc grati animi affectum ita tractat, vt statim in exordio beneficium æstimet ab effectis, & comparatione, agatq; maximas gratias; in contentione verò illud prædicet, extollat præ se ferat; in peroratione deniq; polliceatur: vt videbitur. Atque hac ratione mirè benevolentiam captat.

CONTENTIONIS

Propositio, & Distributio.

COntentionis propositio est hæc: Senatus maximo beneficio ornavit Ciceronem, quando illum revocavit ab exilio.

Distributio seu argumentum; quia Cicero immortalitatem quandam per Senatum adeptus videtur.

CONTENTIONIS

Argumentatio, Amplificatio, Affectus.

PRopositionis argumentum, *Cicero immortalitatem quandam per Senatum adeptus videtur*, exponit hæc inductio: Consules, Tribuni, Prætores, aliique multi Consulares viri, uno consensu inaudito quodam triumpho, reditum Ciceronis postularunt, decreverunt, ornarunt: Igitur immortalitatem, quandam per Senatum adeptus videtur.

Antecedens primò amplificatur studio L. Mummii,

mii, & octo Tribunorum pro salute Ciceronis referentium. *num. 3. Itaq; P. C.*

2*do*. Amplificatur rebus gestis duorum Consulum P. Lentuli, & Q. Metelli, etiam Cn. Pompeii; præsertim fortitudine, Lentuli contra inimicos Ciceronis, qui urbem afflixerant. *n. 5. Postea verò quam*. Exclamatione effert beneficium Consulis Lentuli, & dictum Q. Metelli commemorat. *n. 8. Dij immortales*.

Digreditur acriter in duos consceleratos isto anno Consules, Gabinum, & Pisonem, quorum invidia Cicero pulsus fuit in exilium. *n. 9. sed fuerunt*. Gabinii libidinem, tribunatum, latas leges, conciones, aliaque facta contra Ciceronem vehementissimè insectatur Ethopœia. *n. 10. quis enim vllam*.

Pari stylo, & Ethopœiâ Pisonem describit, vituperatque agrestem, mœstum, tardum, libidinosum, Epicuri discipulum. *n. 12. nam ille alter*. Aspera deinde apostropha improbum, & crudelem redarguit, qui affinem suum, & consulem virum Ciceronem, junctus Gabinio, prodiderit, urbe, domo, bonis dejecerit. *n. 1 :. L. Piso tunc*. Confectâ digressione Antecedens 3. amplificatur virtute, animo, fide duorum tribunorum T. Annii, & P. Sextii. Adverte Antithetas, & frequentes verborum repetitiones. *n. 18. quid ego de*.

Cæterorum tribunorum officia studiaque Orator præterit. *n. 20. jam cęterorum*.

4. Amplificatur officioso animo Prætorum, Cæcilii, Septimii, Valerii, Crassi, Quintilii, Cornuti. *n. 21. Iam verò Prętores*.

Horum Prætorum commemorandis beneficiis, & referendis gratiis mavult Cicero reliquum vitæ tempus impendere, quàm ulciscendis inimicis. *Ibid. quę cùm libenter*. Sed, & iterum, & nominatim Consuli Lentulo gratias habet, & gloriatur pro insigni beneficio. *n. 22. quando enim*. Iterum, & Q. Metello, quem P. Servilius gravi oratione reconciliavit Ciceroni. *n. 24. nam Q. Metellus*. Et rursus Lentulo. *n. 27. quid denique*.

Pari etiam ratione Cn. Pompeio, qui salutis suæ, & dignitatis author fuit, gratias habet. *num. 28. possum ego satis*. Denique adhuc T. Annio, & P. Sextio, singulis, & universis, præsertim iis, qui mutarunt vestem, sæpiùs agit gratias; eosq; tanquam Deos colere, & ve-

& venerari vult. *n. 29. quibus autem officiis*. Ad extremum causas affert, cur maluerit in exilium ire, quàm se vi defendere: ubi etiam obiter Cn. Plancii hospitis sui charitatem commendat. *n. 31. quibus ego rebus*.

ANNOTATIO.

Iucunda est illa testificatio grati animi in Cicerone, quando iterum iterumq; ac sæpius singulis, ac universis, magna orationis copia, & suavitate, agit, habetq; gratias pro beneficio, quod mirificè amplificat, & gloriatur, & tota vita recolet. Sed, & singulos benefactores, quot Epithetis exornat, quanto affectu prosequitur, quanto honore veneratur, ut officium officio, fidem fide, pietatem pietate possit colere! maximè Lentulum, & Metellum Consules compellat, & amplificatione per ratiocinationem horum voluntatem studiumq; opponit perfidiæ, flagitio, crudelitati duorum improborum Consulum, Gabinij, & Pisonis, à quibus desertus est.

PERORATIO.

Cicero promittit se majori fide, quàm antè, ac virtute defensurum Remp. cui est gloriosè restitutus. *n. 35. quapropter P. C.*

Atque istius restitutionis gloriam, (quod adhuc fecit, superiore oratione) auget dissimili reditu P. Popilii, P. Metelli, C. Marii, prædicatque summum amorem fratris sui, & generi Pisonis. *n. 36 pro me non.*

ANNOTATIO.

Is demum est apex & cumulus grati animi, par officium polliceri, & præstare. Et hoc Ciceronem stimulat nova dignitas, ac gloria restitutionis suæ quam amplificat, studio totius Italiæ, charitate fratris, & generi, dispari ratione reditus clarissimorum virorum. Sic Orator concludit affectum, quem orsus est.

PRO DOMO SVA.

Argumentum, Quæstio, Stylus.

Clodius pulso in exilium Cicerone contentus non fuit: insuper eius domum, quasi perduellis civis, evertit, ac libertati dedicavit. Contrà Cicero, summa omnium ordinum voluntate restitutus, suam domum propter Clodij consecrationem, sacram non esse, sed ab omni religione vacuam, atque puram contendit, quia nihil ab eo Tribuno plebis iure fieri potuit, qui ipse contra omne ius è patricio plebeius factus esset. Itaque Pontificibus persuasit, ut sibi aream, ac postea domum sumptu publico reædificandam censuerint.

Quæstio est in genere iudiciali, an cum iure, ac religione Clodius civitate deiecerit Ciceronem, Domum everterit, & dedicarit.

Dicendi character est subtilis, digressione copiosus, ubique ferè ardens in Clodium: nam ut ipsemet Cicero ad Atticum scribit Ep. 2. lib. 4. Diximus apud Pontifices pria. Kal. Oct. actares est accuratè à nobis: & si unquam in dicendo fuimus aliquid, aut etiam si nunquàm aliàs fuimus, tum profectò doloris magnitudo vim quandam nobis dicendi dedit: Itaq; oratio iuventuti nostræ deberi non potest, quàm tibi etiam si non desideres, tamen mittam citò.

SYNOP-

SYNOPSIS

EXORDIVM. ARGVMENT. AMPLIFIC. ET

Quæ sit dignitas, & officium Pontificum contra improbos cives; præsertim contra Clodium, cujus quinque convicia refellit Cicero.

PROPOS.

Sine iure, & religione Clodius, civitate dejecit Ciceronem; huiusq; domum evertit, & dedicavit.

ARGVM.

Quia Tribunatus Clodij fuit nullus; quare, & irritæ omnes ejus actiones.

1. ARGVM.

Clodii adoptatio contra jus sacrorum, & Auspiciorum, & legum facta est: ergo Tribunatus Clodii fuit nullus.

2. ARGVM.

Lex Clodia de exilio Ciceronis est irrita, domus eversio est irrita: igitur actiones Clodij Tribuni sunt irritæ.

2. ARGVMENT.

Clodius Tribunus plebis esse non potuit: quomodo enim, cum Patricius esset, transivit ad plebem? adoptione? at ea nulla est iure sacrorum, Auspiciorum, legum, quæ ipse violavit.

2. ARGV-

Ponamus Tribunum plebis fuissé Clodium: fieri tamen ab eo lex de exilio, ac domo Ciceronis non potuit; quia privilegio lata est, quia contra formam judiciorum, quia imperitè, & simul de pluribus rebus, quia per vim, quia de exilio. Neque enim Cicero vel ex peccato, vel ex judicio subiit exilium. Quod peccatum in eo, qui bis Remp. conservavit? quod judiciũ de eo, qui indemnatus discessit? qui nec liberta-

sem

MENT. tem invitus, nec civitatem amittere potuit? præsertim eo tempore, quo Romæ nulla fuit civitas: ejus igitur, & optimi, & indemnati civis domus evertetur ab improbo Tribuno, & libertati dedicabitur, sine religione, sine voluntate Deorum, sine collegio Pontificum, sine apprehensione postis, sine verbis solennibus, denique sine jure, & lege vel Papiria, vel Clodia?

PEROR. Dolor est, ac probrum Ciceroni, qui Deos, & patriam, & Pontifices conservavit, domum suam dirutam ferre, & consecratam ab insolente Clodio: quare hos, & illos rogat, ut gloriosè in urbem reportatus novo gaudio suas ædes recuperet.

AFFECTVS.

EXOR-

EXORDIVM.

EXordium sumit Cicero à dignitate, & officiō Pontificum. *num. 1. cum multa.*

Quæ amplificat à consequentibus in hac causa, contra improbum Clodium. *n. 2. vobis hodierno.*

Mox digreditur prolixiùs ante contentionem in convicia Clodij. *n. 3. sed quoniam.*

1. Convicio (de abalienatione Pontificum à se propter gratiam Pompeij) respondet apostrophâ, Pontifices non esse inconstantes. *Ibid. primùm illud.*

Secundum convicium, quod Ironia vibrat, indignatio retorquet. *n. 4. tunc es ille.*

Tertium confutatur Ciceronis cautione, & officio. *n. 6. at enim in Senatum.*

Quartum pari officio boni, ac non timidi Senatoris refellitur. *n. 7. hic tu me.*

Quintum propulsatur defensione ejus sententiæ, quam liberè, & officiosè, & cum acclamatione omniū dixit Cicero in Senatu, esse Pompeio deferendam rei frumentariæ potestatem. *n. 9. an quia non condemnavi.* Istius ferendæ sententiæ causa fuit imminens fames, & seditio Clodiana, quam amplificat Cicero ab effectis L. Sergij, & M. Lollij. *n. 10. sed quæro.* Istius etiam ferendæ sententiæ partes fuerunt Ciceronis, qui à Senatu sententiam, & à populo frumentum flagitabatur, vilitatem interim annonæ subitò consecutam non tam adscribit virtuti Pompeii, quàm felicitati reditus sui. *n. 14. videte nunc.* Nec refert istam potestatem esse extra ordinem Pompeio delatam; nam idem extra ordinem Asiatico bello præfectus est. *n. 18. negat oportuisse.*

Et ipse Clodius (licet iniquè, & sibi ipse pugnans) extra ordinem Catoni bellum detulit adversus Ptolemeum regem. *n. 20. sed cum illis.* Improbis verò Cōsulibus Gabinio, & Pisoni (quos, uti paulò antè Sergium, & Lollium, epithetis ornat) liberas provincias decrevit, dissimili exemplo Gracchi. *n. 23. quis provinciam.* Ex quo Cicero conijcit futurum Clodij imperium, ac furorem pulchrâ allegoriâ, nisi Pompeius rei frumentariæ præfectus fuisset, rejecto Sex. Clodio. *n. 24. quid tandem si.* Tertiò idem Clodius multa

nefariè extra ordinem tulit de Cicerone. *n. 26. quid de me*.

Quare Cicero ſuam de Pompeio ſententiam, & cum illo amicitiam, licet invidiâ diremptam prædicat, & vehementer amplificat multis utrimque præſtitis officiis. *n. 27. qua quidem.*

ANNOTATIO.

Eſt hac captatio benevolentia, ſeu inſinuatio Oratoris; ita Pontificum dignitatem, ac poteſtatem laudare, ut etiam contra improbos requirat officium in hac cauſa.

Digreſsio autem illa prolixior in convitia Clodij, idcirco poſt Exordium præmittitur Contentioni, quia ad hanc multum facit; nam auctoritate Clodij infractâ, fortius ſtabilit Contentionem, hoc eſt, vocato in invidiam adverſario certius ſibi Pontifices conciliat, ut domum ſuam readificent.

CONTENTIONIS
Propoſitio, & Diſtributio.

CONtentionis propoſitio eſt huiuſmodi ſine iure, & religione Clodius civitate dejecit Ciceroné; huiuſque domum evertit, & dedicavit.

Diſtributio ſeu argumenta; quia Tribunatus Clodij fuit nullus, quare, & irritæ omnes eius actiones. Tam propoſitio quam diſtributio clarè expreſſa eſt, prius excuſata digreſſione prolixâ, & prætermiſſa religionis parte, cuius cognitio ad ſolos Pontifices pertinet. *n. 32. intelligo Pontifices.*

CONTENTIONIS
Argumentatio, Amplificatio, & Affectus.

PRimum argumentum, *Tribunatus Clodij fuit nullus*, hoc enthymemate contenditur: Clodii adoptio contra ius ſacrorum, & auſpiciorum, & legum facta eſt: ergo Tribunatus Clodii fuit nullus.

1. Pars antecedentis ſeu adoptio contra ius ſacrorum, facetè probatur à perſona, & ætate, & cauſa, & genere Patricii Clodii. *n. 34. quod eſt Pontifices.* Amplificat à conſequentibus, ſi ſine cauſa, aut cum perverſa, quivis è Patricio Plebeus fieret. *num. 37. probate genus.*

2. Pars

2. Pars ſeu adoptio contra ius auſpiciorum, patet ex eo, quod Clodius cum populo egit, poſtquam ſervavit è cœlo: quod plures teſtantur. *num. 39. venio ad augures.*

3. Pars ſeu adoptio contra ius legum, plana eſt, quia pro adoptione Clodii ſpatium promulgationis trinundinum non fuit. *n. 41. ſi & ſacrorum.*

Secundum argumentum, *actiones Tribuni Clodij ſunt irritæ*, conſtat hac inductione, lex Clodia de exilio Ciceronis eſt irrita, Domus everſio eſt irrita, dedicatio eſt irrita: igitur actiones Clodii Tribuni ſunt irritæ.

1. Pars inductionis, *lex Clodia de exilio Ciceronis eſt irrita*, aſſertur diſtributione, 1. quia privilegio lata eſt homini privato: cuius rei indignitas exaggeratur conceſſione, & apoſtrophâ ad Pontifices. *n. 43. fueris ſanè.*

2. Lata eſt contra formam iudiciorum, ſeu lata eſt nominatim de capite civis indemnati: quod pariter indignum eſſe, & periculoſum Pontificibus, & pernicioſum urbi, oſtenditur à conſequentibus. *num. 45. vobiſmet ipſis.*

3. Quia lata eſt imperitè, ſeu ut interdictum eſſet aquâ, & igni, cui nondum interdictum eſſet: creſcitque indignatio exclamatione, & mordace apoſtrophâ ad Clodium, & ad ſcriptorem legis ſuæ. *num. 47. Ad quid tulit?*

4. Quia lata eſt ſimul de pluribus rebus, exemplo legum Druſi, Scauri, Craſſi. *n. 50. quid ſi etiam.* Eadem ratione negat Cicero legem fuiſſe de Cyprio Rege, & exulibus, *n. 52. tam Hercule.* 5. Quia lata eſt per vim: nam repetitione ab adiunctis, lapidatio, & hominum conſcriptio, & comportatio armorum in ædem Caſtoris, & provinciarum venditio improbis Conſulibus, vim probant. *n. 53. quid ſi per vim.* Imò timor (non inopia amicorum, aut eloquentiæ,) & ipſe diſceſſus Ciceronis vim, furorem, crudelitatem adverſariorum declarat. *n. 56. quid igitur ego.* Magis iſtam rem crudelitatemque amplificat comparatione minorum, ſcilicet ſuæ abſentiæ, uxoris, filiæ, parui filij, fratris, & (digreſſione) domus. *n. 58. an ſi ego præſens.* Proſequitur comparatione avaritiam Clodii, & furorem, & odium in domo ſua excidenda. *num. 60.*

60. *non enim te.*

Describit etiam ædium suarum eversionem, atque triste incendium opposita inimicorum lætitia, & gratulatione. *n. 62. nihil erat.*

Redit ad suum timorem, ac discessum Cicero, quo non scelus, ac tale improborum, (quæ unus cervicibus excepit in coniuratione Catilinæ) sed vim, & internecionem civium Romanorum declinavit. *n. 63. hanc ego vim.*

Aliàs exemplo Decij lubens se devovisset Reip. *n. 64. videbam vivo.* Præsertim cum ipse Cato proximè Ciceronem secutus fuisset, vi, & lege Clodii. *n. 65. Cato fuerat.*

Imò nec Pompeius ipse insidias, & vim, & furores Clodij subterfugere domi potuit. *n. 66. Atque ut sciatis.* Quare Cottæ testimonio confirmat vim Clodij, ac propterea nullam fuisse eius legem. *num. 68. hoc vidit.* Huc accessit par sententia Pompeii, Pontificum, Bibuli, Lentuli, Metelli. *n. 69. neque hoc.*

Ac Lentulus, quidem Consul cum collega Metello vim sentiens, nihil veritus hanc Clodii legem, quam Gabinius, & Piso improbè metuebant, de reditu Ciceronis tulit; nec tulit, ut ei venire Romam liceret, sed ut veniret. *n. 70. Atque hanc rem.* 6. Lex Clodii est irrita, quia lata est de exilio, nam Cicero neque peccato, neque iudicio meritus est exulis nomen, quo Clodius etiam illum appellavit. Non peccato, quia testimonio Senatus, totiusque populi Rom. (quod ipse præco suarum laudum magnificè amplificat inductione) bis Remp. conseruauit, & Consul cum Catilinam vicit; & privatus, cum cessit Clodio, quo nunc furente reportatur in patriam. *n. 72. hunc tu etiam.* Non iudicio: 1. quia indemnatus, *n. 77. Esto non fuit.* 2. Quia libertatem amittere invitus non potuit. *Ibid. scilicet cum hoc.*

3. Quia nec ciuitatem amittere potuit, argumento à maiori: nam si Coloniis, & exulibus, & Volaterranis ciuitas à Sylla adimi non potuit, multò minùs à Clodio Ciceroni Consulari. *n. 78. quin etiam.* Frustra præsente, (qui certè præsens non fuit,) & suffragium ferente Sedulio. *num. 80. Sedulio principe.*

4. Quia in ipsa rogatione Clodius nihil tulit, quo minùs Cicero esset non modò in ciuium, sed etiam in

in Senatorum numero. *n. 82. sed tametsi nihil.* Hic breui excursione pungit scribam legis. *n. 83. quare hoc.*

Argumentum amplificat primùm dissimili casu, sed pari exemplo patris Clodii. *Ibid. sed si patrem tuũ.* Deinde testimonio uniuersi Senatus, qui M. Tullium semper civem optimum appellauit. *n. 85. denique universus.*

3. Exemplis Quinctii. Camilli, Halæ, Popilij, Metelli, quibus non ciuium, ac Senatorum nomẽ ademit exilium, ac calamitas, sed ne gloriam quidem. *n. 86. ut verò, at annales.* 5. Quia in lege illa Clodia suffragium tulit non populus Rom. (quem eleganter definit) sed multitudo hominum è seruis conductis, & facinorosis, & egentibus congregata. *num. 89. ac si me.* Digreditur, & iterum reddit causam sui discessus. *n. 91. hoc ego populo.*

Cætera maledicta Clodii: videlicet Ciceronem esse Iouem, refellit acerbe pungens Clodium à sorore. *n. 92. Hic tu me.* Obiecta autem sibi furta, libidines, crudelitatem, tyrannidem publico testimonio diluit. *n. 93. nam si eum.* Redit ad causam, quæ obijcitur sui discessus è patria, non peccati conscientia, aut metu iudicii, aut penuria amicorum, aut timore mortis; sed quia noluit pugnare cum periculo Reip. Aduerte venustam subiectionem, & licentiam. *num. 95. aliud exortum est.* Hanc patriæ salutem antepoſuit charitati suorum omnium, coniugis, liberorum, fratris, familiæ, vitæ: quæ non sine pathetico doloris sensu commemorat. *n. 96. quod cum iudicassem.*

Concludit epiphonemate, & licentia, cum sui gloriatione. *n. 99. quare Remp.*

2. Pars inductionis, *Ciceronis domus euersio est irrita,* petitur ex institutis, ac legibus ciuitatis, in qua iustè eorum ciuium domus euertebantur, qui scelerati, & perduelles fuissent: Cicero non sceleratus ciuis fuit, sed conservator patriæ. Hæc pars magno restituti Ciceronis probro, & indignatione in euersorem Clodium, & apostropha ad Pontifices, & exemplo sceleratorum quinque civium, Melii, Cassii, Vacci, Manlii, Flacci amplificata est. *n. 100. Sed si hic meus.*

3. Pars inductionis, *Ciceronis domus dedicatio est irrita,* ostenditur ex eo, quòd Clodius sine religione, & iure illã dedicarit. Nã in genere religionẽ Clodii (qui præsertim

ſertim ſacra Bonę Deæ polluit) deridet Cicero. Freq quẽti exclamatione,& apoſtropha.*n.104.niſi quæ fortè.* Tũ ſine religione dedicaſse domũ ſuam probat, 1. quia ſine Deorũ volũtate dedicauit.*n.107.Equidẽ ſic accepi.*

Confirmatur à conſequentibus,& cõparatione minorũ: nullus enim hominũ domum illam, aut ex eius bonis rem ullã attingere voluit, multò minùs Dii. *Ib. hominem invenire.* Quòd verò in ea domo Clodius libertatis ſignum collocarit, id Cicero eleuat à priuilegio, ſanctitate, ac libertate domus uniuſcuiuſque ciuium. *num. 109. quid eſt ſanctius.*

Mox Clodium arguit, enumeratione flagitiorum, eam domi ſuæ libertatem collocaſſe, quam urbe tota ſuſtulit. *n.110. At quę Dea.*

Signum etiam quale illud ſit, aut ubi inuentum, exponit ironia, & indignatione. *n.111. at unde inventa.*

Exclamatione, & apoſtropha ad duos Catulos, ut ædium ſuarum ruinam ſpectent, dominantibus in urbe duobus improbis Conſulibus, & furioſo Tribuno. *n.113. O, Q. Catule.*

Denique Clodius domũ Ciceronis diruit non religionis, aut monumenti gratia, ſed laxæ habitationis cauſa: quo etiã fine Poſthumũ veneno ſuſtulit; Statonẽ emẽdis ædibus ſuppoſuit. *n.115. at videte.* 2. Probat Clodiũ ſine religione dedicaſſe domũ ſuã quia nõ affuit Collegium Pontificũ, ſed unus tantùm Pontifex; iſque frater uxoris Clodii, adoleſcens imperitus, nouus Sacerdos, ſororis precibus, matris minis adductus. Aduerte ſubiectionẽ. *n.117. Pontifex inquit.* 3. Sine religione dedicauit, quia ſine apprehenſione poſtis: hoc autẽ maximè intereſt ad bonũ cõmune ciuium. *n.119. videte igitur.* 4. Sine religione, quia ſine verbis ſolẽnibus. Verùm hoc argumẽto, (quod poſtea reſumet) tãtiſper relicto, duo alia interponit, ſcilicet Clodiũ ſine iure, & lege domũ ſuã dedicaſſe: dedicavit ſine iure, quia nõ eſt Tribuni, ſed Põtificis, cõſecrare: quod Cicero cõceſſione, & correctione, & à cõſequentibus aggreditur probare. *n. 122. quãquam quid.* Ad prolepſin, ſeu exẽplũ C. Atinij, quo ſe munit Clodius, reſpõdet eiuſmodi conſecrationẽ Tribunorũ non fuiſse fraudi Metello; additq; tria alia exẽpla Lentuli, Clodii, Mũmii. *n.123. Atqui C. Atinius.* Imò, omiſsa cõſecratione Gabinii à Clodio facta, conſecrationẽ domus Clodii

eſſe

esse irritam, ac pollutam dicit Cicero, *n. 125. quid ergo*. Deinde dedicauit sine lege vel Papiria, vel Clodia: lex enim Papiria agit de publicorum locorum, non priuatorum dedicationibus: Clodius autem pro suo arbitrio, iniussu populi dedicauit domum Ciceronis. Ingreditur hoc argumentum ironiâ, & auget frequẽti interrogatione. *num. 127. dedicatio magnam.*

In lege autem Clodia, consecratio omissa est à scriba: cuius oblivionis inuidiosæ causas affert per similiter desinentia. *n. 129. unum ostende verbo.*

Atque eleganter vim Papiriæ legis, & Clodii amplificat dissimili exemplo C. Cassii cẽsoris, & Clodii *n. 130. At videte.* Vrget à maiori præcipuè dissimilitudinẽ, nam si quid priuati Clodius in religione tentasset, Pontificẽ consuluisset; quanto magis in Rep. *n. 132. si quid deliberares.* Lepidè hanc impudentiã Clodii auget cõmunicatione ab ipsius persona, tũ Pontificũ, P. Servilii, & M. Luculli, tum affinis seu fratris uxoris Clodii, qui mẽte, & linguâ titubãte affuit dedicationi. *Ib. At si Collegiũ.* Absoluit dissimili exẽplo Cassii, & Vestalis Liciniæ vehemẽtiùs urgere exẽplũ à minori: nã si virgini, & cẽsori nõ licuit inaugurato dedicare; multò minùs licuit Clodio. *n. 136. Sed ut revertatur.*

Quartum argumentum resumit, quod intermisit, *sine religione domum Ciceronis dedicavit Clodius; quia sine verbis solemnibus* præteritione, & cõcessione prosequitur. *n. 138. At si Pontifex.* Amplificat præsertim ab adiunctis personarum Coruncanii, & M. Horatii, & fratris uxoris Clodii, qui ineptus erat Pontifex *n. 139. quæ si omnia.*

Huius sacerdotis, uti, & Clodii, perturbationem, ac in dedicando terrorem pulchrè Cicero coniicit in cõscientiam, metumque Deorum, ut nullum solemne verbum potuerit effari. *n. 140. quod quidem.*

ANNOTATIO.

Contentionis argumentatio 1. est enthymema; 2. Inductio. Amplificatio enthymematis versatur in adiũctis adoptionis Clodij. Amplificatio, partium inductionis fit distributione, apostropha ferè perpetua ad Clodium vel ad Pontifices, comparationibus, & exẽplis, frequẽti digressione & prolepsi. Affectus est indignatio in Clodium, qui Ciceronem sine iure eiecit in exilium, eiusq; dirutam domum dedicavit. Nascitur his affectus ex insolentia Clodij, qui tribunatum cõtra ius sacrorum,

crorũ, & auspiciorũ, & legum tenuit, ut perturbaret Remp. ut iniquissima vel nulla lege civẽ Rom. ac Senatorem urbe, & domo sua pelleret. Assurgit verò affectus maximè in 2. 3. & 4. Inductionis parte, quando Orator vim, ac crudelitatem Clodij amplificat opposito timore suo ac tristi discessu, suarũq; adiũ incendio. Rursus hunc affectum in 5. parte adauget pathetico doloris sensu erga suos, à quibus patriæ causa divellitur. Passim permiscetur etiam affectus ironia, qua acriter Clodium pungit, & asseclas, eiusq; uxoris fratrem Pontificẽ, & scribam legum suarum. Ita scilicet maledicta Clodij maledictis Cicero superat: neq; enim hic vir mediocriter mordet, præsertim cum iam publico Senatus testimonio, & honore revocatus in patriam, insultat inimico Clodio.

PERORATIO.

PEroratio conficitur duplici apostrophâ; una ad Deos, Deasq; ad Pontifices altera. Hos primùm sibi conciliat (uti fecit in exordio) à potestate, & dignitate, tum etiã Deorũ numine, ut per Põtifices Cicero in domũ suam restituatur. *n. 142. Quę cùm ita sint.* Deinde Iovem, Iunonem, Minervam, patrios Penates, & familiares, & Vestam precatur, ut si nefariã flãmam ab eorum tẽplis, ac delubris depulerit, si suũ caput pro eorum ceremonijs, atque templis perditissimorum civium furori, ferroq; objecerit; si nihil unquã magis quàm de Reip. salute laboraverit; hũc fructũ ferat, ut sibi redire in suas sedes liceat. *n. 144. Quocirca te.* Iisdem precibus conversus ad Pontifices utitur, ut ab ipsis jam in patriã restitutus, nunc auctore Senatu, manibus eorũ in suis sedibus collocetur. *n. 146. nã nunc quidem.* Interserit contẽptum bonorũ fortunę, ne videatur magis domum petere ad luxũ aut divitias, quàm ad gloriam, dedecusq; ex illa eversione, & dedicatione domus suæ fugiendũ. *Ibid. non me bonorũ.*

ANNOTATIO.

Ista peroratio Ciceronis pietatem spirat erga Deos, & Põtifices, & amicos; atque hos affectus tota oratione sparsit Orator. quos hic artificiosè colligit ad causam obtinendam: nam Deorum sãnctitatem, & contra improbum Clodium potestatem Pontificum pro sua domo reędificanda maximè implorat: enim verò domum suam, si restituitur, veluti triumphum, aut trophęum putat esse de Clodio. Quare nihil omittit industrię precando, dolendo, indignando, insinuando, ut hic sit restitutionis suę & glorię cumulus.

DE HARVSPICVM RESPONSIS.

Argumentum, Quæstio, Stylus.

Pluribus prodigijs in agro Latiniensi factis, Senatus Haruspices consuluit, qui responderunt iratos esse Deos, 1. quòd loca sacra, & religiosa profana haberentur. 2. quòd ludi minus diligenter facti pollutiq; 3. quòd Oratores contra ius fasq; interfecti. 4. Quòd fides, & iusiurandum neglecta. 5. quòd sacrificia vetusta, occultaque minus diligenter facta pollutaq; 6. Monere Deos immortales, ne per Optimatũ discordiam, dissensionemq; Patribus Principibusq; cędes periculaq; creentur, auxilioque diminuti deficiantur: quare ad unum imperium provincia redeant, exercitusq; pulsus, diminutioq; accedat. 7. ne deterioribus, repulsisq; honos augeatur. Hanc occasionem accipiens Clodius ædilis habuit concionem de sacris, & religionibus, atque Ciceronis domum inter ea loca esse dixit, quę sacra, & religiosa, profana haberentur. Verum Cicero, ut domum suam defenderet, invidiaq; liberaret, postridie hanc Orationem habuit in Senatu, ubi post expiatam ædium suarum religionem, ita in ipsũ Clodium est invectus, ut omnia ferè Haruspicum *Responsa ad ipsum pertinere ostenderit: quòd si quid calamitatis Reip. impendeat, eius sceleri, furori tribuendum,* Freigius.

Quæstio est in genere iudiciali, utrum Haruspicum Responsa pertineant ad Ciceronem, an ad Clodium. Quia verò Orator passim vituperat Clodium, mixtum est iudiciali genus demonstrativum.

Genus dicendi est subtile, & acutum: nonnunquam etiam vehemens in vituperatione Clodij.

SYNOPSIS

EXORDIVM. Cicero excusat suam in Senatu iracundiam adversus Clodiū, quē uti Gabinium, & Pisonem, non tam suâ quàm Reip. & Deorū causâ odit, eum porrò de stupro nonaccusat, ne hujus rei laudem præripiat Miloni.

PROPOSITIO. Haruspicum Responsa non pertinent ad Ciceronem, sed omnia ad Clodium.

ARGVMENTA.
1. Quia domus Ciceronis sacra, & religiosa, non est profana, sed domus Clodii.
2. Ludos minùs diligenter fecit Clodius, polluitq;
3. Oratores contra jus fasque interfecit Clodius.
4. Fides, & jusiurandum neglectum operâ Clodii.
5. Sacrificia vetusta, occultaque minùs diligenter facta, pollutaque à Clodio.
6. Optimatū discordiam molitus est Clodius, unde Patribus Principibusq; cædes, & pericula creantur.
7. Deterior, & repulsus est Clodius, cui honos augeri non debet, uti monent Dii.

ARGVMENTATIO.

1. ARGVM. Domus Ciceronis omni religione est liberata, ex lege Clodia, & ex populi Rom. & Pontificum, & Senatus judicio; quam verò domum Clodius, vetere Domino Q. Seiò interfecto, tenet, in ea sacellum, & aræ fuerunt: igitur domus Ciceronis sacra, & religiosa, non est profana; sed domus Clodii.

2. ARGVM. Deorum monitis, nō possunt ludi ulli, nisi Megalesia, significati, quæ Clodius Ædilis fecit, polluitq; servorū multitudine in scenam immissa: igitur minus diligēter ludos fecit Clodius, polluitque.

3. ARGVM. Clodius Theodosiū Chiū, legatum à libera civitate missum, sica perçutiēdum curavit. Piso autem amicus Clodii, Platonē Orestide libera Macedonis parte, cū ad se legatus venisset, crudelissima nece affecit: ergò Oratores contra jus fasq; interfecit Clodius.

TATIO.

4. ARGVM.

Iudices, qui manifesto incestus crimine Clodiũ contra fidem, & jusiurandum absolverunt, pecuniâ corrupit Clodius: ergo fides, & jusiurandum neglectũ opera Clodii.

5. ARGVM.

Sacra Bonæ Deæ omnium vetustissima, & occultissima stupro nefario polluit Clodius: ergo &c.

6. ARGVM.

Clodius in adolescentia, in virili ætate, seu bello piratico, in quæstura, in Tribunatu, fax, & turbo Reip. abalienavit Ciceronem, Pompeium, aliosque non sine periculo, & horum cæde: ergo, &c.

7. ARGVM.

Vitia habet maxima. Clodius, propter quæ repulsus est, atque deterior, ergo, &c.

AMPLI-

AMPLIFICATIO, ET AFFEC.

Religiosus sanè Clodius eam domum profanam habet, quæ præ ceteris in urbe, singulari iure, auctoritate Senatus, ab omnibus propè Pontificibus, religione est liberata: Quando, aut qui unquam ludi magis polluti, quàm Megalesia, ista servorum colluvie, nullo Romæ exemplo? Quid sanctius Legatorum iure? eos interfecit Clodius. Quid vetustius, occultiusve sacris Bonæ Deæ? hæc Clodius, quamquam ab hominibus corruptis absolutus, tamen à Diis furore animi, ac cæcitate perculsus, polluit. Quis adolescens, quis Quæstor, quis Tribunus magis seditiosus, quàm Clodius? qui, non ut duo Gracchi, Saturninus, Sulpitius, florente, ac stante Rep. sed afflicta discordiis Principum, cum periculo, ac cæde, Tribunatum invasit, Ciceronem abalienavit, Pompeium domi obsedit? Denique deterrimus est Clodius in parentes, in Deos, in patriam, in seipsum. Ad hunc igitur pertinent Haruspicum responsa.

PERORAT.

Obsecrandos esse Deos monet Cicero, placandasque discordias, punito Clodio.

EXORDIVM.

Cicero suam pridie adversus Clodium iracundiam excusat. *num. 1. hesterno die.*

Nam licet suâ, & Reip. causâ, maximè inimicus Pisoni, & Gabinio, nō tamen magis hodie odit Clodium, quàm illo die, cum stuprum commisit; vidit enim tum Cicero Clodium, & Diis, & patriæ perniciosum fore. *n. 3. Ego enim P. C.* Neque adeò odit P. Clodium Cicero, stipitem, ac belluam, ut accusandum putarit, quem à T. Annio brevi accusandum aut cum laude interficiendum cognoscit. *n. 5. Itaque eum.*

ANNOTATIO.

Insinuatione Orator suum, & Reip. & Deorum hostem despicit, quasi ob stuporem, ac flagitium, ira, & accusatione suâ indignum: verùm ipsi apertè accusationem Milonis, tacitè cædem denuntiat. Facit hoc Exordium mirificè ad Contentionem, in qua Haruspicum responsa detorquet in despectum, ac sceleratum Clodium.

CONTENTIONIS
Propositio, & Distributio.

Contentionis propositio est hæc: Haruspicum responsa, non pertinent ad Ciceronem, sed omnia ad Clodium.

Distributio seu argumenta sunt hæc: 1. quia domus Ciceronis sacra, & religiosa, non est profana, sed domus Clodii. 2. ludos minùs diligenter fecit polluitq; Clodius. 3. Oratores contra jus fasque interfecit Clodius. 4. fides, & iusiurandum neglectum operâ Clodii. 5. Sacrificia vetusta, occultaque minùs diligenter facta, pollutaq; à Clodio. 6. Optimatum discordiam molitus est Clodius, cui honos augeri non debet, ut monent Dii.

CONTENTIONIS
Argumentatio, Amplificatio, Affectus.

Primum argumentum, *domus Ciceronis sacra, & religiosa, non est profana* tractatur enthymemate: domus Ciceronis omni religione est liberata, ex lege

Clodia,

Clodia,& ex populi Rom.& Pontificum, & Senatus iudicio: ergo &c.

Antecedentis primam partem ingreditur Orator festivâ ironiâ in religiosum Clodium, qui de sacris, ac ceremoniis concionatur. *n.8.de religionibus.* Deinde domum suam præ cæteris, quæ sunt in urbe liberæ, solam esse religione liberam probat testimonio Lentuli, & Philippi Consulum. *n.10.gaudeo mihi.*

Antecedentis 2.& 3.pars certa est, quia suffragante populo Romano non duo aut tres Pontifices (quod omnibus sanctum habetur) sed plures, maximâ post conditam urbem frequentia, domum liberarunt. *num. 11. Deinde eandem.*

4. Pars patet ex singulari iure, quo frequentissimus item Senatus domum Ciceronis ex ærario ædificandam, à Pontificibus liberandam, à Magistratibus defendendam, à Iudicibus muniendam voluit. *n.13. Postero die.*

Auget Orator beneficium comparatione domus P.Valerii. Tum parvâ digressione gloriatur apud populum Rom. contra inuidos, se istius esse ciuitatis, quæ carere se non potuit. *n.16. P. Valerio.*

Secundo argumento, *ludos minus diligenter fecit polluitq; Clodius*, præmittit, laudatq; Haruspicum scientiam, religionemque auctoritate Maiorum, ac Philosophorum: quam confirmat ex variis prædictionibus, & effectis seu numine Deorum immortalium. *n. 18. sed quoniam.*

Mox Haruspicum responsa discutiens hoc enthymemate explicat: non possunt ludi ulli, nisi Megalesia, significari, quæ Clodius ædilis fecit, polluitq; servorum multitudine in scenam immissa; cum ad eos ludos liberi tantū homines accedere soleret: ergo &c.

Antecedens apostropha ad Lentulum, probatur eleganter ab adiunctis istorum ludorum. *n.20. quare ne plura.* Amplificatur exclamatione ad Deos, & comparatione, & indignatione contra immissam horum servorum colluviem. *n. 25. proh Dij immortales.*

Amplificatur magis dispari exemplo parentū Clodii, qui ludos religiosè fecerunt. *n.26. Istius modi.* Digreditur Cicero in alterum Clodii facinus, quo templum Magnę Matris vastavit, & illud Brogitaro Gallo Græcorum Regi vendidit. *n. 28. sed quid ego.*

Hoc facinus amplificat à persona, & religione Deiotari, cujus gener erat Brogitarus. *n. 29. Atque hunc tamen.* Reversus ex digressione concludit argumentũ. *n. 30. sed ut ad hæc.* Transit ad loca sacra, seu ad secundã partem primi argumenti, *domus Clodij sacra & religiosa, est profana*, hoc enthymemate: quam domum Clodius, vetere Domino Q. Seio interfecto, tenet, in ea sacellum, & aræ fuerunt; ergo domus Clodii sacra, & religiosa, est profana.

Antecedens exclamatione, & apostropha ad Clodium constat. *Ibid. O impudentiam.* In eadem religione ponit amicos Clodii, L. Pisonem, qui Dianæ sacellum in Cæliculo sustulit; & Sex. Serranum, qui sacella suffodit, incendit, inædificavit, oppresit. *n. 32. verũtamẽ.*

Subjectione concludit primum argumentum, præsertim de domo sua, quę à Clodio sacra tribus judiciis liberata est: *n. 33. tu meam domum.*

Tertium argumẽtum, *Oratores contra ius fasque interfecit Clodius*, etiam hoc enthymemate stringitur: Clodius Theodosium Chium, legatum à libera civitate missum, sica percutiendum curavit; Piso autem amicus Clodii, Platonem Orestide, libera Macedoniæ parte, cum ad se Legatus venisset, crudelissima nece affecit: ergo Oratores contra jus fasque interfecit Clodius.

Antecedens iure, ac sanctitate Legatorum, & invidia Clodii, ac Pisonis effertur. *n. 34. sed iam Haruspicũ.* Consequens est conjunctum antecedenti.

Quartum argumentum, *fides, & iusiurandum neglectũ opera Clodij*, hoc enthymemate conficitur: Iudices, qui manifesto incestus crimine Clodium contra fidem, & iusiurandum absolverunt, pecunia corrupit Clodius; ergo. &c. *n. 36. sed recitemus.*

Quintum argumentum, *sacrificia vetusta, occultaque minus diligenter facta, pollutaq; à Clodio*, hoc enthymemate patet: sacra Bonæ Deæ omniũ vetustissima, & occultissima stupro nefariò polluit Clodius ergo &c.

Antecedẽs subjectione, & Lentuli Oratione, cæterisq; adiunctis sacrorum amplificatur. *n. 37. & video in.* Hujus sceleris Cicero pęnas denũtiat cęco ex libidine Clodio, si non ab hominibus, qui hunc absolverunt, verum à Diis. *Ibid. non ignovit.* Quamquam iam Dii furore atque dementia percusserunt Clodium: quæ

pœna

pœna seu furor animi miserior est quovis dolore corporis;ut probatur exemplo Philoctetæ, & Athamantis. *n. 38. A dijs quidem.*

Sextum argumentum, *Optimatum discordiam molitus est Clodius, unde Patribus, Principibusq; cædes, & pericula creentur*, dilatat hæc argumentatio: in adolescentia Clodius, in virili ætate seu bello piratico, in quæsturâ, in tribunali, fax, & turbo Reip. abalienavit Ciceronem, Pompeium, aliosq; nõ sine periculo, & horum cæde: ergo Optimatũ discordiã molitus est Clodius, unde Patribus Principibusq; pericula, & cędes creētur.

Antecedens ingreditur Orator dissimili comparatione Clodii, & duorum Gracchorum; Saturnini, & Sulpitii, qui seditiones, & arma concitaverunt. *n. 40. sed quoniam.* Porrò adolescentiam, & virilem ætatem Clodii libidinosam, insedatam, nefariam describit. *n. 42. hic verò de quo.* Ironia autem flagitiosam quæsturam, &, ut popularis fieret, maximè turbulentam fuisse ostendit dissimili comparatione superiorum quatuor virorum. *n. 43. Exorta est illa.* Deinde Tribunatus, quem per discordias Principum obtinuit Clodius, Reip. luctuosus fuit. *n. 44. Hanc ob amentiam.*

Cui Tribuno restitit Cicero, sed frustra desertus à suis, quos abalienarat Clodius. Vbi animadverte quomodo Orator desertores suos Pompeium, Cæsarem, Crassum, Hortensium insinuatione redarguat, & simul placet, totam huius rei invidiam conferendo in turbulentum, & venditantem se Clodium. *n. 45. excepi, & pro patria.* Imò ista fax, & turbo Reip. Clodius est insidiatus Pompeio, eumque domi obsedit. *n. 49. Tum verò.* Prosequitur Cicero ea, quæ in fine Tribunatus gessit Clodius; increpatque digressione illos, qui Clodium defendunt, quasi in sua concione Clodius magis laudarit Pompeium, quàm vituperarit. *n. 50. reliqua iam.* Monet ne plus doloris accipiat ex reconciliatione Clodii cum Pompeio, quam antè acceperat gaudii ex inimicitiis. *n. 52. videant ij.*

Consequens enthymematis affertur tum adhortatione ad cives, ut sibi prospiciãt, tollendo discordias, & Clodium; tum propositis exemplis Marij, Syllæ, Octavii, Cinnæ *n. 53. Quare cum Dij.*

Septimum argumentum, *deterior, repulsusque Clodius, cui honos augeri non debet, uti monent Dij*, sic conficitur:

ficitur: vilia habet maxima Clodius, propter quæ repulsus est, atque deterior: ergo honos augeri nõ debet.

1. Pars antecedentis de repulso Clodio constat definitione, & exemplo repulsorum. *n.56. Sequitur illud.*

2. Pars de deteriore Clodio constat insigni distributione, ac enumeratione vitiorum Clodii in parentes, in Deos, in patriam, & comparatione in seipsum. *n.57. Deteriores cavete.*

3. Pars antecedentis, de non augendo honore Clodio, constat adhortatione ad concordiã afflicto Reip. tempore. *n.60. quare id quod.*

ANNOTATIO.

Argumentatio huius Orationis fit frequenti enthymemate, quia hac argumentatio, brevis, & efficax, perstringit acriter, & retorquet in Clodium argumenta. Amplificatio, & affectus fiunt frequenti ironia, & comparatione Clodij, quibus acriter Orator conflat suo hosti invidiam.

PERORATIO.

Cicero excusat gravitatem huius Orationis, cujus causa fuit publica religio. *n.61. atq; ego.* Monetq; velle Deos significare istis prodigiis, ut procurationes, & obsecratio constituatur placatis discordiis *n.62. quòd si cetera.*

ANNOTATIO.

Brevis hęc Peroratio religionem Ciceronis cõmendat; quã quidem obsecrationem Deorum petit, & ciuium concordiã.

PRO CN. PLANCIO.

Argumentum, Quæstio, Stylus.

Cum Ædilitatem simul peterent Cn. Plancius, & M. Iuventius Laterensis, creatus Ædilis est Plancius, Laterensis prçteritus. Quâ ille commotus ignominia, Plancium de sodalitijs accusavit quod inter ambitus crimina gravissimũ est: patrociniũ Cicero suscepit, egitque causam diligenter, memor eius tẽporis, quo Quęstor in Macedonia Plancius eiectũ lege Clodia cõplexus est, fovitq; omni genere officij. Man.

Quæstio huius Orationis est in genere Iudiciali, an Cn. Plancius reus sit ambitus; seu, an largitione populum Rom. corruperit, ut præ Laterensi ædilis fieret?

Stylus ubique est subtilis, ut solet in hoc genere.

SYNOP-

SYNOPSIS.

EXORDIVM. Fide, ac integritate Plancii fretus, fidit Orator suæ causæ apud amicos Iudices.

PROPOSIT. Plancius non est reus ambitus, seu largitione populum Rom. non corrupit ut præ Laterensi Ædilis fieret.

ARGVM. 1. Quia etsi Plancius dignitate inferior sit Laterensi, tamen ipsi comitia favere potuerunt. 2. Rectè creaverunt comitia ipsum Ædilem. 3. Adversarius crimen ambitus probare non potest.

ARGVMENT.

1. ARGVM. In comitiis non semper dignitas, sed sæpius favor, aut invidia, aut arbitratus populi spectatur: ergo etsi Plancius dignitate inferior sit Laterensi, tamen ipsi Comitia favere potuerunt.

2. ARGVM. Plancius est Equestris Ordinis, & suffragiis superior, & virtute singulari: ergo rectè crearunt Comitia Ædilem Plancium.

3. ARGVM. Perversè Laterensis lege Licinia accusat Plancium de sodalitiis, neque ulla decuriatio, aut coitio facta constat: ergo adversarius crimen ambitus probare non potest.

1. ARGVMENTAT.
AMPLIFICATIO, ET AFFECT.

Cum hæc sit comitiorum seu populi liberi conditio (ferenda sapienti) ut sæpiùs digniores prætereat, non judicio, sed temeritate, sed invidia, sed gratiâ; non est quòd Laterensis miretur aut irascatur Plancio, aut quidquam de existimatione sua detractum putet, si repulsam tulerit.

2. ARGVMENTAT.

Si dignitas Equestris Plancii, quæ sæpè plus confert ad munia, quàm summa nobilitas Laterensis; si Municipium seu Atinates magis quā Tusculani faveant suis; si parens Plancii, si Cicero, si modestia, prudentia, pietas maximè commendarint Plancium, quin rectè crearunt comitia ipsum Ædilem?

3. ARGVMENTAT.

Laterensis accusat. Planciū non de sodalitiis, sed de universo ambitu: hoc est, cum non habeat crimen, quod Plancio lege Licinia objiciat, accusat tamen ea lege gravissima; ut edere quos vult judices possit, ut ex quibus velit Tribubus, etiam largitione non corruptis. Quòd si decuriatio vera est, edat accusator tribum Plancii, aut nominet quam ille corruperit: aliàs decuriatio, uti pariter coitio, ficta est, & sine argumento; præsertim cum Plancius binis comitiis, & magno honore ædilis factus est.

peroratio

Cicero exsolvit fidem amico Plancio, ac pro eius salute deprecatur Iudices.

EXOR-

EXORDIVM.

COmmemorat Cicero Plancii fidẽ erga ſe; hancq; apud amicos Iudices ſperat magis profuturam reo Plancio, quàm obeſſe potuerit accuſatio, & invidia. *n.1. cum propter.* Nec ſola iſta fide Plancium eſſe defendendum putat, ſed maximè integritate vitæ. *n.3. quamquam mihi.* Et quia non tantùm de Plancio, verùm etiam de Cicerone plura dixerunt adverſarii, ipſe utrumque defendet: Plancium primùm, deinde ſe. *Ibid. equidem ad reliquos.*

ANNOTATIO.

Elegans eſt hæc inſinuatio, cum Orator fiducia Iudicum, quos ipſimet adverſarij elegerant, utitur ad Plancium, & ſe defendendum: ita enim illorum benevolentiam captat à ſuis, & Plancij meritis, ut cauſæ ſuę nihil metuat.

CONTENTIONIS

Propoſitio & Diſtributio.

COntentionis propoſitio eſt, Cn. Plancius non eſt reus ambitus, ſeu largitione populum Rom. non corrupit, ut præ Laterenſi Ædilis fieret.

Diſtributio ſeu argumenta propoſitionis ſunt, 1. quia etſi Plancius dignitate inferior ſit Laterenſi, tamen ipſi comitia favere potuerunt. 2. quia rectè crearunt comitia ipſum Ædilem. 3. quia adverſarius crimen ambitus probare non poteſt.

CONTENTIONIS

Argumentatio, Amplificatio, & Affectus.

PRopoſitionis primo argumento: *etſi Plancius dignitate inferior ſit Laterenſi, tamen ipſi comitia favere potuerunt*, præmittit Cicero difficultatem defendendi Plancii, ſalva Laterenſis amicitia, & contentione dignitatis. *n.5. ſed mihi in cauſa.*

Sed diſcedet ab iſta comparatione Plancii, & Laterenſis.

1. ARGVMENTAT.
AMPLIFICATIO, ET AFFECT.

Cum hæc ſit comitiorum ſeu populi liberi conditio (ferenda ſapienti) ut ſæpiùs digniores prætereat, non judicio, ſed temeritate, ſed invidia, ſed gratia; non eſt quòd Laterenſis miretur aut iraſcatur Plancio, aut quidquam de exiſtimatione ſua detractum putet, ſi repulſam tulerit.

2. ARGVMENTAT.

Si dignitas Equeſtris Plancii, quæ ſæpè plus confert ad munia, quàm ſumma nobilitas Laterenſis; ſi Municipium, ſeu Atinates magis quã Tuſculani faveant ſuis; ſi pàrens Plancii, ſi Cicero, ſi modeſtia, prudentia, pietas maximè commendarint Plancium, quin rectè crearunt comitia ipſum Ædilem?

3. ARGVMENTAT.

Laterenſis accuſat. Planciũ non de ſodalitiis, ſed de univerſo ambitu: hoc eſt, cum non habeat crimen, quod Plancio lege Licinia objiciat, accuſat tamen ea lege graviſsima; ut edere quos vult judices poſsit, ut ex quibus velit Tribubus, etiam largitione non corruptis. Quòd ſi decuriatio vera eſt, edat accuſator tribum Plancii, aut nominet quam ille corruperit: aliàs decuriatio, uti pariter coitio, ficta eſt, & ſine argumento; præſertim cum Plancius binis comitiis, & magno honore ædilis factus eſt.

peroratio

Cicero exſolvit fidem amico Plancio, ac pro eius ſalute deprecatur Iudices.

EXOR-

EXORDIVM.

COmmemorat Cicero Plancii fidē erga se; hancq; apud amicos Iudices sperat magis profuturam reo Plancio, quàm obesse potuerit accusatio, & invidia. *n.1. cum propter.* Nec sola ista fide Plancium esse defendendum putat, sed maximè integritate vitæ. *n.3. quamquam mihi.* Et quia non tantùm de Plancio, verùm etiam de Cicerone plura dixerunt adversarii, ipse utrumque defendet: Plancium primùm, deinde se. *Ibid. equidem ad reliquos.*

ANNOTATIO.

Elegans est hæc insinuatio, cum Orator fiducia Iudicum, quos ipsimet adversarij elegerant, utitur ad Plancium, & se defendendum: ita enim illorum benevolentiam captat à suis, & Plancij meritis, ut causa suę nihil metuat.

CONTENTIONIS

Propositio & Distributio.

COntentionis propositio est, Cn. Plancius non est reus ambitus, seu largitione populum Rom. non corrupit, ut præ Laterensi Ædilis fieret.

Distributio seu argumenta propositionis sunt, 1. quia etsi Plancius dignitate inferior sit Laterensi, tamen ipsi comitia favere potuerunt. 2. quia rectè crearunt comitia ipsum Ædilem. 3. quia adversarius crimen ambitus probare non potest.

CONTENTIONIS

Argumentatio, Amplificatio, & Affectus.

PRopositionis primo argumento: *etsi Plancius dignitate inferior sit Laterensi, tamen ipsi comitia favere potuerunt*, præmittit Cicero difficultatem defendendi Plancii, salva Laterensis amicitia, & contentione dignitatis. *n.5. sed mihi in causa.*

Sed discedet ab ista comparatione Plancii, & La-

terensis. *n. 6. sed ego.* Atque orditur argumentum hoc modo: in comitiis non semper dignitas, sed sæpius favor, aut invidia, aut arbitratus populi Rom spectatur: ergo etsi Plancius dignitate inferior sit Lateresi, tamen ipsi comitia favere potuerunt.

Antecedens perpetua apostropha seu communicatione ad Laterensem urgetur ab ipsa populi conditione, qui non semper est æquus dignitatis Iudex. *num. 7. quid tu ne.*

Propterea non est condemnandus, cui comitia faverunt; nec læsus, qui præteritus. *Ibid. quamquam nihil.* Hoc confirmatur, nam si sapientes tantum decem judicassent Laterensem indignum esse ædilitate, graviter de illo judicatum putaretur. cùm verò multitudo populi ipsum præteriit, non est imminuta Laterensis existimatio. *n. 8. Itaque quamquam.*

Adde ista multitudo populi plerumque gratia, vel precibus, vel temeritate, & studio movetur, non iudicio: quod dialogismo ostendit Cicero ferendum esse sapienti. *n. 9. non enim comitijs.* Denique venustâ populi prosopopœia Cicero insinuat, quare præteritus sit Laterensis, quod Ædilitatem scilicet negligenter, nec satis submissè peteret. *n. 12. venio nunc.*

Concludit non posse gradus dignitatum, nec debere servari in tanta varietate, & æstu comitiorum, quare populum Rom. in creando Ædili Plancio fecisse, si non quod debuit, at id quod voluit. *n. 14. hæc populi oratio est.*

Propositionis secundum argumentum, *rectè crearunt comitia Ædilem Plancium* hac argumentatione Orator contendit: Plancius est Equestris Ordinis, & suffragiis superior, & virtute singulari: ergo rectè crearunt comitia Ædilem Plancium.

Probatur primum, quia Equestri Ordini, ex quo est Plancius, semper patuit ædilitas: quare non est causa, cur Laterensis irascatur magis Plancio, quàm cæteris equitibus, qui cum ipso tametsi Consulari viro, competitores fuerunt. *n. 17. quid si populi.*

Probatur secundum, quia sit nobilitate inferior Laterensi Plancius, idcirco fortasse plura suffragia retulit, quòd pauci nobilitati favent. *n. 18. sed vide ne.*

Confirmatur id diverso municipum studio: nam Tusculani, ex quorum municipio est Laterensis, quia

Con-

Consularibus viris abundant, non admodum suis favent, at contra, Atinates, ex quo municipio est Plancius uti., & Arpinates maximè honore suorum moventur: quod patet exemplis. *n. 19. Etenim ad caput*, Adde, Atinates multo plures sunt, & frequentiores, quàm Tusculani: ex quo Plancius plura habuit suffragia. *n. 21. Deinde tui*. Ad hæc vicini Atinatibus multi (gens officiosa, & fautrix suorum) suffragati sunt etiam Plancio. *n. 22. iam municipia*.

Præterea pater ipse Plancii publicanorum studium, ac favorem comparavit filio. *n. 23. adiungam si vis*. Ipse insuper Cicero rogatione sua apud amicos non parum contulit. *n. 24. Aliquid præterea*. Præsertim cum causa rogationis esset gratiosa: quod comparatione Majorum seu exemplo Minturnensium ostendit. *n. 25. nam ut omittam*.

Probatur tertium quia magna laude, ac modestia adolescens in bello contubernalis fuit Torquati, & Saturnini. *n. 27. vitia me hercule*.

Postea in Macedonia Tribunus, & Quæstor charus. *n. 28. in Macedonia*. Deinde in urbe moderatus, ac prudens Tribunus plebis, *Ibid. Tribunus plebis*. Domi ergà patrem pius, & cum necessariis conjunctus. *n. 29. omitto illa*. Concludit Orator per anacephalæosim rectè creatum esse Ædilem Plancium. *n. 30. omnibus igitur*.

Objicit Laterensis 1. vitia anteactæ vitæ, 2. patris asperius dictum; propter quæ non debeat creari ædilis Plancius. Ea breviter Cicero refellit: ac primum esse maledictum, & mendacium respondet, subiecta exclamatione. *Ibid. hunc tu vitæ*. Secundum negat obesse filio debere: nec enim si pater quidem esset turpissimus, & sordidissimus (quod longè abest) huius delictum non noceret filio. *n. 31. Pater verò, inquit*.

Deindè si asperè Cæsari, ac liberè locutus est; quod Equiti Rom. licet multò magis quàm præconi Granio, aliisque qui summos viros perstrinxerunt. *n. 33. asperius inquit*.

Imò non contumeliosè, sed significandi communis doloris causâ locutus est. *n. 34. quę enim unquam*. Plura etiam fingitur dixisse, quàm dixit; quod exemplo Ciceronis confirmatur. *n. 36. quamquam iudices*.

Propositionis tertium argumētum, *adversarius crimen ambitus probare non potest*, hoc enthymemate exponitur:

ponitur: peruersè Laterensis lege Licinia accusat Plãcium de sodalitiis, neque ulla decuriatio aut coitio facta constat: ergo adversarius crimen ambitus probare non potest.

Antecedens patet; nam Laterensis lege Licinia (quæ lex de sodalitiis propriè lata est, non de universo ambitu; permittitque accusatori edere iudices quos vult; sine reiectione, ex tribubus largitione corruptis) accusat Plancium non de sodalitiis, sed de uniuerso ambitu: sicque, cum non habeat crimen, quod Plancio lege Licinia objiciat, accusat tamen ea lege grauissima, ut edere, quos vult, Iudices possit, & ex quibus velit Tribubus, etiam largitione non corruptis. Hæc est summa, & amplificatio argumenti, ut ostendi in Synopsi. Resoluamus partes. Laterensis contra sententiam legis, ac Senatus Iudices edit non in Tribuaria re, id est, in crimine sodalitii, sed in reliquis de ambitu legibus. *n.36. sed aliquando*.

Imo, quod est acerbius, non edit reo Plancio Iudices è Tribu Terentina, aut Voltinia, de quibus criminatur: sed de tribu Lemonia, Veientina, Crustumina, Mœcia, quibuscum Plancio nihil fuit. *n. 37. acerbum omninò*.

Quare Cicero tacitè Iudices admonet de consilio Laterensis, eos Iudices edentis, quos putaret aut amicos suos, aut inimicos Plancii, aut inexorabiles, crudeles, iniquos. *n.39. Dubitatis igitur*, comparatione auget querelam, & acerbitatem, quando Laterensis prohibet Plancio reiicere constitutos Iudices. *n.41. an verò nuper*. Neque ita quereretur Cicero, si quemadmodum in Senatus-consulto, & lege scriptum est, ita Laterensis fecisset, ut in Plancium, & suam tribum Terentinam, & ab eo obseruatas ederet: editis enim Iudicibus iis, quibus Plancii integritas nota esset, absolutum Plancium putaret. *n. 42. neque ego nunc legis*. Denique Laterensem arguit, qui non consilium seu mentem Senatus servavit in edendis Iudicibus ex ea tribu, cui reus notus esset: vidit scilicet Plancium apud Tribules suos gratiosum esse, quód Senatus non vetat. *n.44 neque ego nunc consilium*.

Iam verò Decuriatio, quam objicit Laterensis Plãcio (decuriare, inquit, Sylvius, est tribus in decurias diuidere, ut iis vel prandia fierent, vel pecunia facilius

lius quàm viritim divideretur) probari non potest. Ideò accusator tribum Plancii, & ab eo observatas, quibus notissimus esse debebat, edere noluit. *num.45. Decuriatio tribulium.*

Exinde gratiam Plancii, & officia erga Tribules suos prædicans, interrogatione, & concessione urget eleganter Laterensem Cicero, nominet eam tribum, quam largitione corruperit Plancius. *n* 46. *Ego Planciũ.*

Confirmat correctione non corruptas à Plancio tribus fuisse, quia binis comitijs magno honore ædilis factus est. *n*.49. *sed cur ego.*

Digreditur, & reddit causam Laterensi, quare ædilitatem non sit assecutus, quòd populo supplex noluerit esse exemplo Majorum. *n*. 50. *quo quidẽ tempore.* Nec propterea, ut superiùs dixit, quidquam de dignitate Laterensis est detractum; ut patet exemplo plurium clarissimorum virorum *n*.51. *quæris etiam.*

Coitio autem facta probari item non potest ex eo, quòd Plancius cum Plotio easdem tribus ijsdem ferè punctis tulerit; quia hi duo prioribus comitijs erant propè facti declaratique ædiles: non igitur posterioribus comitijs veriti sunt angustias, seu discrimen, ut à Laterensi tribus avellerent, aut nummos dividerét. *n*. 53. *at te illa.* Adde illud crimen de nummis est sine capite, & quodam rumore, & inuidia, aut Laterensis âliorumque gratia confictum: contra quæ pugnaturum se pro salute Plancij dicit Cicero apostrophá ad Iudices. *n*.55. *sed neque tu.*

Obijcit alter accusator Cassius contra Plancium, 1. Iuventium, qui è familia Laterensis erat, fuisse primum de plebe factum ædilem curulem; qua ratione Laterensis dignior Plancio videretur. Id Cicero negat unquam à se antiquitatis studioso auditum, aut scitum à Senatu, quis sit ille Iuuentius: qua ratione modestè refellit Cassium, ut mendacem. *n*.58. *sed venia iam.* 2. Contendit Cassius faciliorem esse viam ad honores ijs, qui familia essent Consulari, quàm equitum Rom. filiis; confirmatque exemplo filii Ciceronis. Respondet Cicero ex Poetæ testimonio, sibi, & filio comparandos esse honores labore, & industria, non majorum dignitate. *n*.59. *quæsisti vtrum.*

Exemplis addit honorum gradus summis hominibus, & infimis esse pares, non gloriæ, & virtutis. *n*.60. *quæris*

quæris quid. 3. Reliqua, quæ obijcit Caſſius ut triumphos, & militiam Plancij, eloquentiam, & iuris ſcientiam; Cicero leviter tranſit, partim illa ut falſa, partim hæc ut non neceſſaria ad conſequendos honores Reip. & hoc ſimilitudine, exemploq; multorum civium confirmat. *n. 61. profers triumphos.* Poſtremò laudes Laterenſis ipſe etiam approbat Cicero: verùm quia ille multa non Romæ, ſed in provincia geſſit, probat ſuo exemplo, & narratiuncula (per digreſsionem) magis nota eſſe populo, & honorifica, quæ in urbe geruntur, quam quæ foris fiunt. *n. 63. idem effers.* Plancius verò nunquam ex urbe abfuit. *n. 67. ſed ut redeam.*

Obiicit Caſsius deinde contra Ciceronem, 1. non plus Ciceronem Plancio debere, quàm bonis omnibus. Reſpondet Cicero ſe omnibus bonis velle ſuo tempore, ſed nunc non poſſe ſimul, & ſemel gratiam referre; & illud ſimilitudine exornat. *num. 58. Nam quòd ais.*

2. Obiicit Caſsius Ciceronem nimis eſſe ſtudioſum Plancii. Reſpondet Cicero meritò ſibi Plancium, ut fratrem, & filium eſſe charum. *n. 69. quæris à me.*

3. Obiicit Caſsius, etſi Plancii magna merita in Ciceronem exſtent, non ideo tamen abſolvi debere: cum nec Opimius Reip. ſeruator, nec reſtitutor Metelli Calidius, abſoluti iudicio ſint. Reſpondet Cicero Metellum, & eius patrem, ſi Romæ fuiſſent, id facturos fuiſſe in Calidii iudicio, quod nunc in Plancii cauſa facit. *ibid. Opimium damnatum.*

4. Obiicit Caſsius non ita vehemens fuiſſe odium inimicorum contra Ciceronem. Reſpondet hic, & id refutat ex effectis. *n. 71. quæ quidem tu loco.*

Obiicit etiam Laterenſis contra Ciceronem, 1. eſſe mentitum, & temporis cauſa finxiſſe ſe obligatum Plancio. Reſpondet ſapientem, cum liber eſt, non fingere ſe obſtrictum; at multas eſſe cauſas, quæ ſe obſtringant Plancio, non eſſe opus novas fingere: quę confirmat exemplo gregariorum militum, & teſtimonio Laterenſis, & ipſius Orationis Ciceronis. *n. 72. reſpondebo tibi.*

2. Obiicit Laterenſis nihil iam valere apud Iudices preces Ciceronis, quia hic defendit Ciſpium, qui damnatus eſt. Reſpondet ſe non deſperare pro Plã-

cio,

cio, & posse se aliquando aliquid à Iudicibus impetrare: duo autem hæc verba. *Quousq; & lachrymulam* invidiosè, & inconstanter carpi à Laterensi, quo authore defendit bene meritum de se Cispium. *n.75. Atque etiam.* 3. Obiicit Laterensis tribunatum Racilii plus adiumenti attulisse dignitati Ciceronis, quàm Tribunatus Plancii; adeòque magis illi, quàm huic obstrictum esse. Respondet Cicero se non minus Racilio, & Laterensi, & aliis, quam Plancio velle obstrictum videri, & gratias referre sine ullius offensione: hoc vero tempore Plancium egere sua opera, & defensione, ubi insignis est locus seu digreſsio de grato animo. *n.77. negas Tribunatum.*

4. Obiicit Laterensis Ciceroni suos communes locos seu amplificationes, item epilogos ad commiserationem compositos, defensionem multorum, & dicteria: Ad quæ respondet leviter, & ferè eludendo singula. *n.83. sed hęc nescio.*

5. Obiicit Laterensis Ciceroni discessum suum, quasi non auxilium ipsi, sed ipse auxilio defuisset. Respondet Cicero sibi isto auxilio pugnandum fuisse contra duos improbos Consules, ac Tribunum Clodium, cum periculo, & cęde multorum bonorum civium: quare se maluisse exemplo Metelli (est comparatio minorum) vi, & iniuriæ cedere, quam summo Reip. periculo decertare. *n.85. sed sunt hęc leviora.*

6. Obiicit Laterensis Ciceroni mortis timorem. Respondet honestum quidem fuisse tunc mori, sed honestius patriæ consulere: se verò pro Rep. sæpius vitam obiecisse. *n.91. Mortem me timuisse.*

7. Obijcit Laterensis Ciceronem non esse in Rep. liberum, quia nunc sentit cum Pompeio, & Cæsare, à quibus ante dissentiebat. Respondet semper se in moderandis consiliis suis Reip. utilitatem, & salutem spectasse: in quo (similitudine à navigantibus sumpta) sita est laus, & libertas sapientiſsimorum virorum. *n.92. nam quòd te.*

8. Obiicit Laterensis Ciceronem verbis extulisse meritum Plancij. Respondet ea esse merita Plancij, ut nemo alius, præter illum solum, Ciceronem in exilio receperit: quod beneficium comparatione, & itineris narratione, & periculo insidiarum, & exclamatione amplificat. *n.95. nunc venio ad illud.*

ANNO-

ANNOTATIO.

Tota Contentio partim confirmatione, partim confutatione eorum constat, quæ contra Plancium, & Ciceronem obiecta sunt à Laterensi, & à Cassio: quibus Plancij accusatoribus eiusmodi insinuatione respondet Cicero, ut Laterensem sibi amicum, & eloquentem virum, & dignitate Consularem, perquam honorificè, & molliter, & amicè refellat: nam hunc cum equite Plancio non comparat, neque huius dignitati detractum esse ait, quando Comitia præterierunt: verùm lege Licinia abusum esse ad edendos Iudices, quos vellet contra Plancium, nec satis gratiosè ædilitatem petijsse, nec probasse crimen Plancij: multa etiam leviter obijcere Ciceroni callidè Orator redarguit. Adolescentem Cassium pariter reijcit, eluditq; in ijs præsertim, quę affert contra Plancium: quę verò contra Ciceronem affert Cassius, uti Laterensis, videntur arrepta, ut, extra causam Plancij de se loquatur Cicero. Porrò Plancium tuetur integritate vitę, gratia apud populum Rom. meritis erga se.

PERORATIO.

PErgit Orator rursus exclamando, & beneficium augendo, velle fidem præstare, quam pollicitus est Plancio. *n.101. O excubias*. Illum cum sua salute complectitur. *n.102. quid enim possum*. Lachrymans cum liberis, ac parente Plancii deprecatur Iudices. *Ibid. nam ego meis*. Quæsitorem Flavium per salutem suam, & merita obtestatur; cuius, & Iudicum benevolentiam lachrymę exprimunt. *n.104. Teq; C. Flavi.*

ANNOTATIO.

Est pathetica hęc Peroratio, & mirificè permovet animos Iudicum, tum fide Ciceronis in Plancium, tum complexu, tum deprecatione, & lachrymis.

ANA-

ANALYSIS
RHETORICA
ORATIONUM
M. T.
CICERONIS.
Volumen III.

PRO P. SEXTIO

Argumentum, Quæstio, Stylus.

Posteaquam ad Senatum est relatum, & à Tribunis plebis lex lata de reditu Ciceronis, Clodius operas, & gladiatores in forum immisit, qui vi, & armis, si legem non possent, reditum Ciceronis impedirent. Occisi sunt in foro multi, & vulnerati Tribuni plebis, & Q. Frater penè interemptus. P. autem Sextius Tribunus plebis & Milo, comparatis gladiatorum familijs, furenti Clodio obstiterunt, & vim vi repulerunt. Atque de ista vi facta postulatus apud M. Æmilium Scaurum Prętorem P. Sextius, accusante M. Tullio Albinovano. Patroni fuerunt Hortensius, & Cicero.

Quæstio est in genere iudiciali, an P. Sextius vim commiserit, quando armatorum multitudine contra legem in publico usus fuit.

Dicendi charaćter est subtilis: vehemens quandoque insectandis adversariorum sceleribus, adhortationibus, & Peroratione.

SYNOP-

SYNOPSIS

EXORDIUM. A causis, quibus adductus Cicero P. Sextium defendit: pietate scilicet in Remp. in qua pauci audent esse fortes viri; & querelà contra improbos cives, qui nunc impunè regnant; & dolore in casu P. Sextii, qui, ut cæteri cives boni, affligitur ab improbis.

PROPOSITIO. P. Sextius vim non commisit, quando armatorum multitudine contra legem in publico usus fuit.

ARGUMENTA.

1. Quia ex necessitate id fecit, ut saluti Reip. & vitæ suæ consuleret.
2. Non minori jure ac laude quàm Milo, se contra furentem Clodium armavit.

1. ARGUM. ARGUMENT. Venerat à Clodianis in summum discrimen salus Reip. & vita P. Sextii; nisi hic se armatorum præsidio munivisset: ergo P. Sextius ex necessitate id fecit, ut saluti Reip. & vitæ suæ consuleret.

2. ARGUM. Milo iure laudatur, quòd in periculo Reip. & vitæ suæ arma sumpserit: atqui Sextius in eodem ipso, & Reip. & vitæ suæ periculo pariter arma sumpsit: igitur non minori jure, ac laude, quàm Milo se contra furentem Clodium armavit.

1. ARGVMENTATIONIS. AMPLIFICATIO, ET AFFECTVS.

P. Clodius superiore anno tribunatum nactus, & duos Cōsules insigniter improbos, suis legibus ita perturbavit atque afflixit Remp. ut Cicero cesserit; qui tamen exilio non mortem fugit, sed bis conservavit Remp. sine cæde civium. Deinde idem Clodius aliâ lege injustâ, Regis Ptolomæi bona publicavit; hocq; negotiū M. Catoni dedit. Verùm inventus est unus post Pompeium Sextius, qui, ut Remp. ad meliorem statum revocaret, de reditu Ciceronis egit apud Senatum; quare exortâ Clodianorū seditione, tantùm non cum multis aliis viris optimis occisus est P. Sextius. Quis est jam (nisi subornati adversarii) qui de vi accusare Sextiū possit? præsertim cum ipsius innocentia, & judicum, & adversariorū testimonio confirmata est? maximè cum neq; privatus P. Sextius, neq; quæstor vim ullam unquam commiserit?

2. ARGVMENTAT.

Milonis, & Sextii consilium, ac virtus elucescit oppositis latrociniis seditionibusque Clodii: nam uterque cum è Rep. leges, ac judicia sublata videret, ipso jure naturali hoc est, contra vim vi, & armis usus est. Quo facto Sextius, & Milo sanè optimates dicendi sunt, qui nunc, sublatis omnibus seditionum occasionibus, gratiores sunt populo Rom. quam olim populares: atque hæc populi erga optimates voluntas tribus dignoscitur, concionibus, comitiis, spectaculis.

PERORAT.

1. Adhortatur adolescentes Cicero ad sequendas optimatum partes.
2. Commovet judices ad misericordiam tum à persona P. Sextii optimatis viri, tum à sua, quia per hunc amicissimum virum restitutus est in patriam.

EXORDIVM.

Cicero affert causam cur nunc magis quàm antea tam pauci sunt fortes viri: quia scilicet boni affliguntur, improbi regnant. *n. 1. si quis.* De qua indignitate queritur apud judices. *n. 2. In quo cum multa.* Præsertim in causa P. Sextij, quem cogitur defendere. *ibid. ego autem.*

Huius defensionis cum insinuatione tres causas subjungit, pietatem, querelam, dolorem. *n. 3. & quamquam.*

ANNOTATIO.

Hoc exordium est maximè è visceribus causæ, cur nunc afflictus cum bonis P. Sextius debeat à Cicerone contra improbos cives defendi. Itaq; se insinuans Orator statim ipso exordio indignatur, vocatq. adversarios in odium; dolore autem, & querelà, & pietate captat sibi, ac reo benevolentiam.

CONTENTIONIS Propositio, & Distributio.

Contentionis propositio est; P. Sextius vim non commisit, quando armatorum multitudine contra leges in publico usus fuit.

Propositionis distributio, seu argumenta sunt. 1. Quia ex necessitate id fecit, ut saluti Reip. & vitę suæ consuleret. 2. Quia non minori jure, & laude, quàm Milo, se contra furentem Clodium armavit.

CONTENTIONIS Argumentatio, Amplificatio, Affectus.

Propositionis primum argumentum, *P. Sextius ex necessitate id fecit, ut saluti Reip. & vitæ suæ consuleret*, hoc enthymemate explicatur: venerat à Clodianis in summum discrimen salus Reip. & vita P. Sextij, nisi hic se armatorum præsidio muniuisset: ergo P. Sextius ex necessitate id fecit, ut saluti Reip. & vitæ suæ consuleret.

Antecedens fusè amplificatur oratoriâ narratione eorum; quæ in tribunatu gessit P. Sextius. Verùm Orator narrationem altiùs repetit ab ijs, quę privatus antea, & quæstor gessit: quomodo auctore parente

sancto

ſancto, ac ſapiente viro honeſtas nuptias contraxerit; ac deinde utrique ſocero ſe probarit omni pietate atque officio. *n. 5. ſed quoniam.* Preterit Cicero reliquas ejus virtutes. *n. 7. poſſum multa.*

Quæſtor verò P. Sextius 1. multa retulit de Antonio, & hunc obſervantiâ (quē indulgentiâ Cicero) adduxit ad partes Reip. magna cū laude. *n. 8. Quæſtor hic.* 2. Conjuratione detecta venit cum exercitu Capuam, quâ urbe ejecit duos cōjuratos M. Aulanium, & C. Marcellum. *n. 9. Idem cum illa.* 3. Ciceroni Conſuli obtemperans, Capuâ venit Romam. *n. 11. Atque illis.* 4. Cum civitas non ampliùs egeret præſidio, P. Sextius ſe ad Antonium contulit, eique homini tardo, ac metuenti ſtimulos admovit, ut cum Catilina confligeret. *n. 12. Ac poſteaquam.* Concludit moderatam fuiſſe quæſturam P. Sextij, & allegoriâ tranſit ad tribunatum. *n. 13. Hunc igitur animum.* Sed priùs inſinuatione ſe premunit contra inimicos. *n. 14. Sed tamen.* Tum narrare aggreditur, & fusè proſequi à quibus ſuperiore anno perturbata ſit Reſp. primùm à Clodio Tribuno plebis facto: quem fœdere devinxerat Pompejus, ne quid contra Ciceronem faceret; at Cæſar belluam ſolvit. *n. 15. ſed neceſſe eſt.* Altera cauſa perturbationis Reip. fuerunt duo Conſules improbi, Gabinius, & Piſo: quos depingit elegans ethopœia. *n. 17. ſed fuit profectò.* Hi duo Conſulatu, iſte tribunatu; tanquam gladio abuſi, fœdus ineunt rogationes promulgandi de expellendo Cicerone, & de provinciis, quas volebant, obtinendis. *n. 24. Sed ita eſt.* Senatum verò, populumque Rom. mutatâ veſte pro Cicerone ſupplicantem ſuperbè repudiavit Gabinius *n. 26. hic ſubitò cum.* Evolanſque è Senatu ſeditioſam advocat concionem: L. Lamiam pro Cicerone ſupplicantem relegat in exilium. *n. 28. exanimatus.* Hoc Gabinij factum comparatione exaggeratur. *n. 30. nihil acerbius.*

Digreditur Cicero in ea, quæ ſe, ac diſceſſum ſuum propius attingunt, atque ad cauſam etiam P. Sextij pertinent *n. 31. etſi me.*

Mox accuſat comparatione, & apoſtrophâ indignitatem edicti Conſulum: quo edicto jubebatur Senatus mutare veſtem, quam pro Cicerone ſqualidam acceperat. *n. 32. erat igitur.*

Deinde repetitione insectatur leges Clodias his improbis Consulibus probatas. *n.* 33. *Iidem Consules.*

Ex quibus(adverte similiter desinentia)secutus est Ciceronis discessus ex oppressa urbe. *n.* 35. *quæ cùm essent.* Porrò antequam discessus sui rationem exponat, ostendit dissimilem fuisse sibi, & Q. Metello causam discedendi ex patria. *n.* 36. *Exponam enim.*

Præmittit etiam alias tres sui discessus causas; nempe dubiam Cn. Pompeij voluntatem, M. Crassi conniventiam, taciturnitatem C Cesaris. *n.* 39. *sed me illa.*

His præmissis causis, atque alijs velut dubitatione, subiectione conglobatis, dicit se cessisse, ne magnâ civium cæde semel cadendum fuisset, aut iterum pugnandum contra Pompeium, Crassum, Cæsarem, qui ultores futuri istorum Consulum dicebantur. *n.* 42. *Hac ego cum.* Mox prolepsi affirmat, & obtestatione, & comparatione istam se dimicationem civium, non mortem fugisse. *num.* 45. *unum enim mihi.* Mortem verò probat sibi non fuisse fugiendam, quam multò ante optavit, præviditq; in tanta rerum acerbitate: huic adde breuitatem vitæ, æternitatem gloriæ, communem moriendi necessitatem, statum animæ post hanc vitam. *n.* 47. *an mihi ipse.*

Nec sibi mortem fuisse fugiendam probat exemplis Virginum Atticarum, & fortium Rom. civium Q. Mutij, P. Decii. Crassi. *n.* 48. *denique cum omnia.* Itaque morte non declinavit exilio: sed Remp. conservare voluit. *n.* 49. *hac ego.* Nam vita Ciceronis, multò magis quàm vitâ C. Marij, nititur salus, ac defensio Reip. non jam contra externos Reges, sed contra improbos cives. *n.* 50. *memineram, iudices.*

Ad extremum hortatur adolescentes Romanos ad tuendam exemplo suo Rem. pollicens meliora tempora, & magis æqua ipsis, quàm sibi acciderunt. *n.* 51. *Quare moneo.*

Claudit digressionem, seu rationem discessus sui insigni per exclamationem, & anacephalæosim affectu indignationis contra Gabinium, & Pisonem. *n.* 53. *sed, ut revertar.* Redit ad sceleratas leges, quas isto anno, istis Consulibus, tulit Tribunus plebis Clodius, fax, ac turbo Reipub. *num.* 55. *sed ut à mea.*

Præsertim in eam Clodii legem inuehitur, quâ Regis Ptolomæi bona publicatâ sunt: cuius atrocitatem

tem iniuriæ variè amplificat Orator, 1. Adiunctis personæ ipsius Regis. *n. 57. Rex Ptolomaus.* 3. Dissimili Maiorum exemplo erga Antiochum, & Tigranem. *n. 58. multa acerba.* 3. A persona M. Catonis (viri magna virtute præditi) cui invidiosum illud negotium fuit impositum. *n. 60. At etiam eo.*

Amplificat Cicero laudem Catonis, & affert causas, quare prudens Cato sceleratissimæ rogationi Cypriæ, & legibus Clodii paruit. *n. 61. cur igitur rogationi.* Deinde invehitur in illam Clodiam legem, quâ expulsus est, tacente Senatu, nec queri audente. *n. 64. His de tot.* Inuentus est unus Pompeius (& hic fuit causa melioris status Reip.) qui virtute sua, & rebus gestis opponeret se Clodio improbisque Consulibus: atque, illo auctore, decretum fieret in Senatu de reditu Ciceronis: de quo est narratiuncula. *n. 67. Hic aliquando.* Quo etiam tempore designatus Tribunus plebis P. Sextius (hic altera fuit causa melioris status Reip.) mox ad Cæsarem profectus est pro salute Ciceronis. *n. 71. Hoc interim.* Deinde cæteri Tribuni plebis, & Consules magistratum ineuntes, se omnes de Cicerone (præter duos perfidos plebis Tribunos, Gracchum, & Serranum, quos facetè irridet) promulgaturos confirmarunt. *n. 72. ineunt magistratum.* Hoc loco commendat Orator honorificas de suo reditu sententias in Senatu, nominatim L. Cottæ. *n. 73. Tunc princeps.* Et Cn. Pompeij. *n. 74. sed post eum.*

Vno reclamante Serrano, qui intercedere cum non auderet, noctem sibi ad deliberandum postulauit. *Ibid. Cùm omnes.* Tum adversarij P. Sextij, ne lex ferretur de reditu Ciceronis, seditiones, & vim totâ urbe concitarunt, Fabricio, & Cispio depulsis. Q. Fratre penè interempto. *n. 75. Quod illi quorum.*

Amplificat Orator eam vim, ac cedem aduersariorum, non subitò factam, sed diu ante, non ab alia causa, quàm à Clodio, eiusque gladiatoribus subornatū, ut postea de vi accusaretur P. Sextius. *n. 77. Meministis tum.*

Magis eam vim, & tantùm non mortem P. Sextio illatam describit hypotyposi. *n. 79. Atqui ne ex eo.*

Quare consequens enthymematis subiicit, indignaturque P. Sextium de vi accusari, qui nullo crimine, sed necessitate defendendæ vitæ suæ, ac saluti Reip.

 vim,

vim, & penè mortem passus est. *n. 80. & causam dicit.*
Confirmat à posteriori innocentiam P. Sextii, quia eius mortem iudices fuissent ulturi. *n. 81. Hic quaero.*

Confirmat etiam ipsa aduersariorum conscientia cædis inuidiam restinguere morte Numerii cogitarunt. *n. 82. At verò ipsi.*

Iterum confirmat ipso iudicum testimonio, quia P. Sextii statuam pro Rostris posuissent, si pro Rep. occubuisset. *n. 83. Ac si tunc.*

Prolepsim verò de emptis gladiatoribus eluit dissimili P. Sextii, & Clodianorum consilio, in quos regerit inuidiam gladiatorum, & Sextium excusat, atque eleuat, cum dicit hunc necessariò muniisse vitam suam in tantis Clodii seditionibus. *n. 84. Homines inquit.*

Denique in his seditionibus commemorat populi Rom. patientiam, ut inde elucescat Milonis virtus, qui seditioso Clodio obstitit. Vbi aduerte hanc esse transitionem ad sequens argumentum. *n. 85. Captum erat forum.*

Propositionis secundum argumentum, *P. Sextius non minori iure, & laude, quàm Milo, se contra furentem Clodium armavit*, hoc syllogismo contenditur: Milo iure laudatur, quòd in periculo Reip. & vitæ suæ, arma sumpserit: atqui Sextius in ipso eodem Reip. & vitæ suæ periculo, pariter arma sumpsit: igitur P. Sextius non minori iure, & laude, quàm Milo, se contra furentem Clodium armauit.

Maior amplificatur ipso Albinouani testimonio, & proposito fine Milonis, & epiphonemate. *n. 86. & in hoc loco.* Magis amplificatur finis Milonis, quia idcircò adiit ad Remp. ut publicum bonum ageret. *num. 87. Adijt ad Remp.*

Tum eius moderatio, & virtus ostenditur opposità Clodii seditione. *n. 88. Huic gravitati.* Eius denique laus ex eo conficitur, quòd cum iudiciis, ac legibus accusare Clodium, & opprimere non posset, id vi, & armis fecerit. *n. 89. descendit ad accusandum.*

Minor seu assumptio apostrophà ad Albinouanum, & repetitione, & pluribus verbis idem significantibus infertur. *n. 90. quomodo igitur.* Deinde quando leges, ac iudicia sublata sunt, cõfirmatur ipso iure naturali, cuius est elegans descriptio. *n. 91. Quis enim nostrûm.*

Com-

Complexio syllogismi patet. *n. 92. Hac vident omnes.* Præsertim amplificatur exclamatione, Sextii, & Milonis ius, & laus, in tanta Clodianorum impunitate, ut duo Consules maximis sceleribus, & latrociniis vexent Remp. *n. 93. O dij immortales!*

Pergit Orator indignari in hac malorum impunitate Milonem, & Sextium, bonos, & innocentes viros accusari, neque interim facinorosum Clodium iudiciis comprimi. *n. 95. Hos sic illudere.*

Hac occasione Cicerone Senatum offendat, qui non permiserat Clodium accusari à Milone, digreditur callidè ad obiectionem Albinouani de optimatibus, & popularibus. *n. 96. nimirum hoc illud.* Primùm eleganter definit per negationem, & affirmationem quinam optimates sint habendi. *n. 97. Quis ergo optimus.* Difficilè verò ostendit optimatem esse, hoc est dignitatem, ac otium tueri in tanto improborum ciuium numero, & Reip. oppugnatione. *n. 99. Harum rerum.*

Quod tamen fecerunt Scaurus, Metellus, Catulus. *n. 101. Permanent illi.* Atque ad horum virorum seu optimatium sectam sequendam adolescentes hortatur. *n. 102. Hac imitamini.* Præsertim cum hoc tempore, non sit tam difficile aut pertimescendum optimas Reip. partes tueri, quàm olim fuit, quando populus à consilio principum dissidebat; ut patet ex lege Tabellaria L. Cassij, Agraria T. Gracchi, frumentaria C. Gracchi. *n. 103. Sed tamen hac.* Amplius id confirmat exemplo Gracchi, Saturnini, & aliorum olim popularium, qui populi gratiâ florebant, non item optimates. *n. 105. Num vos existimatis.* Nunc verò sublatis omnibus dissensionis occasionibus, populi Rom. iudicium, ac voluntas tribus maximè cum optimatibus consentit, concionibus, comitiis, spectaculis. *num. 106. Nunc nisi me.* Nam conciones, quas P. Lentulus, & Cn. Pompeius aliique optimates de reuocando Cicerone habuerunt, magno silentio, & approbatione auditæ sunt: concio verò turbulenti, ac popularis Clodii repudiata. *Ibid. Quæ concio fuit.* Sic legum Comitia quibus de reditu Ciceronis ex Senatus-consulto latum est, toti populo iucunda, honesta fuerunt; lex verò de eius exilio lata est à paucis istis popularibus, & seditiosis. *n. 109. Nunc venio.* Digreditur

ditur Orator in Gelliū, qui legibus Clodianis præfuit, huncque Ethopœia describit. *n. 110. An, sicubi aderit.* Redit ad comitia, quibus ipse magnâ dignitate, & concordia reuocatus est in patriam, ferentibus frustrà leges suas Clodianis. *n. 112. illuc revertor.* Sic comitia magistratuum fauent optimatibus, non popularibus: cum enim quatuor præturam peterent, Cn. Domitius, Q. Ancharius, P. Vatinius, & alter quidam; duo priores, quippe optimates, præturam adepti sunt, posteriores duo, quia populares, repulsam tulerunt. *n. 113. Videamus nunc.* Iam spectacula, ac primum theatralia seu Scenica ostendunt certius, & gravius à populo applaudi optimatibus, quàm popularibus. *n. 115. Veniamus ad ludos.* Probat illud Orator testimonio, aut potius conscientia Clodianorum, qui non ausi sunt ad M. Scauri Optimatis viri, ludos, accedere. Vbi Clodium facetè ludium facit. *n. 116. Ex re igitur.*

Confirmat exemplo P. Lentuli, & P. Clodij; hic namque sibilis, & maledictis spectantis vulgi exceptus est; ille plausu, & gratulatione, quod Ciceronem reuocaret. *Ibid. Semel, inquam.*

Imò non populus tantùm suis sibilis Clodium, sed histriones etiam suis canticis prosciderunt. *n. 118. Sed quid ego.* At ijdem histriones (quamquam excusat hanc ad histriones digressionem) reditum Ciceronis celebrarunt. *n. 119. Et quæso.* Nominatim Æsopi, nobilis tragœdi actionem, & gestum, & plausum populi sæpius hunc reuocantis amplificat. *n. 122. Prò Dij immortales.*

Spectacula deinde gladiatoria, quæ præsertim Scipio in demortui Q. Metelli honorem dedit, spectante innumerâ multitudine populi assidente P. Sextio Ciceronis amico, latente Clodio, declarant consensionem populi cum optimatibus contra inuisos populares. *n. 124. Maximum verò.*

Delabitur hic etiā Orator ad alteram objectionem Albinovani, qui negabat per istam P. Sextij vim Ciceroni in patriam redeundum fuisse, exemplo M. Attilij Reguli. *n. 127. Tu mihi etiam.* Respondet se non vi, sed incredibili populi Rom. plausu, ac voluntate rediisse. *Ibid. Vim scilicet ego.* Quam sui reditus celebritatem multis prosequitur. 1. commendatione Ciceronis apud exteras nationes, & huius salutis custodia.

dia. *num.* 128. *Quem enim unquam.* 2. Duobus alijs Senatus consultis; altero in templo Iovis, ubi Pompeius magnifice sensit de Cicerone. *n.* 129. *Nam quid ego.*

Altero in curia, ubi Q. Metellus gravissima oratione P. Seruilii reconciliatus est absenti Ciceroni. *Ibid. Vel quod est postridiè.* 3. Cæteris adjunctis istius reditus, ut frequentiâ occurrentis populi, ut Natali Brundusinæ Coloniæ, & filiæ, ut festo die quâ transiret, ut missis obviam legatis, ut maximâ hominum multitudine ad capitolium deducente. *n.* 131. *Reditus verò.* Concludit Cicero locum de optimatibus, & simul Vatinium insectatur, tum quòd ad delendam optimatium nationem impulerit Cæsarem, tum quòd eundem Cæsarem, & Pompeium à Cicerone alienarit, factus adjutor Clodij, *n.* 132. *Habes igitur.* Præterea Vatinij temeritatem arguit, quòd contra legem Tulliam apertissimè fecerit. *n.* 133. *Acta mea.*

Eius verò defensionem irridet, præsertim cum alias etiam leges violarit. *n.* 135. *Sed habet defensionem.*

ANNOTATIO.

Quoniam Hortensius de singulis criminibus P. Sextij dixerat, Cicero hac contentione non solùm dicit de rei Sextij criminibus, sed etiam de rebus eius gestis in vita privata, in Quæstura, in Tribunatu: verùm & dicit de suo discessu ex patria, ac deinde reditu: dicit de eversa, & afflicta à Clodianis Republica: dicit de amicorum studio erga se, ac Remp. dicit de optimatum, & popularium secta. Quæ Contentionis materia etsi confusa videatur atq; universa; tamen sapientissimè ad unum scopum seu defensionem P. Sextij collimat: nam sic totam eius vitam, mores, quæsturam, tribunatum describit, ut non vim unquam in illo homine fuisse, sed necessitatem tuendæ vitæ, & studium conservandæ Reip. demonstret: sic suum ipse Orator ex urbe discessum sine vi, & armis, & postea summo Senatus populique Rom. consensu reditum laudibus exornat, ut in bonam harum laudum partem P. Sextium vocet: sic Clodium, Gabinium, Pisonem, Vatinium, aliosq; seditiosos homines insectatur, ut meritò P. Sextius horum nefarijs legibus, ac improbis conatibus obstiterit: sic de Cn. Pompei, Lentuli, Milonis, & aliorum bonorum virtute commemorat, ut P. Sextius non minori iure, ac laude, quàm isti, Ciceronem, & Remp. & vitam

suam defenderit: sic optimates laudat, vituperat populares, ut inter illos facilè principem existimes P. Sextium; his verò acerrimum semper fuisse adversarium contendat.

Iam Argumentatio permixta est frequenti digressione, narratione, cõfutatione prolepsi, cũ cauta ubiq; insinuatione.

Affectus est misericordia erga P. Sextium ab innocentia morum, necessitate tuendæ vitæ, incredibili amore Reip. & bonorum civium. Contra, adversarij vocantur in odium ab improbitate vitæ, vexatione Reip. & optimatium, per iniquas leges, per vim, per seditiones.

PERORATIO.

PEroratio habet duas partes, cohortationem, & commiserationem.

Primùm hortatur Cicero adolescentes ad imitanda optimatium exempla, propositis etiam difficultatibus defendendi Remp. 136. *Sed ut extremum.* Quin exemplis ostendit plures semper fuisse difficultates, & pericula objecta istis popularibus, & seditiosis hominibus, quàm optimatibus, & defensoribus Reip. *n. 140. Ac ne quis.* Maximè exemplo Atheniensium virorum, & Carthaginiensis Annibalis erigit adolescentes. Romanos ad resistendum fortiter seditionibus concitati populi, & ad optimates sectandos. *n. 141. Quòd si apud.*

Denique domesticis exemplis optimatium virorum eosdem accendit ad similem immortalem gloriam. *n. 143. Quare imitemur.*

Ex hac cohortatione transit ad alteram Perorationis partem, & Iudices commovet ad misericordiam à persona P. Sextii, Milonis, & Lentuli, qui sunt optimates viri. *n. 144. Sed me repentè.* Tum à sua persona Cicero, quasi esset causa calamitatis Sextij, & aliorum civium, à quibus ipse cum Rep. defensus est, commiserationem auget. *n. 145. Atque hic, & ter.* Se fore comitem exilij, & fortunæ suorum amicorum pollicetur, si non absoluitur Sextius. *n. 146. Si hoc non* Postremò committit totam hanc causam judicibus, ut ad Reip. bonum, ac salutem Ciceronis, & bonorum, conseruent P. Sextium, *n. 147. Sed hæc Dij.*

ANNO-

ANNOTATIO.

Absolvit Orator affectum, quem Exordio, & Contentione movit, de absolvendo Sextio optimate viro, propter merita in Remp. tum etiam in Ciceronem. Ista autem iuventutis adhortatio vehementer huc pertinet, quia Orator callida insinuatione (ut diximus) sic adolescentibus imitandum P. Sextium proponit ut etiam quasi aliud agens, eundem Senatui ac iudicibus commendet.

IN VATINIVM.

Argumentum, Quæstio, Stylus.

CVm in P. Sextium de vi reum P. Vatinius testimonium dixisset, Sextij patronus Cicero invectus est in eũ acerbissimè: & maximè quidem totum eius tribunatum, in quo, Cæsare Consule, leges Reip. exitiosas contra auspicia tulerat, sed quæsturam quoque, & legationem exagitavit, non ut accusator, sed ut reprehensor. Qua de re sic in Ep. ad Lentulum: tota interrogatio mea nihil habuit aliud, nisi reprehensionem illius tribunatus, in quo omnia dicta sunt libertate, animoq; maximo de vi, de auspicijs, de donatione agrorum. A veteribus etiam interrogationis nomine appellatur hæc oratio; interrogatione enim utitur ad singula quę reprehendit, & accusatorem quidem Vatinij brevi se futurum minatur: interim autem rogare ait tantum velle. Manut.

Quæstio est in genere demonstrativo, an Vatinio testi sit credendum.

Stylus est amplus, & vehemens.

SYNOPSIS

EXORDIVM. A caussis, cur Cicero interroget Vatinium: quem vehemẽter odit, & despicit.

propositio. Testi Vatinio non est credendum.

argumenta. 1. Quia Vatinius secum ipse pugnat in dicẽdo testimonio. 2. Sceleratus est vir.

ARGVMENT. 1. ARGVMEN. Vatinius accusat defensionem Cornelii, & discessum Ciceronis, & Milonem, & Sextium: ergo Vatinius secum ipse pugnat in dicendo testimonio.

2. ARGVMEN. Vatinius ante tribunatum, in adolescentia, & questura, & legatione; in tribunatu, neglectis auspiciis, & læsis ciuibus; post tribunatum, disturbatis judiciis, contemptis legibus, est infamis, ergo sceleratus est vir.

5. ARGVMENTAT. AMPLIFICATIO, ET AFFECTVS.

Vſque adeò impudens eſt Vatinius, ut ipſe nocens, & egens patrono, tamen reprehendat patronum innocétis Cornelii: uſque adeò eſt ſtultus, ut eum diſceſſum, per quem ipſe cum Rep. ſeruatus eſt, & maximè glorioſum, Ciceroni obiiciat: uſque adeò leuis, & inconſtans (quod ſeruit Perorationi) ut modò Milonem laudet, quem vituperauit; modo Milonem, & Sextium diſiungat teſtimonio, quos crimine coniungit, modò eâ lege Sextium eſse accuſandum neget, quâ teſtimonium dicit.

2. ARGVMENTA.

Turpior eſt Vatinii adoleſcentia, quàm ut de ea dici oporteat: eius quæſtura, & legatio pari ſcelere certant: in Tribunatu Vatinius. 1. Auſpicia contempſit diſſimili Cæſaris, & nouem collegarum, & omnium tribunorum exemplo; imò impudentiſſimè augur fieri voluit in Q. Metelli locum. 2. M. Bibulum Conſulem rapuit ad necem; principes ciuitatis, Lucullum, Ciceronem, Domitium, Lentulum, Paulum, Curionem, Piſonem, Laterenſem, tollere ac delere conatus eſt, præmiis corrupto L. Vettio; crudelis fuit in C. Antonium, in epulo Q. Arii atratus accubuit, contra morem Maiorum. Poſt tribunatum, poſtquam leges tulerat ſine legitimo promulgationis tempore, & legationem arripuerat ſine Senatus-conſulto, auſus eſt non iure legationis, ſed improbè judicium defugere Denique reus eſt legis Tulliæ.

Peroratio

Tam leui & ſcelerato teſti quis cr e ?

EXOR-

EXORDIVM.

INsinuatione se excusat Cicero, quòd malit oratione Vatinium vexare, quàm hunc propter turpitudinem vitæ, sordesque domesticas ab omnibus contemptum dimittere. *n. 1. Situs.* Atq; huius orationis seu interrogationis causa est 1. Vatinii conuitium in Ciceronem, quòd hic P. Sextium defenderit. *n. 2. Quare ne tibi.* 2. Eiusdem Vatinii mendacium contra Sextium, seu inconstantia, leuitate, & periurio, implicata. *n. 3. Sed hesterno.*

Addit hypotyposim Vatinii, quando exarsit in Ciceronem. *n. 4. Nimium es vehemens.*

ANNOTATIO.

Principium huius interrogationis à contemptu Vatinij sumptum est & excusatione Ciceronis, quòd odio Vatinij incitatus contineri minimè potuerit, quin acerbiùs in eum inveheretur, quem tamen admodum contemneret. Fingit, & iudices communi odio ferri in Vatinium, quæ omnia maximè faciunt ad Contentionem, & ad testimonium Vatinij elevandum.

CONTENTIONIS
Propositio & Distributio.

COntentionis propositio est hæc: Vatinio testi non est credendum.

Distributio seu argumenta sunt hæc: 1. Quia secum ipse pugnat in dicendo testimonio 2. Quia sceleratus est vir.

CONTENTIONIS
Argumentatio, Amplificatio, Affectus.

PRopositionis primum argumentum, *Vatinius secum ipse pugnat in dicendo testimonio,* hac argumentatione seu inductione tractatur. Vatinius accusat defensionem Cornelii; & discessum Ciceronis, & Milonem, & Sextium: ergo Vatinius secum ipse pugnat in dicendo testimonio.

1. Pars inductionis, *Vatinium defensionem Cornelij accusat* demonstrat imprudentiam Vatinii, qui cum no-

nocens sit omnium, quæ obiicit innocenti Cornelio, ipseque egeat defensore; non Cornelius: tamen patronum Cornelii ciceronem accuset, ut ipse sibi spem defensoris eripiat. *n. 5. Sed quare à te.* Deinde adeo non bonis viris displicuit (uti argumentatur Vatinius) defensio Cornelii ut etiam post illam defensionem Cicero à bonis omnibus magno studio factus sit Consul. *n. 6. attamen hoc.*

2. Pars inductionis, *Vatinius accusat discessum Ciceronis* arguit, & ridet stultitiam Vatinij, qui eum discessum accuset, per quem ipse cum Repub. seruatus est: nam idcirco ait se discessisse Cicero, ut improbis cedendo Remp. seruaret. *Ibid. Nam quod mihi.* Quod dixit deinde Vatinius Ciceronem non suâ, sed Reip. causa rediisse, est pariter insulsum: obiicit enim Ciceroni quod fuit longè gloriosissimum, Reip. causa, à suis ciuibus, magno desiderio reuocari. *n. 7. At enim dixisti.*

Ad extremum obiectionem facetè regerit in Vatinium Cicero, se non tam suâ causa, quàm Reip. sic charum esse Senatui, populoque Romano, quemadmodum Vatinius non tam suo quàm Reip. nomine, est odio ciuitati. *n. 9. quod quidem ego.* Atqui hanc sui cum Vatinio dissimilem comparationem iudicio, ac opinione bonorum ciuium metiendam relinquit. *Ibid. Atque ut aliquando.*

Propositionis secundum argumentum, *Vatinius sceleratus est vir*, alterâ inductione tractatur: Vatinius ante tribunatum in adolescentia, & quæstura, & legatione, in tribunatu, neglectis auspiciis, & læsis ciuibus; post tribunatum, disturbatis iudiciis, conteptis legibus est infamis: ergo Vatinius sceleratus est vir.

1. Pars inductionis, *Vatinius ante tribunatum, in adolescentia est infamis*, stringitur præteritione, & insidiosa cōcessione. *n. 11. Atque illud.* 2 Pars inductionis *Vatinius quæstura est infamis*,conflat dissimili cōparatione Vatinii, & Pub. Sextii in obtenta quæstura, & Prouincia, & rebus in ea gestis. *Ibid. Quæsturam petisti.* 3. Pars inductionis, *Vatinius legatione est infamis*, petitur à non seruata nauigandi certa ratione, à cursu, & euagatione per regna, sine Senatus-consulto, à flagitiis, & furtis. *n. 12. Post quæsturam.* 4. Pars inductionis: *Vatinius in tribunatu neglectis auspiciis, est infamis,*

famis, amplificatur 1. (salvâ Cesaris gratiâ, quod ubiq; cavet Cicero) improbitate Vatinii, qui mentitus se Pythagoram imitari in crudelibus, & barbari sacrificijs, & auspicia, & augurum responsa contempsit. *n. 13. Quaero abs te.*

Affert verò Orator callidè, ne Cæsarem offendat, triplicem dissimilitudinis causam inter Cæsarem, & Vatinium, quare illi, (si videatur obnuntiationes, & auspicia contempsisse) sit ignoscendum, non huic. *n. 15. Secundum ea.*

Amplificatur 2. Dissimili novem collegarum exemplò, quorum nullus contra auspicia legem ferre ausus est: unus audax Vatinius, cæterorum obnuntiationibus, & auspiciis pro nihilo habitis, leges tulit, quas voluit. *n. 16. Sic enim ex te.*

Amplificatur 3. Dissimili exemplo omnium tribunorum plebis, ex quibus nullus unquam, preter Vatinium, est inventus, quantumvis seditiosus, qui legem Æliam aut Fusiam violarit, aut contra has consilium conuocarit. *n. 18. Simul etiam.* Amplificatur 4. impudentia Vatinii, qui cum improbissimè omnia auspicia leges, religionem neglexerit, irriserit, calcarit, tamen velit augur fieri in Q. Metelli locum. *n. 19. Quero illud.* Amplificatur 5. à consequentibus, quòd omnia auspicia fuerit dissoluturus, si augur factus esset. *n. 20. hoc loco.*

5. Pars inductionis, *Vatinius in tribunatu lesis civibus est infamis*, factâ transitione, 1. exaggerat ab adjunctis miserabilem Marci Bibuli Consulis sortem, qui, homo moderatissimus, nihil in Rep. moliens, tantum ab actionibus Vatinii dissentiens, raptus est indignissimè, sublato auxilio, in carcerem, ad necem: & postea nefarius idem Vatinius misit Viatorem, qui Bibulum domo vi extraheret, prætexto Cæsaris nomine. *n. 21. Ac nec diutius.* 2. Exaggerat facinus Vatinii, qui principes ciuitatis tollere, & delere conatus est, producto in concionem, & Rostra L. Vettio, præmiis corrupto, ut ibi ipse ad arbitrium Vatinii viros indicaret à quibus impulsus esset ad afferendam Cn. Pompeio necem. *n. 24. Cum L. Vettium.*

Dignitatem verò horum virorum (Bibuli, Luculli, Curionis Domitii, Lentuli, Pauli, Ciceronis, Pisonis generi, Laterensis) Orator vehemẽter cõmendat, auget;

geret;ut insigné invidiā pariat Vatinio. *Ibid. M. Bibulū.*

3. Exaggerat Vatinii crudelitatem in C. Antoniū, quòd cum Vatinius legem promulgasset, qua dabatur reo alterna reiectio judicum: expectasset donec Antonius (quem rectè accusauit Q. Maximus) de coniuratione, & de pecuniis repetundis reus fieret: deinde in lege adiecisset, qui post legem suam reus factus esset: ut hac exceptione Antonium à beneficio legis excluderet. *n. 27. Et quoniam crebrò.*

4. Exaggerat auaritiam Vatinii, & diuitias ex rapinis ciuium, & Reip. acquisitas. *n. 29. Et quoniā pecunias.*

5. Exaggerat iniuriam Q. Ario ciui honesto factam, quando in ejus epulo publico, & dignitatis pleno, ipse Vatinius cum toga pulla accubuit, contra morem Majorum, cūm stomacho totius ciuitatis, & læsâ auctoritate Q. Arii. *n. 30. Atque illud etiam.*

6. Pars inductionis, *Vatinius post tribunatum disturbatis iudiciis est infamis*, amplificatur ex eo, quòd Vatinius, qui non seruato promulgationis legitimo tempore (id erat trinundinum) suas leges tulerat, eo crimine accusatus appellarit Tribunos, ipsum adeò Clodium; & cum iure, more, potestate non posset, iudicium vi sustulerit. *n. 33. Quæro illud etiam.*

Crescit amplificatio, quòd tum Vatinius, cum accusaretur, legatus cum Cæsare in Galliam iuisset, (quem propterea non licebat in iudicium vocare) ipse tamen improbè rediit in urbem, ne iudicium iure legationis defugisse videretur. *n. 34. Atque illud etiam.*

Digreditur Cicero, & datâ occasione, istam legationem Vatinii non Senatus-consulto, sed suâ ipsius lege (quam tulit inuito Senatu, ut legatos non Senatus more Maiorum, sed populus deligeret) arreptam insectatur ab adiunctis. *n. 35. Et quoniam.*

7. Pars inductionis, *Vatinius legibus contemptis est infamis*, Perspicuè Vatinium legis Tulliæ reum ostendit, quod in ipsa petitione præturæ gladiatores det. *n. 37. Atq; illud etiam.* Quare minatur Cicero se proximè accusaturum Vatinium; neque illi spem esse in gratia Cæsaris, qui nuper respondit Vatinium omnia diuitiis, non dignitate fecisse. *n. 38. Ac si hæc omnia.*

Concludit Orator inductionem recapitulatione in odium scelerati Vatinii. *n. 39. Quòd si ipse.*

ANNO-

ANNOTATIO.

Contentio duas habet partes, levitatem testis Vatinij, & improbitatem: utrumque explicat inductio per enumerationem. Ac primum, seu levitatem demonstrat, Orator in reprehensa defensione Cornelij, & discessu Ciceronis, & postea (quod mox in peroratione videbimus) in dicto testimonio de Milone, & Sextio: ex quibus Vatinij auctoritatem vehementer elevat, irridet, vocat in odium publicum. Alterum, seu improbitatem exagitat ab ipsa Vatinij adolescentia, quæstura, legatione, tribunatu, sceleribus: præsertim in eius tribunatu amplificat 1. neglecta auspicia contra exemplum novem Collegarum & omnium tribunorum, & Maiorum. 2. leges latas Reip. exitiosas, ut legationem, ut donationem agrorum, & rapinas: ubi (& passim alibi) tam callidè, & sapienter vitat orator Cæsaris offensionem (quo Consule, & cuius auxilio, & commodo ista nefarie gessit Vatinius) ut hunc communione sceleris seiungat, aut excuset, Vatinium unum insectetur, & in odium apud omnes adducat. 3. Amplificat læsos cives, eosque principes civitatis, subornato L. Vettio, ac deinde C. Antonium, & Q. Arium 4. Denique post tribunatum discussum ab ipso iudicium improbissimâ appellatione, nec non contemptam legem Tulliam. Quæ crimina uti testimonia, modò conglobatim, vel ab adiunctis mirifice auget Orator, modò concisim vibrat, vel acute retorquet in Vatinium, eumque suæ ipsius argumentatione iugulat; modò cavillans præterit, modò seriò explicans redarguit, pungit, increpat minatur, præstura spem, & Cæsaris gratiam præcludit, commune iudicium bonorum intentat; nihil non perpetuâ interrogatione affert ad invidiam, & odium Vatinij.

PERORATIO.

IN peroratione resumit Cicero (ut hîc deniq; labefactet testimonium Vatinii) quod r. inductione Contentionis explicuit, Vatinium secum pugnare in dicendo testimonio; qui spe qui vanè, & leviter Milonem laudarit, in iudicio, quem paulò antè vituperaverat in concione: n. 40 *Sed ut aliquando.*

Imò leuius Milonem, & Sextium testimonio disiungit, quos crimine coniūgit. n. 41. *Sed cum T. Anniū.*

Vanissimè, qua lege Sextium de vi accusandum omninò fuisse negat, ea lege in eum de vi testimonium dicit. n. 42. *Extremum illud est.*

ANNO-

ANNOTATIO.

Opportunè distulit Orator in perorationem contraria, & pugnantia Vatinij testimonia de Milone, & Sextio ut quasi novo argumento, aut fortissimo telo ad finem reservato (quod aliquando fieri diximus in Rhetorica) adversarij fidem expugnet, & infringat.

PRO M. CÆLIO.

Argumentum, Quæstio, Stylus.

M. *Cælius equestri loco natus, ingenio, ac forma liberali, cùm adolescentiam in domo, ac familiaritate Ciceronis egisset; postea vixit liberiùs: & illatus in familiaritatem Catilinæ, eidem iam iterum petenti Consulatum cùm cæteris æqualibus favit. Deinde aliquot annis interiectis venit in familiaritatem Clodiæ, uxoris Q. Metelli, quæ soror erat P. Clodij, & mulier parum pudica habebatur. Cumque illâ familiarius uteretur, & forte auri certum numerum ab ea mutuò accepisset, postea indicatum est Clodiæ, venenum sibi parari à Cælio, per Licinium quendam familiarem illius, qui etiam pecunià servum eius ad perficiendam rem aggressus esset. Itaque accusatur à Clodia amicis Cælius, ac potissimum à L. Atratino adolescente, cuius patrem Cælius de ambitu accusaverat.* Freig.

Quæstio est in genere iudiciali, aut M. Cælius venenum Clodiæ pararit, ne aurum, quod mutuò acceperat, reddere cogeretur.

Stylus est tenuis, & acutus: nisi voluptates excuset adolescentis Cælij, aut Clodiam insectetur, aut in peroratione commiserationem excitet.

SYNOPSIS

EXORDIVM. Die festo (quòd alicui legum ignaro mirum videretur) opibus meretricis Clodiæ, ab Atratino adolescente, accusatur innocens Cælius.

PROPOSIT. M. Cælius venenum non parauit Clodiæ, ne aurum, quod mutuo acceperat, reddere cogeretur.

ARGVMEN.
1. Quia scelera seu argumenta, propter quæ aduersarii affingunt Cælio crimen veneni, sunt falsa.
2. Totum istud crimen veneni, & auri fictum est ab impudica muliere, cuius familiaritatem spreuit Cælius.

ARGVMENTATIO.

1. ARGVMENT. M. Cælius, uti objiciunt aduersarii, patrem non habet obscurum, nec cum parum piè tractauit: est municipibus suis probatus: tametsi formosus, non est impudicus: non fuit familiaris Catilinæ, nec adeò eius impudicitiæ, & coniurationis particeps: non sumptuosè habitauit, aut cum ære alieno, ut à patre in viciniam Clodiæ migraret: Senatorem non pulsauit: non attrectauit matronas: non est seditiosus: non deniq; luxuriosus. Igitur scelera seu argumenta propter quæ aduersarii affingunt Cælio crimen veneni, sunt falsa.

2. ARGVMENT. Persona Clodiæ, & Cælii, & testium, cæteraq; adiuncta, declarant commentitium esse crimen: igitur totum istud crimen veneni, & auri fictum est ab impudica muliere, cuius familiaritatem spreuit Cælius.

AMPLI-

1. ARGVMENTAT.
AMPLIFICATIO, ET AF-
FEC-

1. Pater Cælii eſt equeſtris dignitatis; quomodo obſcurus? ſupplicat pro filio; quomodo malè tractatus? 2. Puteolani magnos honores detulerunt Cælio; num igitur hunc probant? 3. Forma non continuò adoleſcentem impudicum arguit; itaque obiectio Atratini non eſt accuſatio, ſed maledictum. 4. Conſtat de Cælii adoleſcētia ſub patre, Craſſo, Cicerone, pudicè traducta: ſi hunc poſtea (quod commune eſt multis, etiam fortibus, & bonis viris) Catilina ſpecie quadam aſsimulatæ virtutis tenuit, hoc crimen eſſe non debet unius Cælii: deinde qua ratione coniurauit, aut ambitum commiſit is, qui coniurationis, & ambitus crimine alterum accuſauit? 5. Pupillus Cælius tabulas non conficit; unde expenſi ſumptus? auctore patre, & commodè domum conduxit? ergo non ſemigrauit à patre 6. Iſte Senator ſolus eſt teſtis, nec per ſe, & ſtatim inſtituit actionem in Cælium.

2. ARGVMENTAT.

Plura ſunt obiecta Cælio maledicta, quàm crimina; auctore quidem meretrice Clodia, cuius ſcelera Cicero, & familiaritatem cum Cælio objurgat & ſeuerè per Appium abauum, & urbanè per minimum fratrem. Quāquam etiam Cælium obiurgat inductus ex comico parens ſeuerus; ſed mox ſe excuſat Cælius, atque hunc alter parens lenis: ipſe quoque indulgens Cicero continentiam eſſe raram in adoleſcentibus cōtendit exemplo Romanorum, & Græcorum, tum ex ipſa natura; id verò repugnare ait, ut ſtudiis, ac labori deditus Cælius ſit libidinoſus. Iam crimen auri non eſt probabile: vel enim Clodia ſciuit cauſam, quare à ſe aurū peteret Cælius, vel non: ſi ſciuit, eodem ſe crimine obſtrinxit; ſi non ſciuit, cur tā familiaris Cælio fuit, ut aurum commoda-

7. nocturnis testibus leui, & corruptâ fide, Cælii causa non est expendenda, sed argumentis ex causa, & ratione. 8. de seditione purgauit Cælium grauiter, & ornate M. Crassus: Dionem qui occidit, tenetur, & absolutus est, multò magis absoluetur Cælius, 9. Herrenii aspera, etsi diserta oratio est, ex eo præsertim non probanda, quod in genere vitia adolescentiæ, in specie luxuriam M. Cælii accusarit.

FECTVS.

ret? aut si, Balbo teste, non fuit familiaris, certè aurum non dedit: Deinde mores Cælii, ingenium, prudentia, facultas seruorum, cæteraq; adiuncta loci, temporis, & signorum, longè remouent crimẽ huc accedit L. Lucceii grauis, & sācti viri testimonium. Alterum crimen veneni pariter ex causis finalibus, & coefficientibus, & ratione dati veneni, & loco minùs apto, & subornatis leui fide testibus seruis, refellitur.

PERORATIO.

Cicero misericordiam deprecatur adolescenti Cælio tum propter integritatem causæ, & industriæ, virtutisque futuræ in Rep. obiecta dissimili comparatione Sext. Clodii: tum propter senectutem, ac lacrymas parentis, & communem pietatis sensum, & merita Ciceronis.

EXOR-

EXORDIVM.

SVmit Cicero exordium à tempore ſeu feſto die, quo M. Cælii iudicium exercetur, quaſi atrox crimen commiſerit: verùm hæc dicit fieri opibus Clodiæ, quæ Atratinum adoleſcentem pium impulit ad accuſandum innocentem Cælium. *n. 1. Si quis.*

Atque Atratinum excuſat Cicero vel pietate in patrem (quem accuſarat Cælius) vel neceſsitate, vel ætate. *n. 2. Etenim ſi.*

ANNOTATIO.

Captat Orator benevolentiam M. Cęlię: 1. à perſona iudicum, qui leges obſervant, 2. à perſona ipſius Cęlÿ innocentiſ, & ingenioſi adoleſcentis; 3. à perſona Clodię quam vocat in invidiam; 4. à perſona accuſatoris Atratini, qui pietate inductus, vel voluntate Clodię, vel ſpe ętatis, hanc cauſam ſuſcepit.

CONTENTIONIS Propoſitio, & Diſtributio.

COntentionis propoſitio eſt hæc: M. Cælius venenum Clodię non parauit, ne aurum, quod mutuo acceperat, reddere cogeretur.

Diſtributio ſeu argumenta ſunt hæc duo: primùm quia ſcelera, & argumenta, propter quæ aduerſarii affingunt Cælio crimen veneni, ſunt falſa. Secundùm, quia totum iſtud crimen veneni, & auri fictum eſt ab impudica muliere cuius familiaritatem ſpreuit Cælius.

CONTENTIONIS

Argumentatio, Amplificatio, & Affectus.

PRopoſitionis primum argumentum, *ſcelera, & argumenta propter quę adverſarÿ affingunt Cęlio crimen veneni, ſunt falſa*, amplè deducit inductio per enumerationem ſingularum: nam M. Cælius, uti obiiciunt aduerſarii, patrem non habet obſcurum; nec eum tractauit parum piè: eſt municipibus ſuis probatus: tametſi

tametsi formosus, non est impudicus: non fuit familiaris Catilinæ nec adeò impudicitiæ eius, & coniurationis particeps: non sumptuosè habitauit, aut cum ære alieno, ut à patre in viciniam Clodiæ migraret: Senatorem non pulsauit: non attrectauit matronas: non est seditiosus: non denique luxuriosus. Ergo scelera, & argumenta, propter quæ aduersarii affingunt Cælio crimen veneni, sunt falsa.

Antecedentis 1. pars, *Cęlius patrem habet non obscurum, nec cum tractavit parum piè*, breui probatur à persona patris, qui equestrem dignitatem semper retinuit, & testimonio omnium, qui illum nòrunt: quam piè fuerit tractatus, declarat luctus, & lacrymæ, quibus supplicat pro filio. *n. 3. Obiectus est pater.*

Antecedentis 2. pars, *Cęlius est municipibus suis probatus*, patet ex honoribus, quos Puteolani habuerunt absenti Cęlio, & ex legatis, quos iidem ad hoc iudicium cum magna eius laudatione miserunt. *n. 5. Nam quod est obiectum.* Cicero concludit hanc, & primam antecedentis, partem epiphonemate, & exemplo. *Ibid. videor mihi.*

Antecedentis 3. pars, *Cęlius tametsi formosus, non est impudicus*, eleuat obiectionem aduersariorum, ut peruulgatam, & omnibus formosis adolescentibus communem: Adde, hæc obiectio pulchritudinis vel est accusatio, vel maledictum: si accusatio, ubi crimē, ubi probatio, ubi testes? si maledictum, contemnet Cælius. *n. 6. Nam quod obiectum est.*

Porrò præclarâ insinuatione dolet Cicero Atratinum adolescentem pudicum de impudicitia locutum esse, non suâ, sed Clodiæ culpâ: monetque amicè, ne quid in posterum huiusmodi à se alienum proferat. *n. 7. Quam quidem partem.* Cæterùm pudicitiam Cælii confirmat disciplinâ patris, Crassi, Ciceronis, *n. 9. Verùm ad istam.*

Antecedentis 4. pars, *Cęlius non fuit familiaris Catilinę, nec adeò impudicitię, & eius coniurationis particeps*, 1. constat ex prima Cælii adolescentia, quia nunquam à Cicerone decesserit, aut pudicitiam violarit. *n. 10. nam quòd Catilinę.* In virili ætate familiaris fuit quidem Catilinæ Cælius: verùm & alii multi, non continuò impudici. Atque idcircò magis excusandus est Cælius, quòd Catilinæ natura (quàm describit Orator

tor ethopœia) versatilis, & multiplex specie assimulatæ virtutis multos tenuerit. *n. 12. Studuit Catilinæ*. Imò etiam fortes, & bonos viros, & ipsum pene Ciceronem decepit Catilina: non igitur ista familiaritas Catilinæ crimen esse debet Cælio, quod commune est multis. *n. 14. Hæc ille tam varia*.

2. Constat ex persona, & moribus, & fortuna Cælij; nec enim is conjuravit, aut ambitu se commaculauit, qui conjurationis, & ambitus crimine alterum (Antonium) accusauit. *n. 15. Itaq; à maledictis*.

4. Antecedentis 5. pars, *Cælius non sumptuosè habitavit, aut cum ære alieno, ut à patre in viciniam Clodiæ migraret*, breui dissoluit argumenta aduersariorum: nec enim Cælius, adhuc pupillus, tabulas confecit, ex quibus expensi sumptus appareant; nec tanti emit ædiculam Clodii, quanti fingunt adversarii: nec semigravit à patre in viciniam Clodiæ, quo suadente apud forum & patronos commodè domum conduxit. *n. 17. Nam quod æs alienum*.

Antecedentis 6. pars, *Cælius Senatorem pulsavit*, eleuat fidem istius Senatoris, qui est solus à Clodia inuentus testis; qui reuera si pulsatus fuisset, statim, & per se actionem in Cælium instituisset. *n. 19. quamobrem illa*.

Antecedentis 7. pars. *Cælius non attrectavit matronas*, pariter eleuat nocturnorum testium leuium, à Clodia subornatorum fidem. *n. 20. Nec tamen illud*. Quamquam prolepsi accusatores Cælij excusat; solùm istos testes reiicit, *n. 21. Neque id ego*. Neque vult iudices huiusmodi testium cupiditate, ac fide corrupta causam Cælii expendere, sed argumentis ex ipsa causa, & ratione perspicuis. *n. 22. Hoc ex genere*.

Antecedentis 8. pars, *Cælius non est seditiosus*, quia grauiter & ornatè à M. Crasso perorata est, de seditionibus Neapolitanis, de Alexandrinorum pulsatione Puteolanâ, & de bonis Pallæ; Cicero vellet dictum esset ab eodem etiam de Dione: verùm de huius Dionis nece non laborat, quam qui commisit (P. Ascitius) non negauit, & absolutus est; multò igitur magis Cælius absoluetur, qui istius necis non modò non suspicione, sed ne infamiâ quidem est aspersus. *n. 23. Itaque illam partem*. Respondet ad prolepsim, Ascitij causam, cujusmodi sit, à causa Cælij esse seiunctam,

iunctam, maximè ipso Coponiorum testimonio, qui ex omnibus intimè Dionis mortem doluerunt. *n. 24. at prævaricatione.*

Antecedentis 9. pars, *Cælius non est luxuriosus*, primũ infirmat tristem, & asperam L. Herennij orationem, subtiliter ad criminandum, & severè ad obiurgandum inductam. *n. 25. Ergo hæc removeantur.*

Mox primam eius accusationis partem, ut falsam; alteram, ut non criminosam; utramque ut extra causam, reijcit. *n. 26. Ac prima pars.*

Arripit Orator tertiam accusationis partem, quæ est objurgatio luxuriæ M. Cælii: atque apostrophâ deprecatur accusatorem Balbum, ut sibi fas sit eum adolescentem defendere, qui exemplo multorum postea ex voluptatibus emerget ad bonam frugem. *n. 27. Sed hæc omittam.* Istum verò auditum attentè accusatorem eludit, propterea quod in genere vitia adolescentiæ, non in specie luxuriam M. Cælij accusarit. *n. 29. Sed tu mihi.* Quamobrẽ admonet judices, & iterum deprecatur, ut quæ sunt adolescẽtibus vitia cõmunia, hęc in Cæliũ non conferantur. *Ibid. Sed vestræ sapientiæ.*

Propositionis 2. argumentum, *totum istud crimen veneni & auri fictum est ab impudica muliere, cuius familiaritatem sprevit Cælius*, hoc Enthymema contexit: persona Clodiæ, & Cælii, & testium, cæteraque adiuncta declarant commentitium esse crimen: ergo totum istud crimen veneni, & auri fictum est ab impudica muliere, cuius familiaritatem spreuit Cælius.

Verùm Orator 1. præmittit argumẽtationi, ac proponit statũ quæstionis seu causã Cęlii, quæque ipsi ab aduersariis obiecta sint maledicta, & crimina. *n. 30. Atq; ego idẽ.* 2 pręmittit huius falsę criminationis authorẽ Clodiã, quã (apostropha ad pętorẽ Cn. Domitiũ) cogitur perstringere, & insectari. *n. 31. Horũ duorũ.*

3. Præmittit festiuas, & acres duas obiurgationes Clodiæ. 1. est, (inducto per prosopopœiam cæco Appio abauo Clodiæ) qui in eius vitia seuerè inuehitur. *n. 33. Sed tamen ex ipsa.* At correctione dilemma interserit Cicero, & ipse postulat à Clodia rationem familiaritatis suæ cum Cęlio: cuius rationem afferre debet, si vult ipsa audiri in iudicio; si verò affert, quoniam necesse est se meretricem fateatur, eius testimonio non credetur. *n. 35. Sed quid ego.* Altera prosopopœia

sopopœia est urbanè obiurgantis P. Clodii (minimi fratris Clodiæ) qui eam remouet ab amore Cælii. *n. 36. Sin autem urbanius.* 4. Præmittit similes duas obiurgationes Cælii: una est seueri patris Comici, qui Cælium reprehendit; apud quem se excusat Cælius ab adiunctis, & maledicâ ciuitate. *n. 37. Redeo nunc ad te.* Secunda est lenis, & clementis patris, qui Cælium excusat. *n. 38. Leni vero.* 5. Præmittit prolepsim, qua ipse non excuset aut defendat voluptates adolescentum; sed in ista ætate continentiam esse virtutem diuinam, ac raram demonstret, primùm exemplo antiquorum Romanorum. *n. 39. Dicat aliquis.* Deinde auctoritate scriptorum Græcorum, & Philosophorū, quorum pauci fuerunt, qui non in voluptatibus corporis dignitatem posuerint. *n. 40. Verùm hæc genera.* Tum blandimentis ipsius naturæ, & multis viis adolescentiæ lubricis. *n. 41. Multa enim nobis.* Postea exemplo multorum, quibus, uti Cælio, licuit adolescentiā (modo sine crimine) in luxu, & voluptate traducere. *n. 42. Quamobrem si quem.* Exemplo item in specie non paucorum, qui post adolescentiam libidinosè transactam, fortes atq; illustres viri fuerunt. *n. 43. Ac multi.* At verò negat Orator adolescentem Cælium voluptatibus fuisse occupatum. *n. 44. At verò in M. Cælio.* Quia studiis eloquētiæ, & labori forensi deditus fuit. Vbi aduerte syllogismum ex repugnantibus: studia enim eloquentiæ, & voluptates sibi repugnant. *n. 45. Audistis cum pro se.* Quod amplificat à causis, cur tam pauci sint studiosi, & eloquentes. *n. 46. An vos aliam.* Concludit nullum libidinis crimen esse in Cælio, sed illud totum regerit in Clodiam. *n. 47. Nihil igitur illa.* Imò addit non reprehendendum esse adolescentem Cælium, si meretriciis amoribus implicatus fuisset. *n. 48. Verùm si quis est* Deniq; apostrophâ ad Clodiam, & hoc dilemmate excusat Cælium: Clodia vel est meretrix, vel non: si est, nihil pertimescet Cælius; si non, quid obiici potest Cælio? *n. 50. Obliuiscor iam.*

His præmissis, quæ partim ad præcedentem argumentationem confirmandam pertinent, partim ad sequentem præmuniendam (nam ex cupiditatibus Cælii cæterisq; sceleribus, aduersarii maximè crimen veneni, & auri inferebant) his, inquam, præmissis, facta per allegoriam transitione, & breui distri-

butione duorum criminum, quæ restant;

Prima pars Enthymematis, *de auro*, exponitur 1. à persona Clodiæ, quam acri iterũ apostrophâ Cicero, & hoc dilemmate stringit. Clodia vel sciuit causam, quare à se aurum peteret Cælius, vel non sciuit: si sciuit, eodem se crimine obstrinxit; si non sciuit, cur tam familiaris Cælio fuit, ut aurum commodaret? *n. 51. Sed quoniam emersisse*. Quod si ut Balbus dicit, fuit cælata causam mulier, rursus hoc altero dilemmate captat: si Clodia fuit familiaris Cælio, non fuit celata, & est eiusdem criminis conscia; si non fuit familiaris, sanè aurum non dedit, *n. 53. Vidit hoc Balbus.*

Exponitur 2. Prima pars Enthymematis à persona Cælii, cuius mores, ingenium, prudentia, facultas seruorum, cæteraque adiuncta loci, temporis, signorum (quæ non elaboratè Orator profert) longissimè absunt ab hoc crimine. *Ibid. Quid ergo nunc.*

Exponitur 3. à persona iurati testis L. Lucceii, qui propter sanctitatem falsò testari non vellet innocentem esse Celium; nec committi homicidium ferret sua in domo, per suos seruos, aduersus hospitem Dionem, quem ipse diligebat. *n. 54. Habeo enim, indices.*

Amplificat Orator testimoniũ Lucceii, grauis, sapientis, moderati viri, & eius domũ plenam integritatis, officii, religionis: opposito Clodiæ testimonio, temerariæ, procacis, iratæ mulieris; & eius domo inimica, infami, crudeli, facinorosa, libidinosa. *n. 55. Sed cur diutius.*

Secunda pars Enthymematis, *de veneno*, exponitur 1. à causis finalibus, quæ afferri non possunt, cur Cælius venenum pararit Clodię. An ideo ne aurum redderet? nemo illud petit. Ne crimen hæreret? nemo etiam illud obiecit. *n. 56. Reliquum est igitur.*

Exponitur 2. à causis efficientibus, seu adiutoribus seruis Clodiæ, quibus temerè, & amenter tantum facinus credidisset Cælius, quia hos nouerat sibi alienos, & familiares suæ dominæ. *n. 57. Cui deniq;*

Exponitur 3. à ratione dati veneni; quæ ratio ex facultate, loco, tempore non constat, *n. 58. Ipsius autem veneni*. Digreditur hîc Cicero maximo commiserationis affectu in mortẽ Q. Metelli, quẽ veneno sublatum dicit ab ista uxore improba Clodia, quæ nunc de veneficio accusare audet Cęliũ. *n. 59. Pro Dy immortales.*

Expo-

Exponitur 4. à persona Licinii, & loco Balnearum mitiùs apto ad dandum venenum. *n.61. Sed revertor ad crimen.*

Exponitur 5. à persona testium; quos Orator ab insidiis, & leuitate fidei, & familiaritate cum Clodia, & ficta narratione ridet. *n.63. Atque equidem.* Deinde fabulæ artificem facit Clodiam, cui ostendit narrationem istorum, qui Licinium emiserint, seruorum non cohærere, ac Licinium fugientem facilè potuisse comprehendi, aut alio certiore modo deprehendi ex signis exterioribus. *n.64. Verùm hæc tota.* Demum istos testes facetâ allegoriâ, quasi fortes viros, & milites in conuiuijs, pro Clodia imperatrice pugnãtes, uti olim Græcos ad Troiam pro Helena, deridet, expectat in judicio, minatur, terret à dicendo testimonio. *n.67. Quos quidem ego.*

Adiungit prolepsim aduersariorum de manumissione seruorum, quam idcirco factam dicit Cicero, ut jam liberi serui vocari in quæstionem non possint, & detegere insidias aut impudicitias Clodiæ, de qua est fabula, & adagium peruagatum. *n. 68. At sunt servi.*

ANNOTATIO.

Conjectura seu argumentum adversariorum est duplex: 1. Cælius patrem habet obscurum, & eum malè tractavit; non est probatus suis municipibus; est formosulus, adeoq; impudicus; est familiaris Catilinę; sumptuosè habitavit, & cũ ęre alieno, ut à patre migraret in viciniam Clodiæ; Senatorem pulsavit; est seditiosus, luxuriosus. Ergo hic tot sceleribus affinis, non est alienus, ut mutuo aurum accipiat, ac, ne illud reddere debeat, venenum comparet. 2. Deprehensum est à multis testibus venenum in manibus Liciniј, qui erat familiaris Cælio. Ergo &c. At singula Cicero refellit partim ut maledicta in Cælium, partim ut ficta crimina ab impudica muliere. Maledicta artificiosè colligit, & explicat inductio & Enthymema perstringit falsum crimen auri, & veneni.

Pręcipuè luxuriam Cęlij excusat Orator, vel ab adolescentia; cui ętati debeat aliquid voluptatis indulgeri, vel ab impudica & scelerata muliere, quę adolescentem familiaritate sua pellexit; vel à persona Catilinæ, qui multos non solùm adolescentes sed etiam viros fictâ virtute decepit; vel à studijs eloquentię & labore forensi, quibus valdè deditus fuit Cęlius, vel subtili elusione accusatorum, Atratini, Herennij, Balbi. Iam verò crimen veneni quàm callidè remo-

SYNOPSIS.

EXORDIVM.

Difficile est Ciceroni post M. Crassum, & Cn. Pompeium perorare; qui maxima auctoritate, & usu, & ingenio, & studio Balbum defenderunt: sed mos gerendus, & Cn. Pompeio, & C. Balbo, cui Cicero multũ debet.

PROPOSITIO.

Balbus iure, & rectè ciuitate Romana est donatus.

ARGVMENTA.

1. Quia ex lege Gellia, & Cornelia licuit Cn. Pompeio ciuitate Balbum donare. 2. Fœdera non impediunt Balbum potuisse fieri ciuem Rom. 3. summi Imperatores nũquam dubitarunt fœderatos ciuitate donari posse, & de facto multos donarunt, etiam si is populus fundus non esset factus. 4. est consuetudo ciuitatis, liberos, & fœderatos asciscere, nulla mentione fœderis aut fundi populi.

ARGVMENTATIO. 1. ARGVM.

Etiamsi ex lege Gellia, & Cornelia non licuisset Cn. Põpeio ciuitate Balbũ donare; tamẽ tanti viri auctoritas non esset reprehendẽda: sed hoc ipsi licuit: quis igitur hunc accuset?

2. ARGVM.

Accusator Balbi malè interpretatur fœderatos populos fieri fundos oportere, ut quis ex iis ciuitate donetur; cùm id non magis proprium sit fœderatorum, quàm omniũ liberorum: igitur fœdera non impediunt Balbũ fieri ciuẽ Rom.

3. ARGVM.

C. Marius, Cn. Põpeius pater, P. Crassus, L. Sylla, Q. Metellus, M. Crassus, hic Cn. Pompeius nunquã dubitarunt fœderatos ciuitate donari posse, & de facto multos donarunt, etiamsi is populus fundus non esset factus: igitur summi Imperatores, &c.

4. ARGVM.

Iudices, populus, Senatus nõ solent de fœdere, aut de fũdo populo quærere: igitur est cõsuetudo &c.

AMPLI-

AMPLIFICATIO, ET AFFECTVS.

1. ARGVMENT.

Auctoritas Metelli Numidici, & Xenocratis Atheniensis tanta fuit, ut non quæreretur, quid ipsis liceret, An minor erit authoritas Cn. Pompeii, summis virtutibus, ac gestis rebus eximii? Quid? ipse contra fœdera fecerit? quæro an sciens? nerit? quæro an sciens! nefas est id dicere, an nesciens? quis illo homine scientior? nullus igitur sit obtrectatori locus.

2. ARGVMENT.

Imperitus est accusator Balbi, qui contra Maiorum exempla, & prodita jura, negat fœderatos civitate, iisque afficiendos premiis, quæ hostibus, ac seruis deferuntur. Deinde idem magis imperite ius mutandę civitatis oppugnat, obiecto Gaditanorum fœdere commentitio; nam ipsi Gaditani gloriantur Balbum suum, esse civem Rom.

3. ARGVM.

An accusator Balbi est sapientior istis tot tantisque Imperatoribus, qui fœderatos Civitate donarũt sine fundo populo?

4. ARGVMENT.

Extant multis exempli expressa facta judicum, & populi, & Senatus: quæ nemo potest reprehendere.

PERORAT.

1. Vocat in odium Orator inuidos accusatores Balbi.
2. Pro Balbo deprecatur judices tum à persona Cæsaris, & Pompeii tum judicio Imperatorum, judicum, populi, Senatus.

tametsi formosus, non est impudicus: non fuit familiaris Catilinæ nec adeò impudicitiæ eius, & coniurationis particeps: non sumptuosè habitauit, aut cum ære alieno, ut à patre in viciniam Clodiæ migraret: Senatorem non pulsauit: non attrectauit matronas: non est seditiosus: non denique luxuriosus. Ergo scelera, & argumenta, propter quæ aduersarii affingunt Cælio crimen veneni, sunt falsa.

Antecedentis 1. pars, *Cęlius patrem habet non obscurum, nec cum tractavit parum piè*, breui probatur à persona patris, qui equestrem dignitatem semper retinuit, & testimonio omnium, qui illum norunt: quam piè fuerit tractatus, declarat luctus, & lacrymæ, quibus supplicat pro filio. *n. 3. Obiectus est pater.*

Antecedentis 2. pars, *Cęlius est municipibus suis probatus*, patet ex honoribus, quos Puteolani habuerunt absenti Cęlio, & ex legatis, quos iidem ad hoc iudicium cum magna eius laudatione miserunt. *n. 5. Nam quod est obiectum.* Cicero concludit hanc, & primam antecedentis, partem epiphonemate, & exemplo. *Ibid. videor mihi.*

Antecedentis 3. pars, *Cęlius tametsi formosus, non est impudicus*, eleuat obiectionem aduersariorum, ut peruulgatam, & omnibus formosis adolescentibus communem: Adde, hæc obiectio pulchritudinis vel est accusatio, vel maledictum: si accusatio, ubi crimē, ubi probatio, ubi testes? si maledictum, contemnet Cælius. *n. 6. Nam quod obiectum est.*

Porrò præclarâ insinuatione dolet Cicero Atratinum adolescentem pudicum de impudicitia locutum esse, non suâ, sed Clodiæ culpâ: monetque amicè, ne quid in posterum huiusmodi à se alienum proferat. *n. 7. Quam quidem partem.* Cæterùm pudicitiam Cælii confirmat disciplinâ patris, Crassi, Ciceronis, *n. 9. Verùm ad istam.*

Antecedentis 4. pars, *Cęlius non fuit familiaris Catilinę, nec adeò impudicitię, & eius coniurationis particeps*, 1. constat ex prima Cælii adolescentia, quia nunquam à Cicerone decesserit, aut pudicitiam violarit. *n. 10. nam quòd Catilinę.* In virili ætate familiaris fuit quidem Catilinæ Cælius: verùm & alii multi, non continuò impudici. Atque idcirco magis excusandus est Cælius, quòd Catilinæ natura (quàm describit Orator

tor ethopœia) versatilis, & multiplex specie assimulatæ virtutis multos tenuerit. *n. 12. Studuit Catilinę.* Imò etiam fortes, & bonos viros, & ipsum pene Ciceronem decepit Catilina: non igitur ista familiaritas Catilinæ crimen esse debet Cælio, quod commune est multis. *n. 14. Hac ille tam varia.*

2. Constat ex persona, & moribus, & fortuna Cælij; nec enim is coniuravit, aut ambitu se commaculauit, qui conjurationis, & ambitus crimine alterum (Antonium) accusauit. *n. 15. Itaq; à maledictis.*

5. Antecedentis 5. pars, *Cęlius non sumptuosè habitavit, aut cum ære alieno, ut à patre in viciniam Clodię migraret,* breui dissoluit argumenta aduersariorum: nec enim Cælius, adhuc pupillus, tabulas confecit, ex quibus expensi sumptus appareant; nec tanti emit ædiculam Clodii, quanti fingunt adversarii: nec semigravit à patre in viciniam Clodiæ, quo suadente apud forum & patronos commodè domum conduxit. *n. 17. Nam quod æs alienum.*

Antecedentis 6. pars, *Cęlius Senatorem pulsavit,* eleuat fidem istius Senatoris, qui est solus à Clodia inuentus testis; qui reuera si pulsatus fuisset, statim, & per se actionem in Cælium instituisset. *n. 19. quamobrem illa.*

Antecedentis 7. pars. *Cælius non attrectavit matronas,* pariter eleuat nocturnorum testium leuium, à Clodia subornatorum fidem. *n. 20. Nec tamen illud.* Quamquam prolepsi accusatores Cælij excusat; solùm istos testes reiicit, *n. 21. Neque id ego.* Neque vult iudices huiusmodi testium cupiditate, ac fide corrupta causam Cælii expendere, sed argumentis ex ipsa causa, & ratione perspicuis. *n. 22. Hoc ex genere.*

Antecedentis 8. pars, *Cęlius non est seditiosus,* quia gravitèr & ornatè à M. Crasso perorata est, de seditionibus Neapolitanis, de Alexandrinorum pulsatione Puteolanâ, & de bonis Pallæ; Cicero vellet dictum esset ab eodem etiam de Dione: verùm de huius Dionis nece non laborat, quam qui commisit (P. Ascitius) non negauit, & absolutus est; multò igitur magis Cælius absoluetur, qui istius necis non modò non suspicione, sed ne infamiâ quidem est aspersus. *n. 23. Itaque illam partem.* Respondet ad prolepsim, Ascitij causam, cujusmodi sit, à causa Cælij esse seiunctam,

iunctam, maximè ipso Coponiorum testimonio, qui ex omnibus intimè Dionis mortem doluerunt. *n. 24. at pravaricatione.*

Antecedentis 9. pars, *Cęlius non est luxuriosus*, primū infirmat tristem, & asperam L. Herennij orationem, subtiliter ad criminandum, & severè ad obiurgandum inductam. *n. 25. Ergo hęc removeantur.*

Mox primam eius accusationis partem, ut falsam; alteram, ut non criminosam; utramque ut extra causam, reijcit. *n. 26. Ac prima pars.*

Arripit Orator tertiam accusationis partem, quæ est objurgatio luxuriæ M. Cælii: atque apostrophâ deprecatur accusatorem Balbum, ut sibi fas sit eum adolescentem defendere, qui exemplo multorum postea ex voluptatibus emerget ad bonam frugem. *n. 27. Sed hęc emittam.* Istum verò auditum attentè accusatorem eludit, propterea quod in genere vitia adolescentiæ, non in specie luxuriam M. Cælij accusarit. *n. 29. Sed tu mihi.* Quamobrē admonet iudices, & iterum deprecatur, ut quæ sunt adolescētibus vitia cōmunia, hęc in Cæliū non conferantur. *Ibid. Sed vestrę sapientię.*

Propositionis 2. argumentum, *totum istud crimen veneni, & auri fictum est ab impudica muliere, cuius familiaritatem sprevit Cælius*, hoc Enthymema contexit: persona Clodiæ, & Cælii, & testium, cæteraque adiuncta declarant commentitium esse crimen: ergo totum istud crimen veneni, & auri fictum est ab impudica muliere, cuius familiaritatem spreuit Cælius.

Verùm Orator 1. præmittit argumētationi, ac proponit statū quæstionis seu causā Cęlii, quæque ipsi ab aduersariis obiecta sint maledicta, & crimina. *n. 30. Atq; ego idē.* 2. pręmittit huius falsę criminationis authorē Clodiā, quā (apostropha ad pretorē Cn. Domitiū) cogitur perstringere, & insectari. *n. 31. Horū duorū.*

3. Præmittit festiuas, & acres duas obiurgationes Clodiæ. 1. est, (inducto per prosopopœiam cæco Appio abauo Clodiæ) qui in eius vitia seuerè inuehitur. *n. 33 Sed tamen ex ipsa.* At correctione dilemma interserit Cicero, & ipse postulat à Clodia rationem familiaritatis suæ cum Cęlio: cuius rationem afferre debet, si vult ipsa audiri in iudicio; si verò affert, quoniam necesse est se meretricem fateatur, eius testimonio non credetur. *n. 35. Sed quid ego.* Altera prosopopœia

ſopopœia eſt urbanè obiurgantis P. Clodii (minimi fratris Clodiæ) qui eam remouet ab amore Cælii. *n.* 36. *Sin autem urbanius*. 4. Præmittit ſimiles duas obiurgationes Cælii: una eſt ſeueri patris Comici, qui Cælium reprehendit; apud quem ſe excuſat Cælius ab adiunctis, & maledicâ ciuitate. *n.* 37. *Redeo nunc ad te*. Secunda eſt lenis, & clementis patris, qui Cælium excuſat. *n.* 38. *Leni vero*. 5. Præmittit prolepſim, qua ipſe non excuſet aut defendat voluptates adoleſcentum; ſed in iſta ætate continentiam eſſe virtutem diuinam, ac raram demonſtret, primùm exemplo antiquorum Romanorum. *n.* 39. *Dicet aliquis*. Deinde auctoritate ſcriptorum Græcorum, & Philoſophorũ, quorum pauci fuerunt, qui non in voluptatibus corporis dignitatem poſuerint. *n.* 40. *Verùm hæc genera*. Tum blandimentis ipſius naturæ, & multis viis adoleſcentiæ lubricis. *n.* 41. *Multa enim nobis*. Poſtea exemplo multorum, quibus, uti Cælio, licuit adoleſcentiã (modo ſine crimine) in luxu, & voluptate traducere. *n.* 42. *Quamobrem ſi quem*. Exemplo item in ſpecie non paucorum, qui poſt adoleſcentiam libidinosè tranſactam, fortes atq; illuſtres viri fuerunt. *n.* 43. *Ac multi*. At verò negat Orator adoleſcentem Cælium voluptatibus fuiſſe occupatum. *n.* 44. *At verò in M. Cælio*. Quia ſtudiis eloquẽtiæ, & labori forenſi deditus fuit. Vbi aduerte ſyllogiſmum ex repugnantibus: ſtudia enim eloquentiæ, & voluptates ſibi repugnant. *n.* 45. *Audiſtis cum pro ſe*. Quod amplificat à cauſis, cur tam pauci ſint ſtudioſi, & eloquentes. *n.* 46. *An vos aliam*. Concludit nullum libidinis crimen eſſe in Cælio, ſed illud totum regerit in Clodiam. *n.* 47. *Nihil igitur illa*. Imò addit non reprehendendum eſſe adoleſcentem Cælium, ſi meretriciis amoribus implicatus fuiſſet. *n.* 48. *Verùm ſi quis eſt* Deniq; apoſtrophâ ad Clodiam, & hoc dilemmate excuſat Cælium: Clodia vel eſt meretrix, vel non: ſi eſt, nihil pertimeſcet Cælius; ſi non, quid obiici poteſt Cælio? *n.* 50. *Obliuiſcor iam*.

His præmiſſis, quæ partim ad præcedentem argumentationem confirmandam pertinent, partim ad ſequentem præmuniendam (nam ex cupiditatibus Cælii cæteriſq; ſceleribus, aduerſarii maximè crimen veneni, & auri inferebant) his, inquam, præmiſſis, facta per allegoriam tranſitione, & breui diſtributione

butione duorum criminum, quæ restant;

Prima pars Enthymematis, *de auro*, exponitur 1. à persona Clodiæ, quam acri iterũ apostrophã Cicero, & hoc dilemmate stringit. Clodia vel sciuit causam, quare à se aurum peteret Cælius, vel non sciuit: si sciuit, eodem se crimine obstrinxit; si non sciuit, cur tam familiaris Cælio fuit, ut aurum commodaret? *n. 51. Sed quoniam emersisse*. Quod si ut Balbus dicit, fuit cælata causam mulier, rursus hoc altero dilemmate captat: si Clodia fuit familiaris Cælio, non fuit celata, & est eiusdem criminis conscia; si non fuit familiaris, sanè aurum non dedit, *n. 53. Vidit hoc Balbus.*

Exponitur 2. Prima pars Enthymematis à persona Cælii, cuius mores, ingenium, prudentia, facultas seruorum, cæteraque adiuncta loci, temporis, signorum (quæ non elaboratè Orator profert) longissimè absunt ab hoc crimine, *Ibid. Quid ergo nunc.*

Exponitur 3. à persona iurati testis L. Lucceii, qui propter sanctitatem falsò testari non vellet innocentem esse Celium; nec committi homicidium ferret sua in domo, per suos seruos, aduersus hospitem Dionem, quem ipse diligebat. *n. 54. Habeo enim, indices.*

Amplificat Orator testimoniũ Lucceii, grauis, sapientis, moderati viri, & eius domũ plenam integritatis, officii, religionis: opposito Clodiæ testimonio, temerariæ, procacis, iratæ mulieris; & eius domo inimica, infami, crudeli, facinorosa, libidinosa. *n. 55. Sed cur diutius.*

Secunda pars Enthymematis, *de veneno*, exponitur 1. à causis finalibus, quæ afferri non possunt, cur Cælius venenum pararit Clodię. An ideo ne aurum redderet? nemo illud petit. Ne crimen hæreret? nemo etiam illud obiecit. *n. 56. Reliquum est igitur.*

Exponitur 2. à causis efficientibus, seu adiutoribus seruis Clodiæ, quibus temerè, & amenter tantum facinus credidisset Cælius, quia hos nouerat sibi alienos, & familiares suæ dominæ. *n. 57. Cui deniq;*

Exponitur 3. à ratione dati veneni: quæ ratio ex facultate, loco, tempore non constat, *n. 58. Ipsius autem veneni*. Digreditur hîc Cicero maximo commiserationis affectu in mortẽ Q. Metelli, quẽ veneno sublatum dicit ab ista uxore improba Clodia, quæ nunc de veneficio accusare audet Cęliũ. *n. 59. Pro Dÿ immortales.*

Expo-

Exponitur 4. à persona Licinii, & loco Balnearum mitiùs apto ad dandum venenum. *n.61. Sed revertor ad crimen.*

Exponitur 5. à persona testium; quos Orator ab insidiis, & leuitate fidei, & familiaritate cum Clodia, & ficta narratione ridet. *n.63. Atque equidem.* Deinde fabulæ artificem facit Clodiam, cui ostendit narrationem istorum, qui Licinium emiserint, seruorum non cohærere, ac Licinium fugientem facilè potuisse comprehendi, aut alio certiore modo deprehendi ex signis exterioribus. *n.64. Verùm hac tota.* Demum istos testes facetâ allegoriâ, quasi fortes viros, & milites in conuiuijs, pro Clodia imperatrice pugnãtes, uti olim Græcos ad Troiam pro Helena, deridet, expectat in iudicio, minatur, terret à dicendo testimonio. *n.67. Quos quidem ego.*

Adiungit prolepsim aduersariorum de manumissione seruorum, quam idcirco factam dicit Cicero, ut jam liberi serui vocari in quæstionem non possint, & detegere insidias aut impudicitias Clodiæ, de qua est fabula, & adagium peruagatum. *n. 68. At sunt servi.*

ANNOTATIO.

Coniectura seu argumentum adversariorum est duplex: 1. Cælius patrem habet obscurum, & eum malè tractavit: non est probatus suis municipibus: est formosulus, adeoq; impudicus: est familiaris Catilinę: sumptuosè habitavit, & cũ ęre alieno, ut à patre migraret in viciniam Clodiæ: Senatorem pulsavit: est seditiosus: luxuriosus. Ergo hic tot sceleribus affinis, non est alienus, ut mutuo aurum accipiat, ac, ne illud reddere debeat, venenum comparet. 2. Deprehensum est à multis testibus venenum in manibus Liciniј, qui erat familiaris Cælio. Ergo &c. At singula Cicero refellit partim ut maledicta in Cælium, partim ut ficta crimina ab impudica muliere. Maledicta artificiosè colligit, & explicat inductio & Enthymema perstringit falsum crimen auri, & veneni.

Pręcipuè luxuriam Cęlij excusat Orator, vel ab adolescentia; cui ętati debeat aliquid voluptatis indulgeri, vel ab impudica & scelerata muliere, quę adolescentem familiaritate sua pellexit; vel à persona Catilinæ, qui multos non solùm adolescentes sed etiam viros fictâ virtute decepit; vel à studijs eloquentię & labore forensi, quibus valdè deditus fuit Cęlius, vel subtili elusione accusatorum, Atratini, Herennij, Balbi. Iam verò crimen veneni quàm callidè remo-

vet à Cęlio, quem iam luxuriâ purgavit? ut argute exeutit personas, & testes, cęteraq; adiuncta facultatis, loci temporis, signorum, & causarum? facetè quidem, sed acriter Clodiam obiurgat, quę tam familiaris fuit, ut aurum commodaret adolescentulo, præsertim ad flagitium; quando proinde vel eodem cum Cælio crimine obstrictam redarguit, vel aurum non commodasse. Huius præterea mulieris impudentiã exagitat, quæ accusare veneficij audeat Cęliũ, quę maritum ipsa suum veneno sustulit: meretricis autẽ fidem labefactat, quæ machinatrix, & architecta scelerũ & fabulę, servos subornavit, ut in iudicio adolescentẽ perderet à quo erat spreta.

L. Lucceium vehementer Orator laudat, & magnam huius testimonio auctoritatem affert, ne sua in domo plena integritatis, officij, religionis permisisse occidi hospitem Dionẽ putetur. Pariter adolescentis Licinij mores crimine alienos probat. Testium verò servorum, & familiarium Clodię fidem quàm acutè prescindit, ridendo, interrogando, terrendo. Denique apta ubique & convenientẽ oratione defendit Cęlium, & totam huius iudicij invidiam, scceleraque obiecta retorquet in Clodiam.

PERORATIO.

Peroratio constat apostrophâ, & deprecatione ad Iudices; ut absoluant Cælium duabus ex causis. 1. Quia malè accusatur ab aduersariis gravissima lege Plautia seu de vi; cum vim non commiserit. *n. 70. Dicta est à me causa.* Nec M. Camurti, & Cęserni damnatio (quæ fuit infamis Clodiæ) esse debet præiudicium Cælio, quia hi lege Plautiâ nec tenebantur, nec damnati sunt: sed omnino malefic um eorum erat huiusmodi, ut damnari eos necesse videretur, quacunque lege essent accusati. *n. 71. Atque hoc etiam.* At Cælio nulla vis potest obijci, nec aliud maleficium, quod puniri à iudicibus possit: nam pueritiam (est quædam quasi anacephalæosis Contentionis) & primam adolescentiam honestè coluit studiis eloquentię disciplinis summorum virorum, contubernio Q. Pompeii, illustri accusatione C. Antonii. *num. 73. M. verò Cælius.* Nisi in hoc flexu quasi ætatis paullum hæsit fama Cælii ex familiaritate Clodiæ. *n. 75. In hoc flexu.* Sed celeriter voluptatibus emersit, ac innato mentis ardore ad gloriam, meliora sectatus est: itaque iam violentia, & ferocitate ingenii depositâ, spem facit virtutis, ac industriæ futuræ, quam pro Rep. probavit

duabus

duabus accusationibus. *num. 76. Atque ut iste.*
Quare adducta dissimili comparatione Sext. Clodii, & M. Celij iudices obtestatur Orator, ne turpiter mulieris libidinosæ gratiâ hunc innocentem, & optimæ spei adolescentem condemnent, qui paucis his diebus istum nefarium hominem eiusdem Clodiæ opibus absoluerunt. *n. 78. Quare oro 2.* Quia Senectus, ac lacrymæ parentis, & communis omnium parentum, adeoq; Iudicum sensus erga adolescentes liberos, & spes Reip. & merita Ciceronis postulant tribui misericordiam M. Celio. *n. 79. quod cum huius.*

ANNOTATIO.

In hac peroratione artificiosè Orator colligit, quod totâ oratione, etiam exordio, attulit, ut Iudices moveret ad commiserationem Cely, & invidiam Clodiæ. Itaque hic absolutus est, & paulo post factus ædilis.

PRO L. CORNELIO BALBO.

Argumentum, Quæstio, Stylus.

Balbus Gadibus in Hispania natus, propter operam, ac fidem in bello Sertoriano probatam, civitate Romana à Cn. Pompeio donatus fuit quo tempore L. Gellius, & Cn. Cornelius Consules legem ex Senatus sententia tulerunt ut cives Romani essent ij, quos Cn. Pompeius Imperator magnis in Hispania rebus gestis de consily sententia sigillatim civitate donarat. At cum postea Balbus amicitia Principum, & divitijs floreret, invidus Accusator negavit Balbum iure civitatis potuisse donari; quia ex fæderato populo nemo posset, nisi is populus fundus factus esset, in civitatem Romanam venire; Gaditanum autem populum, cum Balbus civitate donaretur, fundum factum non esse. Contra hunc Accusatorem Cicero Balbum tuetur; asseritque iure, & rectè factum esse civem Romanum.

Quæstio est in genere iudiciali, an Balbus iure, & rectè civitate Romana sit donatus.

Character est subtilis: præterquam in exordio, & Peroratione, & laudatione Cn. Pompey, vel iuris Rom.

SYNOPSIS.

EXORDIVM.

Difficile est Ciceroni post M. Crassum, & Cn. Pompeium perorare; qui maxima auctoritate, & usu, & ingenio, & studio Balbum defenderunt: sed mos gerendus, & Cn. Pompeio, & C. Balbo, cui Cicero multũ debet.

PROPOSITIO.

Balbus iure, & rectè ciuitate Romana est donatus.

ARGVMENTA.

1. Quia ex lege Gellia, & Cornelia licuit Cn. Pompeio ciuitate Balbum donare. 2. Fœdera non impediunt Balbum potuisse fieri ciuem Rom. 3. summi Imperatores nũquam dubitarunt fœderatos ciuitate donari posse, & de facto multos donarunt, etiam si is populus fundus non esset factus. 4. est consuetudo ciuitatis, liberos, & fœderatos asciscere, nulla mentione fœderis aut fundi populi.

ARGVMENTATIO.

1. ARGVM.

Etiamsi ex lege Gellia, & Cornelia non licuisset Cn. Põpeio ciuitate Balbũ donare; tamẽ tanti viri auctoritas non esset reprehendẽda: sed hoc ipsi licuit: quis igitur hunc accuset?

2. ARGVM.

Accusator Balbi malè interpretatur fœderatos populos fieri fundos oportere, ut quis ex iis ciuitate donetur; cùm id non magis proprium sit fœderatorum, quàm omniũ liberorum: igitur fœdera non impediunt Balbũ fieri ciuẽ Rom.

3. ARGVM.

C. Marius, Cn. Põpeius pater, P. Crassus, L. Sylla, Q. Metellus, M. Crassus, hic Cn. Pompeius nunquã dubitarunt fœderatos ciuitate donari posse, & de facto multos donarunt, etiamsi is populus fundus non esset factus: igitur summi Imperatores, &c.

4. ARGVM.

Iudices, populus, Senatus nõ solent de fœdere, aut de fũdo populo quærere: igitur est cõsuetudo &c.

AMPLI-

1. ARGVMENT. AMPLIFICATIO, ET AFFECTVS.

Auctoritas Metelli Numidici, & Xenocratis Atheniensis tanta fuit, ut non quæreretur, quid ipsis liceret, An minor erit authoritas Cn. Pompeii, summis virtutibus, ac gestis rebus eximii? Quid? ipse contra fœdera fecerit? quæro an sciens! nefas est id dicere, an nesciens? quis illo homine scientior? nullus igitur sit obtrectatori locus.

2. ARGVMENT.

Imperitus est accusator Balbi, qui contra Maiorum exempla, & prodita jura, negat fœderatos civitate, iisque afficiendos premiis, quæ hostibus, ac seruis deferuntur. Deinde idem magis imperite ius mutandę civitatis oppugnat, obiecto Gaditanorum fœdere commentitio; nam ipsi Gaditani gloriantur Balbum suum, esse civem Rom.

3. ARGVM.

An accusator Balbi est sapientior istis tot tantisque Imperatoribus, qui fœderatos Civitate donarũt sine fundo populo?

4. ARGVMENT.

Extant multis exempli expressa facta judicum, & populi, & Senatus: quæ nemo potest reprehendere.

PERORAT.

1. Vocat in odium Oratorinuidos accusatores Balbi.
2. Pro Balbo deprecatur judices tum à persona Cæsaris, & Pompeii tum judicio Imperatorum, iudicum, populi, Senatus.

EXORDIUM.

ET si duo patroni (M. Crassus, & Cn. Pompeius) maiori auctoritate, usu, ingenio, studio, quàm Cicero, defenderint Balbum: tamen eum à se quoque defendendum putat Orator, quia ipsi plurimum debet. *n. 1. Si auctoritates* Ac Pompeium laudans, quòd ornatè, graviter, & copiosè Balbum defenderit, sibi difficilius esse ait post tantum Oratorem dicere; nisi hoc à se officium non modò Balbus, sed ipse etiam Pompeius exigeret. *n. 2. qua fuerit.*

ANNOTATIO.

Cicero benevolentiam comparat grato suo animo in Balbum & officiis in Cn. Pompeium; attentionem magnitudine causæ quam præstantes viri susceperunt. docilitatem propositione, quæ subiunget (uti iam videbimus) quid non sit controversum & constituit. quid versetur in quæstione.

CONTENTIONIS

Propositio & Distributio.

COntentionis propositio (post seiunctionem, quam explicat narratiuncula de rebus gestis Balbi, & donatione civitatis, quę adversarius non negat) est hæc; Balbus iure & rectè Civitate Romana est donatus. *n. 5. Ac mihi quidem.*

Distributio seu argumenta sunt hæc quatuor: primum, quia ex lege Gallia & Cornelia licuit Cn. Pōpeio civitate Balbum donare. Secundum, quia fœdera non impediunt Balbum potuisse fieri civem Romanum. Tertium, quia summi Imperatores Rom. nunquam dubitarunt fœderatos civitate donari posse, & de facto multos donarunt, etiam si is populus fundus non esset factus. Quartum, quia est consuetudo civitatis, liberos, & fœderatos asciscere, nulla mentione fœderis, aut fundi populi.

CON-

CONTENTIONIS
Argumentatio, Amplificatio, & Affectus.

PRopositionis primum argumentum, *ex lege Gellia,& Cornelia licuit Cn. Pompeio civitate Balbum donare*, hoc effertur syllogismo: etiamsi ex lege Gellia, & Cornelia non licuisset Cn. Pompeio civitate Balbum donare, tamen tanti viri auctoritas non esset reprehẽdẽda: sed hoc ipsi licuit: quis igitur eũ accuset?

Major amplificatur 1. summis virtutibus, & rebus gestis Cn. Põpeij. *n. 7. ubi igitur est crimen.* Amplificatur 2. Metelli Numidici, & Xenocratis Atheniensis exemplo. *n. 11. Audivi hoc.* Minor illustratur hoc dilemmate: si quid obstitit, quominus hoc Pompeio licuit, fuerunt fœdera, quæ vel scivit, vel nescivit: si scivit, nefas est dicere Cn. Pompeium contra fœdera civitate Balbum donasse; cuius rei testem Orator inuocat totam rerum naturam per exclamationem, & prosopopœiam. *n. 13. Verum enim inscienter.*

Si nescivit, ergo Cn. Pompeius tot rerum scientia, & bellorum usu clarus, est ignorantior homine mediocri, & librariolo, qui istud fœdus Gaditanum novit? *n. 14. Gratificatur mihi.*

Concludit inuideri virtuti præsenti sæpius, quàm præteritæ; at magni Põpeij auctoritatẽ nulla obtrectatoris voce lædendam esse. *n. 15. Atq; ut ego sentio.*

Post hæc inserta est propositionis distributio (seiunctio allata est supra) seu ordo earum rerum, de quibus post Pompeium, & Crassum dicturus est Cicero. *n. 17. omittam igitur.*

Etiam subjungitur quædam per deprecationem insinuatio seu præmunitio pro sequentibus, ne lex tam grauis constituta videatur, ut viris bonis, & Balbo non liceat virtute, & industria emergere ex infimo genere. *n. 18. Ac priusquam.*

Propositionis secundum argumentum, *fœdera non impediunt Balbum potuisse fieri civem Rom.* Hoc Enthymemate (subtiliùs fortasse, aut malitiosiùs ad præsentem causam) contorquetur: Accusator Balbi malè interpretatur fœderatos populos fieri fundos oportere, ut quis ex ijs civitate donetur; cum id non magis propriũ sit fœderatorũ, quàm omniũ liberorũ: ergo fœ-

dera nō impediūt Balbū potuisse fieri civē Romanū.
Antecedens exclamatione ironicâ arguit imperitiā Accusatoris, qui omnium præmiorum, beneficiorumque populi Romani expertes faciat fęderatos, contra exempla Majorum. *n. 20. Sed negat ex fœderato.*

Amplificat Orator à consequentibus hoc fore gratissimū & iniuriosissimum non modò populo Rom. sed etiam fęderatis populis, si quis post defensum imperiū non possit ijs affici prēmiis, quæ deferuntur stipēdiariis, hostibus, seruis. *n. 22. Atqui si Imperatoribus.*

Deinde hoc, quod asserit de fundis populis Accusator, est contra ius mutādæ civitatis: quæ mutatio debet esse liberrima, ut civi Romano (vel exilio, vel postliminio, vel rejectione) liceat donari civitate à Gaditanis, sicut & Gaditano liceat à Romanis donari civitate: quod patet exemplis. *n. 27. Sed cum est illud.* Quamquam est hoc discrimen inter Græcos & Romanos, quòd his non liceat transire de civitate in civitatem, hoc est esse civitatis Romanæ, & cujusvis præterea, sed unius. *n. 29. Quod si ciui.*

Atque hęc divina à Maioribus prodita iura Orator prædicat, quibus licet cuilibet (id exempla confirmāt) donari Ciuitate, nulli eam amittere, nisi ipse aūctor factus sit *n. 31. O iura praclara.* Objicit Accusator exstare quædam fędera nonnullorum populorum, quorum in fęderibus exceptum est, ne quis eorū recipiatur civis Romanus. Respondet Cicero nihil huiusmodi exceptum esse in fędere Gaditano; &, si esset, sublatum lege Gellia, & Cornelia: neque illud fędus esse sacrosanctum, propterea quod populus plebsve illud non sanxit aut obtestatione legis, aut pœna seu consecratione capitis. *n. 32. At enim quadam.*

Non tamen his infirmat Cicero fędus Gaditanorum, sed illo nihil exceptum fuisse, nec civitatis factā esse mentionem, denique nihil aliud cautum consensu populi, quàm pacem, & conseruationem maiestatis populi Rom. (hic obiter ridetur accusatoris interpretatio) narratione exponit à tempore, & formula, quibus hoc fędus sancitum, & renouatum est. *num. 34 Nec vero hęc ratio.* Concludit parua & elegante anacephalæosi Balbum esse ciuem Romanum, etiamsi hoc iure fęderis negarent Gaditani, aut eum repeterent. *n. 38. Sed quid ego.* Verùm id non negant Gaditani, aut

jure

Iure fœderis repetunt Balbum, quem maximè volunt esse ciuem Romanum; quod constat ex ipsorum beneuolentia in ciues Romanos,& Balbum. *n. 39. Nunc verò quid ego.*

Beneuolentia Gaditanorum in ciues Romanos amplificata est conglobatis effectis amicitiæ, & probata multis imperatoribus. *n.40. Testantur & mortuos.* Beneuolentia in Balbum his argumentis patet, quòd Gaditani hospitium cum Balbo faciant publicè, quod legatos mittant, qui deprecentur ne Balbus ius ciuitatis amittat; quod Senatus-consulta faciant contra accusatorem Balbi. *n.41. Atque hanc, iudices.* Confirmatur Gaditanorum beneuolentia in Balbum ex emolumento non mediocri commendationis, & gratiæ, & multorum beneficiorum, quæ quotidie accipiunt à Balbo ciue Romano. Et in fine additur iterum anacephalæosis. *n.43. Etenim quis est.*

Propositionis tertium argumentum, *Summi Imperatores Romani nunquam dubitarunt fœderatos ciuitate donari posse, & de facto multos donarunt, etiamsi is populus fundus non esset factus*, inductione osteditur: C. Marius, Cn. Pompeius pater, P. Crassus, L. Sylla, Q. Metellus, M. Crassus, hic Cn. Pompeius nunquam dubitarunt fœderatos ciuitate donari posse, & de facto multos donarunt, etiamsi is populus fundus non esset factus: ergo &c.

Antecedens illustratur exemplo C. Marii tot bellis ac magistratibus clari, qui M. Annium Oppium, & alios plures fœderatos, & fortes viros, ciuitate donauit. *n.45. Quos igitur prudentissimos.* Deinde Cn. Pompeius pater, P. Cæsium & cohortes duas Camertium: Heracliensium legionem, P. Crassus; L. Sylla, Massiliensem Aristonem, & sexaginta Gaditanos; Q. Metellus, Fabium Saguntinum; Aletrinensem, M. Crassus, Asdrubalem Gaditanum, Mamertinos Ouios, quosdam Vticenses, Saguntinos Fabios Cn. Pompeius ciuitate donauit. *n. 50. quid Cn. Pompeius.*

Propositionis quartum argumentum, *est consuetudo ciuitatis, liberos, & fœderatos asciscere, nulla mentione fœderis, aut fundi populi*, etiam inductione ostenditur: Iudices, populus, Senatus non solent de fœdere, aut de fundo populo quærere: ergo &c.

1. Pars antecedentis constat: nam apud Iudices non mo-

mo unquam ex liberis fœderatiſque populis eſt de ciuitate accuſatus aut condemnatus, quòd aut populus fundus factus non eſſet, aut quod fœdere ciuitatis mutandæ ius impediretur. *n. 5*. *Habetis Imperatorem.*

2. Pars item conſtat: nam populus Romanus duos Oratores L. Caſſium Tiburtem damnato Cælio (licet populus Tiburtinus fundus factus non eſſet) & Titum Coponium pariter Gaditanum) damnato C. Maſſone, donauit ciuitate: idem populus Rom. ciuitate Balbum, fortem virum, nō donabit, quia fundus populus Gaditanus factus non ſit? *n. 53. Cognoſcite nunc populi.*

Denique Senatus è fœderatis fere ciuitatibus multas Sacerdotes Cereris delegit, & aſciuit, nulla mentione fundi populi factâ, aut violati fœderis. *n. 55. Cognoſcite nunc iudicium.*

ANNOTATIO.

Tota cauſa, inquit, Manutius, pendet a fœdere, id eſt ab interpretatione eorum verborum ut populus fundus fieret. Aliter enim accuſator, aliter ea Cicero interpretabatur: accuſator ſic: fundum fieri populum cum auctor eſſet eius rei quam alienaret. Cicero, cùm acciperet unam pluresve leges Romę latas, ut ijs legibus in poſterum, eque ac populus Rom. uteretur, & in populo fœderato, tanquam in aliquo fundo, leges eę reſiderent. Verior eſt accuſatoris interpretatio; Cicero ſerviens cauſę, ſenſum pervertit.

Itaq; Orator contendit Cornelium Balbum iure, & rectè civitate donatum eſſe 1. ex lege lata à Gellio & Lentulo, ut Pompeius cui vellet, civitatem dare poſſet. 2. ex fœdere, quia ſi ex fœderatis populis negatur, aliquem fieri civem Romanum, idem negabitur ex omnibus populis liberis: quandoquidem illud de populis liberis fundis commune eſt liberorū populorum, non proprium fœderatorum & tamen ex populis liberis multi donati civitate ſunt; nec quęſitum eſt quod accuſator nunc in Balbo quęrit, utrum ij populi fundi facti eſſent, an non. Deinde ſi accuſator dicit fœdera eſſe ſacroſancta adeoque non violanda ſine populi conſenſu: non conſenſiſſe autem populum Gaditanum, ut Balbus civitatem mutare poſſet. Reſpondet Cicero fœdus Gaditanum non eſſe ſacroſanctum, quia de eo neque ad populum neque ad plebem latum ſit: ſacroſanctum autem eſſe nihil poſſe niſi quod populus plebſve ſanxerit conſecratione capitis, & obteſtatione legis. 3. Exemplo ſummorum Imperatorum qui tam fœderatos quàm liberos civitate donarunt, ſine populi conſenſu. 4.

Ver-

perpetua consuetudine civitatis Romanę, in quam asciti sunt tam multi, sine mentione fœderis, aut populi fundi.

Artificium seu insinuatio oratoris est, ut aptè ad causam definiat fundum populum, suamq; definitionem stabiliat lege, fœdere, auctoritate, consuetudine: quam etiam definitionem ut ratam habeant iudices, deprecatur 1. à persona Cornelij Balbi, eiusq; rebus integrè & fortiter gestis. 2. A persona Cn. Pompeij & C. Cęsaris quibus Balbus est admodum charus. 3. Ab invidia adversariorum, qui non tantum Balbum, sed huius etiam amicos oppugnant in hac causa.

PERORATIO.

IN causa jam aperta, & satis probata, 1. respondet Cicero inuidis accusatoribus Cornelij Balbi: quorum maledicta quidem de pecunijs, de luxuria, de Tusculana villa, de Tribu Crustumina facilè refellit. *n. 56. Intelligo iudices.* Magis Orator pertimescendos putat Balbo eos, qui inimici sunt, aut inuident suis amicis: nam inimicitias remouet à persona Balbi, qui semper omnes bonos coluit, omnium fortune, dignitatique cessit, neminem in communibus discordijs læsit, Ciceronē subleuauit. *n. 58. Qui amicis L. Cornelij.* Verùm istiusmodi inimicos amicorum Balbi, iubet Orator cum ipsis Ducibus, id est, Pompeio, & Cæsare, non cum comitatu, allectatoribusque, id est Balbo confligere; suadetque eas inimicitias aut deponere, aut eas non retinere, nisi quamdiu aut proficiunt, aut certè non obsunt ciuitati. *n. 59. Non igitur à suis.*

2. Deprecatur Cicero judices à persona C. Cæsaris, qui familiarem habet Balbum; cujus proinde damnatio isti gloriosissimo viro absenti erit grauissima. *n. 63. Quid enim est.*

Subiectà anacephalæosi totius contentionis hoc est, judicio Imperatorum, judicum, populi, Senatus de Balbo cive Romano. *n. 64. Miseremini eius.* Concludit iudices in hac causa non de maleficio Cornelii Balbi, sed de beneficio Cn. Pompeij judicaturos. *n. 66. Postremò illud.*

ANNOTATIO.

Ista peroratio est perfecta recapitulatio insinuationis, & argumentorum, propter quę Balbus censeri debeat iure, & rectè civis Romanus.

DE

DE PROVINCIIS CONSVLARIBVS.

Argumentum, Quæstio, Stylus.

C. Sempronius Gracchus in tribunatu legem tulit, ut provinciæ Consulares à Senatu quotannis decernerentur, & annua tantum esset earum administratio. Ex ea lege Cn. Cornelius Lentulus Marcellinus, L. Philippus Marcius Consules, retulerunt ad Senatum de Provinciis Consularibus decernendis. Ea tum quatuor erant, de quibus variæ sententiæ dictæ sunt, Macedonia, cui L. Piso; Syria, cui A. Gabinius; Gallia duæ, quibus uno imperio coniunctis præerat C. Cæsar. Qui ante Ciceronem sententiam dixere, id omnes, excepto P. Servilio spectabant, ut Cæsari, quem pessimè oderant, vel omnino totum auferretur imperium, adempta utraque Gallia, vel certè ulteriore, aut citeriore detracta, minueretur. Contradixit Cicero sententiam rogatus; de Cæsare, magnas res gerente, proposita Reip. utilitate, nihil mutandum censuit. Pisonem autem, & Gabinium quandoquidem non modò laude dignum nihil gererent, sed etiam provincias avarè, crudeliter, superbè administrarent, esse revocandos. Itum est in eius, & P. Servilii sententiam: revocati Piso, & Gabinius, & Cæsar retentus. Manut.

Quæstio est in genere deliberativo, an Piso, & Gabinius sint revocandi è provinciis Consularibus, ille è Macedonia, hic è Syria; Cæsar autem retinendus in Galliis.

Stylus est mediocris seu temperatus.

SYNOP.

SYNOPSIS

EXORDIVM.

Cicero non affectu vindictæ, sed Reip. post P. Servilium, dicit sententiam contra Gabinium, & Pisoné. — propositio.

Piso, & Gabinius sunt revocandi è provinciis Consularibus, ille è Macedonia, hic è Syria; Cæsar autem retinendus in Galliis. — argument.

1. Quia Piso, & Gabinius malè administrant provincias.
2. Cæsar in Galliis magnas res gerit, utilitate solius Reip.

ARGVMENTAT.

1. ARGVM.

Piso & Gabinius modò conjunctim, modò separatim improbè, avarè crudeliter provincias vexant: igitur Piso & Gabinius malè administrant provincias.

2. VRGVM.

Cæsar utramque Galliam affecto jam bello perdomuit: igitur Cæsar in Galliis magnas res gerit.

1. ARGVMENT.
AMPLIFICATIO, ET AFFECT.

Piso Macedoniam permisit excursionibus Thraciis vexari: exercitum Romanum passus est fame, & morbo consumi: expilavit Achaiam, Dyrrhachium, Bizantium.

Gabinius avaritiâ afflixit Syriam, exercitumque Romanum: magnas Publicanis injurias fecit: supplicationem à Senatu non obtinuit magnâ ignominiâ. Piso autem de suis rebus certiorem facere Senatum non est ausus.

2. ARGVMENT.

Cùm priùs ipse Cicero decreverit Cæsari honores propter hominis ornamenta, cur non eidem nunc quoque Gallias decernat? nam hic vir non privato commodo, sed solius Reip. felicissimè subiugat Gallias à nullo adhuc Imperatore Rom. domitas. Quare sententia eorum, qui volunt Cæsari imperium minui, periculosa est Reip.

peroratio

Cicero decernit Gallias Cæsari, spectatâ utilitate unius Reipub.

EXOR-

EXORDIVM.

ETsi nemo dubitat, quid Ciceroni conveniat, & necesse sit de prouinciis sentire: non tamen suam sententiam dicit aut primus, aut solus, aut ex affectu doloris, & vindictæ in Pisonem, & Gabinium, à quibus vehementer est læsus: sed dicit ex utilitate Reip. cum iusto sensu omnium; post P. Seruilium, qui istos Consules duos notauit n. 1 *si quis vestrû.*

ANNOTATIO.

Insinuatione Orator præmunit sententiam suam auctoritate P. Seruilij, ac utilitate Reip. ne videatur ex affectu odij (qui pessimus est consultor) sentire.

CONTENTIONIS

Propositio & Distributio.

COntentionis propositio est, Piso & Gabinius sunt revocandi è prouinciis Consularibus, ille è Macedonia, hic è Syria; Cæsar autem retinendus in Galliis.

Distributio seu argumenta sunt, 1. quia Piso, & Gabinius malè administrant prouincias. 2. quia Cæsar in Galliis magnas res gerit utilitate solius Reip.

CONTENTIONIS

Argumentatio, Amplificatio, Affectus.

PRopositionis primum argumentum, *Piso & Gabinius malè administrant prouincias*, hoc enthymemate Orator dilatat: Piso & Gabinius modò cōiunctim, modò separatim improbè, auarè, crudeliter prouincias vexant: ergo Piso & Gabinius malè administrant prouincias.

Antecedens 1. amplificatur præteritione eorum, quæ ante obtentas prouincias conjunctim isti Consules improbi fecerunt. n. 3. *Decernenda nobis.* 2. amplificatur triplici crimine, quod Piso separatim in Macedonia

cedonia Commisit: istam enim prouinciam permisit excursionibus Thraciis vexari. n. 4. *Ad ipsas venio.*
Exercitum verò Romanum passus est injuriâ, fame, morbo, vastitate consumi. n. 5. *Iam verò exercitus.*
Tum expilauit Achaiam, Dyrrhachium, præcipuè Bizantium avaritiâ, libidine, sacrilegiis, crudelitate afflixit, quod præteritione auget Orator. *Ibi. quis ignorat Achæos.* 3. amplificatur itinere, & aduentu Gabinii in Syriam seu cæde exercitus Romani; item eius avaritiâ, & latrociniis in administratione istius prouinciæ. n. 9. *An verò in Syria.* Maximè persequitur Cicero iniurias Publicanis factas à Gabinio; namque hic istorum hominum honestorum, & parcorum vectigalia euertit, quibus, in his angustiis ærarii, subveniat Senatus necesse est. n. 10. *Iam verò Publicanos.*
Concludit utrumque de prouinciis diripiendum esse tum judicio Senatus (qui superiore anno istos Consules reuocasset, si libet fuisset) tum iniustâ Gabinio ignominiâ (quanquam hæc est cum Albucio communis, sed dissimili ratione) quando idem Senatus litteris Gabinii supplicationem denegauit: Piso autem de suis rebus certiorem facere Senatum non est ausus. n. 3. *Hos verò de prouinciis.*
Propositionis secundum argumentum, *Cæsar in Galliis magnas res gerit utilitate solius Reip.* hoc enthymemate conficitur: Cæsar utramque Galliam affecto jam bello perdomuit; ergo Cæsar in Gallis magnas res gerit utilitate solius Reip.
Sed ante hanc argumentationem refellit Cicero aliquos, qui censent Pisoni, & Gabinio prorogandas esse prouincias. n. 17. *Atqui duas.* Refellit etiam quēdam Senatorem, qui negat Ciceronem inimicitiorē Gabinio debere esse, quàm Cæsari; quia hic impulsor atque adjutor fuit tempestatis in Ciceronem excitatæ. Cui respondet Cicero se exempla clarorum virorum sequi, Scauri, L. Crassi, Metellorum, qui Marium tametsi inimicum, non detraxerunt è prouincia. n. 18. *qua de re dicam* 2. Respondet item exemplo M. Lepidi, T. Gracchi, L. Philippi, Servilii, Luculli, Metelli; se cum Cæsare inimicitias deponere bono Reip. n. 20. *Ergo ego Senator.* 3. Respondet se Cæsari, propter eius merita in Remp. non posse non amicum esse; inimicissimum verò hostibus Reip. n. 22. *An ego possum.*

possum. 4. Respondet exemplo Senatus redire in gratiam cum Cæsare, ipsique honores decernere. *n*. 25. *Cur igitur expectem*.

5. Respondet comparatione, se antea sine reprehensione Cęsari quindecim dierum supplicationem, & stipendium exercitus, & decem legatos decrevisse: cur jam eidem non possit magna Reip. utilitate utramque Galliam decernere? *n*. 26. *Sed quid est*.

His præmissis:

Antecedens Enthymematis amplificatur 1. subiectione, & distributione, quod nullâ causa alia, velit Cęsar commorari in Galliis, nisi ut bellum perficiat, magno Reip. bono, non suo priuato affectu. *n*. 29. *Nam ipse Cæsar*.

Amplificatur 2. proposita difficultate Galliam domandi, ceteris etiam domitis. *n*. 30. *Ego verò sic intelligo*. At Cęsar (felicior C. Mario) totam ferè Galliam subjurgat, ut Germanos, Heluetios; ceteras nationes, Romano imperio timendas, una aut altera æstate subjugare solus potest. *n*. 33. *Itaque cum acerrimis*.

Concludit Cicero retinendum esse Cęsarem in Galliis, magna Reip. utilitate, non priuato commodo. *n* 35. *Quare sit in eius*.

Absoluta argumentatione, confutat eorum sententiam, qui Cęsari volunt imperium minui, si non ademptâ utrâque Galliâ, certè altera, vel ulteriore, & citeriore. Nam is, qui Cæsari ulteriorem tantùm Galliam cum Syria decernit, imprudenter perturbat spem belli Gallici; approbat legem Vatiniam, quam Senatus esse legem negat; decernit Cæsari prouinciam, cui possit intercedi, adeoque beneficium Senatus violat. *n*. 36. *Nam illa sententię*.

Alter sapientius quidem Cæsari citeriorem Galliam decernit: at si ante calendas Martias (ut ipse est auctor) reuocetur Cæsar è citeriore Gallia, offendetur populus, qui ad id tempus eam prouinciam Cæsari concessit; si post calendas, designatus Consul carebit prouincia. *n*. 37. *Alter belli*. Accedit hoc incommodi ad has sententias, quòd Piso remanebit in provincia, ac Cæsar ægrè feret contumeliam seu diminutionem provinciæ: quare prouideri debet, ne hunc fortem, ac summum virum offendat, & à se alienet Senatus, quem eximiis honoribus affecit, &

optima-

optimatibus reconciliavit: quod est absurdum, & Reip. periculosum. *n* 38. *Attamen his sententiis.*

Atque eodem argumento Cicero, aut potius Cæsaris virtute fretus, respondet Marcellino Consuli, timenti, ne si Cæsari citerior Gallia non aufertur, postea populus (uti rogatione Vatinià fecit) alteri quem volet, & quem Senatus non volet, eam prouinciam tradat. *n*. 39. *Monemur à fortissimo.*

Digreditur Cicero seu iterum dilabitur ad eos qui dicebant ipsum cum Cæsare non Reip. causa, sed illius felicitate commotum, sibique priuatim consulentem, rediisse in gratiam. Quibus ostendit prætermissione sibi amicitiam constitisse cum Cæsare ab adolescentia. *n*. 40. *Sed non alienum.* Deinde in Consulatu Ciceroni Cæsar amico animo quinqueviratum, & legationem obtulit; quanquam hæc ille fortiter pro Rep. repudiauit. *n*. 41. *Posteaquam sum.* Clodio quidem; ut is tribunus fieret, Cæsar fauit: at hunc facilè Cicero excusat, presertim oblatâ legatione, quâ Cicero Clodii impetum vitare potuit; aliisque beneficiis à Cæsare acceptis pro suo reditu, quæ omnem penitùs iniuriam delere possunt. *n*. 42. *traduxit ad plebem.*

Quare concludit se per aduersarios posse, si non gloriari de amicitia Cæsaris, at grato animo eius acta defendere. *n*. 44. *Ego verò.*

Aut si inimici Cæsaris acta impugnant, certè ipsi tribunatum Clodii, omnesque huius leges ratas habere non debent. *n*. 45. *Nam Summi Civitatis.*

ANNOTATIO.

Quia Ciceroni detrahendi sunt è provincia Piso & Gabinius, retinendus Cæsar, sapienter cavet, ne odio adversus illos, aut erga hunc gratiâ adductus, sententiam suam proferre videatur. Quamobrem longe à sua & Cæsaris persona omnem privatum affectum removet, proposito unice Reip. bono: profitetur enim summorum virorum exemplo, se cum Cæsare inimicitias, Reip. causa, deponere; sed cum inimicitia nunquam fuerint, opinionem iniuriæ beneficio esse extinctam: ad hec spectare se dignitatem Cæsaris, Senatus concordiam, auctoritatem, constantiam, & perpetuam Gallici belli rationem. Cæsari verò, contra inimicos, sic censet prorogan-

rogandam esse utramque Galliam, ut multa commoda Reip. in hac prorogatione; ex diminutione autem imperij, ignominia, & alienatio Cæsaris à Senatu sequi possit. Denique rebus gestis, ac virtute Cæsaris amplificata, ostendit nihil aliud, tam à Cæsare quàm à se, expeti, nisi publicam utilitatem imperij Romani. De Pisone & Gabinio non laborat, quos conglobatis effectis vocat in invidiam, quod non modò laude dignum nihil gerant, sed etiam Provincias improbe, avare, crudeliter vexent.

PERORATIO.

Repetit cicero summatim, quod in contentione dixit; scilicet cæsarem (quidquid inimici reclament, aut reprehendant) in Galliis retinendum, non privato ciceronis, aut ipsius cæsaris bono; sed unius Reip. & Senatus utilitate. *n. 47. Extremum illud.*

ANNOTATIO.

Sola anacephalæosi argumentorum utitur Orator, quia forte superfluum esse apud Senatores putet pluribus movere affectibus voluntatem, quando rationum pondere convicta est intelligentia.

IN L. PISONEM.

Argumentum, Quæstio, Stylus.

Cum revocati essent (ut loquitur Pedianus) ex provincijs Piso & Gabinius sententiâ Ciceronis quam dixerat de provincijs Consularibus, Lentulo, & Philippo Coss. reversus in civitatem Piso de insectatione Ciceronis conquestus est, & in eum invectus. Pisoni Cicero respondit hac oratione: quæ vehementem continet vituperationem Pisonis tum ab eius publicis flagitijs in Consulatu & Provincia Consulari, tum privatis luxuriæ, nequitiæ, crudelitatis, avaritiæ.

Quæstio est in genere demonstrativo, an L. Piso sit homo sceleratus.

Genus dicendi est vehemens, & amplum.

SYNOP-

SYNOPSIS

EXORDIVM. Ex abrupto per indignationem, quòd Piso, nulla virtute factus est Consul.

PROPOS. Piso est homo sceleratus.

ARGVM. 1. Quia impiè Consulatum gessit. 2. Turpiter, ac nefariè provinciam Consularem administravit. 3. Privatim multa egit nequiter, luxuriosè, crudeliter, avarè.

ARGVMENT.

1. ARGVM. Piso Consul sceleribus Remp. & cives vexavit: igitur Piso impiè Consulatū gessit.

2. ARGVM. Profectio Pisonis in provinciam Consularem, & res in ea gestæ & reditus in patriam, sunt cum dedecore, & scelere conjuncta; igitur Piso turpiter, ac nefariè provinciam Consularem gessit.

3. ARGVM. Piso omnibus est odio propter privata scelera, & sordidas libidines, & crudelitatem, & avaritiam: igitur Piso privatim multa egit nequiter luxuriosè, crudeliter, avarè.

AMPLI-

AMPLIFICATIO, ET AFFECTVS.

O EXOR-

1. ARGVM.

Cicero propria virtute, Piso nullâ corporis, & animi dignitate magistratus est affecutus: imò sceleratus hic Cõsul ludos cõpitalitios renovavit; Æliã, & Fusiã legem, & Censuram evertit; Ciceronẽ prodidit, & crudeliter in exiliũ ejecit. Quarenõ est Piso Cõsul, aut dignus cõsulis nomine, qui tã impiè patriã & cives vexavit.

2. ARGVM.

Discedentem Ciceronem omnes sunt honore, & precationibus prosecuti; nullus Pisonem. Iam in exilio, frequentissimus Senatus, splendidissimis decretis Ciceronem revocavit, Piso in provincia, amisso exercitu, exercitis latrocinijs, nunquam ausus de suis rebus gestis Senatum monere, non triũphavit. Atque insignis est hæc Pisonis, & Gabinii infamia, pœnaque scelerum (nam exilium Ciceronis, aut mors, aut alius casus non est supplicium bono fortique viro) turpissimè provincias Consulares administrare. Tum reditus Ciceronis maximè gloriosus fuit; Pisonis obscurus, & sine triumpho: nisi fortè homo, Epicureus Piso, dissimili summorum virorum exemplo, triumphum non cupit: epulari, ac prædari mavult; qua quidem re quid abiectius?

3. ARGVM.

Piso egregius Epicuri discipulus, sordidissimis conviviis honestos ludos postponit: denique imperitè grammaticus versum Ciceronis reprehendit, ac illo versu prępostere Cæsarem & Pompeium Ciceroni offensos dicit. Crudelitas verò Pisonis ex nece Platoris, & Robocenti, & direptione fani Iovis cõstat. Deniq; avaritia varijs latrociniis, violatis legibus, provinciis vexaris, non soluto militibus stipendio, invisa est omnibus.

PEROR.

Cicero terret Pisonẽ non tam severitate imminẽtis judicii, quàm conscientia scelerum: atq; hanc ipsi assiduam esse furiam gaudet.

EXORDIVM.

INdignatur Cicero Pisonem nullâ virtute factum esse Consulem, sed solâ commendatione nobilitatis, & simulata fronte, quâ vitia sua texit. *n.1. Iamne vides.*

ANNOTATIO.

Deest procul dubio principium huic orationi; conÿci tamen potest Oratorem dolore, & iracundia abreptum dicere incepisse contra Pisonem, quem vitÿs corporis, & animi servilem atq; abjectum Consulem notat, multis synonimis, & enumeratione partium.

CONTENTIONIS
Propositio, & Distributio.

COntentionis Propositio est, Piso est homo sceleratus. Distributio seu argumenta sunt. 1. Quia impiè Consulatum gessit. 2. Quia turpiter, ac nefariè provinciam Consularem administrauit. 3. Quia privatim multa egit nequiter, luxuriosè, crudeliter, avarè.

CONTENTIONIS
Argumentatio, Amplificatio, & Affectus.

PRopositionis primum argumentum, *Piso impie Consulatum gessit*, hoc Enthymemate Orator explicat: L. Piso Consul sceleribus Remp. & cives vexavit: ergo L. Piso impiè Consulatum gessit.

Antecedens 1. assurgit dissimili gloriatione Pisonis, & Tullii, quod ille non suâ, sed maiorum virtutute, hic solâ propriâ omnes magistratus sine repulsa sit assecutus. *n. 2. Is mihi etiam.* 2. Assurgit dissimili utriusque parto, & gesto Consulatu: nam de parto Consulatu, à tempore, & modo indignatur Tullius dicere. *n. 3. Nam quid ego.*

De gesto primum fusâ repetitione recenset sua præclarè gesta, & acceptos honores. *n.4. Ego Calendis.* Deinde Scelera Pisonis Consulis in Remp. & Ciceronem civem enumerat: 1. Quòd ludos compitalitios renovari per Sex. Clodium passus sit, contra Senatus consultum. *n. 8. Aude nunc, ô furia.* 2. Quòd legē Æliam

Æliam,& Fusiam everti,ſeveritatem Cenſoria tolli ſinuerit: quod exaggerat præſertim ab iſtarum legum & Cenſuræ antiquitate. *n. 9. Ergo his fundamentis.* 3. Quòd ſervorum delectus haberi, arma in templo Caſtoris à Clodio conſtitui, Ciceronem ab eodem opprimi perfidus Piſo conſul tulerit. *n. 11. Pro Aurelio.* Atque iſtius proditoris fictam excuſationem rejicit; quippe temulentus poſtea, improbiſſimè reſpondendo, & turpiſſimè ructando, Ciceronem domo eiecit. *n. 12. Mihi verò ipſi.* 4. Quòd in concione non tam Ciceronem, quàm ipſum Senatum crudelitatis crimine condemnavit. *n. 14. Item illo fere.* Ex hoc Orator digreditur, & Piſonem, & collegam Gabiniũ, & Clodium, Catilinę ſimili mos oſtendit ab effectis, aut ipſo crudeliores; quia inſuper Ciceronem domo ſua expulerũt, & Cn. Põpeium domum ſuam compulerũt. *n. 15. Quid enim interfuit.* 5. Quod in eadem concione Senatum dolere vetuit, & mutare veſtem: quod crudele factum acri primùm ironiâ, dein comparatione barbarorum amplificat Tullius. *n. 17. Sed iam redeo.*

Occaſione iſtius concionis delabitur ad id quod oratione ſua Piſo dixerat, Ciceronem ſuum auxilium non flagitaſſe contra Clodium, atque ita diſceſſiſſe. Cui reſpondet ſe Conſulis, nõ ſtolidi Piſonis auxilio eguiſſe. *n. 18. At quærebat etiam.* Diſceſsiſſe autem, nõ quòd (longè alia eſt cauſa Metelli, cui confligendum fuit cum fortiſſimo viro, & Conſule Mario) ſibi certamen eſſet cum ignavis hominibus, & Epicureis, quos non pertimeſcebat. *n. 19. Attamen ſi conſilium.*

Sed quòd ſibi alia pericula ſeu certamina (nota allegoriam) impenderent (à Cæſare Pompeio, Craſſo) quibus ceſsit cum luctu omnium at gratulantibus, & epulantibus iſtis Conſulibus. *n. 21. Alio ego vidi.* Poſt hæc ulterius aſſurgens, ac progrediens Orator negat L. Piſonem propter ſua ſcelera Conſulem fuiſſe, aut dignum Conſulis nomine: quod inſigni amplificatione, & Conſulis definitione per negationem, & affirmationem demonſtrat. Neq; enim Piſo eſt Conſul, qui lictores, & togam habet qui tollit Senatum, qui Remp. vexat, cives prodit. *n. 23. Tum etiam mentionẽ.* Neque Piſo eſt Conſul, qui ne ad magiſtratum quidem ullam habet animi, aut corporis dignitatem ipſa teſte Seplaſia ſive Capua. *n. 24. Magnum nomen eſt.*

Hic subjicitur brevis, ac lepida excursio in comptū Gabinium, unguentarios Capuanos, quos ridet Cicero, saluâ tamen ex his aliquorum gratiâ, quos sibi amicos habet. *n.25. Gabinium denique*, Neque Piso est consul, qui incendit domos civium, cui nemo paret, nemo assurgit, nemo respondet. *n.26. An tu eras*, Qui improbior Gabinio, se colligere gratiâ Pompeii, & Clodium suum nunquam deserere voluit. *n.27. At ne tum*; Qui referre iussus ad Senatum de reuocando Cicerone, ea se lege Clodiâ impediri dicebat, quam nouerat esse iniustam. *n.29. An tum erat is*.

Propositionis secundum argumentum, *L. Piso turpiter, ac nefariè provinciam Consularem administravit*. Cicero Enthymemate prosequitur. Profectio L. Pisonis in prouinciam Consularem, & res in ea gestæ, & reditus in patriam sunt cum dedecore & scelere coniuncta: ergo L. Piso turpiter, ac nefariè prouinciam Consularem administrauit.

Antecedentis 1. pars, *de profectione*, amplificatur opposito Ciceronis discessu in exilium, quem honore & precationibus omnes sunt prosecuti. *num. 31. An, cum proficiscebamini*.

Antecedentis 2. pars, *de rebus gestis* amplificatur dissimili populi Rom. affectu erga absentem Ciceronem & Pisonem: nam Ciceronem, tametsi exulem, frequentissimus Senatus, unâ voce, summo honore, splendidissimis decretis, comitiisque reuocauit. *n.34. Me calendis Ian.*

Piso tanto imperio, exercitu, prouincia nihil gessit, quod populi studium allexit: sed contra, provinciam afflixit exercitu, & rapinis, nihil ausus de suis rebus gestis ad Senatum scribere, ex prouincia Consulari non triumphavit. *n. 37. Confer nunc*. Atque refellit Cicero, & acutè irridet Pisonis responsum, qui se aiebat de victoriis suis ad Senatum scripsisse: cum interim prouinciam vexasset, & oppida, & exercitū amisisset, eius impudentiam amici litteris suppresfis cōdemnassent, denique ut in urbe nequior, sic in prouincia paulò demisior fuisset, quàm Gabinius, qui à Senatu supplicationem per litteras postularat. *n. 39. Ne tum quidem*.

Quare exclamatione concludit Cicero, & indignatur suam exulis fortunam deprimi, istorum verò Procon-

consulum res gestas, ac scelera extolli. *n.41. O Dii immortales.* Mox fusissimè excurrens, negat auctoritate ipsorum Epicureorum, exilium, aut mortem, aut naufragium, aut aliquod esse supplicium putandum, quo affici casu ex aliquo, etiam boni viri fortesque possunt. *n.42. An ego, si te.*

Confirmat exemplis M. Reguli, C. Marii, M. Marcelli. *n.43. Nec mihi ille.* At supplicium esse ait nocenti, & conscio scelerum & fraudum Pisoni quidem, qui famam & dignitatem amisit, qui scribere ad Senatum non est ausus, qui ex prouincia non triumphauit, uti imperatores alii. *n.44. Quæ est igitur pœna.*

Et Gabinio, cuius litteris Senatus non credidit, cuius Consulatus est odio omnibus, cuius furor, & insania, uti Pisonis, est sempiterna. *n. 45. Dii immortales.* Atque hæc supplicia, & pœnas scelerum infligi à Diis ostendit fabulis, ut primùm crescat Pisonis insania, qui exercitum Romanum non modo non amisit: sed etiam dimisit contra leges, iura, exempla, famam. *n. 46. Hæc ego semper.* Deinde crescat Gabinii furor, qui direptâ Syriâ, seipsum & exercitum Rom. contra leges, regi Ægyptio vendidit. *n.48. Ecce tibi alter.*

Antecedentis 3. pars, *de reditu Pisonis in patriam*, amplificatur comparatione reditus Ciceronis, quem ipse describit ex concursu, & festa gratulatione totius Italiæ (per enumerationem) & sua domo reædificata. *n. 51. Sed quoniam fortunarum.* Piso redit amisso exercitu, obscurus, à nullo inuitatus, *num. 53. Habes reditum meum.* Cui ne legati quidem ipsius, aut Candidati obuiam iuerunt. *Ibid. ò familiæ.*

Præcipuè Cicero Pisonem vituperat, quòd ex prouincia Consulari sine triumphò redierit: ac primum jocatur quâ portâ urbem intrarit nobilis Imperator. *n. 55. Sic iste à tanto.* Deinde acuto dilemmate perstringit Pisonem, qui dixerat in Senatu se nunquam triumphi cupidum fuisse: vel enim hunc per tot scelera triumphi cupiditas, vel prædæ ad expetendam prouinciam rapuit: non triumphi, ut profitetur homo abjectus; ergo prædæ. *n. 56. At audistis.*

At facetus Orator philosopho Pisoni opponit summos viros, qui ex prouinciis Consularibus cupidissimè triumpharunt. *n. 58. Non est integrum.*

Facetissimè prosopopœia inducit Pisonem, qui præ-

præceptis Epicuri doceat, ac hortetur generum Cæſarem, auidiſsimum gloriæ, ſupplicationes non petere, aut triumphos; ſed, exemplo ſuo, prouincias expilare *n.59. Sed quoniam præterita.*

Poſt has facetias ſeriò exclamat in ſordidum Piſonē, qui triumphum contemnit, diſsimili exemplo L. Craſsi, L. Cottæ, M. Piſonis: ac breui anacephalæoſi tres enthymematis patres concludit. *n. 62. O tenebræ.*

Propoſitionis tertium argumentum, *Piſo privatim multa egit nequiter, luxurioſe, crudeliter, avare*, hoc enthymemate inſectatur Orator: L. Piſo eſt odio omnibus propter ſua ſcelera, & ſordidas libidines, & crudelitatem, & auaritiam: ergo L. Piſo priuatim multa egit nequiter, luxurioſè, crudeliter, auarè.

Antecedens diſtributione ornatur. *n.64. nunc etiam in hac.* Vrgetur etiam ironicè conſcientia Epicurei Piſonis, qui vel non audebit ad ludos Cn. Pompeij accedere, vel ſpectacula conuiuijs poſtponet. *n.65. fac huius odij.*

Iſta porrò luxurioſi Piſonis ſordidiſsima conuiuia lepidè Orator deſcribit hypotypoſi. *n. 67. Luxuriam autem.* Confirmatque teſtimonio Menedemi, qui verſibus libidines Piſonis ſcripſit: quamquam ab hoc erudito poeta; & honeſto Epicureo omnem Cicero impudicitiæ inuidiam remouet, quam in Piſonem, nequam diſcipulum confert. *n.68. Dicet aliquis.* Occaſione uerſuum Menedemi proſixè digreditur Cicero in hunc uerſum à ſe ſcriptum: *Cedant arma togæ, concedat laurea linguæ:* quo verſu dixerat Piſo offenſos eſſe Pompeium & Cæſarem. Primùm jocoſo dialogiſmo Orator explicat Piſoni ſenſum huius uerſus, *n.72. Sed idem caſus.* Deinde tantum abeſt, ut propter hūc verſum iratus fuerit Ciceroni Pompeius, à quo hic fuerat tot voluminibus laudatus; quin potiùs Ciceronem Pompeius ſemper dilexit, & ipſi opem ferre voluit, crudeliter obſiſtentibus improbis, & nefariè hunc à Cicerone alienantibus. *n. 75. Omitto nihil.*

Tum Cæſar, licet aliquando ſententiâ, tamen voluntate nunquam fuit alienus à Cicerone, quem toto tempore Conſulatus participem fecit conſiliorum, quemque ſimul cum Pompeio reuocauit ab exilio. *n. 79. Ego C. Cæſarem.*

Imo fac, id quod non fuit, Ciceroni iratum fuiſſe

Cæsarem; certè ipsa virtus, quæ communiter Cæsarem, & Ciceronem conjungit Reip. hos inter se copularet, & contentionem omnem, vel dissensionem componeret. *n.81. Deinde hoc ita.*

Concludit Cicero, & comminatur se propter hanc Cæsaris amicitiam non parciturum esse Pisoni, qui id sperat, & requirit. *n.82. Quod quidem tu.*

Crudelitas Pisonis conglobatis effectis, & adjunctis exaggeratur. 1. Nece Platoris *n. 83. An verò tu parum.* 2. Nece Robocenti, & cæterorum legatorum, & bello Denseletis illato, ex quo multa mala prouinciæ contigerunt. *n.84. Idemq; tu.* 3. Direptione fani Iouis Velsuri, qui hoc scelus in milites Romanos expiavit. *n.85. A te Iovis.*

Auaritia Pisonis similiter coaceruatis criminibus, & frequenti repetitione, vel præteritione exagitatur: 1. grandi pecunia Romæ in quæstu relicta, prætextu vasarij: Fusidio item, equire Rom. ad instar serui, debitoribus Pisonis addicto: tum exhaustis prouinciæ ciuitatibus per triennium exacto omni frumento. *n.86. quid avaritia.* 2. judiciis ad turpe lucrum conuersis, & armorum officina ad quæstum *n.87. quid ego rerum.* 3. impositis vectigalibus, venditis officijs, alijsque militiæ criminibus; ac mærore Pisonis ad destinatum successorem prouinciæ, quam nondum penitus exhauserat. *n.88. quid vectigalem.*

4. Violata lege Iulia. *n.90. mitto aurum.*

5. Vastatione Ætoliæ, atque urbibus captis, dimissoque exercitu. *n.91. Ætoliam, quæ.* 6. Præpostero Pisonis (exemplo Albutij) trophæo: cujus summum decus fuit, (odio suorum militum, quibus non persoluerat stipendium) quæri ad necem, ni fugisset nocte, comminutâ interim eius statuâ. *n. 82. Atque ut duorum.*

ANNOTATIO.

Cicero Pisonem insectatur acerrimè, tum à publicis eius criminibus in Consulatu, & provincia Consulari, tum privatis nequitiæ, libidinum crudelitatis, avaritiæ. Itaque vexatam impiè Remp. & afflictos cives ab isto Consule perfido, ac stolido indignatur: 1. amplificatis eius nefarijs consilijs, ac conatibus cum Gabinio, & Clodio; 2. comparatione eius Consulatus cum rebus gestis Ciceronis; 3. coacervatis eius sceleribus, propter quæ Consulis nomen nunquam meruit. Turpitudinem autem Pisonis, & dedecus ex provincia Consulari,

ſulari, perpetuò ioco, ac mordacibus facetijs Orator proſequitur: modò eius diſceſſum è patria, vel abſentiam, vel reditũ carpit ut obſcurum ſine laude & populi ſtudio ſine triumpho, hisque ſplendidè opponit ſuos honores, quando abijt in exilium, quando abſens fuit, quando in urbem redijt: modò ſalsè ridet Piſonis reſponſa, & litteras ad Senatum de ſuis victorijs: modò pungit acute cupiditatem provinciæ, non triũphi causâ, ſed prædæ; iſtiusque Epicurei ſtultam philoſophãdi rationem lepidâ proſopopæia condit: modò ſeriò eius inſaniam, ac furorem, auctoribus Dijs, exponit. Iam privata ſcelera partim ioco partim ſeriò redarguit. Primùm nequitiam Piſonis ex odio omnium probat, & ſordidas libidines feſtivâ hypotypoſi, ac teſtimonio Menedemi Epicurei; tum hoc loco interſerit digreſsionem de ſuo verſu callidè, ut non modò Pompeium placare, ſed etiam Cæſarem conciliare ſibi poſſit, adverſus Piſonem: Piſo enim invectus erat in Ciceronem fiduciâ Cæſaris generi qui tum Gallias obtinebat. Deinde crudelitatem Piſonis triplici ex capite ſtrictim complectitur. Poſtremò avaritiam conglobatis undiq; argumentis, acerrimâ interrogatione, repetitione, præteritione urget, excutit, amplificat, indignatur, increpat. In fine ut acerbitatem reprehenſionis mitiget, aut tędium auditorum allevet, iucundum apparat triumphum Piſoni imperatori ex provincia Conſulari redeunti.

PERORATIO.

Cicero Piſonem terret metu ſeverioris legis, ac iudicii, quod ipſi imminet ob provinciam malè tractatam. *n. 94. Quæ cum ita ſint.* Quamquam non adeò Piſonem terrere vult Cicero iſta iudiciorum damnatione, quæ poteſt, ut exemplis patet, accidere etiam innocenti. *n. 95. equidem, ut paulò.*

Sed maximè terret odio omnium mortalium, & conſcientiâ ſcelerum, quæ præclara anacephalæoſi obiicit in os miſeri & damnati Piſonis. *n. 96. An ego expectem.* Confirmat Cicero non euentis iudiciorum, ſed factis, Piſonis fortunam ponderari, ac damnari. *n. 98. An tu mihi.*

Denique amarus Orator non tam optat, & eueniſſe gaudet inimico ſuo Piſoni hanc iudiciorum pœnam (quod poteſt eſſe improbis, & probis commune ſupplicium) quàm illam carnificem, & aſſiduam furiam, viri ſcelerati, & omnia pertimeſcentis conſcientiam. *n. 99. Nunquam ego ſanguinem.*

ANNOTATIO.

Conficitur hac Peroratio insigni enumeratione seu recapitulatione omnium, quę per totam orationem sunt sparsa, tum affectu odij in Pisonem, non tantùm publici, sed & privati Ciceronis qui lętatur evenisse isti, sceleratissimo viro, & sibi inimicissimo, longè gravius supplicium, quàm esse posset ista iudiciorum, ac severę legis damnatio, & pœna quę ipsi imminet.

PRO T. ANNIO MILONE.

Argumentum, Quæstio, Stylus.

T. Annius Milo, & P. Plautius Hypsæus, & Q. Metellus Scipio Consulatum petierunt, non solùm largitione palam profusa, sed etiam factionibus armatorum succincti. Miloni, & Clodio summę erant inimicię: quòd & Milo Ciceronis erat amicissimus, in reducendoq; eo enixè operam Reip. dederat: & P. Clodius restituto Ciceroni erat infestissimus, ideoq; summè studebat Hypsęo, & Scipioni contra Milonem; ac sæpè inter se Milo, & Clodius cum suis factionibus Romæ depugnaverant. Praterea in eundem annum Consulatum Milo, Clodius Praturam petebat. quam debilem futurā Consule Milone intelligebat. Deinde cum diu tracta essent comitia Consularia, perficique ob ipsas candidatorum contentiones non possent, Milo Lanuvium, ex quo erat Municipio, & ibi tum Dictator profectus est ad flaminem prodendum. Postero die occurrit ei circa horam nonam Clodius paulò ultra Bovillas, rediens ab Aricia, prope eum locum, in quo bonę Deæ sacellum est. Vehebatur Clodius equo, Milo rheda; Clodio erunt servi XXX. ferè expediti, Miloni multo plures, inter quos gladiatores quoque erāt, qui cum in ultimo agmine tardiùs irent, cum servis P. Clodij rixam commiserunt: ad quem tumultum cum respexisset Clodius minitabundus, humerum eius gladiator romphea traiecit, inde cum orta esset pugna plures Miloniani accurrerunt. Clodius vulneratus in tabernam proximam Bovillano àelatus est. Milo ut

cognovit vulneratum Clodium, cum sibi periculosius illud etiam vivo eo futurum intelligeret, occiso autem magnum solatium esset habiturus, etiamsi subeunda esset pœna, exturbari tabernam iussit: atque ita Clodius latens extractus est, multisque vulneribus confectus. Cadaver eius in via relictum, postea ante primam noctis horam lectica Romam perlatum, deinde ab uxore Fulvia, & Sext. Clodio cum concione, in rostris, denudatis vulneribus toti populo expositum ad commiserationem, & ad Curiam concrematum fuit. Quo igne, & ipsa quoque curia flagravit. Incendium Curiæ maiorem aliquanto indignationem civitatis moverat, quàm interfectio Clodij. Itaque Milo, quem opinio fuerat ivisse in voluntarium exilium, invidia adversariorum recreatus, nocte ea redierat Romam, qua incensa erat curia, petebatque nihilo deterius Consulatum. Apertè quoque tributim in singulos millia assium dederat, ad defendendos de se rumores. Interea Romæ, quoniam propter eos tumultus comitia consularia fieri non poterant, alij ex alijs inter reges fiebant, Senatus-consultum factum est, ut Cn. Pompeius delectus tota Italia haberet, videretque ne quid detrimenti Resp. caperet. Postea quando factus est Consul, accusatus est Milo, nova Pompeij lege, de vi, ab Appio maiore, M. Antonio & P. Valerio nepote. Respondit eis unus Cicero, non ea qua solitus erat, constantia. Clodianorum clamore deterritus. Excepta est eius oratio, quæ hodie non exstat; scripsit verò hanc ita diligenter, ut Pedianus iure primam putet. Quintilianus pulcherrimam, & nobilissimam appellet. Imò scribit Hermolaus, cum quidam Miloni Massiliæ hanc Ciceronis orationem recitasset, tum eum dixisse: O M. Tulli si sic dixisses, non ederet Massilia barbatos pisces Milo. Cæterum causam damnationi ipsi Milo præbuit: qui huic de se iudicio magno animo affuit: & nec comam, nec vestem reorum more mutavit; quam ob causam iudices in se non parum commovit.

Quæstio huius orationis est in iure iudiciali, an iure Milo occiderit Clodium.

Stylus est gravis, & copiosus,

SYNOP-

SYNOPSIS.

EXORD. Ab adiunctis iudicii, quæ Ciceroni ac Miloni plus afferunt fiduciæ, quàm timoris.

PROPOS. Iure, & cum laude Milo occidit Clodium.

ARGVM. 1. Quia Clodius fuit insidiator Milonis. 2. Clodius sceleratus vir, & perniciosus Reip. fuit.

CONFVTATIO. Præiudicia, quæ iactant adversarii, non sunt contra Milonem. Nam plures qui occisũ à se hominẽ fatebantur, absoluti sunt vel à populo Romano, vel à Senatu, vel à Diis ipsis: quin ipsę XII. tabulę, & lex naturæ, & Cornelia, nõ vetãt sicariũ, seu insidiatorẽ iure interfici. Deinde Senatus quid iudicauit? vim esse factam; sed non contra fas à Milone. Tum Pompeius sapienter novam quæstionem tulit, non propter controversiam facti, aut dignitatem mortui, aut propter locum in quo cęsus est Clodius; sed propter disceptationem iuris, temporisque rationem ut integra causa iudicibus selectis traderetur.

NARRATIO. Luce clariores sunt insidiæ Clodii, à proposito eius fine, & suscepto itinere, & loco pugnæ, ceterisque adiunctis.

ARGVMENT.

1. ARGVM. Clodius multas habuit causas insidiandi Miloni; Milo nullam habuit causam insidiandi Clodio: igitur Clodius fuit insidiator Milonis.

2. ARGVM. Laus est sceleratum virum, & perniciosum Reipub. civem occidere: eiusmodi fuit Clodius: igitur cum laude Milo occidit Clodium.

AMPLIFICATIO, ET AFFEC-

1. ARGVMENTAT. Veilitas, odium, violentia, impunitas, magnæ sunt insidiandi causæ: quæ non in Milone, sed in Clodio fuerunt. Nam Clodius sperabat, Milone interfecto, se Prætorem esse futurum, & legibus improbis Remp. vexaturum: Milo, viuo Clodio, Cōsul fuisset, & istius furorem Prętoris fręnasset magna cum laude. Clodius oderat Milonem defensorem Ciceronis, repressorem scelerum, accusatorem suum: odium Milonis in Clodium, commune fuit omnibus viris bonis. Clodius sæpè vim fecit, in Ciceronem, in Hortēsium, Vibienum, Pompeium, Papirium: Milo nemini violentus fuit, neque adeò ipsi Clodio; quem multis occasionibus, opportuno tempore, & loco, & omnium bonorum voto potuit occidere. Clodius ex impunitate, sæpè iudicia, pœnasque contempsit, & palam dixit, triduo, ad summum quatriduo periturū Milonem; & verò profectus ex urbe est tertio ipso die, nulla causa alia, expeditus, in equo, lecta servorum manu; & cognito Milonis reditu, hūc vesperi, ante fundum, locum pugnæ aptum, subitò adortus est; Milo nunc reus facti, ex necessitate

AFFEC.

AFFECTVS.

ivit Lanuvium, multis impedimentis, rheda, uxore, & cùm nihil conjicere posset de itinere Clodii, debuit iniquo loco, & tempore, & comitatu pugnare. Quòd si imparatus Milo occidit Clodium: ita evenit feliciter. Si Milo servos manu misit: nihil quæstione opus, ubi facti confessio. Si Appius quæstiones habuit; at non legitimè. Huc adde conscientiæ vim, ac fiduciam, qua imperterritus rediit Milo; & fortitudinem, qua sparsos de se rumores contempsit.

2. ARGVMENTAT.

Iterum, iterumque gloriatur Milo se, clarorum virorum exemplo, occidisse perniciosum, ac sceleratum Clodium; cuius quidem cædis mercedem exspectat ingrata civitate. Nam fuit hæc insignis populi Rom. fælicitas, ut Clodius, qui sequenti anno Prætor evertere Remp. statuisset, à forti viro Milone necaretur. Quamquam non tam singulari Milonis virtute, quàm Deorum providentia, & æquitate necatus est Clodius, etiam ante sacras aras, quas polluit; & sine honore sepulturæ.

PEROR.

. Cicero misericordiam iudicum exposcit tum à persona Milonis, qui vir est fortis, & amans Reip. tum à sua; quia per Milonem reuocatus est in patriam. Ipsi verò Miloni Cicero amorem suum testatur omni dolore, & officio, atque etiam casu proposito.

EXOR:

EXORDIVM.

Dicere incipit Cicero ab adiunctis huius iudicii, quæ sibi, & Miloni plus afferunt fiduciæ, quàm timoris. Timoris quidem causæ sunt duæ: 1. est ille timor, quem ipsi natura attribuit initio dicendi, quique obiecta Milonis fortitudine videri possit turpior. 2. est nova iudicii forma, ac præsidium militum: utramque timoris causam prolepsis eleuat. *num. 1. Etsi vereor.* At fiduciæ quinque sunt causæ, quas distributione subijcit: 1. est, Cn. Pompeii sapientia, ac iustitia. *n. 2. Sed me recreat.* 2. Est multitudo, & accursus civium ad hoc iudicium. *n. 3. Reliqua verò.* 3. Aduersariorum clamor, & furor, & incendium curiæ. *Ib. Vnum genus.* 4. Est (quæ apostrophâ, & cohortatione effertur) studium iudicum erga fortes, & bonos ciues. *n. 4. Quamobrem.* 5. Est (quam allegoria ornat) Milonis fortitudo contra improbos. *n. 5. Quid enim nobis.*

ANNOTATIO.

Hoc exordio nihil callidius, nihil elaboratius. Arripit undique fiduciam Orator in ea causa, in qua ipse timorem suum tegere non potest: ac modò se insinuans in benevolentiam Cn. Pompeij (quem iste forcasse præsidio Miloni adversum videbat) modò frequentem populum concilians ac iudices, vel à sua, vel Milonis, vel adversariorum persona, certam expectati iudicij spem concipit.

CONTENTIONIS

Propositio, & Distributio.

Contentionis propositio est hæc: iure Milo occidit Clodium.

Distributio seu argumenta sunt hæc duo: primùm, quia Clodius fuit insidiator Milonis. Secundum, quia Clodius sceleratus vir, & perniciosus Reip. civis fuit. *n. 6. Quamquam in hac causa.*

CONTENTIONIS
Argumentatio, Amplificatio, Affectus.

PRopositionis primum argumentū, *Clodius fuit insidiator Milonis* deducitur hoc enthymemate: Clodius multas habuit causas insidiandi Miloni; nullam habuit causam Milo: igitur Clodius fuit insidiator Milonis.

Verùm Orator ante argumentationem præmisit, confutatque tria hæc præiudicia: primùm, nefas esse eum viuere, qui hominem à se occisum esse fateatur. Secundum. Milonem iam esse damnatum iudicio Senatus. Tertium, eundem Milonem esse damnatum etiam sententia Cn Pompeij.

Primum præiudicium refellitur inductione seu exemplis plurium, qui iure homines occiderunt: nam populus Rom. absoluit Horatium, qui interfectam à se sororem fatebatur. *n. 7. sed antequam.* P. Africanus non condemnavit interfectorem T. Gracchi: neq; Senatus Ahalam, Nasicam, Opinium, Marium. *n. 8. nisi verò existimatis.* Poetarum fabulæ Orestem, qui patris ulciscendi causa matrem necavit, à Dea absolutum ferunt. *Ibid. Itaq; hoc.*

Leges etiam seu 12. tabulæ furem, eumue qui nobis vim affert noctu vel diu, occidi non vetant: ut patet exemplo Clusij, qui ab adolescente milite, cui vim afferebat, jure interfectus est. *n. 9. Quod si duodecim.*

Imò lex est ista naturæ vim vi repellere: & lex est Cornelia, sicarium seu insidiatorem iure interfici posse. Antitheton. compar, repetitio hunc locum exornant. *n. 10. insidiatori verò.*

Secundum præiudicium conuellitur contradictione, quia Senatus testimonio etiam Munatii, qui inuidiosè auctoritatem Ciceronis criminatur non sententijs suis solum, sed etiam studijs comprobauit causam Milonis; id est, Senatus judicauit quidem hanc cædē quia vis facta est) esse contra Remp. sed vim à Milone factam, aut Clodio (quem è Rep. esse sublatū approbat) contra fas necē esse illatā non iudicauit. *n. 12. Sequitur illud.* Quod si Senatus quæstionem nouā haberi voluit de hac cæde, id propter vim factam necessariò (uti aliàs in causa Opimii, Nasicæ, Marij)

con-

contigit,& propter intercessionem tribuni Munatii. *n.13. Hanc verò quæstionem.*

Tertium præiudicium ruit contra aduersarios ipso Pompeii consilio, qui quæstionem hanc nouam tulit non propter cõtrouersiam facti,sed propter disceptationem iuris, id est,quæstionem instituit non de cæde quam fatetur Milo; sed de iure, quo Milo defendi possit rectè occidisse Clodium. *n.15. At enim Cn. Pompeius.* Neque porrò quæstionem hanc instituit Pompeius sua sponte propter dignitatem occisi Clodii: quia(cõparatio est maiorum) nulla fuit noua quæstio instituta de cæde clarissimorum virorum, P. Africani, & M. Drusi. *num. 16. Nam illud dicit.* Neque quæstionẽ instituit propter locum,ubi cæsus est Clodius: quia hic in eadem ista Appia via ornatissimum equitem Rom.M.Papirium interfecit. *n. 17. Nisi fortè magis.* Quin idem Clodius(qui Ciceroni tam sæpe & ubiq; locorũ insidiatus est) in vestibulo ipso Senatus seruum collocauit ad interficiẽdum Pompeium: nulla interim noua quæstione de eis factis decreta. *n. 18. Sed quid ego.* Concludit parua anacephalæosi, & ironica inductione Pompeium hanc quæstionem non tulisse propter necem Clodii,quam nemo luget. *num. 20. Sed stulti sumus.* Sed sapienter tulisse (nota insinuationẽ) tẽporis ratione,& pluribus ex caussis;maximè prospecta fortitudine, & æquitate selectorũ iudicum in hac causa,in primis L.Domitii,quem præesse voluit huic quæstioni cõtra populares furores. *n. 21. Nõ fuit ea causa.*

Confutatis præiudiciis transit Orator anacephalæosi, & præponit argumentationi etiam narrationem, quæ sit sedes, ac fundamentum constituendæ fidei. *n. 23. Quamobrem iudices.*

Atque insignis narratio probabiles exponit insidias Clodii ab proposito eius fine, & itinere, & loco pugnæ. Clodius enim cum statuisset omni scelere in prætura vexare Remp. nec posset pleno anno atq; integro propter tracta comitia,nec vellet cum L.Paullo collega viro singulari virtute, aut cũ Consule Milone præturam gerere,hanc in annum proximum transtulit. *n. 24. P. Clodius cum statuisset.* At cum isto anno Milonem certissimum Consulem intelligeret, neque id magno conatu impedire potuisset, statuit Milonem occidere; illudque consilium non semel professus est palam.

palam: *num. 25. Occurrabat mancam*.

Interim cum Miloni inter solemne, legitimum, necessarium esset Lanuuium ad prodendum flaminē, se ad illud iter tardè apparauit cum uxore, & pueris, in rheda, multis impedimentis: Clodius subitò, pridie, relicta concione, in equo, & expedito comitatu profectus est ad insidias loco, & tempore collocandas. *num. 27. Interim cum sciret.* Fit pugna & cædes in loco Clodianis aptiore: se acriter defendit Milo, quem cū serui interfectum putarent, idque ex ipso Clodio audirent, hunc nec imperante, nec sciente, nec præsente domino occiderunt. *n. 29. Fit obviam Clodio*.

Narratio concluditur epiphonemate, & recapitulatione superius dictorum, cum disiunctione eorum, quæ ad quæstionem, & statum causæ minus pertinēt: subiecto etiam ad iudices leui motu. *num. 30. Hæc sicut exposui*.

His præmissis, quæ miro artificio seruiunt argumentationi.

Antecedens enthimematis. *Clodius multas habuit causas insidiandi Miloni, nullam habuit causam Milo*, amplificatur aperta enumeratione ipsarum causarum, & dissimili collatione utriusque personæ.

Prima causa, quam habuit Clodius, insidiandi Miloni, fuit utilitas: quia Clodius Milone interfecto pretor fuisset; & legibus, quas tota iam urbe sparserat, nihil non audacter, scelerate, impune, conniuentibus aut adiuuantibus Consulibus, contra Remp. egisset *n. 32. Quonam igitur pacto*. Interseritur falsa excursio in Sext. Clodium, qui librarium istarum legum domo Clodii extulit, & incendii curiæ author fuit, & cruentum cadauer P. Clodii noctu crudeliter expositum reliquit. *num. 33. Exhibe quæso*. Contra; ab insidiis nulla utilitas Milonis fuit: quia viuo Clodio Consul fuisset, & istius Prætoris furores summa cum gloria fregisset: quæ quidem gloria, quoniam iam istius morte sublata est, non modò nihil prodest, sed obest etiam P. Clodii mors Miloni, *n. 35. P. Clodij præturam*.

Secunda causa, quam habuit Clodius, insidiandi Miloni, fuit maximum odium P. Clodij in Milonē; nullum Milonis in P. Clodium unquam odium fuit, nisi commune: quid enim odisset Clodium Milo, segetem (ut jam dictum est,) ac materiam suæ gloriæ?

Milo-

Milonem oderat Clodius, defensorem Ciceronis, repressorem scelerum, accusatorem suum, *n. 36. Ac valuit odium.*

Tertia causa, quam habuit Clodius, insidiandi Miloni, fuit consueta violentia: nam Clodius sæpe vim fecit, nunquam Milo. Clodius vim fecit, quando Ciceronem vi, non justa causa, ejecit: quando penè Hortensium, ipsum verò Vibienum, qui Ciceroni aderāt, interfecit; quando socius Catilinæ fuit: quando insidiatus Pompejo, & Ciceroni est; quando Papirium necavit, & nuper rursus penè Ciceronem. Atque incisim hæc Orator congerit, ut majorem argumento vim addat. *n. 37. Reliquum est.*

Milo adeò vim nunquam fecit, ut multas occasiones (quas repetitio enumerat) occidendi Clodij prætermiserit. Nam Milo potuit impunè occidere Clodium, quando revocanti Ciceronem toti Italiæ, & clarissimis viris, Lentulo, Pompeio, de reditu Ciceronis legem ferentibus, restitit Clodius, crudelissima in foro cæde facta. *n. 39. Quid simile Milonis.*

Potuit occidere opportuno tempore, & loco, & omnium bonorum voto; quando Clodius impetum fec t in Pompeium, & à M. Antonio penè confectus est, aut in comitijs ab ipso Milone fugatus ad Tiberim. *n. 41. quid? privato Milone.*

Concludit Cicero pulcherrimè à majori ad minus, Milonem non attulisse vim aut necem Clodio. *n. 42. quem igitur.* Confirmatur Conclusio ab imminente comitiorum die: quo quidē tempore Milo, & omnes qui sapienter Consulatum petunt, offendere fragilem populum metuunt, aliqua vi aut cæde relata. *Ibid. præsertim indices.*

4. Causa, quam habuit Clodius, insidiandi Miloni, fuit impunitas, quam Clodius sperabat, quippe qui sæpè iudicia pœnasque contempserat: Milo hanc non sperabat, qui etiam nunc reus est facti aut præclari (si perniciosum ciuem, sustulit) aut certè necessarij si vitam suam defendit. *n. 44. quid? quod caput.*

Hæc impunitatis spes confirmatur verbis, ac confessione ipsius Clodii, per præteritionem, & apostrophā ad iudices. *n. 45. sed quid ego.* Ipsa verò confessio conuicta est duobus adiunctis: temporis, & loci. Ac temporis quidem: quia tertio ipso die, quo dixerat Clodius

dius periturum Milonem, ipse ex urbe profectus est, sine causa, cum causa etiam remanendi, nempe ut cōcitatam concionem suam sedaret. At Miloni proficiscendi isto die Lanuuium non solùm causa, sed etiā necessitas fuit, ob statuta sacrificia. *Ibid. quemadmodū igitur*. Deinde sciuit Clodius facillimè ex Patina, aliisque permultis, Milonem fore eo die in via: cum de reditu Clodii nihil suspicari potuit Milo; quantumuis quæsierit. *n. 47. quid si ut ille.*

Nam quod Arrius, & Cassinius dicunt corruptos à Milone, ut id sciret, seruos Clodii; id quidem licentiâ concedit Cicero: verùm istorum hominum testimonia, quia comites sunt Clodii, & antea etiam falsum dixerunt, eleuat. *Ibid. Milo de Clodij.*

Quin horum testimonia pro se Cicero, ac pro Milone interpretatur: quia si Clodius in Albano fuit isto die mansurus propter Cyri mortem; igitur Miloni, & Ciceroni (quem auctorem cædis faciunt aduersarii, estque parua digressio) reditus Clodii fuit ignotus. *n. 48. Videte iudices.* Igitur Clodius, quandoquidē non mansit in Albano, reuera rediit Romam non propter mortem Cyri, quem pridie morientem reliquerat; sed ad insidiandum Miloni, quem appropinquare audiebat. *n. 49. nunc persequar.* Confirmatur, & patet ipsa res (etiam concessione) ex festinatione Clodii. *num. 50. fit ita factum.* Contra absoluitur Milo omni suspicione insidiarum à loco, & tempore: quia hic si de insidiis cogitasset, noctu substitisset ad monumentum Basilii (inuidioso scilicet loco, & tempore suspicioso ad cædem Clodii) neque illi ante fundum occurrisset, *n. 51. noctu invidioso.* Itaque perspicua repetitione argumentorum superiùs allatorum concludit Orator probabiles esse insidias Clodii, non Milonis. *n. 52. Video adhuc constare.* Iam verò superior confessio Clodii conuicta est altero adiuncto loci seu pugnæ, qui aptior fuit Clodio, quàm Miloni. Mirificè exprimit hunc locum Cicero per hypotyposim, & cōparationem ab adiunctis, comitatu, facultate, & tempore *n. 54. Videamus nunc.*

Digreditur Cicero, & respondet ad tres prolepses: ad primam, victus est Clodius; quia effæminatus, & inscitus dux: vicit Milo, quia vir prouidus, nec imparatus ab insidiis. Adde incertos exitus pugnatum. *n. 57.*

57. *Cur igitur victus est.* Ad secundam, Milo seruos manu misit; quia ab his defensus: quamquam libertas, quod fortiter dixit Cato, non est præmium his seruis satis magnum. Porrò non metuit Milo, ne hi serui in quæstionem darentur, quia tormētis, & quæstione non est opus, ubi facti confessio est. *n.58. Cur igitur eos.* Ad tertiā, quæstiones habitę ab Appio de seruis Clodij nihil urgent Milonē: quia non licet contra dominū quæri de seruo (in quo verū inueniri non potest) multo minus licet quæri de seruo contra domini inimicum: deinde quæstiones has faceta ironia, complexione, prosopopeia Cicero refellit à persona Appii, & eius modo quærēdi nō legitimo, *n.60. Sed quæstiones.*

Redit ex digressione: postquam scita arte opposuit insidiatorem Miloni Clodium ab adiunctis temporis, & loci; nunc amplius à consequentibus, & signis exterioribus (quæ sunt quædam facti vestigia) purgat Milonem. In primis eius fiduciam prædicat, qua se in urbem reddidit, & conscientiæ vim callidè Orator auctoritate Senatus munit. *n.62. Quod si nondum.*

Deinde effert Milonis fortitudinem, quâ sparsos de se rumores inimicorum, & imperitorum sustinuit, contempsitq; *n.64. An vero obliti.* Atque ex his rumoribus opportunè iterū digreditur in suspiciones Cn. Pompeii (hunc virū operosè emollit, & cōciliare studet Miloni) quas suspiciones eleuat. 1. à persona Licinii, & furiosorum seruorum. *n.66. Laudabam equidem.* 2. Frigiditate plurium eiusmodi rumorum de Milone *n. 67. Oppugnata domus.* 3. Consilio, ac testimonio ipsius Pōpeii, cui arma non contra Milonis insidias, sed cōtra aduersariorum vim parauit, ad conseruandam Remp. *n.68. Quod si tamen.* 4. Probata toties, & postea etiam profutura fortasse in ciuili metu, fortis Milonis fide, atq; animo erga Pompeium, *n.69. Quod si Miloni.* 5. Præiudicio Pōpeij, qui quandoquidem potuit ante judicium, aut etiā sine judicio in Milonem animaduertere, sanè non censendus est nunc contra eum collocasse præsidium in foro; sed contra concionem Clodianorum, ut judices liberè judicare possint in hac causa, quid sentiant. *n.71. Quamquam quis hoc.*

Propositionis secundum argumentum, *Miloni est gloriosū occidisse sceleratū virū, & perniciosum civē. Reip.* Hoc syllogismo exponitur; gloriosum est virū scele-

ratum

ratum occidere: sed Clodius fuit vir sceleratus & perniciosus ciuis Reip.; igitur Miloni est gloriosum, occidisse sceleratum virum, & perniciosum ciuē Reip.

Syllogismi Maior amplificatur insigni prosopopœia Milonis, qui gloriatur se exemplo clarorum virorum occidisse perniciosiorem ciuem, quàm fuerit Sp. Melius, aut T. Gracchus. *n.73 Nec verò me.*

Minor multa scelera Clodii, stupra, ac violationes legum, injuriasq; ciuium Romanorū, coaceruatim, & frequenti repetitione recenset. *Ibid. Sed eum auderet.* Præsertim amplificatione per incrementū, & hypotyposim ostendit patientiā populi Romani, ex ijs, quę nefariè facturus fuerit Clodius, si prætor fuisset. *n.77. Quamquam hæc quidem.* Complexio constat iterata prosopopœia Milonis, qui præ se fert mortem Clodij non modo sibi gloriosā, sed etiam toti Reip. salutarē & iucundam. *n.78. Quamobrem si.* Auget, & accumulat Orator Milonis laudem comparatione futuri Cōsulatus Milonis, quem jam omnes optant; & Præturæ Clodij, quam metuebat ciuitas, & boni oderant. *n.79. Mandate hæc.* Istum verò metum atq; odium ciuitatis exprimit prosopopœia: nā si ab inferis reuocari posset Clodius, ut esset prætor, nullus omnino, nec ipse Pompeius id faceret. *n.80. Quin hoc attendite.* Hinc ad judices se conuertit Cicero, ac bene sperare Milonē jubet ab ijs, quos conseruauit, vel qui Clodium sublatum gaudent: pręmia etiam, exemplo Græcorum, expectare jubet in grata ciuitate. *n. 81. Eius ergo mortis.* Sin ista merces accidet, ipsum jubet nunquam pœnitere facti: quia fortis viri est, proposita inuidia, morte, pęna, nihilo segnius Remp. defendere. *n.82. Quamquam hoc animo.* Verùm altius effert Orator gloriam Milonis, & magno artificio diuinum efficit huius facinus, perinde quasi nō singulari Milonis virtute, ac manu, sed Deorum numine, ac vi interfectus sit Clodius; ad summam populi Rom. felicitatem. *n. 84. Sed huius beneficij.* Cælestem enim esse vim demonstrat Cicero, quæ Romano imperio prouideat, ac in scelera animaduertat. *n.85. Hæc est profectò.*

Testes appellat huius rei tumulos, & sacrasaras Deorū: quia Clodius in conspectu mōtis Albani, ubi lucos exciderat, ante oculos Iouis Latialis, ātē sacrariū bonę Deæ, quam violarat, occisus est. *n.86. Non est humano.*

Con-

Confirmat illam vim diuinam à consequentibus: quod negatus sit Clodio post mortem honor sepulturæ. *n. 87. Nec verò non.*

Confirmat etiam ex misera populi Rom. fortuna isto anno futura (quam exaggerat enumeratione seu anacephalæosi scelerum Clodii) nisi hoc consilium Deorũ fuisset, ut Milo Clodiũ necaret. *n. 88. Dura mihi.* Augetur ista diuina prouidentia seu populi Rom. felicitas, quòd nullus, præter Milonem, satis fortis Cõsul fuisset, qui Prætorem illum coerceret. *num. 90. An Consules.* Sed maximè augetur hac comparatione Minorum: si mortuus Clodius incendit curiam (de qua est definitio, & affectus doloris,) & omnia permiscet; quanto magis si viuus esset Prætor. *n. 91. An ille prætor.*

ANNOTATIO.

Contentio vult nõ tantùm iure occisum esse Clodium à Milone, sed magna etiã huius gloria. Quod ut persuadeat Orator, argumenta subtilius excogitat, eaque miro artificio disponit: sollicitè primùm emoliens præiudicia, & rem narrans callidè, tum quæ sunt adversa Miloni vel cautè supprimẽs, vel emoliens sapienter (præsertim suspiciones Cn. Pompeij) vel etiã fidenter pro sua causa interpretans, ad invidiã adversariorũ. Sic verò sua confirmat ut sententiarum pondere, & amplificationum vi, sensim se insinuet in benevolentiam iudicum, & Consulis Pompeij; vel opportuna digressione prolepses elevet, vel à persona Milonis abstrahens orationem, excurrat in thesim, quæ faveat: deniq; engeniosa est huius contentionis machina quam iuvat fortasse enucleatiùs expẽdere. Huius igitur causæ status cũ sit coniecturalis, an Miloni insidiatus sit Clodius, rectè Orator veritatem indagat ex proposito fine Clodij, seu concepta utilitatis spe ex Milonis cæde: contra, ostendit nullum fuisse Miloni propositum finem occidendi Clodij, ut ex negatione causæ finalis, negatio effectus colligatur. Deinde ad causam finalem addit odium Clodij in Milonẽ, violentiã impunitatis spem, convictum ipso tempore, & loco testimonium: quæ longè à Milone removet Cicero: nã Milo Clodiũ non odit materiã, ac segetum suæ gloriæ à vi semper abborruit: prætermissis tot occasionibus occidẽdi Clodij: impunitatem nunquam speravit iam reus iudicij: tempore, & loco iniquiore pugnavit. His accedit Milonis securitas, ac imperterrita revertendi in urbem fiducia, ex fortitudine, & magna vi conscientiæ suæ concepta: quibus maximè coniectura cædis tollitur. Itaq; tota hæc de insidijs quæ-

stio (quæ propria est huius causæ) ex triplici capite ducta, & tractata est: 1. ex causis finalibus utriusque personæ, Clodij, & Milonis, 2. Ex facultate insidiarum, atque adiunctis, præsertim loci & temporis. 3. Ex consequentibus seu certa Milonis conscientia. Verùm maior artifex Orator non est contentus probasse ius Milonis in occidendo insidiatore Clodio, sed forti Miloni insuper vertit gloriæ, quòd sceleratum virū & perniciosum e Rep civem sustulerit. Cuius gloriæ, ac fortitudinis prima semina iecit passim in priore argumentatione, nunc amplè, & apertè Milonem inducit prosopopæia gloriantem hoc facinus, & coniectis in cumulum sceleribus Clodij, hanc cędem ostendit approbari communi sensu civium, & Senatus & Cn. Pompeij, & ipsorum Deorum, qui Romano imperio, ac felicitati Reip. provident.

PERORATIO.

Peroratio est insigniter ad commiserationem Milonis composita 1. Apostropha ad iudices seu deprecatione, ut forti viro misericordiam tribuant: subiecta comparatione gladiatorum, quorum timidos, & supplices odisse solemus, fortes, & generosos seruare cupimus. *n. 93. Sed iam satis.* 2. Prosopopœia Milonis, qui commemorat non ingratæ Reip. & Ciceroni, sua merita, & susceptos labores, nulla spe, aut mercede alia sibi proposita, præter hanc laudis atque gloriæ, sublato Clodio. *n. 94. Me quidem iudices,* 3. Altera prosopopœia Ciceronis, qui testatur Miloni amorem suum, in primis dolore, si per eos iudices, quos semper habuit amicissimos, & quibus non poterit irasci, fortis vir Milo à se diuelletur. *n. 100. Hæc tu mecum.* Quamquam se solabitur Cicero recordatione nullius officij, vel periculi, vel mortis Milonis causâ prætermissæ; aut iam prætermittendæ, quando sibi mori satius est quàm Milonem perire. *n. 101. Nunc me una.* Iterum commendata Milonis fortitudine, qui nec lacrymis Ciceronis movetur, iudices obtestatur, atque adstantes in foro milites appellat, ut tam fortem virum seruent in patria. *n. 102. His lacrymis.* Deinde exclamat, dolet, queritur, dubitat quid responsurus sit liberis, & Q. Fratri, si Milonem, à quo per iudices reuocatus est in patriam, retinere in patria per eosdem iudices sibi amicissimos non possit. *n. 103. O me miserum.* Exaggerat dolorem suum Orator à suo reditu,

ditu, & extincta coniuratione Catilinæ; instans apud iudices, ne suus ille in patriam reditus acerbior sit ipso discessu, aut etiam voto, ut viuat P. Clodius, Prætor, Consul, Dictator. *n. 104. Quodnam concepi.*

Redit ad Milonis fortitudinem, quam iterum, iterumque admiratur, ac faciliter in grata patria conseruandam exclamat. *n. 105. O Dij immortales.* Denique dolorem lacrymis abrumpit, & postremò iudices orat à persona Cn. Pompeij. *n. 106. Sed finis sit.*

ANNOTATIO.

Maximè artificiosus est huius orationis exitus. Videbat Orator contumaciam Milonis qui huic de se iudicio non reorum more affuit mutata veste, & coma, sed infracto vultu, unde iudices erant offensi: igitur callidè Cicero hanc Milonis contumaciam virtute fortitudinis prætexit, & aperta insinuatione commendavit apud Iudices, & milites, qui præsidebant. Atque Milo ista animi magnitudine misericordiam non implorat, ut multò magis dignus illa videri possit: sed res suas pro patria fortiter gestas, meritaq; recensent, pro quibus nullum desiderat præmium, nisi gloriam toto iam orbe sibi partam ex cæde Clodij: quæ quidem merces virorum est fortium, quidquid adversi contigerit. Cicero istum animi Milonis satis laudare non potest, & quo est ista magis divina virtus, eo maiore dolore ab ipso divellitur: qui lei nullum à se amoris, aut studij officium forti viro defuisse; paratus suo capite quamcumque fortunam Milonis levare. Iam verò Iudices quos habet amicissimos, & milites etiam, atque etiam obsecrat, ne magnanimum virum, & patriæ natum expellant è patria. Sed hoc etiam fortasse artis fuit, ut Orator teneriores doloris sensus exprimat lacrymis, exclamationibus, prosopopœijs, deprecationibus, ut magis ex opposito constet Milonis fortitudo, qui his mollibus amicitiæ affectibus non moveatur. Et quia præcipuè hæc gloria Milonis passim tota oratione, etiam exordio, proposita est Ciceroni; ita illam in peroratione prosequi maximè voluit, ut demum fortissimus vir, qui toties Ciceronem, qui patriam, qui se contra insidiatorem, ac sceleratum virum defendisset, & perniciosissimo cive Remp. liberasset, iudicio absolveretur.

PRO

PRO C. RABIRIO.

POSTHVMO.

Argumentum, Quæstio, Stylus.

Ptolemaus Auletes Alexandria Rex ob crudelitatem, & avaritiam regno pulsus à civibus Romam venit, & auxilium petit à Senatu, ictum cum eo fœdus reducendiq; Lentulo Ciliciæ pro-Consuli Senatus auctoritate mandata est. Verùm consultis Sibyllæ oraculis invenerunt Decemviri Regem Ægypti dolosis artibus aliquando Romam esse venturũ; si auxiliũ peteret, fœdus cum eo facerent ne tamen eum reducerent cum exercitu. Quare Lentulus Regis reducendi provinciam, quã & auctoritate Senatus & sorte habebat, interposita religione fine ulla dubitatione deposuit. Nihilo secius Rex instabat, multiq; Senatores, incertum an eius pecuniâ corrupti eò propendebant, ut sine armis per legatos reduceretur; sed obsistentibus partim Alexandriæ legatis, partim principibus civitatis Põpeio, Crasso Lentulo eam legationem per amicos magna ambitione captantibus, cum nihil impetraret, à C. Rabirio Posthumo equite Romano pecunias mutuas accepit, sive ut quod iactabatur corrumperet Senatum, sive ut subornaret sicarios qui legatos Alexandrinorum, & Dionem principem legationis occiderent, sive ut, quod postea docuit eventus, Gabinium Syriæ proconsulẽ magnis pramijs ad opem sibi ferendam alliceret. Gabinius tribuit se mercenarium comitem Regi, signa contulit cum Alexandrinis, cepit Alexandriam, Ptolomaũ restituit in regnum Ægypti, reiecto Archelao quem sibi Regem acciverant. Revocatus è provincia Gabinius, accusante C. Memmio, defendente Cicerone, qui sequestre Põpeio paucis ante diebus in gratiã redierat lege Iulia repetundarum damnatus est. Eaq; lis decẽ talentùm millibus (quam summã à Rege accepisse dicebatur) est æstimata. Sed cùm is nec prades dedisset, nec tantum ex eius bonis, quanta summa litis fuerat, redigi potuisset, diem dixit Mẽmius accusator C. Rabirio Posthumo eo nomine, quòd quodam legis Iuliæ capite cautũ esset ut si nec prades dedisset is cui lis fuisset æstimata, nec summa litis ex eius bonis publicatis colligi potuisset, tum demum inquireretur in eum, ad quẽ ea pecunia pervenerat. C. Rabirius autẽ promissæ pecuniæ, qua Gabinius Rẽgẽ Ptolomaũ in regnũ restituit, particeps credebatur, eaque causa non erat separata à priore, sed quasi quædã appẽdicula causæ iudicatæ atq; dãnatæ. Abrah.

Quæstio est in genere judiciali, an C. Rabirius Posthumus teneatur eo capite legis Iuliæ, quò ea pecunia pervenerit. Stylus tenuis subinde amplior.

SYNOPSIS.

EXORDIVM. Lapsus est imprudentia Posthumus, at misericordiâ erigendus à judicibus: quia istius erroris causa sit partim fortuna, seu incerta Regis perfidia, partim studium imitandi patrem suum.

NARRATIO. Exponitur pluribus quàm in exordio, error Posthumi, in credenda Regi pecunia.

PROPOSITIO. Posthumus non tenetur eo capite legis Iuliæ, quò ea pecunia pervenerit.

ARGVMENTATIO.

1. ARGVM. Fuerit ea pecunia corruptus Senatus, quid ad Posthumū? nec enim hic Senatoribus dedit pecuniam; sed Rex ipse, qui hos corrupit: ergo Posthumi causa est sejuncta à Senatu, qui corruptus ea pecunia dicitur.

2. ARGVM. Est hoc novum & præter judiciorum morem, accusari equitem Romanum eo capite legis Iuliæ, quò ea pecunia pervenerit; quando in æstimandis litibus appellatus non est, neque à teste, neque ab accusatore, neque ullo denique modo: ergo Posthumi causa est sejuncta à Gabinio, qui condemnatus est.

ARGVMENT.
1. Quia Posthumi causa est sejuncta à Senatu, qui corruptus ea pecunia dicitur.
2. Est sejuncta à Gabinio, qui condemnatus est.

AMPLI-

1. ARGVMENTATIONIS. AMPLIFICATIO, ET AFFECT.

Infirma ratione nititur accusator Memmius, cum Posthumi Senatusque causam eandem facit, quæ diuersa maximè est. Nam ponamus (quod est dubium) Senatum fuisse corruptum; non tamen ipse Posthumus corrupit; sed solùmodò pecuniam Regi amico dedit, nesciens, an istâ pecuniâ hic corrumperet Senatum: sicuti qui alicui pecuniam dat, non quærit, in quam rem is, qui accepit, erogaturus illam pecuniam sit.

2. ARGVMENTATIONIS.

O insolentem, ac novam accusationem Memmii? neque enim quemquam vidit unquam Cicero (versatus in usu judiciorum,) accusari sine appellatione, sine teste, sine accusatore. Adde, Posthumus est eques Romanus, ista, de repetundis, lege liber: pro quo jure, seu libertate tuenda semper equites Romani fortes fuerunt, & iam esse debent in hac causa Posthumi, ne quidquam de jure decedat. Præterea quæ objicit accusator Memmius, ut de pecunia quæ à Gabinio ad Posthumum pervenit, ut de procuratore, ut de pallio, ut de pecunia ex Decumis coacta, ut de testibus Alexandrinis, levia sunt argumenta: illud maximè iniquum accusari Posthumum proprio judicio, non communi cum Gabinio.

PEROR.

Inops Posthumus, nisi maxima Cæsaris liberalitate conservatur: quis igitur iudicum, neglecto Cæsare, cui Posthumus est charus, ab eo egente viro pecuniam etiam aduentitiam petat, cui sua non redditur? propterea Cicero commovetur vehementer misera sorte Posthumi viri de se, ac de Cæsare optimè meriti; eumque iudicibus commendat.

EXORDIVM.

ERrorem fatetur Cicero cum Posthumo: excusat tamen ab euentu seu incerta Regis perfidia, cui ille pecunias commisit. *n. 1. si quis est.* Excusat etiam communi filiorum studio, ut patres suos imitentur in qua arte illi præstiterunt: adiuncta deprecatione ad iudices, ne grauius affligant errore lapsum hominem. *n. 2. sed tametsi.*

ANNOTATIO.

In proemio operam dat Cicero, ut Posthumo, suam in credenda Regi pecunia temeritatem confitenti, iudices accusatoris acerba criminatione alienet reconciliet. Eius quoque temeritatis excusationem aliquam elicit ex imitatione communi: patrum enim, certis præsertim in studiis, omnes filij fere vestigia sequuntur. Itaque in hoc exordio lenes sunt etiam motus, seu primùm inflectuntur iudices ad commiserationem Posthumi.

NARRATIO.

EXponit 1. quo pacto, natura duce, Posthumus non solùm in re mercaturis augenda, sed in amicis quoque locupletandis cum magnitudine animi, tum liberalitate, vitam patris, & cõsuetudinem expresserit. *n. 3. fuit enim pueris.* Exponit 2. quibus causis pecunias suas Regi expulso crediderit: nempe nihil blandius Rege, Posthumo nihil benignius fuit; & iam hic longiùs processerat dare, quàm ut desisteret. *n. 4. Pulsus interea regno.*

ANNOTATIO.

Narratio confirmat insinuationem Exordij: nam ut supra Orator excusavit Posthumum à fortuna, cum dixit nos plerumque facere, ut consilia eventis ponderemus: sic hoc loco eundem excusat ab imitatione patrum, in quam nos ducit ipsa natura. Addit quædam etiam adiuncta, propter quæ Posthumus non potuit non pecunias credere.

CONTENTIONIS

Propoſitio & Diſtributio.

Contentionis propoſitio eſt, C. Rabirius non tenetur eo capite legis Iuliæ, quo ea pecunia peruenerit.

Diſtributio. 1. quia Rabirij cauſa eſt ſeiuncta à Senatu, qui corruptus ea pecunia dicitur. 2. quia eſt ſeiuncta à Gabinio qui condemnatus eſt.

CONTENTIONIS

Argumentatio, Amplificatio, Affectus.

Propoſitionis primum argumentum, *Rabirij cauſa eſt ſeiuncta à Senatu, qui corruptus ea pecunia dicitur*, hoc brevi Enthymemate vibrat Orator: fuerit ea pecunia corruptus Senatus, quid ad Poſthumum? Nec enim hic Senatoribus dedit pecuniam, ſed Rex ipſe, qui hos corrupit: ergo Rabirii cauſa eſt ſeiuncta à Senatu, qui corruptus ea pecunia dicitur.

Antecedens Cicero ita probat primùm, ut Senatũ vacare culpa ſignificet, in quo benevolentiam captat à Senatoribus judicibus; deinde, ut, ſi commiſſum id ſit, expertem atque inſcium eius criminis Rabirium oſtendat ſimilitudine: quia cum hic pecuniam Regi dabat, qua ille eam in re conſumeret, nec ſcire potuit, nec debuit quærere. *n. 6. Hinc primum exoritur.* Conſequens ſubjicitur reprehenſo C. Memmio. *n. 7. Quamobrem neque*.

Propoſitionis ſecundum argumentum, *Rabirij cauſa eſt ſeiunctà à Gabinio. qui condemnatus eſt*. pari Enthymemate contorquet Orator: eſt hoc novum, & preter judiciorũ morem, accuſari Equitẽ Romanũ eo capite legis Iuliæ, quò ea pecunia peruenerit, quando in æſtimãdis litibus appellatus nõ eſt, neque à teſte, neq; ab accuſatore, neq; ullo deniq; modo: ergo Rabirii cauſa eſt ſeiuncta à Gabinio, qui condemnatus eſt.

Antecedens amplificatur 1. per exclamationem, & ſubiectionem ex diuturno uſu Ciceronis in iudiciis. *n. 8. Quid ſi item*.

Amplificatur 2. per dialogiſmum ex ipſo judicum

 officio,

officio, qui non judicare debent Posthumum ea lege, qua non modò ipse, sed totus etiam Equester ordo solutus, ac liber est. *n. 11. Hic iam, iudices.* Amplificatur 3. apostropha seu cohortatione ad Senatores, ut magna fide, & constantia jus Equitum seruent: ipsi enim Senatores, Pompeio iterum Consule, cum essent in Senatu, qui Equestrem ordinem lege Iulia, de repetundis teneri vellent, æquitate adducti, quò minus quidquam novaretur, obstiterunt. *n. 13. Hic ego nunc.*

Amplificatur 4. simili apostropha seu cohortatione ad equites Romanos ut tueri velint ius suum, id est, ne quis illos lege, de repetundis, accusare possit: hoc enim iam ius tentatur, uno Equite Romano, in judicium vocato; qui si damnatur, erit, cur eandem sibi quisque calamitatem pertimescat. Addit pro sua in hunc ordinem charitate Cicero testimonium Glauciæ, & Majorum Equitum exemplum, qui M. Druso, Equestrem ordinem nova lege, de acceptis ob rem judicatam pecuniis, alligare conanti, summa constantia restitere. *n. 14. Quid vos Equites,*

Digreditur Orator ad confutandum extra causam accusatorem Memmium. 1. Hic objicit pecuniam ad Posthumum à Gabinio pervenisse, quia Gabinium, ut Regem reduceret, Posthumus impulit. Refellit Cicero: quid opus fuit impulsore, aut suasore ullo, cum auaro homini Gabinio ut dixit, & iudicibus persuasit Memmius) decem millia talentorum, ut regem reduceret, promissa sint? Adde Gabinii confessioné, qui se reduxisse Ptolomæum dicebat utilitate Reip. & legis permissione & cupiditate gloriæ. *n. 19. Tu, inquit Gabinium.* 2. Objicit Memmius Diæcetem fuisse Posthumum, id est, procuratorem & dispensatorem regium: quo in munere, cum ex decumis pecuniam Gabinio colligeret, sibi quoque ipse collegit. Contra, ostendit Cicero (& pluribus infra) Posthumum in hac procuratione, carcerem, molestias, egestatem pertulisse; tantum abest ut sibi lucrum collegerit. Nunc fatetur, atque arguit Cicero stultitiam Posthumi, qui cum Eques esset Romanus, se, ac libertatem tradidit Regi Ægyptio; verumtamen hanc stultitiam tum exemplo doctorum virorum, Platonis, Callisthenis, Demetrii, tum alia majore imprudétia, qua pecunias Ptolomæo credidit, eluendam putat. *n. 22. At Diæcetes.*

n. 3. Memmius pallium objicit Posthumo, non alia ratione quàm lucri, & pecuniæ. Est eadem semper, inquit Cicero, temeritas Posthumi; imo iam necessitas mutandi vestitus, tum ut isto munere suscepto Diœcetis fungeretur Alexandriæ, tum ut imperanti Regi pareret. Cæterum quotidiano exemplo multorum, (quod etiam in statuis videtur) & P. Rutilii potuit Rabirius pallium sumere pro tempore, & spe aliquando ad fortunas suas perueniendi. *n.* 26. *Itaque obÿcias.*

4. Objicit Memmius, dum Gabinio pecuniam Posthumus cogeret, ex decumis Imperatorum pecuniam sibi coegisse. Refellit Cicero hoc dilemmate: si, ut vult Memmius, pecuniam sibi collegit Posthumus; utrum eam sumpsit ex decem millibus talentis Gabinio promissis, an præter illa decem millia, nouam sibi pecuniam collegit? Si ex Gabinii pecunia, id est ex decumis eam sumpsit; at homo, ut ipse ait Memmius, auarissimus non tulisset. Sin præter decumas, centesimam exegit; ut, quæ decem millia esse debebant, fierent, addita centesima, undecim millia talentorum: quis credat, tam graui onere tributorum, tantum præterea oneris imponi suis, Regem esse passum? *n.* 30. *At ex hoc ipso.* 5. Pecuniam ad Posthumū peruenisse, testibus Alexandrinis legatis probauit Memmius. At hi non dixerunt in Gabinium, cuius ea nomine redacta pecunia est; cur iis dicere liceat in Posthumum, qui redegit? Non patitur id iudiciorum consuetudo. Testium autem istorum fidem dialogismo rejicit Cicero; tum quia Græci sunt, tum quia semel jam mentiti sunt. Vbi parva digressione causam interserit, cur in gratiam redierit cum Gabinio *n.* 31. *Aderunt testes legati.*

Confutato Memmio redit Cicero ad antecedens propositi Enthymematis, scilicet non posse accusari aut damnari Posthumum, eo capite legis Iuliæ, quo pecunia peruenerit. Atque amplificatur 5. idem antecedens ex peruerso hoc judicio: nec enim Posthumus aliorum more, rei Gabinij (qui pecuniam à Rege accepit, & justè damnatus est) iudicio accusatur; sed proprio iudicio accusatur, quòd crediderit pecuniam Regi, nec eam receperit. *n.* 37. *Lites quo.*

Quod dicit Memmius, recepisse Posthumum pe-

cuniam, sed abscondisse; deinde eã pecuniã dominatum esse Alexandriæ; tum permutasse illam pecuniã cum aliis mercibus. Cicero refellit primum à causa, quæ Posthumo fuit nulla dissimulandi pecuniam; secundum refellit ex carcere, molestiis, egestate, quam pertulit Alexandriæ; tertium refellit ex levitate rumorum, sermonibusq; maleuolorum, cum reuera Posthumus egens sit, ut mox dicetur in peroratione. *n.39. At habet, & celat.*

ANNOTATIO.

Memmius (uti tradit Manutius) duo crimina Rabirio obijciebat; unum, quòd Senatum corrupisset; alterum, quòd eius pecuniæ pars quam Gabinius ob restitutionem Ptolomæi regis acceperat, ad ipsum pervenisset, quo nomine in iudicium ex lege Iulia de repetundis vocabatur. Quod ad Senatum attinet, obiectionem illam Cicero refellit, causam Rabirij à Senatu seiunctam ostendens: Et hoc maximè utitur argumento, quòd quamquam Senatus corruptus esset (id quod non concedit) tamen eo nomine in crimen vocari Rabirius non debuit: quia pecuniam illam Regi dederit, non Senatoribus, ut eos corrumperet. Iam, contra alterum crimen sic Cicero disputat. Sit hęc lex Iulia ut, (quandoquidem damnatus Gabinius nec prędes dederit, nec ex eius bonis quanta summa litium litium fuerit, populus receperit.) inquirere oporteat in eum, ad quem ea pecunia pervenerit; non tamen illico potest Memmius accusare Posthumum, quasi ad neminem magis ea suspicio pecunię pervenerit: nemo enim unquam propterea legis verba quò pecunia pervenisset, causam dixit, qui in ęstimandis litibus appellatus non esset; Posthumus autem appellatus non est, neq; à teste neq; ab accusatore, neque ullo deniq; modo. An igitur novo iudicandi more primus accusabitur Eques Romanus, Quando equitum Romanorum istud est ius, ne quis eos, lege de repetundis, accusare possit? Quare gemina apostropha Orator tum iudices, ac Senatores, tum Equites Romanos accendit contra accusatorem Memmium, atq; hac occasione alia illius argumenta levissima diluit. Deniq; Cicero queritur accusari Posthumũ nõ communibus factis, & iudicijs cum reo Gabinio (ut sit quasi quędam appendicula causę iudicatę atq; damnatę) sed proprio iudicio accusari levissimè & ex coniecturis. Ex his patet hanc contentionem magis niti confutatione adversarij,

farij, quàm confirmatione argumentorum: cum enim accusator levissimis probaret argumentis, magnam à Gabinio pecuniam pervenisse ad Posthumum, Cicero totus est in refellendis. Pergit interim iacere semina duorum affectuũ (quos in prœmio inchoavit, absolvet in peroratione) invidiæ in Memmium accusatorem iniquum, & misericordiæ in calamitosum Posthumum, Equitem Rom.

PERORATIO.

Cicero primùm inopiam Posthumi summam Iudicibus commendat à persona Cæsaris, qui maximâ liberalitate Equestrem Posthumo dignitatem conseruat. *n. 41. Verùm autem, Iudices.*

Amplificat Orator, ac eximiè prædicat hanc C. Cæsaris liberalitatem præ cæteris virtutibus: ut Cæsaris laus, & salus Posthumi Iudicibus carior sit, quòd hic à tanto viro foueatur. *n. 42. Multa equidem.* Prosequitur Orator contra aduersarios maiori affectu inopiam Posthumi, quæ tanta est, ut nemo eius bona nummo Sestertio sibi addici velit. *n. 45. Satis multa.* Deinde à persona, seu probitate, ac fide Posthumi vehementer Iudices obsecrat, ne aduentitia pecunia petatur ab eo, cui sua non redditur. *n. 46. ò miserum me.*

Tertiò à persona sua Cicero Iudices ad misericordiam adducit, exhibendo non solùm lacrymas suas, ac dolorem ex calamitate, & miseria optimi viri, sed commemorando etiam merita Posthumi erga se. *n. 47. Sed iam quoniam.*

ANNOTATIO.

Quod à principio expetijt Orator, manere vehementis evincit, & obtinet in hoc artificioso orationis exitu: nam suspicionem magnæ pecuniæ, quam à Gabinio pervenisse ad Posthumum dicebat iniquus accusator Memmius, maximè removet, proposità egestate Posthumi: quæ etiam egestas magis ostenditur opposita, ac descripta C. Cæsaris liberalitate. Affectum verò misericordiæ in Posthumum aptè conficit à persona Cæsaris, & Posthumi, & sua; gratiam Cæsaris, probitatem Posthumi, dolorem suum Iudicibus probando.

PRO M. MARCELLO.

Argumentum, Quæstio, Stylus.

M. *Marcellus gesto Consulatu, & virtute clarus, civili bello Pompeium secutus est: victusq; Pharsalica pugna, neq; cum ij, qui bellum in Africa renovandum putarunt sua consilia coniunxit neq; ad Cæsarem victorem impetrandæ veniæ causâ supplex ire voluit Mitylenas, urbem à bello, & à belli suspicione remotam, se contulit. ibi satis diu, nullo revertendi in patriam studio commoratus, cùm in publica calamitate conscientiâ se mentis optimæ consolaretur, & in litteris viveret, reditum ei Senatus à Cæsare impetravit, hac ratione; cùm in Senatu à L. Pisone mentio facta esset de Marcello & cùm C. Marcellus, eius frater, se ad Cæsaris pedes abiecisset cunctus Senatus consurrexit, & ad Cæsarem supplex accessit. Tum Cæsar repentè præter spem dixit, se Senatui roganti de Marcello non esse negaturum, tametsi dolores & acerbitates tulisset ab isto viro, & iam parta pace, aliquorum insidias timeret. Ceterùm adiecit se sibi & gloriæ satis vixisse. Cicero qui statuerat in perpetuum tacere, non potuit non gratias agere Cæsari pro tanta magnitudine animi. & clementia; & quamquam propter Marcellum habita oratio sit: ad conciliandam tamen, & colligendã Cæsaris benevolentiam digreditur in eam partem ut de querela Cæsaris, & suspicione insidiarum, dictisq; accuratè disputet.* Manut. Frig.

Quæstio huius orationis est in genere demonstrativo, an maximè Cæsaris clementia laudanda sit ob restitutum Marcellum.

Stylus elegans, concinnus, temperatus aureo, quod mirè delectet Cæsarem, orationis flumine.

SYNOP-

SYNOPSIS

EXORDIVM. A Clementia Cæſaris, qui cum Ciceronem diutiùs ſilere non patitur, tum, M. Marcello ſumma gloria reſtituto, ſimul Remp. ac Senatum maxima omnium lætitia reſtituit.

PROPOSITIO. Laudanda eſt maximè Cæſaris clementia, ob reſtitutum hodie Marcellum, ſimulque Senatum.

ARGVMENT. Quia maximè glorioſum eſt Cæſari reſtituiſſe eum hominem, ſimulque Senatum; à quibus offenſus fuit.

ARGVMENTAT. Cæſar maiorem ex reſtituto Marcello, ſimulque Senatu, quàm ex omnibus victoriis, laudem eſt conſecutus: igitur maximè glorioſum, eſt Cæſari, reſtituiſſe eum hominem, ſimulque Senatum; à quibus offenſus fuit.

Quas, aut à quibus Cæsar timeat insidias? à suis, quibus dux ad summa fuit? an à Pompeianis, quos conservavit? sed sanè Cæsar timeat insidias, ut tantò magis caveat vitæ suæ, qua nititur vita omnium, salusque affectæ Reip. imò Cæsar timeat casus humanos, quem omnes dolent non esse immortalem.

Vixit satis Cæsar? ita credo, sibi & naturæ pro rebus gestis. Verùm hic vir cum sibi uni nec vivit, nec est natus; nondum viuere cepit Reip.; nondum gloriæ, nondum sibi. Nec enim adhuc fundavit Remp. nec eius gloria breuitate vitæ, sed immortalitate metienda est, nec ipse pacis author adhuc pace fruitus est.

CONF. QVERELÆ, AC DICT. CÆSARIS.

1. Magnæ sunt victoriæ, ac bellicæ laudes Cæsaris; at hæ sunt communicandæ multis adiuvantibus causis, præsertim fortunę: sola laus, ac virtus hodiernę clementiæ, propria est unius Cæsaris. 2. Nō fuit difficile Cæsari innumeras gentes vincere, hosti verò parcere, & iracundiā cohibere, hæc laus, hæc virtus, hæc merita, & res gestę Cæsaris. 3. Cæsar hactenus victores vicit, at hodie (quod est incredibile) seipsum, seu ipsam victoriam. 4. sapientissimè Cæsar hodie seipsum seu victoriam vicit, pacis studio, & moderatione victoria; quando pacis authores, & bonos viros, errorem magis quàm culpa lapsos, victor non ferox, conseruauit.

AMPLIFICATIO & AFFECTVS.

Cicero agit gratias Cæsari pro clementia; affertque causas, quare hoc ipse munere fungitur.

peroratio

EXOR-

EXORDIVM.

Cicero reddit causam Senatui, cur ad hunc diem siluerit; nunc restituto Marcello, non possit non dicere. *n. 1. diuturni silentij.*

Ac perceptum dolorem suum auget ex absentia Marcelli, ut maiorem ex proximo ejus reditu lætitiã exprimat, apostropha ad Cæsarem. *n. 2. M. enim Marcello.* Deinde authoritatem Reip. redditam, & speciem pristini Senatus, ac maximè gloriam M. Marcelli optimi viri, prædicat ex tam insigni Cæsaris beneficio. *n. 3. intellectum est enim.*

ANNOTATIO.

Hoc exordium est ingeniosè paratum ad benevolentiam Cæsaris, cuius clementia Oratori vocem, Senatui spem, M. Marcello salutem cum summa gloria, & omnium lętitia coniunctam restituit.

CONTENTIONIS
Propositio, & Distributio.

Contentionis propositio est: Laudanda est maximè Cæsaris clementia, ob restitutum hodie Marcellum, simulque Senatum.

Distributio seu argumentum: quia maximè gloriosum est Cæsari restituisse eum hominem, simulq; Senatum, à quibus offensus fuit.

CONTENTIONIS
Argumentatio, Amplificatio, Affectus.

Propositionis argumentum, maximè gloriosum est Cæsari, restituisse eum hominem, simulq; Senatum; à quibus offensus fuit, patet fusè hoc Enthymemate: Cæsar maiorem ex restituto Marcello, simulque Senatu, quàm ex omnibus victoriis, laudem est consecutus: ergo maximè gloriosum est Cæsari, restituisse eum hominem, simulque Senatum; à quibus offensus fuit. *n. 4. nullius est tantùm.*

Antecedens quatuor habet partes, ac dissimilem compa-

comparationem victoriarum, & clementiæ; hac synopsi: 1. victoriæ non sunt propriæ Cæsari; at est propria clementia. 2. non fuit difficile Cæsari gentes vincere; at iracundiam. 3. Cæsar hactenus victores vicit, at hodie seipsum seu ipsam victoriam. 4. sapientissimè Cesar hodie seipsum seu victoriam vicit, pacis studio, & moderatione victoriæ.

Prima pars Antecedentis: *victoria non sunt propria Cęsari, at est propria clemẽtia* subtili insinuatione effertur, & amplificatione per incrementum: nam primum Cicero bellicas laudes Cæsaris, victoriasque esse magnas ostendit, quibus ille omnes Imperatores superat. *n. 5. soleo sępè.*

Sed tamen paulò post, prudente quadam extenuatione, minores esse, audet fateri; quod pluribus aliis coadjuuantibus causis, etiam fortunæ, communicari soleant. *n. 1. quę quidem ego.*

Posteà laudem clementię longè Orator maximam attollit, quæ cum aliis non est communis, sed propria uni Cæsari. *n. 7. at verò huius.*

Secunda pars Antecedentis, *non fuit difficilè Cęsari gentes vincere at iracundiam,* effertur altera amplificatione per incrementum: nam artifex Orator pergit magnas Cæsaris victorias contra tot gentes elevare, ut augeatur hæc maxima victoria, quâ Marcello hosti pepercit. *n. 8. domuisti gentes.*

Rursus extenuatione comparat bellicas laudes cum virtute clementiæ: atque ob hanc virtutem blandius gratulatur Cæsari; singulari benevolentia, ac laude præsentem virum complectitur. *num 9. itaq; C. Cęsar.*

Auget à personis Marcellorum, & nobilissima familia, Cæsaris laudem, quam tertiâ imminutione (quasi quadam anacephalæosi) rerum gestarum, nunquam esse interituram pronuntiat. *num. 11. equidem cum C. Marcelli.*

Tertia pars antecedentis, *Cęsar hactenus victores vicit, at hodie seipsum seu ipsam victoriam*, præmunitione ad insinuationem, & ex conjugatis breuiter expressa est. *n. 12. & cęteros quidem.*

Quarta pars antecedentis, *sapientissimè Cęsar seipsum seu victoriam vicit pacis studio, & moderatione victorię,* apostropha ad Senatum (quem callidè Orator excusat, ipsoque Cæsaris iudicio absoluit) confirmatur ex

effe-

effectis: quia Cæsar duos maximè pacis authores, Ciceronem, & Marcellum, conseruauit. *n. 13. Atq; hoc C. Cæsaris.*

Moderatio autem Cæsaris in victoria, & post victoriam, pariter ex effectis cernitur: quia conseruauit, & conseruat ex acie quos potest. *n. 16. quo gratior.* Amplificat Cicero ipsam victoris Cæsaris moderationem, ac divinæ prudentiæ adscribit, opposita Pompeianorum iracundiâ, & ferocitate, si hi victores fuissent. *n. 18. alterius verò.* Concludit iterum gratulando Cæsari tantam laudem, ac virtutem, quę ipsi est propria, non fœlicitatis, ac fortunæ. *num. 19. quare gaude.* Hortando etiam, ut conseruare bonos viros non desistat; quorum Orator culpam (si culpa est officium, aut humanus error, aut fatum) uti antè, excusat. *n. 20. noli igitur.*

Animaduerte consequens Enthymematis passim esse implexum cum antecedente. Sequitur digressio seu confutatio querelæ, ac dictorum Cæsaris; habetq; duas partes: 1. est, Cæsar metuere non debet insidias. 2. Cæsar naturæ non vixit, vel gloriæ satis diu.

1. Pars Confutationis, *Cæsar metuere non debet insidias*; miro insinuationis artificio constat; nam contendit Orator, non esse timendum Cæsari, cùm nemo tam ingratus, tamque iniustus esse possit, qui, cujus in anima Resp. consistit, & à cuius vita omnium vita pēdet, eum extinctum velit. Quibus id industriis conficit? primum extenuare non videtur suspicionē Cæsaris, sed hanc ait esse cautionem non minùs prudentem Cæsari, quàm timendam omnibus, qui ab ipso conseruati sunt. *n. 21. Nunc verò venio.* Deinde rem disceptat hoc dilemmate: vel Cæsariani, vel Pompejani insidiantur Cæsari; non hi, qui acceptâ præter spem salute omnes sunt amicissimi: at nec illi, quo duce summa sunt adepti: ergo nulli. *num. 22. Sed quis nam est.* Tum reuertitur, & iterùm non imminuit suspicionem insidiarum, propositis hominum sensibus occultis; ut tanto diligentiùs Cæsar caueat vitæ suæ, quâ nititur salus omnium, & vita Reip. *n. 23. Sed tamē cum.* Mox idem artifex latentes eleuat, & alio abducit suspiciones Cæsaris, ex communi non jam insidiarum metu, sed valetudinis, aut casùs humani; quasi certus esset neminem Cæsaris vitæ insidiari, quem

omnes

omnes dolent non esse immortalem. *n.24. Equidem de te.* Simulque amplificat Cicero vulnera profligatæ Reip. ex ciuili bello, ut tâto accuratiùs ipse, & omnes studeant vitæ Cæsaris, ad medelam tam utilis, tamque necessariæ. *Ibid. Omnia sunt excitanda.*

2. Pars confutationis, *Cęsar vel naturę non vixit, vel glorię satis diu*, pari, atque prima pars, insinuationis arte certat. Primùm laudat Cicero sapientissimam vocem Cæsaris, & concedit pro rebus à se gestis satis vixisse; verùm cum vulneribus Reip. (de quibus superiùs) mederi solus possit, negat Cæsarem satis vixisse patriæ. *n.26. Itaq; illam tuam.*

Deinde liberiùs confutat, & euertit vocem Cæsaris, quasi Cæsar, qui sibi soli nec viuit, nec est natus, nondum viuere cœperit vel patriæ, vel gloriæ, vel sibi. *Ibid. Credo sed cum.*

Confirmat illud Orator primò ipsâ definitione gloriæ. *n.27. Quod si rerum.* Confirmat 2. ipsa vitæ breuitate; & æternitate, cui inferuire debet Cæsar. *n.28. Quid enim omnino.* Confirmat 3. ipso iudicio posteriorum, qui dicent virtutem Cæsaris, resque gestas, nisi ille denique Remp. fundarit, plùs admirationis habere, quàm soliditatis, & gloriæ. *n. 30. Obstupescent posteri.* Confirmat 4. ipsa jam inter ciuos (quos excusat, & hortatur ad concordiam) partâ pace: quâ diu, pacis author, Cæsar frui debet, non de insidiis cogitare. *n.31. Diversa voluntates.* Postremùm suo, & Reip. nomine hortatur atque obsecrat Cæsarem, ut vitæ suæ consulat, non excubias modò, custodiasque bonorum ciuium pro salute illius, verùm etiam laterum & corporum oppositus contra vim pollicendo. *n. 33. Quare omnes.*

ANNOTATIO.

Contentio duas habet partes; confirmationem, & confutationem: In prima Orator laudat Cęsaris clementiam, ob restitutum Marcellum; in altera, querelam, & dicta Cęsaris diluit. Vtraq; pars insigni prudentis insinuationis artificio est contexta. Fuit enim ingeniosum Oratori ita clementiam extollere, vt non deprimeret militarem gloriam, cuius maximè avidum Cęsarem sciebat: quare etsi virtutem bellicā Cęsaris cum ista clementiâ comparet, atq; etiam extenuet; ita

ita tamen ubiq; orationem attemperat, ita se præmunit, ita latenter sese in gratiam insinuat, ut ubiq; Cæsarem delectet, offendat nusquam. Extenuatio autem bellicæ virtutis præcipuè sumitur ex eo capite, quòd non sit propria Imperatoris sed tum à milite, tum ab ipsa fortuna dependeat: at virtus clementiæ solius sit Imperatoris, tanto gloriosior Cæsari, quo ille fortiùs iracundiam & seipsum & victoriam ipsam vicit sapientissima moderatione victoriæ, quæ alias solet esse ferox, & insolens. Iam verò pari prudentia confutat querelam, dictaq; Cæsaris, ac suscipiones insidiarum non statim extenuat, ut cavendi curam augeat; cavere enim Orator Cæsarem vult maximè, quia sibi dum Cæsar cavet Ciceroni, & omnibus cavet, qui ab ipso conservati suam salutem in ipsius salute positam existimant: tum ubi Orator suum timorem aut cautionem probavit, in eam partem disputat, Cæsari nihil esse timendum; prospiciendum esse non solùm huic vitæ sed etiam æternitati; non solùm sibi; sed, & Reip. cui vivere incipit, & mederi solus potest: adjicit vota omniũ, & preces, singularemque benevolentiam civium in custodienda Cæsaris vita. Quibus omnibus Orator latenter, & quasi per cuniculos, suspiciones insidiarum elevat, & Cæsari maximè blanditur.

PERORATIO.

CÆsaris querela, dictisque confutatis, revertitur Cicero ad propositam Cæsaris clementiam, quâ Marcellum patriæ reddidit, ac pro tanto beneficio agit gratias: cur autem id præsertim ipse faciat, duas affert causas. Prima est, quòd rogatus fuit à Senatu, ut omnium nomine gratias ageret Cæsari; altera est, quòd sit Marcelli amantissimus, cuius restitutio majorem ipsi, quàm cæteris omnibus lætitiam affert, & dicendi offic um. *n. 34. Sed ut unde.*

ANNOTATIO.

Terminat affectum Cicero, quem orsus est ab initio, nempe incredibilis lætitiæ singularisque benevolentiæ in C. Cæsarem, propter restitutum Marcellum. Et quia longè gratissimus Cæsari voluit Cicero esse, sic perpetuò, ac generatim Cæsaris clementiam extulit, ut illam non ad se modò, aut ad Marcellum totamque nobilem eius familiam pertinere contenderit, sed etiam maximè ad Senatum, populumque Romanum, apud quem tanti beneficij nulla unquam erit oblivio.

PRO Q. LIGARIO.

Argumentum, Quæstio, Stylus.

Tametsi argumentum infra est perspicuum ex ipsa narratione Ciceronis, iuvat tamen apponere quæ Freigius & Manutius suppeditant. Q. Ligarius cum C. Considio legatus in Africam profectus fuerat; decedens inde Considius illum provinciæ præfecit. Ortum est mox bellum inter Pompeium & Cæsarem; & P. Attius Varus missus cum imperio, ut Ligario succederet non statim decessit ex provincia Ligarius sed cum aliquamdiu post adventum Attij ibidem moratus esset, Q. Tuberonem forte cum patre illuc advenientem ut eam provinciam traderet Cæsari, ab ingressu prohibuit: qua de re accusatus post finitum bellum apud Cæsarem, ea oratione defensus est. Ita Freigius.

Manutius verò: *Ante Vari adventum sortitus ex S. C. Africam provinciam initio belli civilis, L. Ælius Tubero, Tuberonis accusatoris pater, serius in Africam venit à Varo iam occupatam. Varo devicto cum reliquis Pompeianarum partium ducibus, qui bellum renovarant, aliquamdiu Ligarius procul à patria vixit: quo tempore Q. Tubero Cæsaris clementiâ simul cum patre restitutus accusavit eum de vi, cum tamen nihil aliud obijcere posset, quam eum in Africa Cæsarianis partibus inimicum fuisse: quamquam odij Tuberonis in Ligarium causam esse constaret quòd receptus in Africam non esset, vel à Ligario iussu Vari Imperatoris, vel ab ipso Varo. Defendit Ligarium Cicero tanta vi, & animi, & ingenij, ut iratus Ligario Cæsar ei tamen eloquentia victus ignoverit.*

Quæstio huius orationis est in genere iudiciali, an criminosum sit Q. Ligario fuisse in Africa in partibus Pompeij.

Stylus est subtilis.

SYNOP-

SYNOPSIS

EXORDIVM. Ironia, & confessione Cicero eleuat culpam Ligarii; & hanc transfert ad misericordiam Cæsaris.

PROPOSITIO. Non est criminosum Q. Ligario, fuisse in Africa, in partibus Cn. Pompeii.

ARGVMENTA. Quia Q. Ligarius neque veniens in Africam, neque ibi resistens, ante & post Vari aduentum, ullam culpam contra Cæsarem admisit.

ARGVMENTAT. Cicero patronus Ligarij, & ipse accusator Tubero majus signum dederũt, quàm reus Ligarius, aliene à Cæsare volũtatis: igitur Q. Ligarius neq; veniens in Africam, neq; ibi resistens, ante & post Vari adventũ, ullã culpam contra Cęsarẽ admisit.

AMPLIFICAT. ET Contra Cæsarem Cicero arma sumpsit; & Q. Tubero in acie Pharsalica congressus est. Quãto istud his est gravius, quàm Ligario in Africa in partibus Cn. Pompeii fuisse? & tamen Cæsar incredibili clementia pepercit Ciceroni, & Tuberoni, & aliis qui Pompeium sunt secuti: quid igitur inhumanus aut crudelis Tubero, cum ipse in pari aut majore culpa fuerit, non modò accusat Ligarium, sed etiam præter exilium, ejus necem postulat apud mitissimum Cæsarem? quis tam levis Græcus, aut tam immanis barbarus?

EXORDIUM.

CIcero ironicè fingit se apud Cæsarem laborare de culpa Q. Ligarii, quam detulit Tubero, & fassus est C. Pansa. Itaque, cum ignoratione Cæsaris abuti putaret ad salutem Ligarii, nunc ad misericordiam se transferre, & timens etiam fateri cogitur. n. 1. *Novum crimen.* Mox ad Tuberonem accusatorem conuersus fatetur Q. Ligarium in eadem esse culpa, qua est ipse Tubero simul cum patre. n. 2. *Habes igitur.*

ANNOTATIO.

Mira est insinuatio huius exordij, qua Orator reo Ligario non timet apud Cæsarem; præsertim cum culpa Ligarij (quā ironia, & confessione elevat) aut nulla est aut communis cū multis, qui Pompeium sicuti veniam meruerunt, aut maximè eadem cum Tuberone accusatore, & eius patre. Hoc exordium est ipsa facies reliquæ orationis, in qua leniter signa quædam seu semina argumentorum, & amplificationum, & affectuum occultantur; nam id unum ubique Cicero enititur, ut maximam huius causæ fiduciam ostentet, tum à clementia Cæsaris, qui multis in Pharsalica & in Africa contra se dimicantibus pepercit; tum ab imprudentia accusatoris, in quē regeritur ipsum crimen cuius alterum accusat, tum ab ipso Ligarij facto, quod culpa non est, sed erratum; aut, si culpa est, commiseratione dignum est.

NARRATIO.

PRimo Ligarius, cum esset adhuc nulla belli suspicio, legatus in Africam cum Cajo Considio profectus est. n. 2. *Q. igitur Ligarius.* 2. Sic prouinciæ præfuit, ut illi pacem esse expediret. *Ibid. Itaque Q. Ligarius.*

3. Exorto bello, Ligarius nullo se implicari negotio passus est. n. 3. *Bellum subitò exarsit.* 4. Post aduentū Vari domum spectavit, & ad suos redire cupiit. n. 4. *Interim P. Attius.* Concludit Cicero anacephalæosi, & apostropha ad Cæsarem nullam esse culpam Ligarii. n. 6. *Adhuc Cæsar.*

ANNOTATIO.

Brevis, perspicua probabilis est hæc narratio: habet enim, ut docet Fabius, probationis vim. & affectus: siquidem Orator singulis adiunctis demonstrat culpâ vacare Ligarium, quia non modò ullum ad bellum contra Cæsarem, sed ne ad minimam quidem suspicionem belli fuit in Africa: ibidem habuit honestam necessitatem resistendi, maluisset Romæ esse cum fratribus quàm Vtica cum Varo.

CONTENTIONIS

Propositio, & Distributio.

Contentionis propositio est hæc: nõ est criminosũ Q. Ligario fuisse in Africa in partibus Pompeij. Distributio seu argumenta repeti debent supra ex narratione, quia Ligarius neque veniens in Africam, neque ibi resistens, ante & post Vari adventum ullam culpam contra Cæsarem admisit.

CONTENTIONIS

Argumentatio, Amplificatio, & Affectus.

PRopositionis argumenta, *Ligarius neque veniens in Africam, neque ibi resistens ante, & post Vari adventũ ullam culpam contra Cæsarem admisit*, hoc Enthymemate tractantur: patronus Cicero, & ipse accusator Tubero (quos tamen culpa Cæsar liberavit) maius signum dederunt, quàm Ligarius alienæ à Cæsare voluntatis: ergo Ligarius neq; veniens in Africam, neque ibi resistens, ante & post Vari aduentum ullam culpam contra Cæsarem admisit. 1. Pars antecedentis, *de Cicerone*, amplificatur insigni licentia, & exclamatione. *n.* 6. *Nullum igitur.* 2. Pars antecedentis, *de Tuberone*, contorquetur vehementi reprehensione in accusatorem, qui Ligario impudenter obiicit crimen, quod ipse admisit; gravius contra Cæsarem congressus in acie Pharsalica, quàm Ligarius in Africa. Quãquam mitigat reprehensionem Orator, ab ætate, ingenio, & propinquitate: sed paulò post asperius adolescentem urget congestis verbis, ac sententiis idem signi-

significantibus. *n. 8. vide quæso Tubero*. Verùm non tantùm Tuberonis, & senioris eius patris imprudentiam Cicero redarguit, sed inhumanitatem etiam, & crudelitatem; qui cum ipsi Cæsaris clementia conseruati, & ciues sint Romani, tamen aut leuium Græcorum more, aut immanium barbarorum (qui solent odio aliquo suscepto ad sanguinem petendum incitari) ad crudelitatem Cæsarem acuunt, id est ad Ligarium civem Romanum, non iam patria qua caret, sed vita priuandum. *n. 10. Quorum impunitas*.

Auget crudelitatem Tuberonis exemplo contrario ex maiori: nemo enim impulit crudelissimum Syllam, ut inimicos suos necaret: Tubero id à mitissimo Cæsare postulat. *n. 12. At istud ne*. Atque inserta quadã prolepsi Cicero admittit humanitatem Tuberonum, sed horum maximè prudentiam desiderat: dum enim isto modo accusant Ligarium, quid petunt, nisi ut præter exilium, quod morte grauius est, miser ille necetur? *Ibid. Ego verò*. Huc addit, vibratque asper Orator triplex argumentum à maiori: primum, si Tubero domi supplicantibus obstaret, ne Cæsar Ligario ignosceret, durè faceret; quanto jam durius, in foro supplicantium preces prohibere à clementia Cæsaris seu misericordiæ perfugio; *n. 14. Hoc verò multo*. Secundum, si victus Tubero Cæsarem crudelem esse vult; quàm multi id vellent de victoribus, nisi Cæsar sua indole esset clemens? *n. 15. Dicam planè*. Tertium, si patronus Cicero mentiretur, & diceret Ligarium in Africa non fuisse, crudele esset Tuberoni pro salute Ligarii nolle Cæsarem errare: quanto crudelius est nolle Cæsarem misereri, cum ipse Tubero in eadem causa, & fortuna fuerit. *n. 16. Quòd si probare*.

Tertia pars antecedentis, *de Ligario*, amplificatur 1. per thesim ex communi Pompeianorum causa, quam nemo præter Tuberonem scelus appellat: Ciceroni diuina necessitas visa est, qua illi, qui armati occiderint, miseri; qui supersunt, à victore Cæsare miseria liberati sint. *n. 17. Ac primus aditus* Confirmatur ipso Cæsaris testimonio, qui necessitate arma sumpsit, non ut cum sceleratis ciuibus pace conueniret, sed ut bonos conseruaret, fato quodam, & errore inter se dissidentes. *n. 18. Quando hoc quisquam*.

Amplificatur 2. per hypothesim ex causa Ligarii; cui

cui difficilius fuit exorto bello ex Africa exire, quàm Tuberoni in Africam non venire: nam si Tubero paruit Senatui, & paruit Ligarius: cur ergo Tubero Senatui se paruisse glorietur, Ligarium, quia paruerit, reprehendat? *n. 20. Sed ut omittam.*

Deinde si crimen est Ligario prohibere Africa Tuberonem voluisse, non minus magnum est Tuberones Africam contra Cæsarem obtinere voluisse, quàm aliquem se imperatorem esse maluisse: is tamē Ligarius non fuit, id est, non Ligarius exclusit Africa Tuberones, sed Varus, penes quem iam erat imperiū. *n. 22. Itaque in Africam* Sed siue Varus, siue Ligarius excluserit, aut imperiū tenuerit, quid interest? Quādo Tuberones prouinciam non tradituri fuerint Cæsari, sed inde bellum gesturi contra Cæsarem: quod Cicero licentia indicat. *n. 3. Sed quoquo modo.* Id probat à consequentibus, quia Tuberones Africa exclusi non ad Cæsarem, sed ad Pompeium iniuriæ suæ querelam detulerunt. *num. 24. Veniebatis igitur.* Non ergo Tuberones Cęsaris causa venerunt in Africam; & iam apud Cæsarem malè queri audent de Ligario, qui ipsos contra Cæsarem bellum gerere prohibuit, cum in Africam non recepit. *n. 25. Quę est ergo.* Postremum amplificat Cicero, & laudat Tuberonis constantiam in tuendis Pompeii partibus, quo callidius Tuberonē in eodem adducat, probetque malè iniurias persequi apud Cæsarem, cum ipse tam constanter adhæserit Pompeio, à quo tamen exceptus non fuerit. *n. 26. Sed vide quæso.*

ANNOTATIO.

Tota contentionis vis eò spectat, ut Cæsar pro sua singulari clementia sicut ignouit inimicis, & hostibus, ita Ligario innocenti ignoscat: aut enim crimen nullum est, in Africa fuisse, aut eiusmodi, ut exiliū pœna satis sit: quod autem præter exilium Tubero quærit, & iudicio, & sententia Cęsaris consequi vult, id priuati odij, summę iniustitię, summæque crudelitatis argumentum esse videtur; nam clementissimus Cæsar multis, quin & in Pharsalia, & in Africa in partibus Pompeij fuerunt, vitam tamen, & patriam reddidit, aut eis prẹter exiliū pœnā imposuit, imò ipse vehemēs accusator Tubero in Pharsalica acie dimicavit contra Cęsarem quod

non

non fecit Ligarius, qui tantum in Africa fuit: ergo si hunc (locus est ab exemplo, & vim judicati obtinet) Cesar culpa liberavit, cur accusator exilio Ligarij contentus non est? Cur crudelem Ligario innocenti esse eum vult, quem in proprio crimine habuit clementem? Atque illud est argumentum, quod perpetuo Orator invidiosè torquet in accusatorē, qui cum in pari & majori fuerit culpa, quàm Ligarius, tamen adductus odio expetit à Cesare, ut ille necetur. Mitigat tamen Cicero Tuberonis propinqui sui invidiam, quando illum imprudentia magis peccasse ait, quam inhumanitate. Interim inde captat opportunus Orator clementiam Cesaris, & animum ita aptè commovet ut libellos, quos manu tenebat, ejecerit, quasi se victum fateretur.

PERORATIO.

TOtam Cicero Ligarii causam refert (uti tota oratione faciendum putavit) ad misericordiam Cæsaris; nec illius quidem judicis, sed parentis, quem affectum etiam auget prosopopœia. *n. 29. Itaque num tibi.*

Deinde Orator mirificè sè insinuans à sua persona fingit se pro Ligario deprecari Cæsarem non audere, quia Pompeianus fuerit; verùm quia videt apud Cæsarem causas rogantium valere plusquam preces, ipse in justissima causa rogandi pro Ligario spem ponit, non in deprecatione suæ orationis. *n. 31. An sperandi.* Adjungit, & parem deprecandi causam plurium, præsertim Sabinorum, Brochorum, Ligariorum fratrū, qui omnes suis erga Cæsarem meritis, ac pietate supplicant, & lugent pro uno Ligario, tempestate belli abrepto in Africam. *n. 34. Videsne igitur.* Denique concessione contendit Orator ignoscendum Ligario, quia, cum esset quæstor, studuit maximè Cæsari. *n. 36. Sed ierit ad bellum.*

Tum pari causa Marcelli, & divina misericordia Cæsaris, quam populus Romanus mirificè amat, hortatur Cæsarem, ut salutem conferat Ligario, quam longè plurimis, & contulit, & simul conferet. *n. 37. Fac igitur.*

ANNOTATIO.

Quia nihil ita excitat commiserationis affectum, ut culpæ confessio & supplex deprecatio. Cicero, qui totam hanc controversiam Ligarij ab initio ad misericordiam Cæsaris transtulit fassus est sæpius ingenuè suam, & Ligarij culpam, ut deniret Cæsarem, iam ut ipse submisiùs se insinuet, deprecari pro Ligario non audet, quia ipse pariter offendit; sed deprecatores adhibet cum luctu & equitate causæ, quibus rebus maximè affici Cæsarem sciebat.

PRO REGE
DEIOTARO.

Argumentum, Quæstio, Stylus.

Deiotarus Rex Gallogreciæ, bello civili Pompeij partes secutus fuerat; sed victo Pompeio cum discessisset ab armis iuvit pecunia, & equitatu Cæsarem, bellum gerentem Alexandriæ & Pontico etiam bello contra Pharnacem Mithridatis filium ei in exercitu ipse adfuit. Quamobrem confecto bello Cæsar, cum ei regni partem ademisset quia Pompeium secutus fuerat, tamen Regem cum appellavit; & cum in partes illas venisset, usus est hospitio eius & donis etiam hospitalibus ab eodem regio more donatus est, Cæterum nepos erat Deiotaro ex filia Castor nomine, qui sive fraude aliqua adductus sive motus vero crimine, avum detulit insidiarum apud Cæsarem quòd is eum cum domi eius versaretur, occidere voluisset. Addebat etiam quòd semper alieno animo fuisset à Cæsare; & quod tempus oppugnandi eius captasset, exercitu in id contra eum comparato. Quibus criminibus delatis per servum Deiotari Medicum Phidippum, qui cum legatis Romam missus fuerat cum illi Cæsar vehementer offensus esset; delata est defensio ad Ciceronem qui præsentibus legatis regijs, cum & ipse Castor adesset, hanc orationem privatim apud Cæsarem habuit.

Quæstio est in genere iudiciali, an Rex Deiotarus Cæsarem voluerit interficere.

Dicendi character est subtilis.

SYNOP-

SYNOPSIS

EXORDIVM. Exorditur Cicero à timore suo, cujus causæ sunt hæ: natura, judicii novitas de capite Regis, accusatorum indignitas, judex Cæsar in suo periculo, loci insolentia.

PROPOS. Rex Deiotarus non voluit Cęsarem interficere.

ARGVM.
1. Quia Rex Deiotarus non fuit insidiatus Cæsari.
2. Non fuit alieno animo à Cæsare.

ARGVMENT.

1. ARGVM. Non modò non credibiliter, sed ne suspiciosè quidem affingitur Regi Deiotaro crimen insidiarum: igitur Rex Deiotarus non fuit insidiatus Cæsari.

2. ARGVM. Neque exercitum Deiotarus contra Cæsarem comparavit, neque ullo bello ipsi defuit, neque sinistris de ipso rumoribus gestiit: igitur Rex Deiotarus non fuit alieno animo à Cæsare.

AMPLIFICAT.

1. ARGVM. Non fuit tam demens, aut improbus Rex Deiotarus (quis enim consideratior illo? quis rectior?) ut armis palam, non veneno occultè, Cæsarem interficeret opera Phidippi Medici. Deinde certus insidiarum locus nihil interfuit, quando Deiotarus per insideratores ubique, & quolibet tempore potuit Cęsarem tollere. Tum ipse Rex toto illo die cum domesticis moderato vultu, & quieto fuit. Denique Phidippum Romam à se dimisit, quem, si sceleris conscius fuisset, nunquam abire passus esset, neque eius fratres in carcerem dedisset.

EXORDIVM.

Dilucidè *Manutius*: exorditur Cicero à timore suo, non temere, sed eo consilio ut laboranti vel iustitia Cæsaris, vel clementia subueniat. Timoris autē causas quinque ponit, unā naturæ, cum, initio dicendi in omnibus grauioribus causis commoveri soleat. *n.* 1. *Cum in omnibus*. Alteram à iudicii novitate ortam, cum pro Rege dicat, quòd antea nunquam contigerit. *Ibid. Primùm dico*.

Tertiam ab accusatorum crudelitate, & indignitate; quorum alter nepos avum in judicium adduxerit, alter servus in dominum testimonium dicat. *n.* 2. *Accedit ut*. Quartam ab ipso Cæsare, qui de suo periculo judex audiat. *n.* 4. *Perturbat me*. Quintam à loci ipsius insolentia, quod causam omnium gravissimam intra domesticos parietes dicat, non ubi antea solebat in foro, quo loco magnam dicendi alacritatem populi Romani concursus afferret. *n.* 5. *Moveor etiam*.

ANNOTATIO.

Cicero mirificè colligit gratiam Cæsaris suo isto timore; quem 1. aperit ingenuè, ne fidentius vel longo usu, vel ætate videatur graviorem Deiotari causam aggredi. 2. Auget à persona Regis quem, etsi amicum Reip. tamen inusitato iudicio, & cum periculo Cæsaris, cogitur defendere. 3. Amplificat tum affectu doloris in reum, tum indignatione in adversarios. 4. Ita interdum sui periculi iudicem Cæsarem timet, ut tamen ipsius æquitate, ac sapientia penitus metum minuat. 5. Destitutus foro Orator (quod præsidium adiunctis amplificat) timorem omnem callidè in fiduciam vertit, dum denique ad Cæsarem dicit.

Ex his facile est animadvertere in hoc exordio prima esse semina non solùm argumentorum, sed etiam invidiæ in falsos accusatores, & commiserationis in innocentem Deiotarum.

NARRATIO.

PRimum Cicero accusatorum fidem oppugnat, qui suspicione, & spe inimicitiarum inter Cæsarem & Dejotarum adducti, fictum crimen detulerunt. *n. 7. Sed antiquam.*

Quare Cæsarem obsecrat, ne ullam simultatis, & iracundiæ partem adversus Dejotarum residere in se quis suspicari aut sperare possit. *num. 8. Quam obrem hoc.* Quamquam (aduerte correctionem & artificium oratoris) non fuit unquam Cæsar inimicus Dejotaro, sed de ipso solùm questus est, quòd amici officio parum functus esset. *n. 9. Quamquam cui.* Deinde excusat culpam Dejotari, quia non odio Cæsaris, sed errore communi, & falsis rumoribus in Pompeium fuit pronensior. *n. 10. Neque enim.* Iterum errati veniam petit, objecta laude Pompeij cui Rex Dejotarus cessit. *n. 12. Ignosce quæso.* Aliis etiam adiunctis ante præliū Pharsalicum, præsertim auctoritate Senatus; & post prælium, officio Dejotari erga Cæsarem, Cæsaris itidem animo erga Deiotarum Regem, culpam elevat. *n. 13. Ad eum igitur.*

ANNOTATIO.

Hęc narratio non est causę narratio, seu expositio rei, de qua est status; nam quod rectè advertit Freigius, ubi reus factum negat, nulla ferè narratio est. Est igitur hęc narratio (uti pręcedens pro Ligario) rerum, quę ad causam pertinent; fitque oratoriè, propositis argumentis, & affectibus, tum ut accusatorum existimatio debilitetur, innocentiaque Deiotari pręmuniatur, tum ut Cęsar ad ignoscendum sensim adduci melius possit.

CONTENTIONIS
Propositio, & Distributio.

COntentionis propositio est, Rex Dejotarus non voluit Cæsarem interficere.

Distributio seu argumenta: 1. Quia Rex Deiotarus non fuit insidiatus Cæsari. 2. Quia non fuit alieno animo à Cæsare.

CONTENTIONIS
Argumentatio, Amplificatio, & Affectus.

PRopositionis primum argumentum, *Rex Deiotarus non fuit insidiatus Cæsari*, hoc Enthymemate complexus est: non probabiliter affingitur Regi Deiotaro tantum crimen insidiarum: ergo Rex Dejotarus non fuit insidiatus Cæsari.

Antecedens 1. Amplificatur repetitione, subiectione, & distributione, à persona Regis Deiotari, & prudentis, & probi. *n. 15. Is Igitur*. 2. Amplificatur à persona accusatoris Phidippi Medici, per quem non veneno (quod esset probabile) occultè Deiotarus Cæsarem interficere voluit; sed armis palam, quod ne suspiciosum est quidem. *n. 17. At quam non modò*. 3. Amplificatur ab ipso loco insidiarum, in quo diutius insidiatores retinere, aut hos aliò transferre Rex Deiotarus poterat, dum Cæsar interficeretur, nec enim evasisset. *n. 19. At quam festivè*. 4. Amplificatur à signis: fuit enim Deiotarus toto illo die cum domesticis moderato vultu, & quieto. Quare Cicero accusatori nequã & fatuo imprecatur. *n. 20. obsecro Cæsar*. 5. Amplificatur dialogismo à consequentibus, quia Rex Deiotarus non ita demens fuisset, ut Phidippum à se Romam dimitteret, quem tanti sceleris conscium habuisset, atque eius fratres in carcerem coniecisset. *n. 21. Habes crimina*.

Propositionis secundum argumentum, *Rex Deiotarus non fuit alieno animo à Cæsare*, hoc pariter Enthymema complexum est: neque exercitum Deiotarus cõtra Cęsarem comparavit, neque ullo bello ipsi defuit, neque sinistris de ipso rumoribus gestiit: ergo Rex Deiotarus non fuit alieno animo à Cæsare.

Antecedens patet ex facultate, ac fine Deiotari, qui suis copiis inferre bellum populo Rom. non potuit, sed fines suos tueri voluit; deinde cur ad Cælium, Pompeii amicum, suas copias misisset, quem non nosset, vel si nosset, ducem contemneret? *n. 22. Reliqua pars*.

Iam Regem Deiotarum nullo bello defuisse Cesari ostenditur parua inductione: nam bello Alexãdrino, & Pontico, & Africano, equitatum, & pecuniam

subministravit, & ubique Cæsari ad periculum præsto fuit. *n. 24. Alieno autem.* Non gestiisse verò ex sinistris de Cæsare rumoribus, seu versum protulisse, seu ebrium saltavisse, probatur tum à repugnantibus in isto versu, tum à frugalitate (quam virtutem Orator in Rege præ cęteris laudat,) & modestis moribus, & gravi ætate Deiotari. *Ibid. At eo inquit, tempore.*

Digreditur Cicero gravissimè insectans adolescentẽ Castorem, 1. quia fugitiui ore contumeliosus est auo suo, optimo, & clarissimo viro, cuius mores imitari debeat. *n. 28. Imitari potius.* 2. Quia cum insolenter equitans cõtra Cæsarẽ vix arma pertinax deposuerit auctoritate Ciceronis; nunc apud Cæsarem accusare Deiotarum audeat, impunitate, ac fortuna sua non contentus. *n. 29. Itaque Deiotarum.* 3. Quia cum patre est impius in eum, qui suam familiam nobilitavit, & ingratus in propinquum, cum quo non solùm inimicitias gerit, sed quem nec vero crimine nec verosimili, per corruptum servum, capitis accersit. *n. 30. Vos vestra.* Atque istam serui corruptelam amplificat Orator primum à communi periculo. *Ibid. Nam ista corruptela.*

Deinde dissimili exemplo Domitii per antitheses. *n. 31. Domitius ille.* Reliquam Castoris criminationem acutè Cicero euertit ironiâ, tum perspecta omnibus ciuibus Cæsaris clementia (quare accusatorem vocat in inuidiam, quasi videatur Cæsarem tyrannidis insimulare) tum eius statuâ claro loco, inter Reges, non ad populi inuidiam, posita. *n. 33. At quam acutè.*

ANNOTATIO.

Omnis industria contentionis cõtexta est adiunctis præsertim personarum, ut accusatio Regis Deiotari nec vera, nec verisimilis possit videri. Nam crudelis, & impius adolescens Castor, Phidippum Deiotari medicum, qui cum Regis legatis accesserat, mercede corrupit & subornavit ad accusandum Deiotarum: atque ambo accusatores detulerunt crimen insidiarum, nec probabile à persona Regis Deiotari, prudentis, & probi; nec suspiciosum ab adiunctis loci, & à consequentibus; alterum verò crimen, a ieni à Cęsare animi, pariter fictum est, ac sine argumentis aut comparati exercitus contra Cęsarem, aut vllius belli, aut sinistra opinionis.

Quare

Quare eiusmodi accusatores Cicero in odium adduxit, & expurgato Deiotaro, acerrimè insectatus est ab crudelitate atq; amentia.

PERORATIO.

DVæ sunt partes huius perorationis: primâ parte Cicero adducit Cæsarem, ne Dejotarum sibi succensere putet, quòd ipsi partem regni ademerit: 1. quia Deiotarus multis beneficiis devinctus à Cæsare, præsertim regio nomine retento, faciliùs se consolatur, exemplo Antiochi. *n. 35. Nihil à me arbitror.*

2. Quia simul cum isto Regis nomine retinet omnia beneficia populi Romani, ac decreta Senatûs, quę sibi propriâ virtute, atque externâ laude comparavit; virtute autem ista sola contentus est ad tranquillitatem, & quietem senectutis. *n. 36. Omnia tu Deiotare.*

3. Quia litteris suis Cæsar Deiotarum erexit, ac securo animo esse iussit: quibus autem semel Cæsar parcit, omni in posterum hos metu liberat: amens igitur Rex Deiotarus, qui sine causa succenseat Cæsari. *num. 38. Quo quidem animo.* Alterâ parte Orator postulat misericordiam pro Deiotaro: primùm, quia si propensè Cæsar est clemens in priuatos, erit multò magis in Reges, quos semel conseruauit in regno. *n. 40. Non debeo Cæsar.*

Deinde quia Legati, de fide Deiotari testantur adversus Phidippum servum, & Castorem eius nepotē: imò sua corpora pro salute suorum Regum tradunt, id est, parati sunt mori pro Deiotaro, & eius filio. *n. 41. corpora verò sua.*

ANNOTATIO.

Duo reservavit Orator ad extremam causæ partem; nouum argumentum, & affectum; illo vt Cæsaris intelligentiam de animo Deiotari erga se confirmet, hoc ut alliciat voluntatem ad ignoscendum. Erat enim proclive Cæsari suspicari propter partem regni ablatam sibi Deiotarum succensere: idcircò Orator in hoc maximè laborat, ut fidem faciat, Deiotarum magnitudine beneficiorum, & propria virtute, & tranquillitate iam exactæ ætatis consolari sese. & contentum esse, neq; vltrà sine causa irasci Cæsari. Affectum verò

misericordia captat à clementia Cæsaris, & Deiotari Regis persona, quod etiam tota oratione fecit.

I. PHILIPPICA.

Argumentum, Quæstio, Stylus.

INterfecto idibus Mart. C. Cæsare, M. Antonius, collega eius in consulatu sibi metuens non solùm eo die latuit, verum etiam texit aliquamdiu consilia sua, simulatione ad tempus accommodata. Postridie idus actum est cum eo de communi concordia per consulares viros. Post diem tertium, qui fuit XVI. Kal. April. in ædem Telluris convocato Senatu, Cicero, quantum in ipso fuit iecit fundamenta pacis, discordiarumq; memoriam omnem, vetere Atheniensium exemplo, oblivione sempiterna delendam censuit. Quo die præclarè de Rep. locutus Antonius, consequentibus etiam diebus non dubia suæ voluntatis argumenta dare visus est. Misso parvulo filio pacis obside in Capitolium, C. Cassium ipse, M. Brutum Lepidus Pontifex Max. alij alios ex tyrannoctonis, qui post Cæsaris necem populi, & Antonij maximè Consulis metu, in Capitolium se contulerant, cœna adhibuerunt. Sed fictam personam sustinere diu nemo potest. Cùm Cæsarem, quamquam in libera ciuitate singulari potestate vsum funere tamen efferri placuisset: qui fons malorum omnium fuit (sic enim tyrannum fuisse iudicabatur; nam tyrannorum corpora proijciuntur inhumata) laudavit eum de more in foro Antonius; commemoratisq; rebus ab eo gestis, maximisq; erga Rempub. meritis, explicata demùm cruenta veste, in qua cæsus fuerat, multis pugionum ictibus perfossa, convertit orationem ad miserationem commovendam, populumque iam dolore incensum, in eandem iracundiam doloremque impulit, vt statim à funere ad domum Bruti, & Cassij cum facibus accurrerit: vnde egrè repulsus est. Brutus & Cassius vitato præsenti periculo concitatæ multitudinis vim timentes, Antonijque perfidiam iam satis experti, Antium, & Lanuvium aufugerunt, eo consilio, vt inde in provincias à Senatu decretas proficiscerentur, Decreverat autem Senatus, postridie quàm è Capitolio Cæsaris interfectores descenderunt, Bruto Cretam, Cassio Africam, Trebonio Asiam, Cimbro Bithyniam, D. Bruto Galliam

Galliam citeriorem, datam à Cęsare antea confirmavit. Idem tamen, quasi ad sanitatem revocatus, reliquis diebus in Capitolio prçclara S.C. fecit, primum illud è Ser. Sulpicij sententia; ne qua post idus Mart. immunitatis tabula, neve cuius beneficij figeretur: deinde, vt dictaturę nomen in perpetuum è Rep. tolleretur. Lux quędam oblata videbatur; erecti erant spe libertatis, & alij bonorum animi; constituta Resp. putabatur. Sed citò ille simulationem sustulit, suiq; similis visus est. Habito enim Kalendis Iun. Senatu, non eum, quem antea, de Rep. sensum, nec superiorum dierum actis consentientem voluntatem ostendit. Nihil deinde ad Senatum referebat; per populum, id est per infimam corruptamq; plebem contempta amplissimi ordinis auctoritate, agebat omnia, contra S. C. quod ipse fieri voluerat, tabulas figebat. ciuitatem, immunitatesque dabat: exules inducebat: eaque se facere omnia dicebat ex legibus Cęsaris, aut ex eius commentarijs. Tum videns Cicero oppressam armis Antonij Remp. desperata salute statuerat in Grȩciam proficisci ea mente, vt rediret ad Kal. Ianuarias, quibus Hirtius, & Pansa designati Consules Magistratum inirent. Verùm Leucopetra adversa tempestate detentus, cùm à multis audijsset res conuenturas, & Antonium, repudiatis malis suasoribus ad auctoritatem esse rediturum, mutata profectionis voluntate, ventis remisque in patriam omni festinatione properavit. Ad Vrbem accessit pridie Kalendas Septembris, magnoque concursu totius ciuitatis, tanquam amantissimus Reipub. ciuis, & publica libertatis assertor, exceptus est. Calendis Senatum convocavit Antonius, & nominatim iussit adesse Ciceronem. Ille, sive quòd reverà langueret de via, sive quòd Antonij metueret insidias, non adfuit. absentięque suę causam morbi prętexuit. Enim verò sic Antonius exarsit, vt elatus ira, minatus fuerit se fabros, qui solo domum Ciceronis ęquarent, esse missurum. Postridie venit Tullius, Antonius non venit. Dolabella, qui Consul à Cęsare destinatus, post eius necem consulares fasces invaserat, Senatui prȩfedit. Orator in sũma reliquorũ servitute liber vnus fuit, & primò quidem exposuit consilium profectionis & reversionis suę: deinde de hesternâ Antonij iniuria conquestus, & ad eius in Remp. scelera delapsus, sic est in eum invectus, vt ipse non ferret, sed omnem vinolentum suum furorem in Ciceronem effunderet. Hanc porrò, cęterasque deinceps in Antonium orationes Philippicas inscripsit, ad imitationem

Demosthenis, qui suas in Philippum Macedonem conciones Philippicas nominavit. Manut. Abram.

Quæstio est in genere deliberativo; an acta Cæsaris, quæ chyrographis, & legibus continentur, servanda sint? & an leges promulgatæ ab Antonio, quæ actis Cæsaris adversantur, sint abroganda.

Stylus est tenuis.

SYNOPSIS

EXORDIVM. Cicero exponit, quo cõsilio fuerit profectus in Græciã, & paulò post reuersus Romam. Queritur etiam ante propositioné de injuria M. Antonii, de Senatus-consulto, de quorundam consularium metu.

ARGVMENTATIO. Lex Iulia de obtinẽdis ad tẽpus prouinciis, & aliæ leges judiciariȩ, seu de legendis iudicibus, sunt utiles Reip. quas tamen Antonius cõtrariis aut novis legibus perniciosè evertit: igitur acta Cȩsaris sũt utilia Reip. promulgatæ auté ab Antonio leges sũt perniciosȩ.

PROPOSIT. Acta Cæsaris (quæ exemplo multorum in legibus potiùs, quàm in Chyrographis consistere debent censeri) sunt seruanda: promulgatæ autem ab Antonio leges non sunt ferendæ.

ARGVMEN. Quia acta Cæsaris sunt utilia Reip. promulgatȩ autem ab Antonio leges sunt perniciosæ.

amplificatio, & affec. Antonius, qui se dicit acta Cæsaris defendere, optimam legem Tulliam abrogat, deteriore lata, ut prætoriæ provinciæ per biennium, Consulares per sexennium possint obtineri. Deinde contra acta Cæsaris, indignissimè tertiam iudicum decuriam auxit ex manipulari milite legionis Alaudarum: quo quid turpius aut dissolutius? Quare pacis, & concordiæ causa sunt seruanda Cæsaris acta: leges Antonianæ per vim latæ, & pro arbitratu, auspiciis intercessionibusque tribunorum neglectis, non sunt ferendæ.

peroratio. Cicero utrumque Consulem, absentem Antonium, prȩsentem Dolabellam hortatur, ut recordatione rerum gestarum, & majorum exemplo veram solidamque gloriam sequantur; diligi à suis civibus malint, quàm metui; Remp. omni ratione complectantur, divitiarum, ac potentiæ cupiditate rejecta.

EXOR-

EXORDIUM.

Cicero exponit consilium profectionis, & reversionis suæ, eo ferè ordine, quo expressum est suprà in argumento: quare ibi rem totam expende à numero 1. usque ad 11. frustra esset hìc asserere de integro.

ANNOTATIO.

Magno artificio Orator sumit exordium, à sua profectione in Græciam, paulò pòst reversione in patriam, cuius vtriusq; rei causa fuit salus Reip. cuius est amantissimus. Nam interfecto Cæsare quamdiu per Antonium, & Dolabellam spes fuit concordiæ, Cicero Romæ sibi manendum statuit, tanquam in vigilia, & cura Reip. at postquam Antonius pravis consilijs mutatus Remp. mutare cœpit, & leges iniquas ferre, vrbem reliquit, in Græciam iturus ea mente, vt Kalendis Ianuarijs, quo die Pansa, & Hirtius Magistratum inituri erant, adesset. Audiens autem in ipso itinere à multis rediturum esse Antonium ad auctoritatem Senatus, & ipse reversus est celerrimè in vrbem; vbi acceptà iniuria ab Antonio, eius leges contra Remp. iniquas reprehendit, ac liberrimè virum perstrinxit. Ex quibus id præstare videtur Orator hoc proœmio, 1. vt suam incredibilem charitatem erga Remp. ostendat, 2. vt insignem adversario Antonio conflet invidiam, nisi mentem immutet, qui etiam duplex est cardo totius reliquæ orationis. Quod verò Orator exorditur quadam narrationis specie, id fieri potest, quando in re clara comparari non debent auditorum animi.

CONTENTIONIS

Propositio & Distributio.

Priusquam Orator contentionis propositionem afferat, queritur 1. de M. Antonii iniuria. Enimvero Cicero cùm è via langueret, nec frequens isto die Senatus esset, nec de re magni momẽti ageretur, cogi non debuit tam acerbè in Senatum venire. *n.* 11. *Quoniam vtriusq;* Queritur 2. de Senatus-consulto ab Antonio facto, ut Cæsari cum parentalibus supplicatio-

nes

nes fierent; quæ miscere est nefas inexpiabile. *n.* 13. *An me censetis*.

Queritur 3. de Consularium quorundam metu (cuius rei totâm ferè invidiam transfert in Antonium, oppressorem Senatûs) qui liberrimam atque optimã L. Pisonis sententiam non sunt secuti. *n.* 14. *Quid de reliquis*.

Sequitur hæc contentionis propositio: Acta Cæsaris (quę exemplo multorum in legibus potiùs, quàm in chyrographis consistere censeri debent) sunt servanda; promulgatæ autem ab Antonio leges, non ferendæ. *n.* 16. *Primum igitur*.

Distributio seu argumenta: quia acta Cæsaris sunt utilia Reip. promulgatæ autem ab Antonio leges, perniciosæ.

CONTENTIONIS
Argumentatio, Amplificatio, Affectus.

PRopositionis argumenta, *acta Cæsaris sunt utilia Reip. promulgata autem ab Antonio leges, perniciosa*, inductione hac demonstrantur. Lex Iulia de obtinẽdis ad tempus prouinciis, & aliæ leges judiciariæ seu de legendis Iudicibus sunt utiles Reip. quas Antonius contrariis, aut novis legibus perniciosè evertit: ergo acta Cæsaris sunt utilia Reip. promulgatæ autem ab Antonio leges perniciosæ.

1. Pars Antecedentis, *de lege Iulia*, patet 1. quia hęc cavebat, ne Prætoriæ prouinciæ plusquam annum, neve plusquam biennium consulares obtinerentur. Antonius hâc optimâ lege abrogatâ per tribunos plebis aliam tulit, ut Prætoriæ provinciæ per bienniũ, Consulares per sexennium possent obtineri. *num.* 19. *Quæ lex melior*.

2. Pars Antecedentis, *de legibus iudiciarijs*, conficitur dialogismo, acri indignatione, & exclamatione; quod, cùm anteà soli Senatores, & equites judicarent, illi in prima, hi in secunda decuria; Antonius, contra acta Cæsaris, tertiam Iudicum decuriam adiecerit, non ex centurionibus solùm, sed etiam ex manipularibus militibus legionis Alaudarum collectam. *n.* 20. *At quæ est*. Idem Antonius alteram legem promulgavit, ut & de vi, & de maiestate damnati, ad populum

pulum provocent, si velint. Qua lege quid dissolutius ad seditiones perniciosorum civium? aut quis audeat deinceps quemquam vel accusare, vel iudicare? *n. 1. Altera promulgata.* Adde hac Antoniana, lege rescindi acta Cæsaris, quæ damnatis de vi, & Maiestate non provocationem dant ad populum, sed exilium irrogant. *n. 23. Quid quod abrogatur.*

Concludit Cicero quæcunque acta Cæsaris, etiam illa post mortem, servanda esse concordiæ causa: verùm leges quas Antonius per vim, & pro arbitratu promulgavit, neglectis auspicijs (adverte hoc loco dialogismum,) & intercessionibus Tribunorum non esse ferendas. *Ibid. Qua quidem ego.*

ANNOTATIO.

In hac contentione Orator queritur Antonij iniuriam, & eius acta, non modò vt iniusta, sed etiam vt Cæsaris actis contraria, reprehendit: imò sæpè Antonium cum se ipso pugnare ostendit, quando in beneficijs dandi vel minima acta Cæsaris rata esse, vult; in legibus ferendis eadem ipse evertit. Quamobrem Cicero acta Cæsaris sive illa chyrographis, & commentarijs, sive legibus complexa sint, defendenda esse censet, habendamq; esse rationem pacis atq; otij; non ferendas autem promulgatas ab Antonio leges, quæ Cæsaris actis adversantur, & nocent Reip. Ex his iterùm Cicero charitatem Reip. præ se fert.

PERORATIO.

PRimùm Cicero postulat à Dolabella, & ab Antonio, ne sibi irascantur, si quid liberiùs pro Rep. dixerit, modò absq; contumelia Antonii. *n. 27. Irasci te quidem mihi.*

Deinde amicissimè commonet præsentem Dolabellam, ne per avaritiam, aut vim ciuiũ, ab honestate gloriæ, & rerum gestarum dignitate aberret, *n. 29. Sed per Deos.* Absentem verò Antonium pariter hortatur, proposita insigni gloria rerum gestarum, post necem Cæsaris, ut pergat diligi velle à civibus suis, non metui, & in odio esse, propter avaritiam aut potentiam. *n. 31. Te autem M. Antoni.* Vehementiùs stimulat Orator Antonium, exemplo avi sui, & C. Cæsaris; quorum

rum ille amavit unicè diligi à ciuibus, hic metui; quare utriusque diversus exitus fuit. *n. 34. Vtinam Antoni.* Rursus Antonium simul, & Dolabellam hortatur, ut eorum civium partes sequantur, qui patriæ libertatē amant, suntque populo Rom. charissimi, uti Brutus, & Hirtius: quod ex ludis, & versibus, aliisque indiciis patuit. *n. 36. Et populi quidem.*

Postremò charitatem Reip. (reversionis suę fructum) præ se fert, non periculo, aut morte, aut vita, aut re alia commovendam. *n. 38. Cæpi P. C.*

ANNOTATIO.

Cicero ita Antonium mitigat, hortatur, laudat ut tamen liberrimè tueatur Remp. contra iniquas eius leges; officiumq; civis acerrimi præstiturus sit, si hanc ille pergit opprimere. Itaq; lenitatem, charitatem civium, gloriam Antonius eligat, vel contumeliam, odium, dedecus. Qui Oratoris affe-ctus fuit à principio.

II. PHILIPPICA.

Argumentum, Quæstio, Stylus.

HAbita à Cicerone oratione prima in Antonium, ille se in villam Tiburtinam contulit, ibiq; dies septendecim, quod Ciceroni responderet, commentatus est: posteà in urbem reversus, Senatum vocavit, & in absentem Ciceronem (prohibitus ab amicis non aderat, propter arma Antonij quæ manifestam vim spectabant) quæ cogitaverat, evomuit. Ei Cicero hac oratione divina respondit; ac purgat se primùm adversus Antonij calumniam & ita purgat, ut omni eum loco non leviter pungat: deindè singulas eius vitæ partes, à puerili prætexta exorsus, & singulos Magistratus vehementer exagitat. Manut.

Quæstio est in genere demonstrativo, an M. Antonius sit homo vitiosus, & hostis Reip.

Stylus est vehemens, & copiosus.

SYNOP-

EXORDIVM.

Quodammodo fato nemo est hostis Reip. qui nō sit Ciceroni inimicus: verùm Antonius eo est stultior Catilina, & Clodio, & aliis, quo magis voluntariè lacessit Ciceronem, cui omnis hostis pœnas dedit.

CONFVTATIO.

SYNOPSIS.

Post Exordium, Cicero diluit crimina contra se objecta ab Antonio, de amicitia violata, de Consulatu crudeliter gesto, de nece Clodii, de bello civili, de nece Cæsaris, de alienatione Pompeii, & reliquorum amicorum, quorum hæreditates non adiuit. Crimen violatæ amicitiæ negat ab adjunctis, & causis: sic enim Cicero in Senatu de Antonio questus est, ut id causa Reip. postularet: sic quendam familiarem cōtra rem Antonii defendit, ut jus, & amicitia illud exigerent. Impudens verò Antonius, & inhumanus, & amens est, qui beneficia exprobrat, quæ vel Cicero negare, vel concedere potest. Crimen consulatus crudeliter gesti primùm universim diluit testimonio consularium virorum, seu communi approbatione Consulatus bene gesti: deinde speciatim opposito Consulatu Antonii contra Remp. armati, suum probat Cicero à Rep. fuisse quando togatus in templo Cōcordiæ extinxit conjurationem Catilinariam: quare contraria, & pugnantia dici ab Antonio redarguit: hunc iterum atque iterum impudentem, ac stultum appellat, qui cum Consulatum vituperet apud illos, quem maximè ipsi approbarunt; quinque salutaria Reip. Senatus-consulta reprehendit, quam ipse armis opprimit. Crimen necis Clodii regerit in Antonium. Crimen belli civilis confutat contrariis effectis consilii ac providentiæ. Crimen necis Cæsaris primùm dissimulando elevat, & à persona, & numero conjuratorum inficiari videtur: mox apertè crimen (si est crimen occidisse Tyrannum) præ se fert, gloriaturque; stupidum autem An-

TIO.

tonium rursus redarguit, qui Cæsaris interfectores laudat, Ciceronem necis conscium vituperat: postremò ampliùs irridens, ipsum crimen retorquet in adversarium. Crimen alienationis Pompeii, & reliquorum amicorum negat à causis. Demum confutationem concludit novis facetiis, quibus hic Orator abundat.

PROPOSITIO

M. Antonius est homo vitiosus, & hostis Reip.

ARGVMENTA.

1. Quia privatæ vitæ decoctor, audax, impurus seditiosus fuit.

2. In magistratibus oppressit Remp.

1. ARGVM. ARGVMENT.

M. Antonius in pueritia decoctor, & audax, in adolescentia impurus, in reliqua ætate seditiosus fuit: ergo M. Antonius, privatæ vitæ decoctor, audax, impurus seditiosus fuit.

2. ARGVMENT.

M. Antonius in quæstura, & tribunatu & magisterio Equitum, & Consulatu oppressit Rem. ergo M. Antonius in magistratibus oppressit Rem.

1. ARGVMEN. AMPLIFICAT. ET

Antonius coactus cedere bonis paternis; tamen ausus est sedere in quatuordecim ordinibus: & corruptor adolescetuli Curionis, multa stupra ac flagitia cōmisit postea deditus tribuno

1. ARGVMEN.

Antonius quæstor factus, sine Senatus consulto, ac sorte ivit ad Cæsarē postea tribunus iniquissimè intercessit, ex qua intercessione bellum civile, & clades Italiæ, quam ipse etiam lustrationibus suis vexavit, secuta est. Magister verò Equitū quot decretis, & hæreditatum rapinis, quàm robusta vinolentia, quàm turpi emptione bonorum Cn. Pōpeii, quàm molli, ac libidinosa defectione à Cæsare in persequendis civilis belli reliquiis, tā in Africa, quam in Hispania, insignis Antonius fuit? Consul de-

TATIONIS. ET AFFECTVS.

Clodio plura cõtra Senatum, & religiones, & amicos egit. Quę omnibus breuiter, ac invidiosè perstringit Cicero, quia festinat ad maiora.

TATIONIS.

nique Consulatum gessit iniustè partum, id est iussu Tyranni Cæsaris, non populi voluntate: Consulatum gessit infestum Consuli Dolabellæ, quando imperitè, & mendaciter opposuit comitiis auspicia: Consulatum gessit invisum populo Rom. quia Lupercus suasit. obtulitque Cæsari diadema regium, hoc est, tyrannidem: Consulatum gessit maximè perniciosum, ac detestabilem Reip. propterea quod dissimulatâ tantisper ex timore audaciâ, & improbitate, mox Cæsaris legibus abscissis, suis promulgatis, & ementitis Chyrographis, immunitates dedit, ingentem pecuniam rapuit, exules damnatosque restituit, acerbas patriæ peregrinationes suscepit, corrupto etiam magna vi, & cupiditate M. Varonis fundo.

PERORAT.

Major erit securitas, gloriaque Antonio, ex ciuium suorum charitate, rebusque honestè gestis pro Rep. quàm ex isto armorum prędidio, quo Senatum obsidet: nam non deest populo Rom. præsidium, & animus. Reges tollendi, quod patet ex Cęsaris nece, & aliorum. Quare Antonius se, ac majores suos respiciât; & cum Rep. redeat in gratiam. Ciceroni jam emerito seni nihil interest, an inimicitia Antonii, an gloriosa mors accidat, dummodo salva restet patria.

EXOR-

EXORDIVM.

CIcero affert causam, cur Antonium inimicum habeat, nimirùm quia ille hostis est Reip. fato enim dicit Orator fieri, ut nemo à viginti ānis Reip. hostis fuerit, quin Ciceroni quoque inimicus fuerit, ipsique pœnas persoluerit. *n. 1. Quonam meo fato.* Quare Apostrophā, comparatione, subiectione stultitiam Antonii arguit: qui hostis esse velit, & Ciceronis, & Reip. *Ibid. Te miror Antoni.*

ANNOTATIO.

Cicero (quasi ex abrupto) terret imprudentem Antonium, suum, & Reip. hostem, simili exitu Catilinæ, & Clodij, & aliorum.

CONTENTIONIS

Propositio & Distributio.

PVrgat se Cicero, & obiecta crimina cōfutat priùs, quàm veniat ad contentionis propositionem, & distributionē: quod sæpiùs fieri ab Oratore vidimus.

In primis crimen violatæ amicitiæ, & ingrati animi obiecit Antonius, quod Cicero quendam contra rem suam defenderit; deinde quòd, etsi Antonius se in disciplinam Ciceronis tradiderit, ipsi auguratum, & vitam cesserit, litteris Cicero beneficium agnoverit, tamen de Antonio grauiter questus sit præcedenti oratione. Ad 1. respondet Cicero, se familiarem suum defendisse contra alienum Bambalionem, præsertim cùm ille opprimeretur iniustè gratia Antonii, & iniqua intercesſione Tribuni plebis. *n. 3. cui priusquam.* Ad 2. respondet Antonium nec se tradidisse in disciplinam Ciceronis, nec potuisse tradere: ubi obiter impudicum Antonium pungit. *Ibid. At enim te.*

Ad 3. exclamat impudentem esse Antonium, qui, cùm propter æs alienum, & absentiam Ciceronis, augur fieri non potuerit, dicere audeat se à petitione auguratus destitisse in Ciceronis gratiam, cùm hic à toto collegio expeteretur. *n. 4. Auguratus petitionem.*

Ad 4. negat Cicero se (quem Cæsar salvum esse vo-

voluit) vitam accepisse ab Antonio; aut si Antonii beneficium sit, vitam Ciceroni non ademisse Brundusii, cùm id non posset sine nefario scelere, Orator fatetur, ac ironicè concedit latroni. *n. 5. At beneficio.* Ad 5. respondet sibi, consulari viro, in interitu Reip. de iniquis actis Antonii fuisse necessariò querendum; qua nquam questus est amicè, moderatè, sine contumelia *n. 6 An de interitu.*

Ad 6. Antonium dicit esse inhumanum, & stultũ; nam inhumanitatis est, propter offensionem, litteras, & colloquia absentium amicorum proferre, palamq; recitare; amentiæ verò, id objicere adversario, quod ille si verbo negarit, longiùs progredi non posit qui obiecerit: quamquam nullum verbum in istis litteris est non plenum humanitatis, officii, beneuolentiæ. *n. 7. At etiam litteras.*

Deinde Consulatum crudeliter gestum Ciceroni obiecit Antonius. Cui Cicero paruæ attentionis petitione, & modestiæ insinuatione respondet. *n. 10. Sed cum mihi.* Mox stultum ridet Antonium, qui Consulatum apud eos, quorum consilio, auctoritate, sentẽtia gestùs fuerit, ausus est vituperare. *n. 11. Vt igitur.* Nemo enim, preter Antonium, non maximè probavit consulatum Ciceronis: quod repetitione & inductione Orator amplificat. *n. 12. Non placet M. Antonio.* Duos præterea consulares viros adhuc superstites enumerat, L. Cottam, & L. Cæsarem, quibus vehementer etiam placuit suus consulatus. *n. 13. Sed quoniam.* Digreditur occasione L. Cæsaris, dialogismo, & exclamatione indignatus M. Antonium de libidine parasitos, & lenones consultare; de Rep. ad auunculum suum nihil referre. *n. 14. Hunc tu cùm auctorem.* Speciatim obiecta consulatus sui crimina diluit. 1. Impudens est Antonius, qui obiicere audeat in templo Concordiæ armatos, Consule Cicerone fuisse seruos, cùm hi essent Equites Rom. ac nobilissimus quisque adolescens, ac ipse Senatus, duce, vel consulente Cicerone, ad extinguendam coniurationem Catilinariam, & ad Remp. conseruandam: at nunc contra, dissimili exemplo, & consulatu Antonius, eodem in loco armatos homines collocat, nefaria Senatus-consulta facit, libertatem Reip. opprimit. *n. 15. Tuus videlicet.* 2. Nequiter educatus est Antonius aut

excors,

excors, aut secum argumentis adversus: nam, quod ne fecit quidem Clodius, ob comprehensionem coniuratorum laudat Ciceronem, quem vituperare vult, ob sepulturam vitrico suo Lentulo negatam reprehendit Senatum, apud quem dicit. *n. 17. Sed sepulturā.*
3. Iterum (redit ad 1. obiectionem) stultus est, & secum pugnans Antonius, qui, cùm in sellâ Concordiæ Reip. perniciosa arma cœperit, objicit Ciceroni salutaria; nec Ciceroni solùm, sed Senatui, sed equestri ordini, sed omnibus ciuibus. *n. 19. Iam illud cuius.* 4. Facetus esse vult Antonius, quando versum Ciceronis (scriptum horis succesiuis ad libertatem populi Rom. togâ tuendam) iners ipse, & armatus oppressor libertatis, ridet insulsè. *n. 20. at etiam quodam.*

Tertiò Cicero non dedit Miloni consilium interficiendi Clodium, quia nec Antonio dedit, etiam cùm ipsi faueret nec ipse Milo suasore egebat, ut prodesset Reip (quamquam damnatus est, novâ quæstione non prudenter instituta) nec aliquis jam tot annis id obiecit Ciceroni. *n. 21. P. Clodius.*

Quartò, Cicero non fuit causa belli ciuilis: imò, ne nasceretur, omni prouidentiâ obstitit, tum auocando Pompejum à Cæsare, ne huius opes crescerent ad tyrannidem; tum, ubi Cæsar potens fuit, pacem, & concordiam suadendo. *n. 23. quod verò dicere.*

Quintò, Cicero non fuit auctor necis Cæsaris; quia nemo in illa coniuratione (quamquam gloriosa) nomen eius audiuit; deindè percussores Cæsaris, vel hortatore non egebant, cùm alii domesticis exemplis incitarentur ad liberandam Remp. ut Bruti ambo, ut Cassius; alij privatas odii causas haberent in Cæsarem, ut Domitius; vel ita familiares essent Cæsari, ut nemo auderet eos ad necandum Cæsarem sollicitare, ut Trebonius, Tullius Cimber. *n. 25. sed hac vetera.*

Quod si M. Brutus statim cruentum altè extollens pugionem, Ciceronem nominatim exclamavit, aut si Cicero lætatus est morte Cæsaris; vanissimè indè Antonius Ciceronem auctorem necis coarguit: quia Brutus alia causa potuit appellare Ciceronem; quia ista ratione omnes boni, qui Cæsarem esse interfectum gaudent, essent in pari culpa, & crimine. *n. 28. at quemadmodum.* Sed stupidior Antonius Brutum laudat, quòd Cæsarem occiderit, Ciceronem vituperas,

perat, quod necis conscius fuerit. *num. 30. Sed stuporem.* Tum stupidissimus Antonius ex alia rerum pugnantia: non ipse Cæsaris interfectores, non parricidas, sed patriæ liberatores, non scelere, sed honore, & provinciis dignos existimauit: Ciceronem arguit qui illorum familiaris, & socius fuit *Ibid. esto sit in verbis.* Posteà irridens Antonium Cicero retexit orationē, id est, non recusat fateri, & gloriari, quod antè negabat, se auctorem necis Cæsaris fuisse. *n. 32. itaq; iam retexo.* Imò magis irridens, ipsum crimen sibi obiectum detorquet in Antonium, tum propter societatem consilii cum Trebonio, tum propter grande æs alienum, quod morte Cęsaris dissoluit. *n. 34. quamquam si.*

Sextò, Cicero in castris Pompeii non alia causa mœstus fuit, quàm prospectâ ruinâ Reip. *n. 37. castra mihi* Nec enim Pompeium abalienarat, quo cum familiaritate, & amicitia iungebatur; sed opinione dissidebat. *n. 38. at verò Cn. Pompeij.*

Nec verò dicteriis, facetiisque Pompeii consilia reprehendit; at moderatè animos mœrore, ac curis distentos relaxavit. *n. 39. ne iocis quidem* Pariter negat se hæreditatibus plurium amicorum esse priuatum; quippe qui ampliùs, H. S. ducenties acceptum hæreditatibus referat. At quod est improbum, obiicit Antonio, qui fraude hæreditates multorum, etiam ignotorum, invasit. *n. 40. hæreditates mihi.* Concludit ridens Antonium declamatorem ineptum, qui longo secessu in villam, adhibito etiam magistro magnâ mercede, nihil non amens, & vanum obiecit. *n. 42. hæc ut colligeres.*

Absolutâ confutatione ingreditur insectationem Antonii. Hæcque est contentionis propositio: M. Antonius est homo vitiosus, & hostis Reip.

Distributio, seu argumenta sunt hæc: 1. quia in priuata vita decoctor, audax, impurus, seditiosus fuit: 2. Quia in Magistratibus oppressit Remp. *num. 44. Iam enim quoniam.*

CONTENTIONIS
Argumentatio, Amplificatio, & Affectus.

PRopositionis primum argumentum, *M. Antonius in privata vita decoctor, audax, impurus, seditiosus fuit,* expli-

explicat hæc inductio: M. Antonius in pueritia decoctor, & audax, in adolescentia impurus, in reliqua ætate seditiosus fuit: igitur M. Antonius in vita privata decoctor, audax, impurus, seditiosus fuit.

1. Pars antecedētis, *in pueritia decoctor & audax fuit*, perstringitur interrogatione, & communicatione, quòd coactus cedere bonis paternis (non tam Antonii, quàm patris perliberalis vitio) contra legem Rosciam sedere ausus sit in quatuordecim ordinibus. *Ibid. Visne igitur.*

2. Pars antecedentis, *in adolescentia impurus fuit*, arguitur præcipuè ex consuetudine Curionis, qui tam ardenter amare cœpit Antonium, ut contracto etiā ære, ab eius congressione abduci, ne patris quidem afflicti imperio potuisset, nisi Cicero remedium tulisset. *num. 45. Sumpsisti virilem*. Stupra verò, & flagitia præterit Orator quadam insinuatione. *n. 47. Sed iam stupra.*

3. Pars antecedentis, *in reliqua ætate seditiosus fuit*, celeriter etiam perstringitur: quod Tribuno Clodio intimus fuerit, quòd Alexandriam iverit contra Senatus auctoritatem, & contra religiones; quòd ex Ægypto rediens, non in urbem, ubi malè audiebat, non domum, quam habebat nullam, sed ad Cæsarem in Galliam iuerit: quòd postea Romæ, litteris Cæsaris reconciliatus Ciceroni, prius ad hunc venerit quàm ad patrem suum; quod Clodium interficere voluerit, ut satisfaceret suis in Ciceronem iniuriis. *n. 48. Intimus erat.*

Propositionis secundum argumentum, *M. Antonius in magistratibus oppressit Remp.* altera explicat inductio: M. Antonius in Quæstura, & Tribunatu, & Magisterio equitum, & Consulatu oppressit Remp. igitur M. Antonius in magistratibus oppressit Remp.

1. Pars antecedentis, *in quæstura oppressit Remp.* paucis ostenditur ex eo, quòd Antonius quæstor factus, continuò sine Senatus-consulto, sine sorte, sine lege, ad Cæsarem cucurrerit: ubi cum se illius largitionibus, & suis rapinis explevisset, advolavit egens ad Tribunatum. *n. 50. Quæstor es factus.*

2. Pars antecedentis, *in Tribunatu oppressit Remp.* amplificatur 1. quòd cū Senatus fulcire vellet Remp. seu factionibus Cæsaris occurrere, factumque esset

Senatus-cõsultum, uti ante certam diem Cęsar exercitum dimitteret; Antonius, audax adolescens, Senatus-consulto se opposuerit, & hostis Reip. judicatus fuerit. *Ibid. Accipite nunc*. Atque hæc intercessio Tribunitia mox causam dedit belli civilis: cuius belli clades Orator exaggerat exclamatione, enumeratione, duplici comparatione, conversione. *n. 53. Tu, tu, inquam*.

Amplificatur 2. quòd Antonius, neglecto patruo suo, inique, ac sine causa restituerit multos exules, præcipuè Licinium Lenticulam de alea condemnatum: *num. 56. Restituebat multos*. Amplificatur 3. quòd idem Antonius Italiam sibi à Cæsare tradıtam conculcarit: cuius itinera, & lustrationes invidiosa hypotyposi describit Cicero. *n. 57. In eodem verò*.

Reliqua verò Antonii facta in isto itinere, & in bello civili caute reprehendit; (propter veteranos, quos non vult offendere Cicero) tum beneficio accepto Brundusii opponit contumelias Antonii; Cytheridis autem, Mimulæ Antonii, occursum, & gratulationem indignatur. *n. 59. Reliquorum factorum*.

3. Pars Antecedentis, *in Magisterio equitem oppressit Remp.* profertur ex decretis, rapinis, hæreditatum possessionibus datis, & ereptis, tum ut libidinosè biberet, tum ut bona Cn. Pompeii emeret: Primùm vinolentiam Antonii insectatur amplificato per incrementum eius vomitu. *n. 63. sed hęc quę*. Deinde maximo indignationis affectu bona Cn. Pompeii vendita, & empta ab uno Antonio exaggerat. *n. 64. Cæsar Alexandria*. Hæc autem tanti viri bona statim ab insolenti, & luxurioso helluone vorata, & consumpta Orator hyperbola, comparatione, hypotyposi mirificè amplificat. *n. 65. at quàm insolenter*.

Præterea domum Pompeii ab Antonio occupatam esse, quàm gravi verborum amplificatione, & exclamatione in audaciam, & furorem Antonii, quanto novæ indignationis affectu in disparem Antonii, & Cn. Pompeii habitationem Orator invehitur! *num. 68. at eiusdem ædes*. Sed omissa Antonii vinolentia, & emptione bonorum Cn. Pompeii; omissa etiam superbia, qua se, & Consulem, & Antonium dicit; tum omissis aliis peccatis, quibus Remp. vexavit, Cicero redit ad civile bellum, cuius cum sit causa Antonius.

tonius, non tamen reliquias conficere voluit. *n. 70. at quàm crebrò.*

Nam in Africam Cęsarem non secutus est, propter timiditatem, & libidines: quamobrem appellatus ab offenso Cæsare de pecunia, quam debebat pro sectione bonorum Cn. Pompeii, quidquid accusarit, alteram bonorum suorum auctionem facere coactus est, ut æs dissolveret; Cicero autem prosopopœia, & commemoratis Cæsaris beneficiis excusationem Antonii irridet, uti ejus auctionem ad majorem invidiam. *n. 71. cui bello cum.*

Neque in Hispaniam Cęsarem secutus est nisi serò admodum, propter easdem causas: hunc Cicero 1. irridet atque arguit dissimili exemplo cõstantis Dolabellæ, quem non tam oportuit interesse bello Hispaniensi, quàm Antonium; quia hic sector fuerat bonorum Cn. Pompeii, quæ liberi eiusdem Pompeii repetebant. *n. 74. proficiscitur in Hispaniam.*

2. Ridet illum, ficto prætextu, Narbone consistẽtem in poculis, & inde nequiter Romam redeuntem, facta per digressionem dissimili comparatione suæ reuersionis, & petitionis Consulatus. *n. 76. An tu Narbone.*

3. Ridet facetè, & dialogismo levitatem Antonii, qui ut se nec opinatò reducem ostenderet conjugi, Vrbem nocte tenuit: sed & aliæ, præter revisendam uxorem turpiores, causæ redeundi fuerunt Antonio. *n. 77. at videte.*

4. Pars Antecedentis, *Consulatu oppressit Remp.* amplificata est, & distincta in sex tempora: 1. ante Kalendas Ian. Antonius egens, & perditus ære alieno, rursus in gratiam Cæsaris receptus, huius jussu, & voluntate, non populi suffragio renuntiatus est Consul, eluso perfidè Dolabella: *n. 78. sed nimis multa.*

2. Kalendis Ian. cum Antonius iniret magistratũ, audiretque Cæsari ad Parthos ituro Dolabellam Consulem subrogandum, impudenter restitat, & imperitè (quippe qui Consul sit, stultè ad sacerdotium suum recurrit) se auspicia oppositurum esse denuntiat. *n. 80. veniunt Kalendæ Ian.* 3. A Kalendis Ian. usque ad idus Martias, Antonius pari inscitia, & impudentia obnuntiavit comitiis, cum revera in iis nihil cerneret vitii; sed auspicia, religionesque finge-

Senatus-cōſultum, uti ante certam diem Cęſar exercitum dimitteret; Antonius, audax adoleſcens, Senatus-conſulto ſe oppoſuerit, & hoſtis Reip. judicatus fuerit. *Ibid. Accipite nunc*. Atque hæc interceſſio Tribunitia mox cauſam dedit belli-civilis: cuius belli clades Orator exaggerat exclamatione, enumeratione, duplici comparatione, converſione. *n. 53. Tu, tu, inquam*.

Amplificatur 2. quòd Antonius, neglecto patruo ſuo, inique, ac ſine cauſa reſtituerit multos exules, præcipuè Licinium Lenticulam de alea condemnatum: *num. 56. Reſtituebat multos.* Amplificatur 3. quòd idem Antonius Italiam ſibi à Cæſare tradıtam conculcarit; cuius itinera, & luſtrationes invidioſa hypotypoſi deſcribit Cicero. *n. 57. In eodem verò.*

Reliqua verò Antonii facta in iſto itinere, & in bello civili caute reprehendit; (propter veteranos, quos non vult offendere Cicero) tum beneficio accepto Brunduſii opponit contumelias Antonii; Cytheridis autem, Mimulæ Antonii, occurſum, & gratulationem indignatur. *n. 59. Reliquorum factorum.*

3. Pars Antecedentis, *in Magiſterio equitem oppreſſit Remp.* profertur ex decretis, rapinis, hæreditatum poſſeſſionibus datis, & ereptis, tum ut libidinoſè biberet, tum ut bona Cn. Pompeii emeret: Primùm vinolentiam Antonii inſectatur amplificato per incrementum eius vomitu. *n. 63. ſed hęc quę*. Deinde maximo indignationis affectu bona Cn. Pompeii vendita, & empta ab uno Antonio exaggerat. *n. 64. Cæſar Alexandria*. Hæc autem tanti viri bona ſtatim ab inſolenti, & luxurioſo helluone vorata, & conſumpta Orator hyperbola, comparatione, hypotypoſi mirificè amplificat. *n. 65. at quàm inſolenter.*

Præterea domum Pompeii ab Antonio occupatam eſſe, quàm gravi verborum amplificatione, & exclamatione in audaciam, & furorem Antonii, quanto novæ indignationis affectu in diſparem Antonii, & Cn. Pompeii habitationem Orator invehitur! *num. 68. at eiuſdem ædes.* Sed omiſſa Antonii vinolentia, & emptione bonorum Cn. Pompeii; omiſſa etiam ſuperbia, quà ſe, & Conſulem, & Antonium dicit; tum omiſſis aliis peccatis, quibus Remp. vexavit, Cicero redit ad civile bellum, cuius cum ſit cauſa An-

tonius.

tonius, non tamen reliquias conficere voluit. *n. 70. at quàm crebrò*.

Nam in Africam Cæsarem non secutus est, propter timiditatem, & libidines: quamobrem appellatus ab offenso Cæsare de pecunia, quam debebat pro sectione bonorum Cn. Pompeii, quidquid accusarit, alteram bonorum suorum auctionem facere coactus est, ut æs dissolveret; Cicero autem prosopopœia, & commemoratis Cæsaris beneficiis excusationem Antonii irridet, uti ejus auctionem ad majorem invidiam. *n. 71. cui bello cum*.

Neque in Hispaniam Cæsarem secutus est nisi serò admodum, propter easdem causas: hunc Cicero 1. irridet atque arguit dissimili exemplo cõstantis Dolabellæ, quem non tam oportuit interesse bello Hispaniensi, quàm Antonium; quia hic sector fuerat bonorum Cn. Pompeii, quæ liberi eiusdem Pompeii repetebant. *n. 74. proficiscitur in Hispaniam*.

2. Ridet illum, ficto prætextu, Narbone consistẽtem in poculis, & inde nequiter Romam redeuntem, facta per digressionem dissimili comparatione suæ reuersionis, & petitionis Consulatus. *n. 76. An tu Narbone*.

3. Ridet facetè, & dialogismo levitatem Antonii, qui ut se nec opinatò reducem ostenderet conjugi, Vrbem nocte tenuit: sed & aliæ, præter revisendam uxorem turpiores, causæ redeundi fuerunt Antonio. *n. 77. at videte*.

4. Pars Antecedentis, *Consulatu oppressit Remp.* amplificata est, & distincta in sex tempora: 1. ante Kalendas Ian. Antonius egens, & perditus ære alieno, rursus in gratiam Cæsaris receptus, huius jussu, & voluntate, non populi suffragio renuntiatus est Consul, eluso perfidè Dolabella. *n. 78. sed nimis multa*.

2. Kalendis Ian. cum Antonius iniret magistratũ, audiretque Cæsari ad Parthos ituro Dolabellam Consulem subrogandum, impudenter restitat, & imperitè (quippe qui Consul sit, stultè ad sacerdotium suum recurrit) se auspicia oppositurum esse denuntiat. *n. 80. veniunt Kalenda Ian.* 3. A Kalendis Ian. usque ad idus Martias, Antonius pari inscitia, & impudentia obnuntiavit comitiis, cum revera in iis nihil cerneret vitii; sed auspicia, religionesque finge-

ret. *n. 82. atque ex illo die*. Digreditur Cicero ad Lupercalia, quibus Antonius magna lasciuia, & audacia, Cæsari diadema supplex obtulit; idque fastis inscribi jussit: quod flagitium orator maximo populi Rom. odio, & cruenta morte dignum amplificat, exemplis multorum. *n. 84. sed ne fortè*. 4. Ipsas idus Martias, redit Cicero ad id quod emētitis auspiciis facturus erat Antonius, nisi eo ipso die Cæsar occisus fuisset: istius autem præclari auguris fugam, ac timorem adscribit Cicero conscientiæ præteritorum scelerum, & futura scelera Antonii verissimè prospexit. *n. 88. sed ad auspicia.*

5. Post idus Martias quidquid rectè è Rep. fecisse visus est Antonius, id ex timore, & simulatione fecisse; postea verò redeunte audacia nihil non esse facturum (uti fecit) improbè, Cicero constanter prævidit. *n. 90. post tertium diem*. Opinionem suam confirmat Orator primùm ex immunitatibus, quas palā vendidit, & ex septies millies sestertium, quod rapuit. *n. 92. inspectantibus vobis.*

Deinde ex restituta, & vendita Regi Dejotaro parte Gallo-græciæ, & Armeniæ, quas Cæsar eripuerat. *n. 93. quid ego de*. Tum ex Creta vectigalibus liberata, fictis pro libidine commentariis, & chyrographis Cæsaris, *n. 97. quid ego de*. Ex lege etiam ficta, & nomine Cæsaris fixa, de restituendis exulibus, derelicto impiè patruo. *n. 98. & de exulibus.*

Parva fit digressio ad injurias, quibus Antonius affecit patruum suum; nam, præter alia, destituit in petitione Septemviratus, & eius filiam, adulterii falsò accusans in Senatu, repudiauit: quòd per incrementum amplificat Orator. *Ibid. quem etiam ad censuram*. Redit ad Chyrographa Cæsaris, quæ adulterauit Antonius, post, contraque edictum Senatus. Et 6. mense Majo percursationem Antonii ironice arguit, quòd ipse Capuam Coloniam deducere conatus sit. *n. 100. sed ad Chyrographa*. Digreditur in alteram Antonii peregrinationem susceptam, ut agrorū Campani, & Leontini largitio militibus veteranis fieret. *Ibid. at quam nobilis*. Sed ad iter Italiæ reversus reprehendit Antonium, quòd, auspiciorum iure turbato, Casilinum Coloniam deduxerit. *n. 102. sed ad iter*. Deinde quòd M. Varronis fundum sine iure

sine

ſine pudore, ſine auctionis mentione, magna vi, & cupiditate occuparit. *n.* 103. *ab hac religionum.*

In iſto autem fundo Cicero inſectatur exclamatione, & hypotypoſi temulentiam Antonii, oppoſitâ Varronis ſapientiâ, ac ſtudiorum ratione. *num.* 104. *at quàm multos.* Exaggerat etiam in eodem fundo, & in reliquo itinere faſtum Antonii, qui Aquinates, & Anagninos non reſalutavit, Sidecinos vero, & Puteolanos vexavit. *n.* 106. *Caſsino ſalutatum.* Poſt hæc Orator Antonii reditum in urbem amplificat tum diſsimili exemplo Collegæ ſui Dolabellæ, qui de Rep. bene merebatur, tum comparatione tyrannorum Cynnæ, Syllæ, Cæſaris. *num.* 107. *interea dum tu.* Nam acta Cæſaris reſcidit, & teſtamentum irritum fecit. *n.* 109. *an iſte.*

Imò quos honores ſummos viuo Cæſari diligenter accurare viſus eſt, nunc eos illo mortuo perſoluere negligit, vel ex inconſtantia, vel ex proprio quæſtu. *n.* 100. *Et tu in Cæſaris.*

Concludit longam inſectationem comparando, & (quod paſsim fecit) cauillando; ſed jam quaſi victor inſultat adverſario. *n.* 111. *Quid ad hæc.*

ANNOTATIO.

Contentio diviſa eſt in duas partes; confutationem, & inſectationem; in confutatione Cicero perſpicuè diluit crimina contra ſe obiecta. In inſectatione oſtendit Antonium tum privatâ vitâ fuiſſe vitioſum, tum publica ſeu magiſtratibus hoſtem, & oppreſſorem, Reip. quod utrumque ut clarius, & ordine demonſtret, inductione recenſet ſingulas ætates Antonij; pueritiam, adoleſcentiam, reliquamque vitam; & ſingulos magiſtratus, quæſturam, tribunatum, magiſterium equitum, conſulatum.

Inſectatur autem acriter, & copioſè: quamquam enim quis putarit fortaſſe aculeos oratoris excuſſos eſſe, aut eloquentiæ fontes exaruiſſe, tot tantiſque inſectationibus in Verrem, in Saſsiam, in Clodium in Piſonem, Gabinium, alioſque profectò in iſto genere invehendi ingenioſa ſemper natura facundiam auget, & ſenex graviore urget, & acutiore pungit ſtylo: ſic ut in alijs orationibus par ſibi Orator Cicero, in hac ſe ipſo maior, ac divinus, teſte Iuvenale, videri poſsit.

PERORATIO.

Cicero auocat Antonium à cõsilio armorum, quibus Senatum obsidet: ipsique breui tempore interitum minatur exemplo Clodii, & Curionis, si magis uxori Fulviæ pergit obsequi, quàm populo Rom. cuius charitate, & beneuolentia erit tutior, quàm isto armorum præsidio. *n.* 112. *Præterita omittamus*. Opponit præsidium Reip. armis Antonii, & animum populi Rom. qui pacem amat, odit seruitutem, regnantes sustulit: idque exemplis demonstrat. *n.* 113. *Habet populus Rom.* Deinde proponit Antonio, quàm sit iucundum, ac honestum, rectè, pro Rep. facere; quamque metuendum, ac turpe, libidinosè, auarè, facinorosè se gerere. *n.* 115. *Recordare igitur.* Confirmat exemplo Cæsaris, & comparatione maiorum. *n.* 116. *Nisi verò.* Postremò adducto maiorum exemplo, obtestatur Antonium, ut cum Rep. redeat in gratiam: sibi Cicero quidquid acciderit, inimicitiâ Antonii, aut vita, aut mors, modò populum Rom. liberum faciat, alterum liberatorem relinquat, nihil amplius optat. *n.* 118. *Respice quæso.*

ANNOTATIO.

Adductus Cicero nulla alia causa insectandi Antonij, quàm amore patriæ, postremò (quamquam diffidens) hunc deterret à consilio armorum, proposita vel honestate virtutis, vel turpitudine vitij: de se autem Tullius, insignem, qua adolescens, & senex excelluit, Reip. charitatem præstat, & officium boni civis posteritati tradit. Qui affectus magnam Ciceroni affert benevolentiam; Antonio invidiam, nisi resipiscat.

III. PHILIPPICA.

Argumentum, Quæstio, Stylus.

CVm Cicero gravissimè in Antonium invectus esset, commotus ille tum factorum conscientia, tum opibus Octavij adolescentis, cui veteranorum studia adhærebant percursavit Italiam, ut veteranis militibus sollicitatis cum exercitu ad urbem veniret; sed conatum eius repressit Octavius, qui, & ipse veteranorum præsidium privato consilio comparaverat: quam ob causam territus Antonius, abierat in Galliam ut eam occuparet; sed cum prohiberetur à D. Bruto qui eam provinciam Cōsul designatus obtinebat, illū Mutinæ obsedit. Quibus rebus cognitis, cum Senatus ad decimū tertium Calend. Ianuarij per tribunos plebis haberetur, dixit sententiam de Rep. Cicero, quam hac oratione complexus est: ut quæ egisset Octavius Cæsar, ea rata essent auctoritate publica: & ut præmia decernerentur legionibus, quæ illum secutæ fuerant: & Cæsar imperatoria dignitate ornaretur. Item, ut provinciam Galliam retineret Brutus in Senatus populique Rom. potestate, & ut Antonius hostis iudicaretur.

Quæstio est in genere deliberativo, an res illæ, quas Octavius Cæsar cum veteranis militibus, & D. Brutus cum Gallia adversus Antonium gesserunt, sint publica Senatus auctoritate confirmandæ, & laudibus ornandæ: & Antonius contrà iudicandus hostis.

Stylus est temperatus.

SYNOPSIS.

EXORDIVM. Serius omnino expectanti Ciceroni advenerunt Calendæ Ianuar. & jam festinatione est opus, ut propulsetur Antonius, qui Reip. bellum gerit.

PROPOSITIO. Res illæ, quas Octavius Cæsar cum veteranis militibus, & D. Brutus simul cũ Gallia aduersus Antonium gesserũt, sunt publica Senatus auctoritate cõfirmandæ, laudibusq; ornandæ: contrà, Antonius est iudicandus hostis Reip.

ARGVMENTA. Quia Octavius Cæsar cum veteranis militibus, & D. Brutus simul cum Gallia, sũt optimè de Rep. meriti: jamque ipsi Antonium nõ Consulem, sed Reip. hostem iudicarunt.

ARGVMENTA. Octavius cum veteranis, Antonium urbe Roma prohibuit; Brutus cum suis, Antonium prouincia Gallia exclusit; igitur Octavius Cæsar

AMPLIFICAT. ET Sapientissimo consilio adolescens Cæsar, pro Rep. effuso patrimonio, ut crudelissimum hostem Antonium urbi imminentẽ arceret, fortissimas, & Reip. amicissimas veteranorum militum legiones cõparavit: Decius autẽ Brutus præstantior L. Bruto, Antoniũ Tarquinio Rege perniciosiorẽ Reip., è Gallia, quæ est flos Italiæ, firmamentum imperii, ornamentũ dignitatis, repulit; atq; hostem iudicauit. Quare res ab utroque, & suis gestæ, sũt auctoritate Senatûs comprobandæ, ac immortali laude ornandæ. At quam cõtumeliosus in edictis Antonius? quam amens? Cæsari ignobilitatẽ

TIO.

cum veteranis militibus, & D. Brutus simul cũ Gallia, sunt optimè de Rep. meriti; iamque ipsi Antoniũ, non Consulem, sed Reip. hostem iudicarunt.

AFFECTVS.

objicit ex genere materno, quo ipse gloriatur: nepotem Ciceronis carpit socium Octavii, & parricidii insimulat: Senatum conuocat, in quo vel ipse abest, vel nullum de Cæsare verbum facit: grauiora in optimos viros edicta, & Senatus-consultum non religiosum facit de prouinciarum sortitione.

peroratio

Cicero hortatur Senatum, ut coniunctis armis cum Octauio, & Bruto, oblata diuinitus occasione, & facultate profligandi tyranni, libertatem populo Rom. innatam anteponat vel gloriosæ morti, vel turpissimæ seruituti.

EXORDIVM.

CIcero gaudet calendas Ian. aduenisse,ut communi Senâtus consensu, & designatorum Consulũ opera, ocius occurratur armis Antonii, qui se ad urbem venturum esse minitatur. *n. 1. Serius omnino.*

ANNOTATIO.

Cicero orditur à periculo Reip. vultque celeriter resisti Antonio, ne maius sit in mora periculum. Ipse interim victoria fiduciam captat,& benevolentiam à sua Reip. cura, à Senatus, novorum Consulum concordia, ab armis profligati, & perditi Antonij. Docilitatem etiam, & attentionem comparat, explicato periculo, & magnitudine communis causs.

CONTENTIONIS

Propositio, & Distributio.

COntentionis propositio est hæc: res illæ, quas Octauius Cæsar,cum veteranis militibus, & D. Brutus simul cum Gallia,aduersus Antonium gesserunt,sunt publica Senatus auctoritate confirmandæ, laudibusque ornandæ; contra, Antonius est iudicandus hostis Reip.

Distributio seu argumenta sunt hæc: quia Octauius Cæsar cum veteranis militibus, & D. Brutus cũ Gallia sunt optimè meriti de Rep. jamque ipsi Antonium non Consulem,sed Reip.hostem iudicarunt.

CONTENTIONIS

Argumentatio, Amplificatio, Affectus.

PRopositionis argumenta, *Octavius Cęsar cum veteranis militibus, & D. Brutus cum Gallia sunt optimè meriti de Rep. iamque ipsi Antonium non Consulem, sed Reip. hostem indicaruut*, hoc Enthymemate sunt complexa: Octauius cũ veteranis Antonium urbe Roma prohibuit; Brutus cum suis Antonium prouincia

Gallia

Galliæ exclusit: igitur, &c.

Antecedentis 1. Pars, *de Octavio, & veteranis*, amplificatur, A persona Octauii adolescentis sapientissimi, & amantissimi Reip. *n. 3. C. Cæsar adolescens. 2.* A persona Antonii hostis crudelissimi. *num. 4. Quis enim est.*

3. A legionibus veteranorum militum fortissimis, & amicissimis Reip. *n. 6. Nec verò de legione.* Concludit Cicero quod proposuit, res illas, quas Octauius gessit, esse publica auctoritate confirmandas, & laude ornandas, militibus autem veteranis præmia esse decernenda. *n. 7. Faciendum est igitur.*

Antecedentis 2. Pars, *de Bruto, & Gallia*, amplificatur exclamatione, & duplici comparatione; una D. Bruti cum L. Bruto; altera Tarquinii Regis cum Antonio tyranno *n. 8. Hoc verò recens.* Concludit Cicero res, quas Brutus gessit, esse publicæ auctoritate confirmandas. *n. 11. Maius igitur beneficium.*

Orator interserit quare D. Brutus Antonium non Consulem, sed hostem verè judicarit; quia nimirum ille insigne regni obtulit Cæsari. *n. 12. Nec verò, M. Antonium.*

Laudat etiam Galliam, quòd operam præstiterit Bruto pro Rep. *n. 13. Nec verò de.*

Concludit antecedens, & profert sententiam Cicero, ut iudicetur hostis Antonius, non Consul. *n. 14. Quamobrem tribuni.*

Confirmat sententiam suam iudicio non solùm Bruti, sed etiam veteranorum militum, & Cæsaris. Argumentum est à contrario. *n. 14. Nam si ille Consul.*

Digreditur deinceps in contumeliosum, & amentem suis edictis Antonium, qui Cæsari ignobilitatē obiicit ex genere materno, cum ipse eodem materno genere soleat gloriari: quin Antonius ea parte inferior Cæsare, primam habuit uxorem Fadiam, Bambalionis filiam, qui homo libertinus, lingua impeditus, corde stupidus fuit; alteram verò auarissimam, cuius auus maternus, Sempronius Tuditanus, dementer cum palla, & cothurnis nummos populo de rostris spargere solebat. *n. 16. At quàm contumeliosus.* Deinde pari contumelia carpere, ac vituperare voluit edicto nepotem Ciceronis, quòd Octauio contra Antoniū exercitum ducenti comes fuerit; & de parricidio co-

 gitaris.

gitarit. *n. 17. Idem etiam Q. Ciceronem.* Edicta autem amentia, & modum conuocandi Senatum, in quo postea vel ipse non affuit, poculis impeditus; vel in quo nullum de Cæsare verbum Consul facere ausus est, irridet Orator. *n. 19. Sed ipse quid.*

Tum sententiolas per obscuras, & magistro dignas cauillatur. *n. 21. Atque in rebus.*

Sed grauiora in Cassium, Carsulenum, Canutium edicta, & Senatus-consultum celeriter, & per discessionem factum de supplicatione M. Lepidi perstringit. *n. 23. Sed hæc leuiora.*

Denique in eodem Senatus consulto non religiosam (quippe quæ properè, & vesperi facta esset) prouinciarum sortitionem ridendo arguit; quod prouincias ii, quibus obtigerant, recusarunt. *num. 24. Præclara tum fuit.*

Non recusarunt tamen suas Antoniani (quia tyrannidem optabant) atque his sortes diuinitus obtigisse ioco exclamat Cicero. *n. 26. Qui sunt igitur.* Cōcludit digressionem apostropha ad Octauium, qui ferocem Antonium ab urbe repulit. *n. 27. O C. Cæsar.*

ANNOTATIO.

Orator merita Cæsaris & Bruti amplificat, ut gratus Senatus huic prouinciam Galliam confirmet, illi dignitatem imperatoriam; legiones etiam veteranorum militum laudat, hisque decernenda præmia esse censet; tum concordiam Senatus, & designatorum Consulum, & fidem Galliæ prædicat, ut omnium arma conuertat in Antonium; quem præiudicio Cæsaris, & Bruti, & militum, & Galliæ vult Cicero iudicari hostem, & bello urgeri quamprimum.

PERORATIO.

VEhementer Cicero hortatur Senatum ad libertatem Reip. tuendam. 1. comparatione: nam si Cæsaris dominatum fatalis quædam necessitas ferre coegit, hodie libera Resp. mori potiùs quàm seruire debet impuro latroni Antonio. *n. 28. Hodierno die.*

2. A consequentibus, quæ facturus sit ille victor, qui sine victoria tam multa crimina commiserit. Hæc enumeratio subiicit. *n. 30. Quid hic faciat.* 3. Hypotyposi,

posi, à persona L. Fratris Antonii, qui scelerata arma conjunxit in Gallia. *n. 31. Atque is ab hoc.*

4. Oblata occasione, & facultate vincendi Antonii. *n. 32. His vos teterrimis.* Quam ut occasionem arripiat Senatus iterum Cicero hortatur, proposita servitutis ignominiâ quæ gravior sit honesta morte. *n. 34. Hanc igitur occasionem.*

Postremo loco sententias suas concludit atque confirmat de Bruto, de Octauio Cæsare, de legionibus veteranorum: censetque prouincias ab iisdem, qui eas obtinent, obtinendas esse ex lege Iulia, quoad ex Senatus-consulto cuique eorum successum sit; iisdem de rebus ad Senatum à nouis Consulibus, prima quoque tempore esse referendum. *n. 37. quas ob res.*

ANNOTATIO.

In peroratione est idem, at vehementior affectus, qui in exordio, & in contentione.

IV. PHILIPPICA.

Argumentum, Quæstio, Stylus.

HÆc Oratio est eodem argumento, quo prior: & eodem die ad populum habita, quo prior in Senatu; docet enim populum quid actum sit in Senatu, cum laudatione eorum, qui Remp. defendendam susceperint, & cum insectatione in Antonium, qui hostis iudicatus sit; hortaturq; populum ad libertatem recuperandam.

Quæstio est in genere deliberativo, an M. Antonius sit à populo iudicandus hostis.

Stylus est medius.

SYNOP-

SYNOPSIS

EXORD. Frequens concio, & alacritatem Ciceroni affert Reip. defendendæ, & spem recuperandæ libertatis.

PROPOS. M. Antonius est à populo judicandus hostis.

ARGVM. Quia omnium præiudicio est hostis.

ARGVMENTAT. M. Antonius judicio Senatus, & Octauii Cæsaris, & veteranorum militum, & D. Bruti, & Galliæ, & ipsorum Deorum est hostis: igitur omnium præiudicio est hostis.

AMPLIFIC. & AFFEC. Senatus maximas gratias atque honores decrevit Octavio Cęsari, eiusque militibus, quòd crudelem Antonium reliquerunt, & propulsarunt: decreuit item D. Bruto, & Galliæ, qui Antonio restiterunt. Quo facto quis non perspicit Antoniū hostem esse judicatum? quem enim appellare possumus eum, contra quem qui exercitus ducunt, iis Senatus arbitratur singulares exquirendos honores? aut igitur hostis Octauius, hostis Brutus, qui contra Senatus auctoritatem resistunt Antonio; aut non Consul Antonius, sed hostis. Ad hunc Senatus, imperatorumque consensum accedit judicium Deorum, qui portentis hosti patriæ Antonio pœnas denuntiant.

perorat. Adhortatio ad populum, ut libertatem defendat contra Antonium crudelem Tyrannum; præsertim cum faciliùs hic hostis potest obrui.

EXORDIVM.

SVmit Cicero exordium à frequenti concione quę & alacritatem ipsi affert Reip. defendendæ, & spem recuperandæ libertatis. n. 1. *Frequentia vestrum*.

ANNOTATIO.

Brevi exordio Orator benevolentiam captat à suo, & frequentis populi studio, in defendenda Rep.

CONTENTIONIS
Propositio, & Distributio.

COntentionis propositio: M. Antonius est à populo iudicandus hostis.

Distributio seu argumentum: quia omnium præjudicio est hostis.

CONTENTIONIS
Argumentatio, Amplificatio, & Affectus.

PRopositionis argumentum, *M. Antonius omnium prejudicio est hostis*, patet hac inductione: M. Antonius judicio Senatus, & Octavii Cæsaris, & veteranorum militum, & D. Bruti, & Galliæ, & ipsorum Deorum, est hostis: ergo M. Antonius omnium præiudicio est hostis.

1. Pars antecedentis, *de iudicio Senatus, & Octavij Cesaris, & veteranorum militum*, amplificatur tum decreto Senatus, tum laudatione Octavii Cæsaris, & veteranorum militum, qui Antonium Consulem reliquerunt, ut Remp. defenderent. *Ibid. Hodierno enim die*. Cicero concludit, apostropha, ad Antonium, primam partem antecedentis. *n. 6. Qua expectas*.

2. Pars antecedentis, *de iudicio Bruti, & Gallia*, pariter amplificatur rebus gestis Brutorum, & auctoritate Senatus, & studio Galliæ. *n. 7. Quid? D. Bruti*. Cicero concludit etiam hanc partem aduersus quosdam, qui spe latrocinii Antonium Consulem sequuntur, *n. 9. Negat hoc*.

3. Pars

3. Pars antecedentis, *de iudicio ipsorum Deorum*, conijcitur tum ex prodigiis, tum ex communi hominum consensu, diuinitus dato, contra Antonium. *n.* 10. *Quod ita futurum.*

ANNOTATIO.

Agit Orator inductione, seu praiudicio Senatus, Caesaris, Bruti, militum, Galliae, ut his populus consentiens hostem Antonium iudicet, armaque corripiat.

PERORATIO.

Cicero similitudine hortatur populum ad libertatem tuendam. 1. A persona Antonii, crudelis tyranni, qui potest obrui. *num* 11. *Faciam igitur.* 2. A propria virtute populi Rom. & exemplo Majorum, qui quoscumque hostes vicerunt. *num.* 12. *Incumbite in causam.* Amplius, accendit Orator populum comparatione Antonii, & aliorum hostium, atque etiam Catilinae. *n.* 14. *Ac maioribus quidem.* Postremò suam operam addicit populo, & init gratiam. *n.* 16. *Equidem quantum.*

ANNOTATIO.

Postquam Cicero in Contentione convicit populi intelligentiam praiudicio Senatus, & aliorum; in Peroratione impellit voluntatem, ut ille virtutis gloria, & Maiorum exemplo, tyrannum prosequi bello non desistat.

V. PHILIPPICA.

Argumentum, Quæstio, Stylus.

OBsidente Mutinam Antonio, non modò sine Senatus auctoritate, sed invito etiam Senatu qui Galliam citeriorem D. Bruto iam antea à Cæsare datam post eius necem confirmaverat: novi Consules Pansa & Hirtius Kalend. Ian. primo Consulatus die convocato de more Senatu, non solùm de Mutinæ obsidione, sed omnino de tota Rep. deq; honoribus, & premijs bene de Rep. meritorum, ac merentium, de quibus XIII. Kal. Senatus-consultum factum erat, retulerunt. Quod ad Mutinam attinuit, censuit is, qui sententiam primus rogatus est, mittendos ad Antonium legatos, qui agerent cum eo, vt ab eius vrbis obsidione desisteret. Cicero autem, suo loco rogatus, turpe, & indignum dicit esse Senatus, ac populi Rom. maiestate, ad eum legatos de pace mittere, de quo ante paucos dies, tanquam de hoste, grauissima, & severissima iudicia idem Senatus fecerit. Decreverat enim XIII. Kal. Ian. vt de honoribus Cæsaris, & Bruti, qui Remp. privato consilio defendendam susceperant, deq; premijs Martiæ & Quartæ legionum, quæ, Antonio relicto, ad Cæsarem se contulerant primo quoq; tempore novi Consules referrent. Deindè vehementer incubuit Cicero ut hostis iudicaretur Antonius, & ea decernerentur de honoribus, & premijs, quæ Senatus ex novorum Consulum relatione decerni sibi placere ostenderat. Manut.

Quæstio est in genere deliberativo, an Senatus debeat ad Antonium legatos mittere, qui de pace, & concordia agant.

Stylus dicendi est mediocris.

SYNOPSIS

EXORDIVM. Quo serius tandem fuit conuocatus Senatus, eo maiorem nunc Cicero habet spem opprimendi Antonij, ex oratione, & concordia nouorum Consulum.

PROPOS. Senatus mittere non debet ad Antonium Legatos, qui de pace, & concordia agant.

ARGVM. 1. Quia hujusmodi ad Antonium legatio turpis est Senatui.
2. Huiusmodi legatio est periculosa.

ARGVMENTATIO. Huiusmodi legatio repugnat grauissimis ac seuerissimis iudiciis, quæ de Antonio fecit Senatus; & cum illo hoste bellum retardat: igitur huiusmodi ad Antonium Legatio est turpis Senatui; & periculosa Reip.

amplificatio, & affectus. Non patitur Cicero pacem rogari Antonium, quia id contra maiestatem populi Romani; & signum esse timidi atque inconstantis Senatus videretur, post tot decreta, tamque acerba contra Antonium. Quem enim nuperrimè hostem iudicauit Senatus, & quem non esse Cōsulem scelerata facta dictaque testantur, adhuc ei ultro mittentur legati? quid, quod Antonius offensus decretis Senatus, & insanè arrogans, pacē non volet, neque parebit legatis populi Romani? peior enim hostis quàm Annibal, nihil aliud quam venire Romam spectat; & sceleratè, ac tyrannicè, uti Cōsulatum gessit, Remp. vexare. Quare Cicero ista turpi legatione, retardari præterea bellum indignatur; omni studio adhortatur Senatum, ut communi consensu sumat arma: Cæsari, Bruto, & Lepido, Egnatuleio, veteranisque militibus honores decernat; ut hi simul omnes maiore animo, & confestim decertent contra Antonium.

peroratio. Bellum est sine mora gerendum.

EXORDIVM.

Serius esse prolatum ad Kal. Ian. Senatum queritur Cicero: verùm moram esse compensatam gaudet oratione, & concordia nouorum Consulum. *n. 1. nihil unquam*.

ANNOTATIO.

Tempus convocandi Senatus contra Antonium longiùs est visum Ciceroni amanti Remp. sed nunc gaudium, ac fiduciam prę se fert ex communi concordia Senatus. Quare colligit beneuolentiam, & expedit arma contra adversarium. Qui est affectus Orationis.

CONTENTIONIS
Propositio & Distributio.

Contentionis propositio est hæc: Senatus mittere non debet ad Antonium legatos, qui de pace, & concordia agant.

Distributio seu argumenta sunt hæc: 1. quia huiusmodi legatio ad Antonium est turpis Senatui 2. quia est periculosa Reip. Verùm hoc posterius argumentũ passim est implexum priori: quare licèt utrumque simul coniungere.

CONTENTIONIS
Argumentatio, Amplificatio, & Affectus.

PRopositionis utrumque argumentum, *huiusmodi legatio ad Antonium est turpis Senatui, & periculosa Reip.* hoc Enthymemate explicatur: Huiusmodi legatio repugnat grauissimis, ac seuerissimis iudiciis, quæ de Antonio fecit Senatus, & cum illo hoste bellum retardat: ergo huiusmodi legatio ad Antonium est turpis Senatui, & periculosa Reip.

Antecedens demonstrat Cicero (indignans istius sententiam, qui primus dixit) ex nuperrimo Senatus judicio, quo & Antonius hostis judicatus, & res gestæ Cæsaris, & veteranorum militum laudatæ sunt. *n. 3. atq; ut oratio*.

In-

Indignatur etiam sententiam Cotylæ, & aliorum Antonii amicorum, qui Transalpinam ipsi Galliam decerni volunt: cuius pernicies sententiæ ostenditur ex consequentibus malis; & prolepsis aduersariorum refellitur dialogismo. *n. 5. hoc dies duodecim.*

Digreditur Cicero, negatque Antonium esse consulem, ejusque acta rescindenda esse censet; quia contra auspicia, & per vim lata fuerunt. *n. . an non cadunt hæc.* Exaggerat alia scelera Antonii consulis (de quibus etiam in Philipp. superioribus) 1. rapinas, & quæstus, fictis venalibus chyrographis Cæsaris. *n. 11. illa verò dissipatio.* 2. Latam legem judiciariam, cui tertiam ille decuriam ex indignis hominibus, scilicet Alaudis, Aleatoribus, Exulibus, Græcis (quos iudices irridet) collectam adiecit, reclamante cœlo & populo Rom. *n. 12. Is etiam legem.* 3. Collocatos in æde Concordiæ homines armatos: quod crimen adiunctis loci, & comparatione trium tyrãnorum augetur. *n. 17. An illa non.*

4. Acerbè Ciceronem conuocatum in Senatum, paratasque necis insidias. *n. 19. Huc etiam nisi.* 5. Iniquam diuisionem agrorum, cum L. Fratre. *num. 20. Etenim aderat.*

6. Dicta factaque tyrannica Brundusii, & Mutinæ, & paulò pòst Romæ exercenda; nisi Cæsar cum veteranis militibus, & Brutus obstitissent. *n. 21. M. verò Antonium.*

Concludit digressionem, confirmatque Antonium non esse consulem comparatione hostis Annibalis. *n. 25. Ergo Annibal.*

Redit ad antecedens, confirmatque nomine ipso legationis ultro missæ; quòd non tantùm contra maiestatem Senatus; sed etiam timoris esse signum videbitur; proinde animos franget, & moram afferet bello. *Ibid. Ad hunc Dij boni.* Indignitatem auget Cicero à consequentibus, si non paruerit Antonius legatis populi Rom. opponitque dissimile exemplum Maiorum, qui non ad ciuem suum, sed ad Annibalem, aut si is non paruisset, Carthaginem legatos miserunt; *n. 27. Recedat à Mutina.* Quòd si paruerit Antonius, non tamen poterit, aut volet Senatus illo ciue uti, quem superioribus actis hostem judicauit; Cæsarem, & Brutum, & veteranos laudauit. *num. 28. Age si*

parue-

paruerit. Non pariturum autem Antonium Cicero coniicit ab arrogantia; & insania, & perditis amicorũ consiliis. *n*.29. *Sed hoc minùs*. Interim ista legatione retardabitur bellum, quod sine ulla mora, & cõfestim est gerendum, ut nascenti malo occurratur. *n*.50 *Teretur intereà*. Concludit Antonium frustrà sperasse dissensionem Senatus, aut nouorum consulum; quibus nunc tota Resp. & hoc bellum committi debet. *n*.32. *Nam nunc quidem*.

Sequitur extra causam altera Ciceronis sententia, de testimonio Senatus, & honoribus tribuendis iis, qui aduersati sunt Antonio, Imprimis D. Bruto (cuius virtutem, ac merita erga Remp. magnâ verborũ amplificatione attollit) gratias immortales habendas, & confirmandam esse Galliam censet. *n*.35. *Altera res est*. Atque etiam M. Lepido (cuius libertatem in non ferendo dominatu regio; cuius sapientiam in bello ciuili restinguendo effert) decernendos honores quàm amplissimos, & statuam equestrem inauratam in rostris statuendam censet. *num*. 38. *Atq; etiam M. Lepido*. Octauio autem (cuius consilium in comparandis militibus diuinum facit, ab adjunctis; cuius virtutem magno Pompeio non inferiorem prædicat) dignitatem censet imperatoriam esse conferendam. *num*. 43. *Venio ad C. Cæsarem*. Neq; in hoc adolescente eximio leges annales seruari vult, tum Majorum exemplo, tum conceptâ fiduciâ de futura eius indole, ac prudẽtia, quâ longissimè patrem superat. *n*. 47. *Quid est enim*. Audet etiam Cicero obligare fidem suam, & optima quæque polliceri de Cæsare. *n*. 51. *Audebo etiam*.

Ad extremum suadet Egnatuleio Magistratum ante legitimum tempus tribui; veteranis militibus vacationem esse militiæ, & commodam assignationem agri campani per nouos consules fieri. *n*.53. *nec verò de*.

ANNOTATIO.

Hæc est insinuatio Oratoris; primùm argute enthymemate concludit Senatui suscipiendum esse bellum, vel turpem leuitatis notam. Deinde aptâ digressione Antonium insectatur, non vt consulem, sed vt hostem, ac tyrannum, vt susceptum tam bellum acceleret in nefarium hominem. Tum altera parte orationis annexa, Cæsarem, veteranos milites, Brutum

Brutum summè prædicat, eorumque virtutem præmiis decorandam censet, vt uno omnes celeriter bello Antonium hostem, ac tyrannum opprimant: quod unicè Cicero optat pro Rep.

PERORATIO.

VRget quod sæpè dixit, bellum necessariò, ac sine mora, oblato tempore, communi concordiâ, esse gerendum cum Antonio n.54. *Dixi ad ea.*

ANNOTATIO.

Concludit Cicero brevi Anacephalæosi.

VI. PHILIPPICA.

Argumentum, Quæstio, Stylus.

CIcero V. Philippica vehementer dissuaserat Senatui, ne ad Antonium legati mitterentur. Senatus eo die nihil decrevit, sed triduo pòst mittendos omnino censuit, qui Antonio nuntiarent, ne consulem designatum oppugnaret, ne Mutinam obsideret, ne provinciam depopularetur, ne delectus haberet, esset in Senatus, populiq; Rom. potestate. De quibus Cicero hac oratione docet populum, & Senatus voluntatem de mittendis legatis exponit, & quid ipse de legatione sentiat, & quid auguretur, ostendit. Manut.

Quæstio est in genere deliberativo, an Senatus sententia de mittendis ad Antonium legatis sit à populo Rom. repudianda.

Dicendi character est mediocris.

SYNOP-

SYNOPSIS

EXORDIVM. Cicero exponit populo ſuam in Senatu ſententiam triduo agitatam; nunc demum reiectam, miſsis ad Antonium legatis.

PROPOS. Senatus ſententia de mittendis ad Antonium legatis eſt à populo Rom. repudianda.

ARGVM.
1. Quia nulla poteſt eſſe populo Rom. legationis communitas cum M. Antonio.
2. Iſtâ legatione non cauſa belli tollitur; ſed mora bello affertur.

ARGVMENTATIO.
1. Argumenti. Antonius eſt latro, & hoſtis: igitur nulla poteſt eſſe populo Rom. legationis cõmunitas cũ M. Antonio.
2. Argumẽti Antonius nõ parebit legatis populi Ro. igitur iſtâ legatione non cauſa belli tollitur; ſed mora bello affertur.

amplificatio, & affectus.
1. Argumentat. Populo Rom. & ſcelerato hoſti, ac latroni erit communitas legationis?
2. Quid? ut Antonius, qui ſibi non paret, at peſsimis aſſeclis; L. Antonio, Plancio, Trebellio paret; ipſe legatis populi Rom. pareat? hoc nunquam faciet! hæc igitur legatio, certa eſt denuntiatio belli, aut potiùs retardatio. Quin populus arma corripit? & Bruto civi optimo, Conſulique deſignato ſuccurrit?

PERORATIO. Populus expectet quidem reditum legatorum: interim acriter, duce Cicerone; præparet arma certò futura contra Antonium; ac libertatem ſuam tueatur.

EXOR-

EXORDIVM.

CIcero productus in concionem ab Appuleio, exponit, quomodo sua sententia per triduum agitata, demùm non valuerit: at remissior Senatus legatos ad Antonium miserit. *n.1. Audita vobis.*

ANNOTATIO.

Cicero populi gratiam conciliat, in hanc concionem veniendo; docilitatem exponendo quid sit actum in Senatu; attentionem, rem triduo agitatam proponendo. Narrationem autem præsertim in re iam nota posse adhiberi orationis principio, etiam alibi vidimus.

CONTENTIONIS.

Propositio & Distributio.

COntentionis propositio est hęc: Senatus sententia de mittendis ad Antonium legatis est à populo Rom. repudianda.

Distributio seu argumenta sunt hæc: 1. quia nulla potest esse populo Rom. legationis communitas cum M. Antonio.

2. Quia istâ legatione non causa belli tollitur, sed bello mora affertur.

CONTENTIONIS

Argumentatio, Amplificatio, & Affectus.

PRopositionis primum argumentum, *nulla potest esse populo Rom. legationis communitas cum M. Antonio,* hoc Enthymemate perstringitur Antonius est latro & hostis; igitur nulla potest esse populo Rom. legationis communitas cum M. Antonio.

Antecedens simul, & consequens per indignationem vibratur conglobatis effectis scelerum Antonii. *n.3. Intelligo à vobis Quirites.*

Pro-

Propositionis secundum argumentum, *istâ legatione non causa belli tollitur, sed mora bello affertur*, simili Enthymemate paulò latiùs excurrit: Antonius non parebit legatis populi Rom. igitur istâ legatione non causa belli tollitur, sed mora bello affertur.

Antecedens amplificatur à persona Antonii, qui sævior hostis quàm Annibal, & vitiis deditus, nullâ in re, quam per legatos mãdat Senatus, obsequi unquam volet. *n.4. Quamquam Quirites.*

Consequens augetur adhortatione ad populum, ut se ad arma accingat, & Bruto (ciui optimo) succurrat. *n. 8. Quæ cùm ita sint.*

Digreditur Cicero ad insectandos ironiâ tres Antonii asseclas: in primis indignatur legatos populi Rom. sistendos L. Antonio, quo auctore M. Antonius certissimè his non parebit. *n. 10. Quid? ipse si velit.*

Dein ex occasione cauillatur T. Plancium, & L. Trebellium familiares Antonii: illum de vi ob incensam in funere P. Clodii curiam, lege Põpeiâ damnatum restituerat Cæsar decoctor. Hic Dolabellæ de tabulis nouis legem ferenti aduersatus fuerat. *Ibid. pluris habetur.*

Redit ad L. Antonium, & rursus indignatur illi, quasi patrono populi equestrem statuam inauratam esse erectam. *n. 12. Redeo ad amores.*

ANNOTATIO.

Cicero hac insinuatione, & cautione vtitur in reprehendendo Senatu, quòd minùs severè egerit cum Antonio, vt eius excuset legationem, non omnino dissolutam, quia non sit illa legatio, sed denuntiatio belli nisi Antonius paruerit. Hinc Orator subtilius avocans orationem à Senatu, ne offendat illum, totam futuri belli invidiam traducit in Antonium, Reip. obstinatum hostem, ac latronem, qui implicatus vitijs & consilio perditorum amicorum, nullâ vnquam in re parebit legatis populi Rom. Præterea Cicero sententiam Senatus repudiari quidẽ à populo intelligit, suadetq; verùm tantisper quando remissior Senatus ita sensit (est eadem insinuatio. qua prior) populi ardorem attemperat, vt posteà eò celeriùs arma expediat, quo diuturnior viginti dierum fuerit mora; Insectatur etiam digressione, & contemnit partes Antonij, vt nullus posteà metus, aut mora bello esse possit.

S PER-

PERORATIO.

HOrtatur populum, 1. ut tantisper expectet reditum legatorum (quando ita Senatus sensit) interim sumat arma, quæ contra ciuem improbum certò esse futura prouidet *num. 15. Sed nimis multa.* 2. Suum ipse consilium, & laborem, & omne studium in tuenda Rep. pollicetur (adverte subiectionem, & affectum.) *n. 17. An ego non.* 3. Frequentem populum, & consentientem inflammat ad seruitutem Antonii repellendam, libertatemque (epiphonemate) populo Rom. propriam retinendam. *n. 18. Multas, magnasq;*

ANNOTATIO.

Hoc deniq; evincit Orator, vt populus nolit pacem, sed arma expediat: quod quia adhuc per Senatum non licet, à libertate quà novit intimè affici populum Rom. etiam atq; etiam stimulat: suam ipse (quod sæpè in clausulis solet) industriam promittit, pro ardenti charitate in Remp.

VII. PHILIPPICA.

Argumentum, Quæstio, Stylus.

A*Micos Antonij, pacem bello in sermonibus anteponentes, eo consilio, vt in reditum legatorum Antonij responsa mitius acciperentur, & Senatorum animi sententiâ Ciceronis irritati, ad clementiam ac mansuetudinem traducerentur, accusat vt Antonij amantiores, quàm Reip. De pace autem non esse cogitandum censet, vel quia turpis, vel quia cum periculo, vel quia liberis civibus, cum hoste libertatis Antonio nulla prorsus esse possit. Senatum extremo loco Pansamq; Consulem hortatur vt ad studium tuenda Reip. nihil ab Antonio sincerum expectantes quemadmodum cœperint incumbant.* Manut.

Quæstio est huius orationis in genere deliberativo, an Senatus debeat pacem velle cum Antonio.

Stylus est temperatus.

SYNOP-

SYNOPSIS

EXORDIVM, — Cicero adductus Consulari officio prospicit periculo Reip., contra quosdam, qui fingunt Antonii responsa; eaque defendunt: idcirco non sunt hi populares, aut Consulares: at C. Pansa, & Cicero sunt Consulares, qui Remp. in pace & otio esse volunt.

PROPOSITIO. — Senatus non debet pacem velle cum Antonio.

ARGVMENT. — 1. Quia ista pax est turpis. 2. Est periculosa. 3. Esse non potest.

ARGVMEN-

1. Argum. omnis inconstantia est turpis Senatui: sed est inconstantia Senatui cum Antonio subitò pace velle conjungi, quem modò hostem non verbo, sed re iudicauit: igitur pax cum Antonio est turpis.

AMPLIFIC. ET

A. Argument. Multa exstant eaque grauissima Senatus decreta contra hostem Antonium. Quàm est modò turpe, & inconstans, ad eum legatos misisse? turpissimum verò, & incōstantissimum erit, eum ad pacem, atque adeò in Senatum admittere. Mori satius est quàm huic scelerato latroni seruire.

EXORDIVM.

CIcero aliis sepositis curis, est intentus maximo periculo Reip. quod concitant amici Antonii, quando eius fingunt responsa, dicuntque irritari Antonium non oportuisse Ciceronis oratione. n. 1. *Parvis de rebus.*

Hos (maximè L. Pisonem) refellit officio consularis, cuius est, ulciscendo, & pertimescendo nefarios cives, nec consulari nomine digni sunt, qui in re improba, id est, favendo Antonio, populares putant esse; iidem in re una, quæ salutaris sit populo, & Reip. id est ulciscendo, & pertimescendo Antonium, sunt nequam, & improbi. n. 4. *Verum igitur.*

Confirmat consulare officium, exemplo C. Pansæ. n. 5. *Accipiet in optimam.*

Confirmat, & suo exemplo, qui semper Remp. in pace, atq; otio esse voluit. n. 7. *Itaq; ego ille.*

ANNOTATIO.

Curat unicè Remp. Cicero, & strenuè Consularis viri officio fungitur, cavendo ab Antonio, eiusq; fautoribus, à quibus reprehenditur, quia bellum urgeat contra irritatum Antonium, qui pacem mavult, quàm bellum. Hos quidem Cicero negat esse populares, aut consulares aut deniq; cives, quia inconstanter, & improbè defendant virum improbum, & benigniora eius responsa fingant, contra salutem patriæ.

Itaq; hoc exordio conciliat sibi populum, & Antonianos adducit in invidiam. Dissuasurus etiam pacem cum Antonio, præmunit se, & aliàs pacis commodum, studiumq; præ se fert.

CONTENTIONIS

Propositio, & Distributio.

COntentionis propositio est hæc: Senatus non debet pacem velle cum Antonio.

Distributio seu argumenta sunt hæc dilucidè expressa, petitâ attētione: 1. quia ista pax turpis est. 2. periculosa, 3. quia esse non potest. n. 9. *Cur igitur pacem.*

CONTENTIONIS
Argumentatio, Amplificatio, & Affectus.

Propositionis primum argumentum, *pax cum Antonio est turpis* deducitur hoc syllogismo: inconstantia est turpis Senatui; sed est inconstantia, Senatum cum Antonio subito pace velle coniungi, quem modò hostem non verbo, sed re iudicavit; igitur pax cum Antonio est turpis. Major probari non eget. *ibid. Quid est inconstantia.*

Minor per interrogationem amplificatur enumeratione decretorum Senatus. *num. 10. Quasi vero cum.* Deinde pulcherrimâ insinuatione Cicero auget inconstantiam, ac turpitudinem Senatus ex decreta nuper legatione ad Antonium: *n. 13. At legatos.* Tum maximè dedecus, accumulat à consequentibus, si fiet pax, & in Senatum suscipietur Antonius: quare monet, adhortaturque Senatum, uti constantiam retineat, uti mortem anteponat servituti Antonii, cuius scelera replicat. *n. 14. Retinenda est igitur.*

Propositionis secundum argumentum, *pax cum Antonio est periculosa*, exponitur hoc Enthymemate: Ex pace, quæ cum Antonio fiet brevi tempore orietur bellum longè gravius; ergo pax cum Antonio est periculosa.

Antecedens amplificatur futurâ (cavillando præsertim, Lucii scelera subjicit) Antoniorum potentiâ, ac multitudine perditorum civium, qui se illis jungent. *n. 16. Satis multa.*

Consequens Enthymematis constat insuper adhortatione, ut Senatus bellum gerat, si pacem vult: eius officium, & facultates suam quoque Cicero fidem, & curam proponit in tanto periculo. *n. 19. Nec ego pacem.*

Propositionis tertium argumentum, *pax cum Antonio esse non potest*, demonstratur hac inductione: non potest esse pax Antonio, & Senatui, & Equitibus, & universo populo Rom. & municipiis, & aliis privatis, Nasidio, Cæsari, Bruto: Igitur pax cum Antonio esse non potest. Antecedens clarè est deductum. *num. 21. & seq. Dixi de periculo.*

Consequens breviter subiicitur, & Orator monet periculum. *n. 25. Omnia videbitis.*

ANNO-

ANNOTATIO.

Nihil non monet Cicero, ut dissuadeat pacem: monet Senatum pro consulari vigilãtia hortatur pro gloria populi Rom. urget pro potentia ac sceleribus Antoniorum; vbiq; pacis periculum & turpitudinem; & maximè difficultatem opponit.

Clara est autem huius contentionis distributio, & ordo argumentationum; amplificationes breviter assurgunt, ne reprehendere asperius Senatum, aut ad pacem nolendam videatur impulisse; transitiones sunt apertæ; affectus præcipuè constant hortatione Senatus, & charitate Reip. & insectatione Antoniorum.

PERORATIO.

PErgit Orator monere periculum simulandæ pacis, ab Antonio, nisi paruerit. n. 26. *Quorsum hæc.*

Pergit adhortari Senatum, ut periculum caveat. n. 27. *Sed vos moneo.*

Pansam etiam Consulem parvâ insinuatione hortatur, ut omni periculo populum liberet. n. 28. *Teipsum moneo.*

ANNOTATIO.

Absoluitur idem affectus, qui antè in contentione, & in exordio.

VIII. PHILIPPICA.

Argumentum, Quæstio, Stylus.

Mortuo in legatione Sex. Sulpitio. L. Piso, & L. Philippus intolerabilia ab Antonio ad Senatum postulata retulerunt. Tum Senatus bellum indixit Antonio, sed in Senatus-consulto, nonnullorum suasu tumultum appellare maluit, quàm bellum. Id Cicero reprehendit quasi leniore Senatu quàm in eum oporteret esse qui ei non pareret; Mutinamq. nihilo segnius post auditam legationem, quàm antea oppugnaret. Deinde cum Caleno adhuc de pace agente, pacisq; commoda commemorante, & Massiliensium commoda oppugnante, acerbè queritur: & simul eos accusat, qui mittendos etiam ad Antonium legatos censuerant. Pisonem, & Philippum increpat, qui mandata Antonij, tanquam eius legati, non tanquam à Senatu missi retulissent. Manut.

Quæstio huius orationis est in genere demonstrativo (nam Antonij fautores reprehenduntur) an multi turpiter faveant Antonio.

Stylus est temperatus, nisi subinde assurgit affectibus.

SYNOPSIS

EXORDIVM. Lenior fuit contra institutum suum C. Pansa Consul, qui in sententiam L. Cæsaris, & aliorum discessit.

PROPOS. Multi in Senatu turpiter favent Antonio.

ARGVM.
1. Quia inconsideratè Senatus tumultum potiùs, quàm bellum contra Antonium decernit.
2. Inconstanter, ac timidè aliqui Senatores agunt de mittendis iterum ad Antonium legatis.

ARGVMENTATIO.

1. Argum. Si tumultus decernitur; bellum, aut quid grauius decernitur; etiam reipsâ est bellum cum Antonio: ergò inconsideratè Senatus tumultum potiùs, quàm bellum contra Antonium decernit.

AMPLIFICAT. ET

1. Argument. Quid absurdius est isto tumultus verbo? etenim potest esse bellum sine tumultu: tumultus esse sine bello non potest. Deinde ipso Senatus, & Consulis Hirtii præiudicio, reipsâ nunc est bellum, & crudelissimum quidem ob latrocinia Antonii. Quid igitur volũt isti Senatores? præsertim Calenus, qui pacis nomine servitutem vult, atque improbos cives salvos, dissimili exemplo clarissimorum virorum. Nec de pace solùm, sed etiam de interitu Clodii, de Bruto, de Massiliensibus, cum Cicerone dissentit Calenus.

RATIO.

2. Argum. superbè Antonius tractauit legatos, quos Senatus misit, continuo denuntiandi belli causâ, nisi ille mandatis paruisset: ergo inconstanter, ac timidè aliqui Senatores agunt de mittendis iterum ad Antonium legatis.

AFFECTUS.

2. Argument. Iterum mittere legatos, postquàm Antonius hos respuit, his superba mandata dedit? quis pudor? sed quàm præposterè legati funguntur officio? non sic Maiores olim & C. Popilius a verùm & Senatus languidior factus, cunctatur Antonium ulcisci; Cotylæ honores exhibet; quando Scævolæ, & Ciceronis fortitudinem imitari debet.

peroratio

Iis, qui cum Antonio fuerunt, ut impunitas detur, suadet Cicero.

EXOR-

EXORDIVM.

APostropha Cicero reprehendit C. Pansam Consulem, cuius lenitatem plures secuti sunt, præcipuè L. Cæsar, sed hunc excusat. n. 1. *Confusius*.

ANNOTATIO.

Indignatus Cicero (quia victa sit sua sententia) incipit ex abrupto: non tamen sine aliquâ insinuatione, seu laude virtutis, quam consul Pansa ad eam diem ostendit.

CONTENTIONIS

Propositio, & Distributio.

COntentionis propositio est hæc: multi turpiter favent Antonio.

Distributio seu argumenta sunt hæc: primò quia inconsideratè Senatus tumultum potiùs, quàm bellum, contra Antonium decernit. Secundò quia inconstanter, ac timidè aliqui Senatores agunt de mittendis iterum ad Antonium legatis.

CONTENTIONIS

Argumentatio, Amplificatio, & Affectus.

PRopositionis primum argumentum, *inconsideratè Senatus tumultum potius quàm bellum contra Antonium decernit*, hoc Enthymemate tractatur: si tumultus decernitur, bellum, aut quid gravius decernitur; & iam reipsâ est bellum cum Antonio: ergo inconsideratè Senatus tumultum potiùs quàm bellum, contra Antonium decernit.

Antecedens patet ex definitione tumultus: n. 3. *At in quo*. Deinde reipsâ bellum esse cum Antonio probat Cicero per interrogationem, tum ex præiudiciis Senatus. n. 5. *Sed nimis multa*. Tum ex præiudicio Hirtii Consulis. n. 6. *Non est hostis*. Amplificat hoc bellũ longè maximum, comparatione cæterorum civilium bellorum. n. 7. *Vtrum hoc bellum*. Causam præsertim

huius belli amplificat longè crudelissimam ex latrociniis Antonii, *n.8. Quae est igitur.*

Hinc digreditur in Calenum, qui absurdè pacem velit, ut latroni Antonio populus Rom. seruiat. Aut, ut ipse priuato commodo dominetur cum Antonio. *n. 11. Hic mihi etiam.*

Aut etiam, ut omnes ciues salvi sint, dissimili sententiâ patris sui, & dissimili exemplo plurium clarissimorum virorum, qui improbos ciues sustulerunt. *n. 13. Atqui is es.*

Nam similitudine ait Cicero melius esse unum ciuem sceleratum mulctari, quàm innocentes multos, & totam Remp. interire. *n 15. Hoc interest.* Verùm nō de pace tantum, aut de improbis ciuibus tollendis, sed etiam de aliis, non iracundè (vide insinuationem) sed vehementer & Reip. causâ, cum Caleno dissentit Cicero: ac primùm de interitu P. Clodii, quem ille civem fuisse optimum arbitratur. *n.16. Uno in homine.*

Deinde dissentit de D. Bruto, quem obsessum infirmat Calenus, fauendo Antonio, & adhuc de pace agendo. *n.17. Immò verò ego.*

Tùm dissentit de Massiliensibus, quibus, interfecto Cesare, ne bona restituerentur, in Senatu obstitit Calenus: de hoc queritur atque instat Orator, amplificata calamitate istius civitatis fidelissimæ. *n. 18. Ego te cum.*

Propositionis secundum argumentum, *inconstanter, ac timidè aliqui Senatores agunt de mittendis iterum ad Antonium legatis*, hoc Enthymemate exponitur: superbè Antonius tractauit legatos, quos, Senatus misit, continuò denuntiandi belli causâ, nisi ille mandatis paruisset: igitur inconstanter, ac timidè aliqui Senatores agunt de mittendis iterum ad Antonium legatis.

Antecedens (facta transitione, & præmunitione) effertur indignatione tùm contra insolentem Antonium, qui legatos populi Rom. ad Mutinam contempsit, reiecit, mandata dedit; tum & contra languidiorem, timidioremq; Senatum. *n. 20. Venio nunc.*

Queritur etiam Cicero de Philippo, & Pisone legatis, qui cùm essent missi, ut Antonio ex Senatus sententia certas res nuntiarent; cùm ille earum rerū

nulli

nulli paruisset, ultro ab illo ad Senatum intolerabilia postulata retulerunt, dissimili exemplo Majorum seu C. Pompilii. *n.* 23. *Pro Dij immortales*. Mandata verò Antonii, & responsa sigillatim ironiâ recenset. *num.* 25. *At quam modesta mandata fert?* Honorem prætérea in Senatu exhibitum Cotylæ, Antonij legato, indignatur opposito contemptu legatorum populi Romani, quos obiter quoque reprehendit ab inconstantia, & timore. *n.* 28. *Hec tu mandata*.

Denique suum Cicero in Rep. tuendâ studium, & fortitudinem, & vigilantiam, & exemplo Q. Scævolæ imitandam proponit. *num* 29. *O Dij immortales*. Suo etiam exemplo docet Senatum esse signatum, & ad bellum contra Antonium accinctum remisso Cotyla, *n.* 32. *Equidem P. C.*

ANNOTATIO.

Liberiùs Cicero reprehendit Senatus iudicia, non constantia, quia prius bellum cum Antonio hoste decreverit, & nunc fit reipsâ maximum, iam confusiùs abhorrens ab asperiore verbo, decernit tumultum, qui bello longè est gravior. Acerbè etiam invehitur in Q. Fusium Calenum, quia studiosior Antonij, & proprij commodi, quàm Reip. adhuc prætextâ turpi pace, & lenitate in omnes cives: servire velit populum Romanum improbo latroni. Itaque Orator totâ contentione in tres affectus prorumpit: 1. Indignationis, exaggerans latrocinia, & insolentiam Antonij 2. Doloris & querimoniæ, videns inconstantiam, ac timiditatem Senatus, 3. amoris in Remp. nihil non agere, & pati certus pro illius defensione, suoque, & Maiorum exemplo omnes excitans ad sagum.

PERORATIO.

CIcero decernendum censet, ut iis, qui cum Antonio sint, potestas detur ad sanitatem redeundi ante idus Mart. primas: bene merentibus gratiæ referantur, proficiscendi ad Antonium excepto Cotyla, nemini facultas concedatur. *n.* 33. *Quas ob res.*

ANNOTATIO.

Quod reliquum est suæ sententiæ exponit Cicero ut deniq; subveniatur Reip. ita curam patriæ gerit ad extremum, & priores affectus concludit.

IX. PHILIPPICA.

Argumentum, Quæstio, Stylus.

REferente Pansa Consule de honore Serv. Sulpitij, qui legatus ad Antonium cum Pisone, & Philippo missus prope castra quidem pervenerat, sed ante quam Senatus mandata exponeret, obierat; P. Servilius sententiam rogatus, decernendum ei publicè sepulchrum censuit, statuam non censuit: quòd statua decerni solerent ijs, qui in ipsa legatione essent interfecti, non quibus mortem casus attulisset. Post eum Cicero rogatus, honorem sepulchri Sulpicio non ademit, sed eum omnino statua ornandum esse censuit, ea potissimum ratione usus; quòd, cum ad Antonium gravi affectus morbo sit profectus, non ei casus, verùm ipsa legatio mortem attulisse videatur: Manutius.

Quæstio huius orationis est in genere deliberativo, an Sex. Sulpitio in legatione mortuo honor statuæ sit tribuendus.

Stylus est temperatus.

SYNOPSIS

EXORDIVM. Cicero mallet vivo Sulpitio gratias agere, quàm mortuo honores quærere. Etenim nullus legatus plus ipso Reip. studuit.

PROPOS. Servio Sulpitio in legatione mortuo honor statuæ est tribuendus.

ARGVM. Quia ipsa legatio mortem attulit Sulpitio.

ARGVMENTAT. Cui ipsa legatio mortem attulit, ei honor statuæ est tribuendus: sed ipsa legatio mortem attulit Sulpitio: ei igitur honor statuæ est tribuendus.

amplificat. & affectus. Insignis fuit hæc virtus Sulpitii, hoc constans studium parendi Senatui, ut vel ipso legationis munere vitam amiserit. Igitur nunc grati est Senatus, maximos honores, non statuę modò, sed etiam sepulchri, mortuo Sulpitio conferre. Nam si ex majorum consilio non tam genus mortis, quàm causa queri debeat ut cuipiam honor statuę decernatur; certè legatio non minùs Sex. Sulpitio mortem attulit, quàm ad Vejentium Regem legatis, & C. Octavio; quibus à Senatu statua est posita.

peroratio. Decernitur pompa & apparatus sepulturæ, ac sepulchri Sex. Sulpitii.

EXOR-

Digreditur in laudem Sulpitii, qui non magis iuris consultus, quàm iustitiæ fuit. *n. 11. Nam reliqua.* Redit ad statuam ipsi decernendam, qua tametsi non eget propter virtutes, & gloriosam vitam: tamen hæc erit monumentum mortis honestæ, vel grati Senatus, & solatium afflicti filii. *n. 11. Ergo hoc statua.* Atque hanc statuam censet Cicero, ex defuncti sententia debere esse pedestrem æneam. *n. 13. mihi autem.*

Probabitur etiam hæc statua P. Seruitio, qui majores honores, id est, sepulchri decernendos censuit. *n. 14. Atque hanc meam.*

Hortatur Senatum ad utrosque honores Sulpitio mortuo conferendos. *n. 15. Augeatur igitur.*

ANNOTATIO.

Hac oratio est quoddam quasi elogium mortui; & quanquam sit in genere deliberativo; versatur tamen magna ex parte circa laudes Sulpitij. quia maxima constantia parendi Senatui, & maximo studio Reip. conseruandæ, in legatione vitam sanctissimè, honestissimeque actam amiserit.

PERORATIO.

Cicero magnificè concludit, causas suæ sententiæ, seu decreti faciendi à Senatu circa pompam & apparatum sepulturæ, & sepulchri Sex. Sulpitii. *Ibid. Quas ob res.*

ANNOTATIO.

Accuratè diligenterque omnia prescribit Cicero de sepultura, & sepulchro Ser. Sulpitij; quippe officiosus, & non suo magis quàm Reip. amico gratus Orator. Quare Senatorum provocat studium, ut Sulpitium æmulati, ita contra Antonium Remp. conservent, ut iustos quoque ex honesta vita, & morte honores reportent.

X. PHILIPPICA.

Argumentum, Quæstio, Stylus.

M. Brutus interfecto Cæsare, primò urbem deinde Italiam reliquerat, metu Antonij: & in Græciam fuerat profectus. Ibi cum se nihilominus ad bellum compararet, collectis alijs copijs à C. quoque Antonio proconsule, qui à fratre in eam provinciam mittebatur, exercitum averterat: quam rem Pansa Consul cum ex litteris Bruti ad Senatum referret ut acta Bruti confirmarentur, Q. Fusius primus rogatus sententiam, negaverat Bruto tantam potentiã concedendam esse: quod ea periculo esset Reip. & quod veteranos offenderet. Itaque Cicero eam sententiam acriter reprehendens, primò invehitur in Fusium. Deinde laudat Brutum, & commodum ab illo occupatæ Macedoniæ ostendit, & removet omnem periculi suspicionem: postremò collecta summa sententiæ, suo more concludit. Freigius.

Quæstio huius orationis est in genere delibérativo; an omnia quæ gessit M. Brutus in Græcia, maximè quando abduxit exercitum ab Antonio, sint publica Senatus auctoritate confirmanda.

Stylus est magis vehemens, quàm temperatus.

SYNOP-

SYNOPSIS.

EXORDIUM.

Cicero agit gratias Pansæ ob convocatum Senatum, & laudatum Marcum Brutum.

ARGUMENTATIO.

PROPOS.

Omnia quæ gessit M. Brutus in Græcia, maximè quando abduxit exercitum à C. Antonio, sunt publica Senatus auctoritate confirmanda.

ARGUM.

1. Quia acta M. Bruti non sunt periculosa Reip.
2. Acta M. Bruti non offendunt veterano

1. Argum. Quidquid egit M. Brutus, Reip. servandę causâ egit: igitur acta M. Bruti non sunt periculosa Reip.

2. Argum. Veteranorū causa, & Bruti, & quatuor exercituū populi Ro. est eadē; ut hi simul jūcti contra Antoniū Remp. servēt: igitur act a M. Bruti nō offendunt Veteranos.

AMPLIFICAT. ET AFFECTUS

1. Argument. Tametsi Brutos oppugnet Calenus, & faveat Antoniis, perpetuò unus à Cicerone cæterisque Senatoribus dissentiens; Bruti tamen virtus extat, tum in relinquenda patria, & Apollinaribus ludis; tum abducendo C. Antonii exercitu, occupādaq; celeriter Græcia; quæ nisi faucibus Antonii esset erepta, multum hodie detrimenti Resp. pateretur. O divinum igitur Brutum, & Reipublicæ natum!

2. Argum. Sunt in Senatu, qui omnia metuunt, & semper optimis causis, Veteranorum nomen opponunt; quasi verò Veterani, & quatuor exercitus populi Romani, id simul omnes cum M. Bruto non intendant, ut D. Brutus obsidione liberetur. Adde, C. Pansa exercitum Bruti suspectum non habet. Quidni igitur Senatus sine metu hunc aliis adjungit?

PERORATIO.

Concludit Cicero ea, quæ de M. Bruto, aliisque censet.

EXOR-

EXORDIVM.

CIcero agit gratias Pansæ, quia litteris M. Bruti acceptis Senatum statim vocavit, atque idem sua oratione M. Brutum laudavit. *n.* 1. *Maximas tibi.*

ANNOTATIO.

Captat benevolentiam Cicero tum à persona Bruti, & Pansa, qui non sine laude M. Brutum laudavit; tum ab officio in familiarem virum.

CONTENTIONIS

Propositio & Distributio.

COntentionis propositio est hæc: omnia quæ gessit M. Brutus in Græcia, maximè quando abduxit exercitum ab Antonio sunt publica Senatus auctoritate confirmanda.

Distributio seu argumenta sunt hæc: 1. quia acta M. Bruti non sunt periculosa Reip. 2. quia acta M. Bruti veteranos non offendunt.

CONTENTIONIS

Argumentatio, Amplificatio, Affectus.

PRopositionis primum argumentum, *acta M. Bruti non sunt periculosa Reip.* hoc Enthymemate latius tuetur Orator: quidquid egit M. Brutus, egit Reip. seruandæ causâ: ergo acta M. Bruti non sunt periculosa Reip.

Antecedenti præmittitur acris reprehensio Caleni, qui perpetuò à Cicerone, & cæteris Senatoribus dissentit, ut Brutos non probet, qui Remp. defendunt; Antonium autem, qui oppugnat, probet vel maximè. *n.* 2. *Sed mihi P. C.* Vrget Cicero Calenum, & instat à persona filii. *n.* 4. *Amplissime tibi.* Litteras Bruti malignè ab ipso laudatas queritur, *n.* 5. *Hoc verò Q. Fuf.*

Communicatione virum admonet sapientioris sententiæ; & Senatum, ut Brutum ornet, Antonium deferat.

ferat. *n.8. Quamobrem collige te.* Præmissâ reprehensione Caleni antecedens amplificatur. 2. Insigni patientia, & consilio M. Bruti, patriam & Apollinares ludos relinquentis, Reip. servandæ causâ: Quare sæpius exclamans Orator miratur, commiserationem absenti Bruto commovet, Antoniis invidiam, sibi pudorem. *n. 7. Ac de hâc quidem.* Amplificatur 2. Ex iis, quæ facturus fuerit C. Antonius, nisi ab eo M. Brutus exercitum abduxisset, & spem occupandæ Græciæ præclusisset, *n.9. Expectatum igitur.*

Digreditur breviter Cicero in M. Antonium, cui erepta est Græcia, & jam præter tria oppida (Bononiam, Regium Lepidi, Parmam) nihil tenet. *num. 10. Equidem cupio.*

Bruti etiam divina virtus, ac celeritas in occupanda Græcia commendatur, & cum celeritate C. Antonii confertur. *Ibid. Erat ei spes.*

Deinde occupans Orator quod posset obiici, ostendit Bruto potiùs, qui Remp. defenderet, quàm Antonio, qui everteret, exercitum cedere debuisse. *n. 11. At quid ei.*

Id iudicium non Senatûs modò, sed militum etiam fuisse approbat. *num. 13. Nec verò nos.* Cõsequens Enthymematis anacephalæosi ornatur. *n. 14. Tenet igitur populus Rom.*

Propositionis secundum Argumentum, *acta M. Bruti veteranos non offendunt.* prosequitur Cicero hoc Enthymemate: veteranorum causa, & Bruti, & quatuor exercituum populi Rom. est eadem, ut hi simul juncti contra Antonium Remp. servent: ergo acta M. Bruti veteranos non offendunt.

Antecedens probatur ex communi omnium studio D. Brutum obsidione liberandi, & acta Cæsaris tuendi. *n. 15. Sed iam video.*

Confirmatur auctoritate C. Pansæ, qui Bruti exercitum suspectum non habet. *n. 17. Quid est igitur.* Quare Cicero obiurgat eos, qui omnia metuunt, & semper optimis causis veteranorum nomen opponunt his quidem Veteranis, si arrogantes sint, negat esse serviendum. *Ibid. Desinant igitur.* Hac occasione delabitur (licentiâ) ad turpitudinem servitutis ostendendam, & populi Rom. libertatem ipsa morte potiorem. *n. 19. Omnis est enim.*

Fi-

Facultatem etiam ostendit opprimendi Antonii, viribus eius contemptis. n. 21. *concurritur undique*. Denique suadet Senatui, ut cæteris exercitibus populi Rom. præsidium M. Bruti, sine metu, aut periculi suspicione adiungat. n. 25. *Ad has pestes*.

ANNOTATIO.

Orator eo artificio auget virtutem M. Bruti in relinquenda Italia & consilium in occupanda Græcia, abducendoque exercitu ab Antonio, ut simul augeat huius viri charitatem in Remp. cui dexteram tendit, suumque ei præsidium pollicetur: Quare acta Bruti censet esse Senatus auctoritate confirmanda, eiusque exercitum cęteris populi Rom. copijs adiungendum, Nam quod Calenus, aliique fautores Antonij verentur, ne potentior sit Brutus cum periculo Reip. & Veteranorum offensione, acriter refellit Cicero tum auctoritate Consulis Pansę, tum communi Bruti & Veteranorum studio conservandæ Reip. Excitat igitur tutus Orator Senatum ad desiderium M. Bruti, quia Remp. defendat; & ad fugam Antonij, qui eam oppugnet.

PERORATIO.

EXplicat Cicero, quid censeat de actis M. Bruti, & Q. Hortensii; suamque sententiam persuadet Senatui. n. 25. *Quæ cùm ita sint*.

ANNOTATIO.

Cicero etiam aliàs conclusit orationem expositione suæ sententiæ ut peroratio sit quasi corollarium omnium, quæ magno studio prius dixit, contenditque.

XI. PHILIPPICA.

Argumentum, Quæstio, Stylus.

Obtinente Asiam provinciam C. Trebonio decretam à Senatu post Cæsaris interitum, Dolabella in Syriam, Antonij sibi lege traditam proficiscens, cum Trebonio familiarissimè collocutus, eamque summa benevolentia simulatione complexus, incautum Smyrnæ oppressit, atque interfecit, & Asiam universam occupavit. Hoc nuntio Romam perlato, Senatus hostem Dolabellam iudicavit; belloque persequendum censuit; sed cum eius belli cura non satis constaret, cui mandanda videretur, cùm alij aliter sentirent; Cicero deplorata prius Trebonij morte, Imperatorem omnino L. Cassium, qui Dolabellam terra marique persequeretur, esse deligendum censuit.

Quæstio huius orationis est in genere deliberativo, an bellum contra Dolabellam Cassio, & Bruto mandandum sit.

Stylus est mixtus.

SYNOP-

SYNOPSIS

EXODIVM.

Cicero in acerbissima morte Trebonii, hoc Reip. profuturum putat, quòd Dolabellæ, & Antonii sit immanitas perspecta: fiet enim (nullo hortatore) ut Senatus eo majore studio libertatem defendat, quo crudeliùs optimum civem à gemino hoste con trucidatum videt.

NARRATIO

Dolabella præmisso Mario, inuadens in Asiam, C. Trebonium Asiæ præfectum noctu Smyrnę circumvenit, & crudeliter occidit.

PROPOSIT.

Bellum cõtra Dolabellam est Cassio, & Bruto mandandum.

ARGVM.

1. Quia Cassius & Brutus in iis Asiæ partibus sunt cum expeditis, & paratis copiis.
2. Cassius & Brutus feruntur studio liberandæ Reipublicæ.

ARGVM.

Contra Dolabellam Imperator est is deligendus, qui exercitum habeat, & perspectum animum in liberanda Rep.: tales sunt Cassius, & Brutus: bellum igitur contra Dolabellam est Cassio, & Bruto mandandum.

ARGVM. AMPLIF. ET AFFEC.

In primis reiiciatur ea sententia, quę contra exẽpla Majorum, & cum periculo Reip. privato homini P. Seruilio hoc bellum mandandum censet: nam olim de Cn. Pompeio, & nuper de Octauio, dissimilis est ratio. Nec deinde Consulem Pansam convenit D. Brutum deserere, & provinciam Asiam expetere, unde suspiciones hominum augeat. Nunc igitur restant Cassius & Brutus Imperatores ad hoc bellum deligendi: qui enim potiores? copias habent optimas, & animum liberandi Remp., præfixâ sibi lege certissimâ, Dolabellam persequendi. Adde hos esse peritos militiæ, quibus se jungent plures Asiatici.

PERORAT.

Ciceronis sententia de suprà dictis.

EXORDIVM.

CIcero in miserabili morte Trebonii, immanitatem Dolabellæ amplificat, comparatione Antonii, Cinnæ, Marii, & Syllæ. *n.1. Magno in dolore.*

Mox istorum duorum, Dolabellæ, & Antonii crudelia in cives Romanos consilia explicat, hortaturq; populum ad libertatem contra hos hostes recuperandam. *n. 2. Ecce tibi geminum.*

ANNOTATIO.

Hoc exordio magnam Trebonio commiserationem movet, adversarÿs odium, sibi benevolentiam, Senatui animum libertatis.

NARRATIO.

EXponitur 1. quomodo Antonius invasit in Galliam, repressus à Bruto; & Dolabella in Asiam, præmisso latrone. *n.4. In Galliam* 2. Quomodo Dolabella C. Trebonium Asiæ præfectum noctu Smyrnæ circumvenit, & crudelem in modum interemit. *n.5. Consecutus est.* Fit statim digressio in affectum odii contra Dolabellam, imaginem crudelitatis M. Antonii. *n.6. cum hoste hoc.*

Subiicitur hypotyposi cædes Trebonii, & huius per biduum cruciatus amplificantur ad commiserationem *n.7. Ponite vobis.*

Quamquam magis cruciatur animo Dolabella, quia à Senatu hostis est iudicatus, quàm corpore Trebonius (exempla Reguli) cuius mortem ulciscetur Senatus. *n.8. O multo miserior.*

Tum, ad maius odium, confertur vita Trebonii cum crudelitate, & libidine Dolabellæ, à quo tamen amico non cavit Cicero. *n.9. Nam cæteris quidem.* Quare monetur Senatus, ut diligentiùs caveat ab Antonio, cuius socii pari scelere, & crudelitate certant. Atque est insignis ironia singulorum, quos recenset Cicero ad invidiam, & odium. *n. 10. A quo admoniti.* In fine approbata Fusii sententia, fit transitio ad propositionem contentionis. *n.15. Quapropter ut.*

NARRATIONIS ANNOTATIO.

Non est ista causa narratio; verùm oratoriè fit ad commiserationem Trebonij, & ad odium Dolabellæ cum Antonianis. Hi enim duo affectus in animis Senatorum excitati, maximè prosunt causæ, vt Imperator idoneus deligatur ad crudelem Dolabellam, & Antonium bello persequendum.

CONTENTIONIS Propositio, & Distributio.

Contentionis propositio est hæc: Bellum contrà Dolabellam Cassio, & Bruto mandandum est.

Distributionem præcedit confutatio duarum sententiarum, quarum altera sit periculosa, altera his temporibus aliena. Inprimis improbat Cicero periculosam aliquorum sententiam, qui contra Maiorum exempla censent, privatum Imperatorem extra ordinem mittendum esse. *n.16. Duæ dictæ sunt sententiæ.* Quòd si aliàs privato homini, Cn. Pompeio Imperium sit datum, id à turbulentis (Gabinio, & Mummio) Tribunis pleb. contigit: nunc dissimili ratione L. Cæsar bellum contra Dolabellam extra ordinem P. Servilio, lege ad populum lata, mandandum esse censuit, Adde, ista suffragatio in Senatu (quam Cicero comitia, & ambitionem vocat) est libertati obnoxia, & periculosa, ne aut alii consulares viri idem petant, & prætereantur, aut Servilius repulsam ferat. *n.18. De Cn. Pompeij.* Nuperrimè autem Octavio Cæsari, priuato, etiam sententiâ Ciceronis, imperium dari necessitas coegit. *n.20. At enim C. nam.* Deinde improbat alteram sententiam turpem, & inutilem Reip. ut consules Asiam, & Syriam sortiantur: nam turpe est, C. Pansam consulem desertâ Mutinâ, in Asiam ire; & inutile intentum liberando Bruto animum distrahere ad persequendum Dolabellam. *n.21. Illa verò P. C.*

Adde sermones hominum, suspiciones, invidiam: quæ ut vitet Pansa, tum exemplo suo Cicero obtestatur, tum à persona collegæ Hirtii, & animo exercitus

Rom. *n.23. Adde istuc.* Postea liberato Bruto, dignissimè ipsis consulibus provinciæ deligentur. *n.24. Quòd si provincia.* Tertiò ista sententia affert tarditatem ad Dolabellam persequendum; dum consul veniat, dum P. Seruilius, qui recusat ire, aut alius mittatur. *n. 25. Quid si etiam.*

Post confutationem hæc est contentionis distributio, seu propositionis argumenta: bellum contra Dolabellam Cassio, & Bruto mandandum est, 1. quia hi in iis Asiæ partibus sunt cum expeditis, & paratis copiis. 2. Quia hi feruntur studio liberandæ Reip.

CONTENTIONIS

Argumentatio, Amplificatio, & Affectus.

PRopositionis utrumque argumentum commiscetur ab Oratore, & explicatur hoc syllogismo: contra Dolabellam Imperator est is deligendus, qui exercitum habeat, & perspectum animum in liberanda Rep. tales sunt Cassius, & Brutus: igitur bellum contra Dolabellam Cassio, & Bruto mandandum est.

Maior est paucis expressa. *n. 26. Expedito nobis.*

Minor constat de Bruto, nisi tantisper adhuc est necessarius Italiæ, aut etiam Græciæ. *Ibid. Quis igitur.* Quanquam hic vir Brutus ita sit affectus, ut si intelligat è Rep. esse persequi Dolabellam, lege sanctissima, & more optimo id faciat, non expectato Senatûs decreto. *Ibid. Quòd si confecerit.*

Eandem legem rectissimam sibi præfixit Cassius, ut prohiberet Syria Dolabellam. *n. 28. Quid C. Cassius.* Proindeut acta Cassii auctoritate Senatus firmentur, ipseque proconsul provinciam Syriam obtineat, & cum imperio Dolabellam hostem persequatur, censet Cicero. *n. 29. Sed ut ex vestra.*

Deinceps amplificat Orator copias, & animum, & militarem peritiam Cassii: cui optimo Imperatori se adiungent plures, præsertim Deiotarus Pater, cuius obiter laudes recenset. *n. 32. Hoc Senatus-consulto.*

Digreditur, & occupat adversarios, quare tantopere Cassium, & Brutum laudet, oderit Antonios. *n. 36. Animadverti P.C.*

Nec veretur primum genus Veteranorum offende-

XII. PHILIPPICA.

Argumentum, Quæstio, Stylus.

RETulerat Pansa Consul de legatis iterum ad Antonium de pace mittendis; legati decreverant P. Servilius & ipse Cicero. Legationem non modò supervacaneam esse, cùm ab Antonio pacem sperare non liceat, sed inutilem etiam, ac turpem, multis argumentis Cicero docet; quòd si rursus agendum, de pace cum Antonio sit, minimè tamen omnium se legatum deligi oportere: nec tamen in ea re vita sua majorem quàm Reip. quam semper defenderit, rationem habere velle.

Quæstio est in genere deliberativo, an novi legati de pace ad Antonium sint mittendi, immò ipse Cicero.

Stylus est temperatus.

TIO.

8. Argum. Cicero semper legationem dissuasit, & pacem cum Antonio repudiauit: ergo agitur fama Ciceronis.

4. Argum. Ciceroni in itinere, in congressu, in reditu erunt paratæ ab Antonianis insidiæ: ergo agitur vita Ciceronis.

AFFECTVS.

ciliandam deligendus est Cicero, qui semper capitalis ipse hostis Antonii, & legationem, & pacem repudiauit. Non ipsi hunc pudorem, & dolorem inurat Senatus, ut suum, ac Reip. hostem cogatur cernere.

4. Argum. Si vitæ habenda est Ciceroni aliqua ratio, ubi non periclitabitur? vix in urbe tutus est ab insidiis Antoniorum, erit in obsesso triplici itinere? erit in congressu, & castris violenti Antonii? erit in reditu ab hostibus, & invidis?

peroratio

Confidit Cicero vel ad Antonium proficisci, si Reipublicæ interest.

EXORDIVM.

CIcero excuſat ſuum, ac Senatûs errorem (quòd Piſoni & Caleno legatis, ſpem pacis afferentibus crediderit) 1. à perſona ipſorum legatorum, qui conſulares erant, & familiares Antonii: & à perſona Panſæ, qui eſt conſul prudens, & fortis. n. 1. *Etſi minime*, 2. Excuſat à ſignis pacis, & ab occulta fraude Piſonis, & Caleni. n. 3. *Auxerat autem*.

Nunc perſeuerare in errore; id eſt, de pace iterùm agere, & novam legationem P. Seruilio, ac Ciceroni decernere, nullius eſt niſi inſipientis, qui cum dignitate libertatem amiſit. n. 4. *valde hercule*.

ANNOTATIO.

Orator ſubtili inſinuatione fatetur quidem ſe erraſſe cum Senatu, & Panſa Conſule, quando cuiusvis hominis eſt ſemel errare: at huius erroris cauſam, atq; invidiam confert in Piſonem, & Calenum; quorum ſimulatione deceptus ſit. Vt nunc libertùs ſecundam Senatûs imprudẽtiam accuſet quia de pace iterùm agi cœptum ſit, & conſtituta legatio: quæ omnino aliena à dignitate populi Rom. & libertate eſſe cenſet. In his adverte prima ſemina affectuum, & argumentationum, quæ ſequentur.

CONTENTIONIS
Propoſitio, & Diſtributio.

COntentionis propoſitio eſt hæc: Noui legati de pace ad Antonium non ſunt mittendi, nedum ipſe Cicero.

Diſtributio ſeu argumenta ſunt hæc: 1. quia agitur libertas populi Rom. 2. quia agitur dignitas populi Romani. 3. quia agitur fama Ciceronis. 4. quia agitur vita Ciceronis.

CONTENTIONIS
Argumentatio, Amplificatio, & Affectus.

PRopoſitionis primum argumentum, *agitur libertas populi Romani*, hoc Enthymemate conſtat: acerrima

illa

illa & fortiſsima populi Rom. libertatis recuperandæ cupiditas imminuetur, ac debilitabitur, nouâ legatione pacis auditâ: ergo agitur libertas populi Rom.

Antecedens amplificatur distributione 1. Municipiorum, Coloniarum, Italiæ, Capuæ, legionis Martiæ. *n.7. Quid enim per Deos.*

2. Consulis Hirtii, C. Cæsaris, Galliæ: quibus non solùm inscientibus, sed etiam inuitis de pace decernitur. *n.9. Quid autem hoc.*

Breui concluditur. *n.11. His igitur omnibus.*

Propositionis secundum argumentum, *agitur dignitas populi Rom.* altero Enthymemate constat: non potest ulla esse pax cum Antonio: ergo agitur dignitas populi Rom.

Antecedens amplificatur, oblatis omnibus conditionibus pacis, tamen ab Antonio repudiatis. *Ibid. quod sine.*

Amplificatur 2. pluribus Senatus-consultis, ac decretis contra Antonium factis. *n.12. Senatus-consulta.*

Amplificatur 3. à consequentibus, seu futuro belli, ac seruitutis periculo, si Antonius cum suis in urbem venerit. *n.13. Huic igitur.*

Quapropter apostrophâ hortatur Pansam, ut istud belli, ac seruitutis periculum auertat. *num.15. L. Pisonis amplissimi.*

Propositionis tertium argumentum, *agitur fama Ciceronis*, tertio Enthymemate constat: Cicero semper legationem dissuasit, & pacem cum Antonio repudiauit: ergo hac legatione constitutâ de pace cum Antonio agitur fama Ciceronis.

Antecedens indignatione amplificatur. 1. Ex prioribus actis Ciceronis, quia vehementiſsimè, & cum inuidia Antoniorum, legationem dissuaserit. *num.17. In hac legatione.*

Amplificatur 2. ex pudore, & dolore (quem deprecatur) aſpiciendi Antonianos, hostes Reip. & suos. *n.19. Proficiſcantur legati.*

Propositionis quartum argumentum, *agitur vita Ciceronis*, quarto Enthymemate constat. Ciceroni in itinere, in congreſſu, in reditu erunt paratæ insidiæ: ergo istâ legatione agitur vita Ciceronis.

Antecedens amplificatur 1. comparatione à minori ad maius, quia Cicero in urbe, quam seruauit, vix est

tutus propter odium improborum ciuium; quāto magis timere debet insidias in itinere, quod tribus partibus obsident Antoniani? n. 21. *Quid vita.* Neque id timori adscribi vult, sed cautioni, & prouidentiæ: uti suo jam usu, & exemplo Trebonii didicit. n. 25. *neq; verò recurso.*

Amplificatur 2. ab ipso Antonii congressu, & colloquio, vel extra castra (uti olim Cn. Pompeius, & Sylla) atque hoc modo periculum vitæ suæ ostendit ab Antonii violentia, & odio. n 26. *Sed effugi.* Vel intra castra, ac per litteras; quomodo nihil conficiet: ac offensionem, & periculum militum incurret. nu. 29. *Quod si non.*

Amplificatur 3. breuiter à reditu Ciceronis in urbem: ubi rursus vitâ periclitabitur ab his, qui illum oderunt, vel invident. n. 30. *Hac quoq; pericula.*

ANNOTATIO.

Iam ipse Cicero vsus est his argumentis ad pacem cum Antonio, & legationem omnem infringendam, quod id alienum fit à libertate, ac dignitate Senatus, cum hoste, ac latrone non pacem, sed bellum, ac servitutem paciſci. Ægrè fert autem suę persona legationem decerni propter periculum non solùm famę, sed etiam vitæ. Cæterùm (quod etiam solitus est cauta insinuatione facere) ea ratione vbiq; reprehendit Senatum, qua Remp. servare vult, pro qua se devovet.

PERORATIO.

CIcero diutius viuere, & mori cum laude, & ad Antonium proficisci non refugit, si Reip. intererit. *Ibid. custodiatur igitur.*

ANNOTATIO.

Grata est, ac iucunda populo Rom. hęc peroratio Ciceronis à suo amore Reip. habetq; magnum pondus ad inflectendos Senatorum animos, eo quo vult.

XIII. PHILIPPICA.

Argumentum, Quæstio, Stylus.

M. Lepidus Imperator in Transalpina Gallia, missis ad Senatum legatis, suadebat pacem faciendam esse cum Antonio, & belli civilis incommoda vitanda. Quam sententiam cùm in Senatu approbarent amici Antonij, allegantes auctoritatem, & potentiam Lepidi, & quòd anteà Cn. Pompeium Magni filium restituisset: Cicero dissentiens hanc dixit sententiam, in qua negat ullam firmam, & salutarem pacem fieri posse cum Antonio, & frangit interim Lepidi auctoritatem, voluntate eiusdem, ac meritis in Remp. comprobatis: & confert cum Antonijs Pompeium, quantum intersit ostendens; eodemq; in loco adiungit insectationem scelerum Antonijs & postremò recitat litteras eiusdem ad Hirtium Consulem interpositis brevibus disputationibus, quibus ostendit inimicissimum Antonij animum in Senatum, & Remp. quantumq; periculum immineat omnibus bonis, si ille evaserit. Freigius.

Quæstio est in genere deliberativo, an ulla pax possit esse cum Antonio.

Stylus est mediocris.

SYNOPSIS

EXORDIVM.

Cicero detestatus bellum ciuile, timuit, ne populus efferretur iucundissimæ pacis commodo.

propositio.

Nulla pax potest esse cum Antonio.

ARGVM.

1. Quia nulla pax cum Antonio erit stabilis.
2. Pax cum Antonio erit seruitus.

ARGVMENTAT.

1. Argum. Nec ciuibus, nec Senatoribus licebit diu cum Antonio conjungi: igitur nulla pax cum Antonio erit stabilis.

2. Argum. Tyrannidem, totâ vitâ affectauit Antonius, etiam litteris suis affectat: igitur pax cum Antonio erit seruitus.

amplificat. & affectus.

1. Argum. Maximè perfidi, ac superbi sunt omnes Antoniani, potestne tandẽ esse pax cum Antoniis? Recordetur Senatus decretorum suorum contra Antonium: ut sit incertus belli exitus, tamen est fortis, fortunæ culpam non extimescere; & sapientis, libertati vitam, aut pacem postponere. M. verò Lepidus, quamquam amicus Reip., & magna auctoritate vir Cn. Pompeium restituit, non debet velle aut litteris, aut armis Antoniũ restituere: est enim dissimilis ratio Pompeii, & Antonii: quare videat, ne quid contra Remp. suscipiat, qui magnâ laude nuper in Lupercalibus facinus Antonii non tulit.

2. Argum. Quæ vita Antonii? quæ scelera? quæ Tyrannis? epistola autem quàm arrogans? quàm improba? quàm tyrannica? cum hoc viro pacem suadebit M. Lepidus?

PERORAT.

Quid censeat Cicero de M. Lepidi litteris, ac restitutione Cn. Pópeii.

EXOR-

EXORDIVM.

CIcero pacem laudat; detestatur Duces bellorum ciuilium. *n.1. In principio.*

ANNOTATIO.

Ex visceribus causæ incipit Orator, dum sapienter se pacis studiosum præbet, vt mox, beneuolo Senatu facto, pacem cum Antonio negat vllam esse posse: auctores verò bellorum ciuilium statim in principio adducit in odium vt mox ad insectandos Antonianos commodè etiam delapsus videri possit.

CONTENTIONIS
Propositio & Distributio.

COntentionis propositio est hæc: Nulla pax potest esse cum Antonio.

Distributio seu argumenta sunt hæc: 1. quia nulla pax cum Antonio erit stabilis. 2. Quia pax cum Antonio erit seruitus.

CONTENTIONIS

Argumentatio, Amplificatio, Affectus.

PRopositionis primum argumentum: *nulla pax cum Antonio erit stabilis.* hoc Enthymemate deducitur: nec ciuibus, nec Senatoribus licebit diu coniungi cum Antonio: igitur nulla pax cum Antonio erit stabilis.

Antecedens amplificatur 1. comparatione Syllæ, Cinnæ, Cæsaris cum Antonio, eiusque sociis, quos Orator exclamatione perfidos, & Ethopœiâ superbos facit. *n.2. Sed hoc primum.* Amplificatur 2. iudiciis Senatorum contra Antonium factis. *n.5. Nisi forte.*

Digreditur Cicero in tres prolepses: 1. Aduersariis incertum exitum belli opponentibus occurrit, negans fortem Senatum debere fortunam extimescere, & sapientem (aduerte prosopopœiam sapientiæ) propugnandæ libertati vitam aut pacem anteponere. *Ibid. At incertus.*

Maur-

M. autem Lepido, mandatis, litterisq; Senatum ad pacem cohortanti respondet, laudatione eius præmissâ, & auctoritate, & volũtate in Rep. *n. 7. At enim nos.*

Approbatâ etiam Cn. Pompeii restitutione: ex qua Lepidus statuam, ac triumphum absens retulit. *n. 9. Pacem vult M. Lepidus.* Verùm Orator negat parem esse restituendi Antonii, & Pompeii rationem, propter dissimilitudinem vitę, ac morum utriusque. *num. 10. existimas ne.* Atque (est quasi digressio) fortuna sic prospiciente, Cicero ostendit commoditatem restituendi Pompeii in possessiones, quas Antonium occupant, dignitatesque patrias. *Ibid. Deinde obsecro vos.* Ad hæc testimonio legatorum laudat Pompeii animum in Remp. ut tanto studiosiùs illum restituat Senatus, populusque Rom. *n. 13. Ac ne illud.*

Occasione exercitus, & consilii Cn. Pompeii Cicero redit ad M. Lepidum, quem officii admonet; ne cum Antonio se coniungat, aut ad illum restituendum suam armis auctoritatem interponat. *n. 14. Atque etiam hoc.*

Quòd si sine armis se in istam pacificationem interposuerit, sapientiùs quidem, quod non est necessè, fecerit; quia Senatus copiis valens, & ad libertatem recuperandam constans, & erectus, nullius auctoritate potest moueri ad periculosam pacificationem. *n. 15. Quòd si auctoritatem.*

Propositionis secundum argumentum, *pax cum Antonio erit servitus*, hoc Enthymemate conficitur: Tyrannidem totâ vitâ affectavit Antonius, & in litteris suis affectat: igitur pax cum Antonio erit servitus.

Antecedens ingreditur Cicero cum laudatione M. Lepidi, qui Lupercalibus facinus Antonii non tulit. *n. 16. At periculum est.*

Mox eius vitam, & scelera, & tyrannidem exaggerat. *n. 18. Qua enim in Barbaria.*

Epistolam verò Antonii recitat, & in singulis partibus, vel arrogantiam, vel improbitatem, vel tyrannicum animum explicat. *n. 23. Quòd si quis adhuc.*

Concludit in fine Epistolæ nullam posse fieri pacem cum Antonio. *n. 48. Hanc ego epistolam.*

ANNOTATIO.

Latenter Cicero totâ contentione M. Lepidi auctoritatem oppu-

oppugnat; nam hic cùm potens esset, & proximè Cn. Pompeium restituisset & adversarij dicerent, timendum esse ne se cum Antonio coniungeret; cautè Cicero eius mandata litterasq; ad Senatum missas de pace reijcit. Primùm voluntatem illius erga Remp. laudat & amplificat merita ex restitutione Pompeij, cuius ille auctor fuerat: at restitutionem Antonij vllo posse pacto fieri negat, quia nulla pax cum Antonio sit stabilis, sed misera servitus. Quare Lepido respondet, sapientiùs facturum, si se in istam pacificationem non interposuerit quæ neq; civitati neq; Senatui probatur. Ad extremum Lupercalibus ostensam laudat libertatem M. Lepidi; & tyrannidem Antonij, præsertim ex Epistola, exaggerat; vt tandem Lepidus desistat Senatum ad pacem cum Antonio cohortari.

PERORATIO.

PRo more Cicero colligit sententiam suam *n.* 50. *Quæ cùm ita sint.*

ANNOTATIO.

Vide superiores Philippicas, in quibus similiter Cicero orationem concludit.

XIV. PHILIPPICA.

Argumentum, Quæstio, Stylus.

ALlatis de prælio ad Mutinam commisso, Antonioq; victo litteris Consulum, & Cæsaris, M. Cornutus prætor Vrbanus, qui consulare munus absentibus Consulibus more Maiorum sustinebat, cùm Senatum vocasset, easq; litteras recitasset, sententias rogavit. Quid censuerint alij, qui ante Ciceronem rogati sunt, obscurum est: vnus tamen ex ijs, redeundum, sagis depositis, ad togas, idemq; fortassè, decernendam Consulibus, & Cæsari supplicationem censuit. Sententia verò Ciceronis hæc fuit: non esse mutandum vestitũ, nisi D. Bruto, cuius causâ saga sumpta essent, liberato: Antonium quique vnà essent, hostes iudicandos: supplicationem quinquaginta dierum communiter tribus ducibus decernen-

cernendam; Milites eos, qui pro Republica pugnantes interierunt, monumento quàm amplissimo cohonestandos, quæq; iis præmia Senatus promiserat, ea parentibus, liberis, coniugibus, fratribus persolvenda. Manut.

Quæstio est in genere deliberativo, an depositis sagis quinquaginta dierum supplicatio ita decernenda sit iis, qui Antonium prælio vicerunt; ut & hi Imperatores appellentur; neque ille hostis.

Stylus est temperatus.

SYNOPSIS

EXORDIVM. Non est mutandus vestitus, quia nondum confecta salus Bruti.

PROPOS. Retentis sagis quinquaginta dierum supplicatio ita decernenda est iis, qui Antonium vicerunt prælio, ut & hi Imperatores appellentur, & ille hostis.

CONFVT.
1. Maleuolè contra Brutum aduersariis vestitum mutari volunt, dum fiet supplicatio: id enim turpe esset Senatui, & parum religiosum.
2. Quis magis unquam hostis, quàm Antonius ab effectis?
3. Et consuetudo decretæ supplicationis, & numerus occisorum facit hos jure merito imperatores, qui Antonium vicerunt.

CONFIRM. PROP. Eccui unquam in tot bellis ciuilibus supplicatio est decreta, nisi ob cædem hostium? aut qui non Imperator appellatus? neque igitur Pansa, Hirtius, Cæsar, qui præclarè rem gesserunt, Imperatores appellabuntur? num hostis Antonius? imò maiores ipsis honores decernendi sunt; præsertim militibus, qui fortiter in prælio ceciderunt.

PERORAT. Ciceronis sententia de supplicatione, ac præmio victoribus reddendo.

EXORDIVM.

QVando nondum est confecta victoria, & certa salus Bruti, Cicero negat saga ponenda esse. *n. 1. Si vtex.*

ANNOTATIO.

Vix est exordium in hac oratione; sed statim Orator delabitur ad confutationem: pracipua etiam pars Contentionis est Confutatio, vix est ulla Confirmatio.

CONTENTIONIS.

Propositio & Distributio.

COntentionis propositio est hæc: retentis sagis, quinquaginta dierum supplicatio ita decernenda est iis, qui Antonium prælio vicerunt, ut, & hi Imperatores appellentur, & ille hostis.

Contentionis confutatio est triplex: 1. est aduersariorum qui maleuolè in Brutum, vestitum mutari volunt, dum fiet supplicatio. At id turpe Senatui, & parum esse religiosum ostendit Cicero: nam cum liberandi Bruti causâ saga sint sumpta, legati ad Antonium missi duo Consules, & C. Cæsar ad bellum profecti, stultum esset, antequam constet Brutum liberatum esse, aut vim fortunæ contemnere, aut Deorum beneficium festinatione præcipere. *num. 2. Qua autem est.*

2. Confutatio est eorum, qui negant Antonium esse hostem appellandum. Enim verò Orator reuocat in memoriam omnia scelera Antonii, & sociorũ; eaque sic exaggerat, ut sine ulla dubitatione hostis Antonius sit appellandus. *n. 6. Sed quoniam.*

Subiicitur seu interseritur hoc loco breuis sententia Ciceronis. *n. 11. Itaque cum.*

3. Confutatio est quorundam, qui nolunt Imperatores appellari eos, quorum exercitu cęsus, fususq; sit Antonius. Contrà, Cicero tum consuetudine decretæ suppl cationis, tùm numero occisorum, hos iure merito appellat Imperatores, & futuros horum

trium-

triumphos comparatione sui extollit in Capitolium. *Ibid. Sed hoc primum.*

Digreditur,& sparsum de se rumorem, quasi fasces, seu principatum affectaret, refellit tum ab antè factis, seu oppressione Catilinę, tum Apuleii concione. *n. 15. Tu igitur ipse.*

Excurrit deinde in suos aduersarios, qui idcirco inuident Ciceroni, quia semper Antonium hostem persecutus est. *num. 17. Hac interposui.*

Sequitur propositionis confirmatio, atque exemplis bellorum ciuilium ostenditur, nulli, nisi ob cædem hostium, supplicationem esse decretam. *num. 21. Sed quod tum.*

Concludit Cicero ex ista supplicatione decernenda, & Antonium hostem appellandum, & victores eius Imperatores. *n. 24. Quamobrem aut.*

Mox trium Imperatorum (Pansæ, Hirtii, Cæsaris) res gestas amplificat. *n. 25. Quomodo enim.* Exclamatione etiam victoriam effert. *n. 28. O solem ipsum.*

In fine subiungit suam sententiam, seu qui honores sint decernendi victoribus. *n. 29. Decerno igitur.*

Militibus verò in pugna occisis præsertim legioni Martiæ, pulcherrimum elogium seu laudationem funebrem adhibet. *n. 31. Quorum de honore.*

Adhibet etiam quoddam solatium eorum proximis. *n. 34. Sed quoniam.*

ANNOTATIO.

Caret, ut dixi, hæc contentio solita distributione, & argumentatione; totus est Orator in confutandis quibusdam fautoribus Antonij, & malevolis erga D. Brutum. Et verò supplicatio vel quinquaginta dierum non est multis persuadenda Senatui sponte satis in hanc propenso vel viginti; eò modum spectat Cicero, carpitque adversarios, qui in fraudem Bruti (cuius causa bellum ad Mutinam geritur) deponi saga volunt, antequam constet eum esse liberatum. Alij perversè adhuc, & Antonium sub merito nomine, & duces Reip. Imperatores appellare recusant. Idcirco Orator commemorat nefaria scelera Antoniorum, & virtutem, meritaque defensorum Reip. amplificat. Denique hoc unum agit Cicero, ut confecta victoria, & liberato Bruto Senatus persequatur hostem Antonium; duces verò Reip. & milites quàm amplissimis honoribus exornet.

PERORATIO.

CIcero amplius explicat suam sententiam de quinquaginta dierum supplicatione decernenda Imperatoribus, qui hostem Antonium prælio superarunt, deque præmiis persoluẽdis militibus *n. 35. Sed ut aliquando.*

ANNOTATIO.

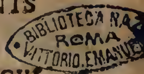
Iterum in Epilogo merita cuiusque commendat Orator, ut tam Imperatores quàm milites digni sua sententia videantur.

INDEX
PRÆCIPVORVM LOCORVM
RHETORICÆ,

Argumentationum, Affectuum, Amplificationum, Figurarum, Confutationum, Narrationum, quæ Analysi Rhetorica.

OMNIVM ORATIONVM
M. T. CICERONIS

Continentur.

LOCVS INTRINSECVS.

Definitio.

Notatio.

Per

Perpetua eſt, ac diſsimilis comparatio Ciceronis, ac Cęcilij quoad integritatem, ac dicendi facultatem I. Ver. *num.27. & ſeq. & 71.*

Comparatio Prętorum Siciliç, & Verris, qui iactat ſe magno triticum vendidiſſe. V. Ver.. *num.45.*

Cicero in obeundis magiſtratibus ſibi à populo Rom. mandatis ſe accuratum, & temperantem, & pium erga Deos exhibuit; Contra Verres in ſuo Pretoris munere negligens, libidinoſus, impius fuit VII. Ver. *num.35.*

M. Marcellus, & Maiores, Syracuſanorum fidem ſemper ſuſpectam habuerunt: Verres Claſsis Rom. præfecturam committit homini Syracuſano. *Ibid.83.*

Cicero popularis non Labienus; nam ille perduellionis judicium ſuſtulit, hic iterum conſtituit. Pro C. Rabir. *num. 11.*

Labienus item diſsimilis eſt T. Graccho. *Ibid. n.14.*

Iuriſprudentiæ, & ars militaris ſunt pari quidem dignitate, ſed diſpari labore, & ſtudio in Remp. pro Muræ. *num.19. & ſeq.*

Mitior Academicorum doctrina quam Stoicorum. *Ibid num.63.*

Diſsimilis fides, ac religio teſtium Græcorum, & Romanorum. Pro L. Flacco *num.79.*

Diſsimilis eſt ratio defendendi Syllam quàm coniuratos. Pro Sylla. *num.5.*

Diſsimiles ſunt mores, ac vita Syllæ quam coniuratorum. *Ibid.72.*

Caſsius cenſor, & Clodius quam diſsimiles in ferenda lege pro domo ſua. *num.130.*

Diſsimilis comparatio ſeditioſi Clodij cum utroque Graccho, Saturnino, Sulpitio. De Har. Reſp. *num. 4.*

Diſsimilis fuit Ciceroni, & Q. Marcello cauſa diſcedendi è patria Pro Sext. *num.37.*

Diſsimilitudo Ciceronis, & Vatinii confirmata iudicio bonorum ciuium. In Vatinium. *num.9.*

COMPARATIO.

Majorum.

Diſſoluti in re familiari, & negligentes, appellant ſuos debitores; multo magis Neuius, homo auarus,

tus, appellasset Quinctium, si quid debuisset. Pro Quint. 38.

Capitonis perfidia in fallendis decem legatis. Pro Roscio. Amer. *num.* 111. & 116.

Elevatur Syllæ imprudentia comparatione Iouis. *ibid.* 131.

Iniquitas Mamertinorum. VI. Ver. *num.* 22.

Ciuis Rom. in crucem actus, quanta commiseratione dignus. VII. Ver. *num.* 170.

Si Romæ sunt tumultus, quanti erunt Trallibus? Pro Flacco. *num.* 57.

Minorum.

I. Ver. *num.* 63.
III. Ver. *num.* 154.
VII. Ver. *num.* 148.
Pro lege Manil. *num.* 10. *ibid.* 14.
I. Catil. *num.* 3. *ibid.* 17.
III. Catil. *num.* 2.

Saxa, & bestiæ poetarum cantu mouentur non Romani? Deinde populi alienum poetam Homerum, & mortuum expetierunt; Romani Archiam, & suum, & viuum non repetent? Pro Archia. *num.* 19.

Difficilius erit Ciceroni referre gratiam populo, quàm non ulcisci inimicos, aut debitas pecunias dissolvere. Ad Quirit. post Redit. *num.* 22.

Mortem Cicero non timuit. Pro Sextio. *num.* 48.

Si mortuus Clodius incendit curiam, & omnia permiscet; quanto magis si viuus esset Prætor? Pro Milone. *num.* 91.

Parium, ac Disparium.

Procurator Alphenus cum Nævio comparatur, & inter se fautores utriusque. Pro Quinct. *num.* 59.

Quinctii causa, solitudo, inopia confertur cum iniqua postulatione Nævii, & potenti actione. *ibid. num.* 71.

Cicero dicendi facultatem Erutii cavillatur comparatione sui, & accusatorum ad cannas, & ad locum Seruilium occisorum. Pro Roscio Amer. *num.* 89.

Titius, & S. Roscius inter se conferuntur uter reus sit cædis. *ibid. num.* 92.

Cicero reprehendit Verrem quare potius Mamertinis quàm Tauronimitanis (qui pariter fœderati erant) navem non imperavit. Verr. VII. *num.* 48.

Repugnantia.

Negantia.

ADIVNCTA
Genus.

Natio, & Patria.

Mo-

Mouetur Cicero loci insolentia pro Deiotaro. *num.* 5.

Tempus.

Cicero urget aut triduo sexcenta millia passuum esse confecta, aut ante edictum Prætoris fundo deiectum esse Quinctium. Pro Quinctio. *num.* 79.

Clodius fecit insidias Miloni Pro Milone. *num.* 45. *& seq; ibid.* 55.

Occasio.

Damnato Verre tolli potest infamia iudiciorum II. Ver. *num.* 1.

Cicero hortatur iudices, ut turpitudini iudiciorum occurrant. *ibid. num.* 42.

Est in promptu Cn. Pompeius, qui bello Asiatico præficiatur. Pro lege Manil. *num.* 27. *&* 58.

Milo potuit sæpe Clodium occidere. Pro Milone. *num.* 39.

Oblata occasio vincendi Antonii. III. Philip. *numero.* 32.

Casus.

Incerta est ratio comitiorum, sed plerumque est casus. Pro Muræna. *num.* 35.

Signum.

Se veneni reum ostendit Oppianicus. Pro Cluentio. *num.* 54.

Agrarii aliquid contra Remp. moliuntur. II. Agra. *numero* 11.

Catilinariorum coniuratorum signa externa. III. Catil. *num.* 13.

Simulatio, & stupor Pisonis. In L. Pisonem. *numero* 1.

Milo imperterritus à cæde Clodii. Pro Milone, *num.* 62.

Consequentia.

Pro Roscio Amer. *num.* 12.

Cicero proponit Cæcilio difficultatem accusandi Verrem à persona Hortensii, contra quem dicere oportebit. I. Ver. *num.* 45.

Si nocentissimum Verrem Diis hominibusq; invitis, absoluent aliqui iudices; nunquam tamen viuus effugiet manus populi Rom. III. Ver. *num.* 9.

Adventus Decemviri statuta lege Agraria. II. Agrar. *num.* 44.

CAVSÆ EFFICIENS.

Finalis.

vi defendere. Post redit. In Senat. *num.* 32.

Cæsar remoratur in Gallijs propter Remp. De Prouinc. Cons. *num.* 29.

Clodius multas habuit causas insidiandi Miloni, nullas habuit Milo. Pro Milone. *num.* 32.

Effecta.

Belli effecta. Pro lege Manil. *num.* 15.

Pacis effecta. II. Agrar. *num.* 9.

Fructus, ac delectatio Poeseos. Pro Archia. *numero* 12.

LOCVS EXTRISECVS

Praiudicia.

QVid censuerint iudices Tarracinenses de parricidio. Pro Rosc. Amor. *num.* 64.

Cicero rogat iudices, ne falsa invidia in iudicio locum habeat, aut præiudicia causa veritatem labefactent. Pro Cluent. *num.* 4.

Scamnandro condemnato, certò Oppianicus erat condemnandus. *ibid. num.* 55.

Auctoritas accusatoris Catonis nocere non debet L. Murænæ. Pro Muræna. *num.* 58.

Licet vivere illi, qui alterum interfecit. Pro Milone. *num.* 7.

Reipsa est bellum cum Antonio. VIII. Philip. *num.* 14.

Fama.

III. Verr. *num.* 1. VII. Verr. *num.* 44. *ibid. num.* 100. Pro Plancio. *num.* 56.

Milo sparsos de se rumores fortiter tulit. Pro Milone. *num.* 64. *& seq.*

Tabulæ.

Chæreæ tabulis fides negatur, eiusque adversarijs, quia in iis nomen Roscij non adscripserat. Pro Rosc. Comœdo. *num.* 1. *& seq.*

Dissimilitudo tabularum adversariorum. Ibid. *n.* 6.

Tormentum.

Testes.

Cicero

Cicero testes contra Cæcinnam ridet. Pro Cæcina. *num.* 25.

Cicero Iudices appellat testes de integritate Lælacci. pro L. Flacco. *num.* 6.

Eleuatur testium Græcorum fides, dissimili religione Romanorum. *ibid. num.* 9.

Asclepiades testis reiicitur propter turpem vitam, & levitatem testimonij. *ibid. num.* 34.

Item reijcitur Meandrius. *ibid. num.* 52.

Falcidij testimonium eluditur. *ibid. num.* 90.

Archias est adscriptus ciuis Heracliensis. Pro Archia. *num.* 8.

Testes seruos Clodiæ Cicero ridet. Pro Cæl. *num.* 63. *& seq. &* 67.

Testes Græci mendaces audiri non debent. Pro Rabir. Posth. *num.* 35.

ARGUMENTATIONES.
Syllogismus.

MVltæ, & magnæ debent esse causæ parricidii; nullam accusator probare potuit in Roscio; ergo is patrem non occidit. Pro Rosc. Amer. *num.* 37. *& seq.*

Cui maiori bono cædes fuit, is occidit; sed maiori bono fuit T. Roscio; ergo *ibid. num.* 84. *& seq.*

Sapientis Iudicis est non credere inimicis, & cupidis, & à religione remotis testibus: tales sunt Galli: ergo. Pro Fonteio. *num.* 11. *& seq.*

Ratiocinatio.

Pro Quinctio. *num.* 48. *I. Verr. num.* 10.
Pro Muræna. *num* 13. Pro Sylla. *num.* 69.

Sorites.

Pro L. Flacco. *num.* 44.

Dilemma.

Pro Quinctio. *num.* 41. *ibid. num.* 81.
Pro Rosc. Amer. *num.* 74. I. Verr. *num.* 31.

tam

tam isti crimini non repugnantem. Pro Sylla. *numero 70.*

Multis Imperatoribus chari fuerunt Poetæ. Pro Archia. *num. 20.*

Græci item Poetæ plurimos honores, ac præmia receperunt à multis Imperatoribus. *ibid. numero 24.*

Optimus quisque imperator, seu philosophus, seu togatus laudis studio ducitur. *ibid. num. 26.*

Laterensis repulsam passus, nihil amisit de existimatione. Pro Plancio. *num. 51.*

Summi Imperatores multi nunquam dubitarunt civitate fœderatos donare. pro Balbo. *num. 45.*

Licet vivere illi, qui hominem à se occisum fateatur. Pro Milone. *num. 70.*

AFFECTVS

Amor.

CIcero studio subleuandæ Reip. accusat sceleratum Verrem. I. Verri. *num. 6.*

Cicero gloriatur se fide, ac diligentia ad existimationem populi Rom. Iudiciorum turpitudinem sustulisse è Rep. devicto Verre. III. Verr. *num. 19.*

Cicero accusatione Verrina probauit fidem suam, studiumque erga Remp. neque dubitat nobilitatis invidiam subire. VII. Verr. *num. 17. & 179.*

Cicero testatur solo Reip. commodo se legem Maniliam tueri. Pro lege Manil. *num. 69.*

Cicero, se acrem, & popularem in Rep. tuenda Consulem profitetur, contra Agrarios. I. Agrar. *num. 23.*

Cicero falsam aliquorum invidiam non timet dummodo Catilina eat. in exilium. II. Catil. *numer. 15.* M. Tullii Consulis charitas ergà patriam. IV. Catil. *num. 1.* Pro Flacco *num. 102.*

Cicero gratus est populo Rom. suisque amicis pro beneficio accepto. Ad Quirites post Redit. *numero 5. & 24.*

Idem Cicero gratus est Senatui. Post Reditum in Senat. *num. 1.*

Et amicis Prætoribus, & Lentulo, & aliis. *ibid. num. 22. & seq.*

Deſiderium.

Odium.

Idem

Idem improbè inuadit bona Quinctij ante, & contra edictum prætoris. *ibid. num.* 82.

Idem superbus, & voluptuarius, & maximè infestus homini rustico, ac innocenti *ibid. num.* 93.

Nefarium consilium accusandi Sex. Roscium parricidii. pro Roscio Amer. *num.* 28. *& seq.*

Capitonis perfidia infallendis decem legatis. *ibid. num.* 109. *& seq.*

Crudelitas Chrysogoni, qui non fortunas modo, sed etiam vitam vult auferre calamitoso, & innocenti Roscio. Ibid. *num.* 144. *& seq.*

Audacia, amentia, impudentia scelerati Verris, qui in iudicium venit. III. Ver. *num.* 1. *& seq.*

Verres prodidit Consulem suum. *ibidem numero* 39. *& seq.*

Verres Apollinis Delij fanum spoliauit. *ibid. numero* 47.

Furta, ac Sacrilegia Verris clam apportata Romam, dissimili exemplo Imperatorum. *ibid. num.* 53. *& seq.*

Verres iniquo edicto priuauit legitima hereditate filiam P. Annii mortui. *ibid. num.* 112.

Verres legem Rupiliam contemnit. IV. Verr. *num.* 40. *&* 43. *&* 46.

Iniquitas iudicij Verris Ironia, & incremento exposita IV. Ver. *num.* 76. *& seq.*

Anacephalæosis criminum, & iniuriarum, quas Verres, & Apronius priuatis hominibus fecerunt. V. Ver. *num.* 64.

Verres Liparensem ciuitatem miserè diripuit. *ibid. num.* 85.

Verres contumeliâ affecit Senatorem. *ibid. numero* 95.

Solitudo agrorum, & vastatio Siciliæ propter auaritiam Verris. *ibid. num.* 124. *& seq.*

Alba Æmilius fauet Verri. *ibid. num.* 145.

Nullius se prætoris exemplo tueri potest Verres in Cellæ crimine. *ibid. num.* 205. *& seq.*

Sine Religione Verres à Segestanis tollit simulacrum Dianæ. VI. Verr. *num.* 78.

Verres ad statuam C. Marcelli alligat, & cruciat Sopatrum *ibid num.* 86

Verres captos Pyratas, & ipsum Archipiratam non

nium. *numero* 1.

Vatinius auspicia neglexit dissimili Cæsaris, & nouem collegarum, & omnium Tribunorum exemplo; imò voluit augur fieri, In Vatinium. *num*. 13. *& seq.*

Vatinius Bibulum Consulem rapuit ad necem. *ibid. num*. 21.

Cicero insectatur legationem Vatinij, non Senatus-consulto, sed sua ipsius lege arreptam. *ibid. numero* 35.

Vatinius est odio omnibus. *ibid. num*. 39.

Crudelitas Pisonis, in L. Pisonem. *num*. 17.

Lætatur Cicero de supplicio, & ignominia Gabinij, & Pisonis. *ibid. num*. 45. *& seq.*

Piso triumphum contempsit, ut prouinciam diriperet. *ibid*. 56.

Cicero optat, & gaudet euenisse Pisoni pœnam scelerum. *ibid. num*. 99.

Sext. Clodius cadauer P. Clodii noctu crudeliter expositum reliquit pro Milone. *num*. 33.

Inhumanitas, & crudelitas Tuberonis in accusando apud Cæsarem Ligario. pro Ligario, *num*. 11.

Antonius causa fuit belli ciuilis, cuius cladem Orator amplificat. II. Philip. *num*. 53.

Vinolentia Antonij, & vomitus in Senatu. *ibid. num*. 63.

Lupercus Antonius magna lasciuia, & audacia Cæsari diadema supplex obtulit. *ibid. num*. 84.

Crudelitas Dolabellæ, & Antonii in ciues Rom. XI. Philip. *num*. 1. 5. 6. 7.

Ira.

Cicero puniri vult Verrem. VII. Ver. *num*. 148.

Cicero movet populum ad ulciscendam iniuriam nomini Rom. factam a Mithridate. pro Lege Manil. *num*. 7.

Mentis cæcitate punitur à Dijs Clodius de Harusp. Respons. *num*. 38.

Divina vi, ac prouidentia occiditur Clodius. pro Milone. *num*. 84. *& seq.*

Man-

Commiseratio.

Verres communis hostis populi Rom. fixit miseris ciuibus crucem in conspectu *Italia. Ibid.num.* 168.

Orator excitat iudices ad misericordiam M. Fonteio tribuendam ob integritatem vitæ, & generis nobilitatem, & militarem virtutem, & amicos Principes, & Vestalem sororem. pro Fonteio. *num.* 31.

Cluentius ob falsam inuidiam commiseratione est dignus. pro Cluentio. *num.* 200.

L. Muræna liberandus accusationis periculo propter integritatem vitæ, & parentes, & dignitatem Consulatus. pro Muræ. *num.* 86.

Commiserationis affectus erga L. Flacccum propter merita, seu amorem in patriam, & eius filiolum. pro Flacco. *num.* 97. *& seq.*

Sylla Consulatu, & magno florentis fortunæ splendore deiectus noua coniurationis infamia laborare non debet, sed judices erga hunc mansuetos esse oportet, quem crudeliter adversarij affligunt. pro Sylla. *num.* 88.

Cicero deprecatur pro salute Plancij. pro Plancio. *num.* 101.

Cicero judices commovet ad misericordiam tum à persona Sextij optimatis viri, tum à sua, quòd ab hoc amico homine restitutus sit in patriã. pro P. Sextio. *num.* 144.

Q. Metellus veneno tollitur. pro M. Cælio. *numero* 59.

Cicero misericordiam deprecatur adolescenti Cælio per senectutem, ac lacrymas parentis, per communem sensum cæterorum parentum, per sua merita in Remp. *Ibid. num.* 79.

Cicero misericordiam iudicum exposcit tum à persona Milonis, qui vir est fortis, & amans Reip. tum à sua, quia per Milonem sibi amicissimum reuocatus est in patriam. pro Milone. *num.* 93.

Cicero totam Ligarii causam refert vel humanitati, vel clementiæ, vel misericordiæ Cæsaris. pro Ligario. *num.* 30. *& seq.*

Cicero clementiam Cæsaris implorat, pro Rege Deiotaro. pro Deiotaro. *num.* 40.

Cicero mæstus fuit prospecta Reip. ruina II. Philip. *num.* 37.

Trebonius miserabili cæde sublatus à Dolabella.

Va-

Vatinius in epulo Q. Arij Atratus accubuit. In Vatinium. *num.* 30.

Piso nulla virtute factus Consul. In Pisonem. *numero* 1.

In communi mœrore, & discessu Ciceronis lætatur, & epulatur Piso. *ibid. num.* 21.

Indignatur Cicero suam exulis fortunam deprimi, res gestas, ac scelera Gabinij, & Pisonis extolli. *ibid. num.* 41.

Nepos accusat avum, dominum servus. pro Deiotaro. *num.* 2.

Castor, corrupto seruo, in discrimen capitis avum adducit. *ibid. num.* 30.

Antonius parasitos de libidine consultat, de Rep. nihil ad auunculum suum refert. II. Philip. *num.* 14.

Bona Cn. Pompeij vendita, & empta ab uno Antonio. *ibid.* 64.

Eadem bona male vorata, & consumpta. *ibidem numero* 65.

Item horti, ac ædes Pompeij ab Antonio dispare domino occupatæ *ibid. num.* 68.

Vis, ac temulentia Antonij in domo Varronis. *ibid. num.* 103.

Cicero indignatur Transalpinam Galliam Antonio decerni ab huius amicis, contra Remp. V. Philip. *num.* 5.

Cicero indignatur, L. Antonio, quasi patrono populi, equestrem statuam inauratam esse erectam. VI. Philip. *num.* 12.

Cicero reprehendit Calenum quòd Brutos oppugnet, Antonijs faueat. X. Philip. *num.* 3.

Invidia.

Cicero æmulatur eloquentiam Hortensii. pro Quinctio. *num.* 1. *&* 35. *&* 77.

Cicero in accusando Verre præfert sese Cœlio, nec Hortensium reformidat. I. Verr. *num.* 26. 27. *& seq.*

Cicero ædilis acriter aduersatur Hortensio Consuli, qui cupiditate, & dominatione judiciorum, defendere putat Verrem. II. Verr. *num.* 33.

Cicero suam in obeundis magistratibus diligentiam.

Quan-

Quantum immineat Reip. periculum à Catilina eiusque sociis, nisi L. Muræna fuerit Consul. pro Muræna. *num.* 78.

Discordias Principum esse tollendas, monent Dij. De Harusp. Respons. *num.* 53.

Terret Cicero Pisonem non tam severitate iudicij quàm conscientia scelerum. In L. Pisonem. *num.* 94. *& seq.*

Cicero quinque affert timoris sui causas in causa Deiotari. pro Deiotaro. *num.* 1.

Cicero terret imprudentem Antonium, suum, & Reip. hostem, simili exitu Catilinæ, & Clodij. II. Philipp. *num.* 7

Cicero avocat Antonium ab armorum consilio, vel ipsi interitum minatur. *ibid. num.* 112. *& seq.*

Cicero ab Antonianis timet, & famæ, & vitæ. XII. Philipp. *num.* 17. *& seq.*

Gaudium.

Cicero applaudit sibi, & Reip. discessisse ex urbe Catilinam. II. Catil. *num.* 1.

Cicero post exilium gaudet magis patria, & rebus omnibus, quàm antè. Ad Quirites post Redit. *numero* 1.

Æmulatio.

Cicero hortatur M. Glabrionem Prætorem ad seueritatem, integritatem, fidem, religionem, proposito Maiorum exemplo. II. Ver. *num.* 51.

Cicero non dubitat nobilium virorum inuidiam atque inimicitias suscipere exemplo M. Catonis, Pompeij, Fimbriæ, Marii, Cœlii. VII. Verr. *num.* 179.

Cicero Consul hortatur Rullum ad concordiam, & dignitatem. I. Agrar. *num* 26.

Cicero hortatur Senatum ut Reip. prospiciat contra Catilinam. IV. Catil. *num.* 18.

Cicero hortatur adolescentes ad Optimatum sectam. pro Sextio. *num.* 102. *& num.* 136.

Cicero amicissime commonet præsentem Dolabellam, ne ab honestate gloriæ, ac rerum gestarum digni-

Pudor.

Fabricio, Oppianicum absoluere. pro Cluentio *numero* 61.

Cicero hortatur Senatum, ut utatur occasione vincendi Antonij, proposità seruitutis ignominia, quæ grauior sit honesta morte. III. Philip. *num.* 34.

Turpe est Senatui ad Antonium legatos mittere, quem nuperrimè hostem judicauit V. Philip. *num.* 2, & 25. & *seq.*

Item VII. Philip. *num.* 13.

Si fit pax cum Antonio, fœda seruitus erit. XII. Philip. *num.* 16.

AMPLIFICATIONES.
Per congeriem locorum à consequentium frequentatione.

Augetur crimen Verris ex eo quòd Archipiratam domi suæ seruarit, qui fugere, aut mori potuisset. VII. Ver. *num.* 76.

Officium sapientis, ac probi iudicis. pro Cluen. *num.* 159.

Concursatio decem-virorum, & regia potestas. I. Agrar. *num.* 8.

Quanti intersit Reip. sequenti anno L. Murænam Consulem fieri. pro Muræ. *num.* 78.

Damna Reip. si per Pontifices quiuis sine causa è patricio plebeius fieret. pro domo sua. *num.* 37.

Quæ facturus fuisset Antonius si Romam venisset. III. Philip. *num.* 6. & 27.

Nulla erit pax cum Antonio si in urbem venerit, sed seruitutis periculum. XII. Philip. 13.

A contrariarum rerum conflictione.

Quinctius inops, frugalis, ac integer rusticus, abiectus: contrà, Nevius potens, & opulentus, luxuriosus, crudelis, superbus. pro Quinctio. *num.* 93.

Accusator Erutius sibi contradicit. pro Roscio Amer. *num.* 44.

Saturius dicit repugnantia. pro Roscio Comœd. *num.* 18.

Non est credibile Fannium esse fraudatum à Roscio. pro Roscio Comœd. *num.* 21.

Quis

Ab enumeratione partium.

Vita Verris flagitiosa, & singuli eius magistratus nefarij. II. Ver. *num*. 11.
Quacunque Cicero pergat via ad Antonium, sunt insidiæ. XII. Philip. *num*. 23.

AMPLIFICATIO RERVM.

Per incrementum.

PRo Roscio Amer. *num*. 12. *ibid*. 29. III. Ver. *num*. 44.
Iniquitas judicis Verris IV. Ver. *num*. 78. VI. Ver. *num*. 88.
Crudelitas Verris. VII. Ver. *num*. 115.
Verres egit in crucem civem Rom. *ibid*. *num*. 169. & 170.
Perduellionis iudicium, & ciuibus Rom. acerbissimum supplicium. pro C. Rabir. *num*. 16.
Liberalitas Cæsaris supra virtutes cæteras extollitur. pro Rabir. posthu. *num*. 42.
Cicero ita militarem Cæsaris gloriam attollit, ut huic preferat clementiæ laudem pro Marcello. *num*. 4.
Victorias Cæsaris, & bellicas laudes rursus extenuat Cicero præ virtute clementiæ. *ibid*. *num*. 8.
Vinolentia Antonij, & vomitus in Senatu. II. Philip. *num*. 63.

Per ratiocinationem.

Cicero laudat Sthenium, ut magis vituperet Verrem, qui illum iniquissime vexavit. IV. Ver. *numero* 110.
Cicero auget pericula, damnaque populi Rom. ex bello predonum, ut crescat militaris virtus Cn. Pompeij. pro lege Manil. *num*. 33.
Cicero amplificat furorem Antonij, ut diuinius faciat consilium Octavij, quem etiam præfert Pompeio. V. Philip. *num*. 42.

Per

Per comparationem.

L. Brutus. III. Philipp. *num*. 8.

Comparatio Antonii cum Hannibale, & Catilina, aliisque populi Rom. hostibus. IV. Philip. *numero* 14.

Bellum Antonij crudelissimum ob latrocinia. VIII. Philip. *num*. 7.

FIGVRÆ VERBORVM

Repetitio.

PRo Quinctio *num*. 10. *ibid. num*. 82.
Pro Rosc. Amer. *num*. 13. *ibid. num*. 144.
I. Verr. *num*. 21. *ibid. num*. 38.
I. Verr. *num*. 5. *ibid. num*. 17.
Pro lege Manilia. *num*. 30. *&* 31. *ibid. num*. 61. II. Agrar. *num*. 9.
I. Catil. *num*. 1. II. Catil. *num*. 7.
Pro Sylla. *num*. 26.

Complexio.

II. Agrar. *num*. 22. Pro Milone. *num*. 60.

Conduplicatio.

I. Verr. *num*. 23.
I. Catil. *num*. 2. *&* 4. *&* 6.

Synonimia.

Pro Cluent. *num*. 41. I. Catil. *num*. 10. II. Catil. *num*. 1. III. Catil. *num*. 1.

Polysyndeton.

Pro Quinctio. *num*. 3.

Gradatio.

Dissolutio.

Similiter desinens.

Antitheton.

FIGVRÆ SENTENTIARVM

Interrogatio.

Subiectio.

Prolepsis.

Correctio.

pro Quinctio. *num.* 7.
pro Rosc. Amer. *num.* 134.
pro Rosc. Comœdo. *num.* 18.
VII. Verr. *num.* 108.
I. Catil. *num.* 22.

Dubitatio.

Næuius in inuidiam adducitur propter fraudem, & malitiam. pro Quinct. *num.* 56.
pro Rosc Amer. *num.* 28. *ibid. num.* 124.
VI. Verr. *num.* 89. VII. Verr. *num.* 2. *ibid. num.* 115. *ibid. num.* 157.
pro *Cluent. num.* 4.
II. Agraria. *num.* 2.
Cicero misericordiam captat Murænæ ab adiunctis exilii. pro Mur. *num.* 88.
Cicero pro accusato Flacco ad iudices confugit. pro L. Flacco. *num.* 4.
Quibus causis cesserit Cicero è patria. pro Sextio. *num.* 42.

Communicatio.

Reprehenditur Næuius, quòd bona Quinctij proscripserit. pro Quinct. *num.* 53.
Reprimitur audacia T. Roscij, qui cum accusatore sedeat. pro Rosc. Amer. *num.* 104.
Cicero dicendi facultatem, quam sibi non arrogat, requirit in Cæcilio, ut Verrem grauiter, & copiosè possit accusare. I. Verr. *num.* 35. *& seq.*
Cicero iudicibus proponit nouo genere accusare Verrem. II. Ver. *num.* 32.
Ius, ac dignitas ciuis Romani. VII. Verr. *numero* 165.
Actio interdicti necessaria fuit Cæcinnæ. pro Cæcinna. *num.* 35.
Cæcinna rectè deiectus dicitur de fundo. *ibidem num.* 48.

Prosopopœia.

Po-

Populus pro sua voluntate præterit Laterensem, seu non ædilem creat. pro Plancio. *num.* 12.

Cæcus Aspius seuerè obiurgat Clodiam impudicam mulierem, & adolescenti Cœlio familiarem. pro Cœlio. *num.* 33.

Minimus frater urbanè avocat Clodiam sororem ab amore Cœlii. *ibid. num.* 36.

Comicus pater severus reprehendit Cœlium, hunc excusat alter mitis, & clemens. *ibid. num.* 37.

Milo gloriatur se occidisse Clodium sceleratum, ac perniciosum civem. pro Milone. *numero* 73. & 78.

Nemo vellet P. Clodium reuiuiscere ut esset Prætor. *ibid. num.* 80.

Milo commemorat non ingratæ Reip. & Ciceroni sua merita, & susceptos labores. *ibid. num.* 94.

Dialogismus.

Discutitur improbum, ac crudele consilium Næuii. pro Quinctio. *num.* 42.

Amplificatur iniqua postulatio Næuii, & pòtens actio contra solitudinem, ac inopiam Quinctij. pro Quinct. *num.* 72.

Qui Roscius Ciceronem edocet causam Quinctii, ut possit contra Hortensium dicere. pro Quinct. *numero* 77.

Cicero ridet accusatorem Erutium, qui probare non potest quod dixit. pro Rosc. Amer. *num.* 54.

Comparatione T. Roscius arguitur potiùs esse cædis reus, quàm Sex. Roscius. *ibidem numero* 92. 93. 94.

pro Roscio Comœdo. *num.* 32.

III. Verr. *num.* 66.

IV. Verr. *num.* 72.

Arator de edicto seu iniuria Verris queritur. V. Verr. *num.* 25.

Pamphilius promittit pecunias Cybaritis, ne Verres scyphos suos auferat. VI. Verr. *num.* 32.

Parentes deprecantur miseram sortem liberorum. VII. Verr. *num.* 109.

Hypotyposis.

Oſtenditur percuſſor Sex. Roſcij. pro Roſc. Amer. *num.* 98.

Pugna, ac cædes in domo Philodami. III. Verr. *num.* 67.

Domus iniqui Prætoris Verris. *ibidem numero* 137.

Improbitas C. Clodij cognitoris Stenii. IV. Verr. *num.* 108.

Simulachrum Dianæ apud Segeſtanos. VI. Verr. *num.* 74.

Conijcitur in carcerem Apollonius, dum ſe redimat. VII. Verr. *num.* 17.

Imperatoris Verris conviyia nec ſobria, nec pudica. *ibid. num.* 28.

Verres noctu crudeliſſimè exinaniuit navem Piratarum captam. *ibid. num.* 62.

Verres repentè comprehendi [illegible] nauarchos iubet, quaſi naues prodidiſſent. *ibid. num.* 105.

Verres necari iubet virgis C. Seruilium. *ibidem num.* 139.

Cædi item iubet P. Gauium, ciuem Romanum. *ibid. num.* 160.

Quæ mala coniurationem Catilinariam fuiſſent conſecuta. IV. Catil. *num.* 11.

Quæ faciet Catilina, ſi ſequenti anno deeſſe Conſulem videat. pro Muræna. *num.* 85.

Tantùm non occiditur P. Sextius. pro Sextio. *numero* 79.

Conuiuia Piſonis ſordida. In L. Piſonem. *num.* 67.

Iter Antonii, ſeu luſtratio Italiæ. II. Philip. *numero* 57.

Trebonius miſerabiliter occiſus. XI. Philip. *numero* 7.

Ethopœia.

tor. *ibid. & seq.*

Gabinius, & Piso Consules superbi, improbi, libidinosi. pro P. Sextio. *num.* 17.

Gellius adolescens, petulans, & decoctor. *ibidem num.* 110.

Vatinius vehemens, feroxque in Vatinium *num.* 4.

Varia, & multiplex natura Catilinæ. pro Cœlio. *num.* 12.

Perfidi, ac superbi Antoniani. XIII. Philip. *numero* 4.

Sustentatio.

Pro Rosc. Amer. *numero* 2. IV. Verr. *numero* 106.

VII. Verr. *numero* 10. *ibid. num.* 68.

Præteritio.

Pro Rosc. Amer. *num.* 75. III. Verr. *num.* 32. *Ibid. num.* 42. *& seq.* IV. Verr. *num.* 1. *ibid. num.* 110.

Verre prætermisso, transit Cicero ad scelera Apronij. V. Verr. *numero* 58. *&* 59. *&* VII. *numero* 20.

Pro lege Manilia. *num.* 25. *ibid, num,* 48.

Pro Cluent. *num.* 188.

I. Agrar. *num.* 21.

I. Catil. *num.* 14.

Post redit. in Senat. *num.* 20.

Pro P. Sextio. *num.* 7. *ibid. num.* 13.

In Vatinium, *numero* 11.

De Prouinc. Consular. *numero* 8.

Licentia.

I. Agrar. *num.* 23.

Pro Sylla. *num* 33. *&* 34.

Pro domo sua. *num.* 99.

Fatetur Cicero se contra Cæsarem arma tulisse pro Ligar. *num.* 6.

Concessio.

Ironia.

Distributio.

Distre-

Deprecatio.

Epiphonema.

Exclamatio.

pro Sylla *num.* 91.
post redit, in Senat. *num.* 8.
pro Flacco. *num.* 99. *&* 101.

CONFVTATIONES.

Negando.

QVinctius nihil debuit Næuio. pro Quinct *numero* 37.

Roscius Comædus non fraudauit Fannium. pro Rosc. Comœdo *num.* 16.

Cæcilius non debet esse accusator Verris ob iniurias à Verre acceptas, nec ob inimicitias, nec ob quæsturam. I. Verr. *num.* 52.

Caius Verres non defendit Siciliam adversus fugitivos; sed M. Crassus. VII. Verr. *num.* 5.

Cicero non obijcit Verri fortunæ, aut belli exitus, aut supplicium securis; sed avaritiam in instruenda classe, sed crudelitatem in necandis socijs. *ibid. numero* 130.

Cluentius adolescenti Oppianico venenum non dedit, ab adiunctis. pro Cluent. *num.* 167.

Quo metu, aut bono Cluentius Oppianicum necauisset? *ibid. num.* 169. *& seq.*

Refellitur M. Cato, qui rectum esse negat, Ciceronem, & Consulem, & legis ambitus latorem, & tam severè gesto Consulatu, causam L. Murænæ attingere. pro Muræna. *num.* 3.

Refellitur Cato, qui dicit bellum Asiaticum esse cum mulierculis gestum. *ibid. num.* 31.

Idem refellitur Cato, qui negat licuisse Murænæ habere obviam prodeuntes, & sectatores, & offerre spectacula, & prandia. *ibid. num.* 67. *& seq.*

Cicero regium nomen à se removet sedula parendi cura, & laborat servandi Remp. pro Sylla. *num.* 25.

Amicè Cicero respondet Laterensi, se non mentitum causa Planci. pro Plancio. *num.* 72.

Ostendit Cicero ex causis aliisque adiunctis Cælium

Redarguendo.

Secum

Secum item pugnat Vatinius, in dicendo contra Milonem, & Sextium testimonio. *ibid. numero* 40.

Variè Cicero asperam, etsi disertam Herennii orationem eludit, præsertim quòd in genere vitia adolescentiæ, non in specie luxuriam M. Cœlij accusarit. pro Cœlio. *numero* 25. *& seq.*

Pisoni non crudelitas displicet. In L. Pisonem *num.* 14. *&* 17.

Licet viuere illi, qui hominem à se occisum fatetur. pro Milone. *num.* 7.

Non modò non est credibile, sed ne suspiciosum quidem, Deiotarum Regem prudentem, ac probum esse insidiatum Cæsari. pro Deiotaro, *num.* 15.

Inhumanus, & amens est Antonius, qui litteras quasdam obijcit Ciceroni. II. Philipp. *numero* 7.

Antonius secum ipse argumentis pugnat, cùm sepulturam obiicit vitrico suo negatam. *Ibid. num.* 17. *ibidem num.* 18. 19.

Rursus Antonius dicit pugnantia, cum Cæsaris interfectores laudat, Ciceronem necis conciùm vituperat. *ibid. num.* 30.

Calenus pacis nomine seruitutem velle videtur; pro cuius depulsione omnes arma capiunt, & improbos ciues tollunt. VIII. Philipp. *numero* 11.

Cicero non iracundè, sed vehementer, & Reip. causa dissentit cum Caleno de interitu Clodij, de Bruto, de Massiliensibus. *ibidem numero* 16.

Elevando.

Cætera obiecta T. Actij, ut de moribus Cluentii, leuia sunt, ut de legibus, à quibus recessit Cluentius, regeri possunt in aduersarium. pro Cluent. *num.* 135. *& seq.*

Imprudentia Labieni, qui dum arma Rabirij accusat, simul & clarissimos viros condemnat. pro C. Rabir. *num.* 25.

Refelli-

NARRATIONES.

FINIS.

Ex Officina Zaccariæ Conzatti.

NOI REFORMATORI

Dello ſtudio di Padoa.

HAuendo veduto per Fede del Padre Inquiſitore nel libro Intitolato, *Ars Ciceroniana, ſiue Analyſis Rhetorica, Anthore R. P. Martino de Cygne*, non v'eſſere coſa alcuna contro la Santa Fede Catolica, e parimente per atteſtato del Segretario noſtro, niente contro Prencipi, e buoni coſtumi, concediamo licenza à Iſeppo Maria Ruuinetti di poterlo ſtampare, oſſeruando gl'ordeni in materia di Stampe, e preſentando le ſolite copie alle Publiche Librarie di Venezia, e di Padoa.

Data li 21. Ottobre 1687.

{ *Silueſtro Valier Caual. Proc. Refor.*

{ *Gerolemo Aſcanio Zuſtinian Reff.*

{ *Ferigo Marcello Reff.*

Gio. Battiſta Nicoloſi Segr.

Adi 21. Luglio 1688.
Regiſtrato nel Magiſt. Eccell. degli Eſecutori Contra la Beſtemia

Antonio Caual Nodaro.